AVGVSTINI NIPHI SVESSANI PHILOSOPHI PERSPICACISSIMI,

SVPER LIBROS ARISTOTELIS PERI HERMENIAS:

DE INTERPRETATIONE ACCVRATISSIMA COMMENTARIA.

A' QVAMPLVRIMIS ERRORIBVS diligentiſsime expurgata, ac ſingulis textibus appoſitis ſcholijs nuper illuſtrata.

VENETIIS,
Apud Hieronymum Scotum.
ↀ M D LX.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE INTERPRETATIONE,

LIBER PRIMVS.

AVGVSTINO NIPHO PHILOSOPHO Suessano interprete atq; Expositore.

Sit hæc omnia libri materia: quippe cum nō contingat interpretari, siue mentis cōceptum exponere sine horum notitia
Cōm. 1.

OPORTET *primum cōstituere quid nomen & quid uerbum: deinde quid est negatio, quidue affirmatio: atque enuntiatio & oratio.*

OMISSIS ventosis exordijs: breuibus Aristoteles quid pertractare vult proponit. Nam rei intentio: & subiectum apud græcos idē sunt: differuntq; ratione. Vt enim subiectum habet rationem finis, intentio nuncupatur, vt vero habet rationem materiæ: in qua propria insunt accidentia, subiectum, siue materia à nostris appellatur. Est autem intentio libri præsentis, subiectum, siue materia enuntiatio ipsa: cuius partes constitutiuæ, quæ integrales dicuntur, sunt nomen & verbum. Primæ vero & primariæ species sunt affirmatio & negatio. genus autem enuntiationis est oratio. Hanc igitur intentionem proponit, & inquit{ Primum oportet constituere} hoc est definire{quid nomē & quid verbum} vt integrales partes enuntiationis, verbum illud{oportet} non dicit necessitatem simpliciter, sed conditione. nam si de enuntiatione pertractaturus est, opus est vt primo de nomine, deq; verbo percurrat. {Deinde}& quasi secundo loco{quid est negatio, quidue affirmatio} tanquam primariæ enuntiationis species{atque} tertio quid{enuntiatio} quid{& oratio} enuntiatio quidem vt intentio, subiectum, ac materia: oratio vero vt genus subiecti. Multa græci, vt Ammonius, Philoponus: & latini, vt Boetius, & Thomas contendunt. circa seriem verborum: quæ, quia ventosa sunt, ad commodumq; non multum accepta, hæc sufficiant. Boetius hic subiectum, materiam, ac intentionem libri ait esse interpretationem. Nam inscriptio libri ab eius intentione fieri assolet, vt inquit Philoponus in primo Priorum. Obijciunt cōtra quidem viri clarissimi, qui subtiles perhibentur. Nam interpretatio vel sumitur pro voce articulata cum intentione quicquam significandi prolata, vel pro voce articulata prolata ad significādum esse vel non esse. primum quidem non. nam tunc esset nimis commune, esset enim compositis & simplicibus commune quoddam. Hoc autem falsum est, quia liber hic est de medijs. Nec secundum, quia liber hic non est de voce, sed de intentione voces. Propter hæc enuntiationem in mente subiectum esse fingunt. Hæc puerilia sunt, nec digna nostra disputatione. Verum si ipsi enuntiationem mentalem subiectum esse fatentur, ad quem de vocali, vel scripta inquirere attinebit? Propter hæc quod græce ermenia appellatur, latine siue enuntiatio, siue interpretatio dicatur, idē est. Et de hac est liber præsens, de mentali quidem vt quod, de vocali vel scripta, vt signum, de re vero vt causa. Nam veritas in voce est vt signum, in mente vt subiectum, in re vt in causa, vt dicit Ammonius, nec aliter Boetius sentit.

Tē Boe. de subiecto.

Obiectiones cō tra Boetium.

Secunda pē. Confutatio.

Ermenia quid.

Multa alia dici solēt, quæ quia facilia, prætermittimus. nostri enim frequenter circa facilia fimbrias dilatant, circa vero ardua & occulta voces summittunt. Tu vero a nobis contrarium expectabis, quantum videlicet a nobis fieri potest.

Excusatio.

Sunt quidem igitur ea quæ in uoce, earum, quæ in anima passionum, notæ. Et quæ scribuntur, eorum quæ in uoce. Et quemadmodum nec litteræ omnibus eædem, sic nec uoces eædem.

Voces & scriptura signa animi, voces ad animum immediate, scriptura medijs vocibus

De nomine, deq; verbo, enuntiatione, ac oratione pertractare proposuit, ante tamen quam de his prosequatur, quædam communia de vocibus, scripturis, ac animæ passionibus intercipit, sed de causa intercepti ambigunt expositores. Herminius necessitatem illius modi intercepti fuisse autumat, vt propositæ rei commodum insinuaret. Sed hoc stare non potest. nā vtilitatis commodiue narratio prohemij pars est, vt Ari. in Rhetoricis tradit. sumus autem nunc ipso in tractatu, quod verbū{igitur} innuit. Porphyrius interpositæ rei causam propter veterum dissensus circa vocum significationes, inquit. nam veterum quidā voces, formas, siue ideas significare credidere, alij conceptiones, alij sensus sensationesúe ipsas, alij res existentes. quia igitur Aristoteles de nomine deq; verbo pertractaturus erat, contrarias dispositiones, ac aduersa impedimenta elidendo, veteri quæstioni generatim cursimq; satisfecit.

Cōm. 2.
Cur de vocibus, & scripturis sermo hic habetur.
Causa Herminij.

Causa Porphyrij.

Sed nec hoc stare potest. Primo quòd quæstio hæc partem ad quamlibet definita, quæ dicturus est de nomine & verbo, non impedit. Secundo hæc res est grauis, estq; altioris negocij, transcenditq; limina præsentis voluminis, quum de ideis, deq; formis contendat.

Confutatio.

Melius igitur cum Alexandro, Ammonioq; sentiendum, quòd Aristoteles hæc præaccipit. Tum vt genus definiendarum rerum colligat. Tum differentiam cōstitutiuam, videlicet, ꝙ nomen verbum quæque ad placitum significent. Tum differentiam discretiuam, videlicet, vt nomen sine vero & falso, enuntiatio, & oratio cum vero vel falso. Hæc enim Arist. animaduertens quædam communia de vocibus, scripturis, ac passionibus præaccipit. Assumit igitur quatuor ad præsentem pertractationem conferentia, res videlicet, conceptiones, voces, atque litteras. Oportet autem primo petere hæc quatuor non frustra esse, sed aliquem propter finem. siquidem neq; natura, neq; ars aliquid frustra faciant. Secundo petimus horum quatuor, duo esse natura sese habentia, vt res conceptionesq;. duo vero positione, vt voces & litteræ. Vt igitur scias quæ horum natura se habeant, quæue positione. ponit præceptum eiusmodi, ꝙ quæ apud omnes eadem sunt, hæc natura se habent, quæ vero non apud omnes eadem, hęc positione se habent. Huius præcepti prima pars eo patet, ꝙ natura in cunctis vniformis est & similis. Positio ve-

Expositio causæ secundum veritatem.

Quæ Aristo. assumit.

Prima petitio.
Secunda.

Præceptum.

Eſt enim natura immortabiles intellectus primi principij. ro euariat. Qua e re quum res & conceptiones apud omnes eædem ſint, natura ſe habent, voces vero & litteræ, quum euarient, poſitione habentur. Argnit igitur, quęcunq; ſunt aliorum ſigna vel notæ, poſitione ſe habent: *Syllogiſmus litteræ.* voces, & ſcripta ſunt notæ vel ſigna aliorum. nam voces ſunt notæ conceptionum, ſcripta vero vocum. igitur voces & ſcripta ſunt poſitione. præponit minorem. d. {Sunt quidē igiť ea, quæ in voce} cuiuſmodi ſunt nomina & verba {earum quæ in anima paſsionum notæ, & quę ſcribuntur} Sūt notæ ſiue ſigna: {eorū quæ in voce}. Hęc vt minor. quaſi concludit, & inquit. {Et} hoc verbum in gręca cōſtructione, quicquid græci ſentiāt, vim habet ſæpe illatiuam apud Ariſtotelem. quaſi dicat. {Igitur quemadmodum nec litteræ omnibus eædem, ſic nec voces eædem} verbum, {ſic} in verbis græcis non eſt, ſed ex vi conſtructionis ſubaudiendum. Secūda igitur præcepti pars perſpicua, videlicet, ꝙ ea quę in voce, & quę ſcribuntur, poſitione ſe habent. Aliter intelligi poteſt, vt dicemus. Quæritur verbum illud, {igitur} quo modo teneť. *Dubitatio. 1.* Expoſitor latinus ait dixiſſe igitur, quaſi ex præmiſsis concludens hunc. videlicet. in modum de nomine deq; verbo pertractandum, nomina & verba voces ſunt. igitur de vocibus pertractandum. Gręci omnes verbum illud eſſe notam executionis, & non illationis, affirmant, quod mihi conuenientius eſt. *Secunda dubi. Ammon.* Quærit ſecundo Ammonius cur primo è vocibus, quam è rebus ſermocinari cœpit. Dicendum de eis primo, tanquam à magis huic libro conueniētibus, quicquid Ammonius dicat. *Tertia dubi. Porphy.* Quęrit tertio Porphyrius cur dixit {Sunt quidem igitur ea quæ in voce} & non, {ſunt quidē igitur voces.} Itēq; cur no dixit litteræ vti, {ea quæ ſcribuntur, dicit.} *Rñſio Porph.* Porpbyrius vult ꝙ nomen & verbum ſunt partes orationis. prolatæ eſt enim oratio prolata totum quoddam integrale ex nomine & verbo conſtitutum. nomen vero & verbum ſcripta partes orationis ſcriptæ, & qm̄ partes ſunt in toto magis quam contra, totum in partibus. nam cōtinet totum partes, & nō econtra. Idcirco inqnit {ſunt quidē igitur ea, quæ ſunt in voce} hoc eſt nomē & verbum, quæ ſunt in voce, hoc eſt oratione prolata vt partes {earum quæ ſunt in anima paſsionū notę, & ea quæ ſcribuntur.} videlicet nomen & verbum inſcripta oratione {eorum quæ ſunt in voce.} *Confutatio.* Sed hæc expoſitio ridenda eſt. Tum primo, quia cum difficultate intelligitur partes eſſe in toto, eſſe in enim non competit partibus niſi improprie quarto Phyſicæ auſcultationis. eſt autem loquendum vt plures. ſecundo Topicorum. Tum quia in tam exiguo ſermone æquiuocaret de eſſe in. Nam dum dicit {eorū quæ ſunt in anima} ſumit eſſe in. vna ratione, dū dicet {ea quæ in voce} alia ratione. Similiter ratione errant qui volunt eſſe in capi vt inferius continetur in *Alierū erratū* ſuo ſuperiori. Nam primo in verbo eſſe in. acciperetur *Expō propria* proprie ſecundo vero improprie. Quare melius eſſe in, in vtroq; eodem modo accipiendum eſt. Nam nomen & verbum ſunt in voce vt in ſubiecto, vti res artificialis in re naturali. erit igitur ſenſus {ſunt quidem igitur ea quæ in voce} vt nomen & verbum, quæ in voce hærent, vt in materia & ſubiecto, notæ earū paſsionum, quæ in anima ſunt, etiam vt in materia & ſubiecto. Nam conſtat tunc Ariſtotelem non æquiuocaſſe verbo illo eſſe in. Quærit quarto Ammonius cur Ariſt. *Quarta dubitatio Ammo.* ait paſsionum, pathema enim græce paſsio eſt, paſsio autem affectus. modo affectus non eſt conceptio, ſiue ſimilitudo, quam Ariſtoteles intelligit. Dicendum ꝙ hæc tria. videlicet ſimilitudo, conceptio, & paſsio idem *Solutio* ſunt, alia tamen ratione. conceptio enim & intellectio vt intelligēdi principium, eſt ratio: vt vero à re ipſa deriuatur, ſimilitudo ſiue ſpecies, vt intellectum ipſum perficit, paſsio. vnde & intelligere & ſentire in quodam pati ſaltem perfectiue conſiſtit, vt dicit in his quæ de anima. vnde qui verbum græcum παθημάτων in latinum conuertunt affectuum, nec græciſſant, nec græcam conſtructionem ſentiunt. *Quinta dubi.* Quinto quærunt, multa eſſe in voce, quæ non ſunt paſsionum notæ, vt grauitas, acuitas, & accentus, & id genus. Dicendum propoſitionem Ariſtotelis indefinite eſſe legendam, non autem vniuerſaliter. *Sexta dubi.* Sexto petijt. vtrum vt ea, quæ in voce notæ ſunt eorum quæ in anima, ita ea quæ ſcribuntur, eorum quæ in voce. *Alex. Rñſio* Reſpondet Alexander ꝙ ſic. & tunc littera eſt legēda ſic {ſunt quidem igitur ea quæ in voce, earum quę in ánima paſsionum notæ, quemadmodum quæ ſcribuntur, eorum quæ in voce.} Nam verbum illud καὶ græcum, quod latine frequentiſsime in & conuertitur. Interdum Alexander vult apud græcos accipi pro nota ſimilitudinis, vt pro ſicut, vel quemadmodum, & id genus. Hæc Alexan. diceret.

Obiectio Porphyrij. Huic obijcit Porphyrius. Primo, quia ad ſimplicem ſenſum nihil addi oportet. Secundo, quia in tam breui ordine, tamq́ue breui oratione non eſt partitio intercidenda. Tertio, ſi ita ſe habent quæ ſcribuntur ad voces, vt voces ad ea, quæ in anima, tunc vt voces varijs litteris permutantur, ſic paſsiones varijs vocibus euariabuntur. *Expō propria.* Mihi videtur cum Alexandro & Aſpaxio, & ita ſecundo modo exponi poteſt, vt Ariſtoteles proſequendo de nomine verboq; primo colligat inter voces & ſcripta cōuenientias. ſecundo inter res & paſsiones. Voces igitur & ſcripta conueniunt primo ꝙ ambo ſunt vt ſigna, voces quidem conceptionum, ſcripta vero vocum. Secundo ꝙ vt voces non ſunt omnibus eædem, ita ſcripta. Inquit, {ſunt quidē igitur quæ in voce: earum quæ in anima, paſsionum notæ. & quæ ſcribūtur, eorum quæ in voce.} Quare voces & ſcripta cōueniunt in hoc ꝙ ambo ſunt vt notæ ſiue ſigna. Et hæc eſt prima conuenientia. Deinde ſubſcribit ſecundam. d. {& quemadmodum quæ ſcribuntur non eadem omnibus, ſic neq; voces eædem.} Hæc eſt ſecunda conuenientia. Dixit autem {in anima} quod gręce eſt pſyche, & non in intellectu, quoniam intellectus etiam ad diuinum refertur, aut ꝙ intellectus nouas paſsiones non ſuſcipit, ſed de his in libro noſtro de intellectu, & de anima. Ea ergo, quæ ſunt in voce & ea quæ ſunt in ſcriptis conueniunt primo ꝙ ambo notæ ac ſigna ſunt. Secundo omnibus eadem non ſunt. *Defenſio Alex.* Tunc ad obiecta contra Alexandrum. Ad primum dicendum illum ſimplicem ſenſum eſſe potentia & virtute amplum & compoſitum. Similiter ſi oratio eſt breuis, compendio eſt oblonga. Ad hæc tèrtium argumentum probat ibi nō eſſe in toto ſimilitudinem, ſed in parte eſſe poteſt, vt Alexander ſentit.

Quorum tamen hæ notæ primo, eædem omnibus paſsiones animæ ſunt: et quorum hæ ſimilitudines, res iam eædem. De his quidem igitur: dictum eſt in his quæ de Anima. alterius enim hæc ſunt negocij.

Scriptura, ac voce artificio cōfecta ad paſſiones & res non æqualiter referuntur. 3o de Anima t.c. 9. Com. 3.

Cœpit Ariſtoteles, vt Alexander dicebat, ponere differentiam inter ea quę poſitione talia ſunt, & ea quę natura talia. Ea quæ in voce & ea quæ ſcribuntur, poſitione talia ſunt. Nunc vero ꝙ animæ paſsiones & res

ſint

ſint natura tales, declarat. Poteſt autẽ textus eſſe præmiſſa, & põt eſſe ſimplex narratio. Siquidem præmiſſa, ſyllogiſmus erit, quæ eadem apud oẽs: ſunt per naturam talia. natura. n. vt Ammonius inquit, eſt vniformis ſemper. Paſiones & res eædem apud omnes. igitur natura tales erunt. De ſyllogiſmo accepit minorem tm̃ in textu. Si vero eſt narratio tm̃, eſt tunc ſecunda pars differentiæ, & inquit. {Quorum tm̃ hę notæ primo: ſunt paſsiones animæ oĩbus eædem: & quorum hæ ſimilitudines: res iam eædem} ſunt. igitur paſsiones & res ſunt omnibus eædem: & ita tales per naturam. Hac fortaſſe expoſitione Ariſto. verba examinãdo: argumentum

Argumentum Herminij nullu.

Herminij contra Alexandrum imbecille eſt. Nõ enim Alexã. vult ꝙ apud omnes ſint paſsiones eædem: apud quos voces, ſed vt dixi, ꝙ vel tangat minorem, vel partem differentiæ ſecundam perficiat.

Pro Porphy.

Animaduerſione dignum Porphyrium in defendendo Alexandrum: affirmare ꝙ ea quorum voces apud omnes eædem: & ipſa ſunt eadem. & hoc generatim tam vniuocis ipſis, quam æquiuocis. De vniuocis quidem ex ipſorum nominum ratione conſtat. De æquiuocis vero, quoniam animus audientis ſemper ſibi nomen ad ſignificationem debitam, ad quamúe à proferente emittitur, accipit.

Confutatio.

Sed hoc ſtare non poteſt. nunquam enim æquiuoca propoſitio eſſet diſtinguenda. nam animus auſcultantis ſemper eam conformiter animo proferentis acciperet.

Resp. Hermen.

Hermenius alter ſermones Ariſtote. intelligit quòd ipſe ponat quæ vocum: & quæ paſsionum ſint ſignificationes. Nam voces ſignificant paſsiones primo, & ſecundo res, paſsiones autem, tantum res decernunt.

Confutatio.

Sed hoc ſtare non poteſt. primo quòd Ariſtote. dixit hæc. non igitur ſapide eſſet hic repetendum. Secundo verbum illud eadem ad quid adderetur? Eſſet enim inutile, niſi Ariſt. commune paſsionibus & rebus ſumat. vt dicit Alexan.

Dubitatio. Reſpõſio Alex.

Sed tunc dices ad quid verbum illud {primo} additur? Alexander vult nomina ſignificare paſsiones, ac res, vt nomen iſtud homo & naturam ipſam hominis exiſtentem, & eius conceptionem ſignificet. verum quia nomen vnum æque primo duo ſignificare non poteſt, idcirco Ariſt. adijcit {primo.} Nã ea nomina, quæ in voce ſunt, primo paſsiones ſignificant, ſecundo vero res.

Contra Alex. recentiores

Recentiores obijciunt. nam ordo ſignificationum eſt iuxta ordinem conceptionum. Sed res prius intelligitur, quam eius paſsio. igitur prius voce ſignificatur. Ad hæc nomen ſemper prædicatur de ſua ſignificatione. Nomen illud homo non prædicatur de hominis conceptione. igitur illam non ſignificat.

Defenſio Alexan.

Dici poteſt pro Alexandro ꝙ nomen in voce primo primitate (vt ita dicam) ſubordinationis paſsiones primo ſignificabit. Primitate autẽ apprehẽſionis, res primo.

Ponderatio literæ.

Quare textus debet ſtare {Quorum tamen hæ primo} non autem {primorum.} Nam græcus codex habet protos, & non proton. Vbi enim proton legeretur, vt fortaſſe Boetius noſter habebat in latinum primorum eſſet conuertendum.

Collige igitur inter hæc quatuor ordinem: quæ ſcribuntur ſignificant ea quæ in voce, quæ in voce, eas paſſiones quæ in anima: quæ in anima, ea quæ in re conſiſtunt.

Re. D. Tho.

Licet non ſit ordo eſſentialis, nam quæ ſcribuntur, & in voce ſunt, poſſunt equæ primo paſsiones ſignificare, quum ſcripturę pro ſupplemento vocum ſint adinuente. Verum quia res hæc admodum eſt laborioſa, ac difficilis, tranſmittit nos ad librum de anima.

Eſt autem quemadmodum in anima aliquotiens quidem intellectus ſine uero falſoue, aliquotiens autem iam cui neceſſe eſt horum alterum ineſſe: ſic & in uoce. Circa compoſitionem enim & diuiſionem eſt ueritas atque falſitas.

g.tx.39. In compoſitione eſt veritas & falſitas, in nomine non, & verbo minime, illa enim compoſiti intellectus, hæc vero ſimplices ſignificat. 3. de anima.

Hactenus hæc communiter de ijs quatuor accepit, vt nomina & verba eſſe in voce & ad placitum ſignificatiua colligat: Tum vt genus primum: Tum vt communem habeat differentiam illorum, cũ quibus & oratio & enuntiatio ipſa conueniunt. Eſt enim oratio & enuntiatio in voce. & ex impoſitione aut placito ſignificantes. & per eiuſmodi genus communemq́; differentiam differt à rebus ipſis conceptionibusq́;. Nunc autem ipſa ſignificare ſine vero & falſo declarat, vt videlicet ſecundam colligat illorum differentiam, aut (Alexandro placet) oſtendit enuntiationem ſignificare cũ vero falſoq́;, vt per hoc etiam & enuntiationis differentiam colligat, nõ tm̃ nominis. Et licet littera poſsit multipliciter ad formam ſyllogiſmi reduci, vt facilius res intelligatur: litterę ſyllogiſmus non eſt aliter formandus, niſi vt iacet.

Syllogiſmus literæ.

Ideo inquit. Eſt autem quemadmodum in anima aliquotiens quidem intellectus ſine vero & falſo, aliquotiens autem cui neceſſe eſt horum alterum ineſſe, hoc eſt aut verum aut falſum, ſic & in voce: hæc eſt maior. Addit & ipſam minorem dicens, circa compoſitionem enim & diuiſionẽ intellectuales eſt veritas atq; falſitas. Sed circa ſimplicium intelligentiam, neq; veritas neq; falſitas. Igitur in voce etiam circa compoſitionem vel diuiſionem erit veritas aut falſitas. circa ſimplicitatem neq; ſic neq; ſic. Et ſic habetur totus ſyllogiſmus, per quem habebitur (vt dicemus in textu proximo) ꝙ nomina ipſa & verba ab enũtiatione differũt. nã nomina & verba ſimplicia ſunt, & ſic erunt ſine vero & falſo, enũtiatio compõ aut diuiſio: igitur cũ vero aut falſo. Et ita habentur genus & differentiæ nominum & verborum.

Quo ad græca verba.

Quantũ vero ad verba græca attinet noema græce, latine eſt, tum intellectus, tum conceptus, & quomodocunq; ſit, multiplex eſt: compoſitus ſiue diuiſus, vt enuntiatio ſiue ratio in anima, affirmatiua vel negatiua. Simplex vt hominis aut equi. Et diſcurſiuus vt ſyllogiſmus. Modo patet verum vel falſum eſſe in compoſitione. Simplicia vero eſſe abſq; vero & falſo. Hæc quo ad verba.

Dubitatio. Reſpõſio Thomæ.

Quærunt autem vtrum hic arguendi locus ſit à ſimili tm̃, vel à ſimili & cauſa. Reſpondet expoſitor ab Ammonio accipiens hanc manifeſtationem eſſe non tm̃ à ſimili, ſed etiam à cauſa, quam effectus ipſe imitatur. Eſt enim intellectus cauſa, quæ vero in voce effectus.

Confutatio.

Iſta valde debilis eſt, cum fere omnia in ea aſcripta probabilia ſint.

Sed hoc ſtare non poteſt. quia non videtur quomodo conceptus ſint cauſæ veri & falſi in voce. non enim vt materia, aut forma: quia conceptus nullatenus ſunt aliquid vocum, nec eorum quæ in voce: nec vt finis. nam finis vult eſſe vltimum, vt ſecundo auſcultationis phyſicæ dicitur. Modo conceptus eſt prior & voce & vocum veritate. Nec vt agens, nam ab eo ꝙ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera aut falſa, vt ab agente, vt dicitur in pręedicamentis.

Solutio propria

Ideo vt frequenter diximus verũ & falſum ſunt in intellectu vt in ſubiecto, in voce aut ſcriptis, vt in ſigno, in rebus vt in cauſa. Vis igitur arguendi non eſt demonſtratiua, ſed dialectica à ſimili tantum. Multa adijci poſſunt, quæ ab expoſitoribus tum græcis, tum latinis perquire. Hæc enim raptim ſcribimus.

Nomina ubi ſola

Nomina quidem igitur ipſa aut uerba conſimilia ſunt ſine com-

ſi ex humana inſtituto verũ vel falſum ſignificat, ſi d ſit enunciatio. *ne compoſitione & diuiſione intellectui: ut homo uel album quando non additur aliquid; nam nondum falſum aut uerum eſt. Huius autem ſignum hoc eſt. hircoceruus & enim ſignificat aliquid quidem, ſed nondum uerum aliquid aut falſum, niſi eſſe aut non eſſe addatur aut ſimpliciter, uel ſecundum tempus.*

Com. 5. Prima expo. Secunda. Hæc litera poteſt introduci vno modo vt ſit concluſio, quomodo expoſitor induxit, innifus forſitan verbo illatiuo igitur, Alio modo poteſt induci: vt ſit minor ſyllogiſmi, ſub accepti ſub ſyllogiſmo principali: qui ſic erat. compoſitio vel diuiſio in intellectu ſunt cum vero & falſo, intellectus ſine compoſitione & diuiſione nec ſunt cum vero nec cum falſo. ex quo voluit habere hanc concluſionem, in voce ſunt quædam cum vero vel falſo, quædam non cum vero aut falſo. modo addit minorem dicens, nomina ipſa verba ſimilia ſunt intellectui, qui eſt ſine compoſitione & diuiſione. hoc eſt nomina & verba ſunt voces ſimplices: ſubaudi concluſionem. igitur ſignificant abſq; vero & falſo. Illa itaque particula illatiua igitur, addita eſt vt notaretur concluſionem contineri in hac minori, propterea ſupplet exemplum dicens: vt hoc nomen homo aut album quando non additur aliquid. nam nullo illis addito, nondum eorum, aliquod falſum, aut verum eſt.

Signum. Rem hanc Ariſtoteles confirmare videtur ſigno, quod poteſt loco à maiori ſic formari. ſi aliquod nomen ſe ſolo ſignificat cum vero aut falſo maxime eſſet hircoceruus. Tunc dat oppoſitum conſequentis dicens: ſed nondum verum aliquid aut falſum: niſi eſſe aut non eſſe addatur. & hoc aut ſimpliciter, aut ſecundum tempus. Sic igitur patet nomina & verba ſeorſum accepta ſignificare, & non cum vero aut falſo.

Dubitationes. Sed circa verba textus quærunt primo cur vſus eſt nomine compoſito, & non entis, Huius cauſæ poſſunt eſſe plures: vt è verbis Ammonij excipi poteſt. Primo. *Prima. Prima cauſa.* quia nomina eiuſmodi videntur potiſsimum falſitatẽ ſignificare: propter partium incompoſsibilitatem.

Secunda Secundo vt innueret non ſolum nomina ſimplicia ad veritatem ſignificandam egere verbo, ſed etiam nomi-

Tertia na ipſa compoſita. Tertio vtitur exemplo in fictis, vt innueret veritatem non ſolum reperiri in rebus, ſed in

Secũda dubi. his quæ ſunt ab intellectu ſolo. Secundo quærunt cur ait compoſitionem ſignificare cum vero vel falſo: & non ſignificare verum vel falſum. Similiter & nomina ſignificare ſine vero & falſo, & non ait nomina non ſignificare verum aut falſum. Dici poteſt ꝙ differunt

Solutio. Significare cũ vero competit orationibus omnibus. ſignificare verum, & ſignificare cum vero. Nam hoc nomen verum ſignificat verum, vt hoc nomen falſum ſignificat falſum. quia ſignificant ſe: non tamen cum vero: quia ſuum ſignificatum non ſignificant cum ve-

Tertia dubi. ro, aut falſo: niſi addatur verbum. Tertio quærunt quid Ariſtoteles vult per ſimpliciter, aut ſecũdum tem-

Prima reſpõ. pus? Reſpondent quidam primo ꝙ verbum præſens interdum dicit eſſe ſimpliciter vt ſubſtantiam, ut cum dicitur deus eſt. Quandoq; tempus tantum, ut dies eſt. Dixit igitur aut ſimpliciter, aut ſecundum tempus propter hæc. Sed hæc expoſitio non placet. Nam Ariſtoteles loquitur de eſſe & non eſſe generatim vt ſunt notę extremorum: quæ abſtrahunt ab his. Expoſitor aliter ait tempus præſens eſſe ſimpliciter. Cætera ut præteritum ac futurum eſſe ſecundum quid: hoc eſt ſecundum tempus. Sed hæc expoſitio forte non valet. quia *Confutatio.* quælibet differẽtia temporis eſt tempus ſecundũ quid. Quoniam per aliquid differt ab alijs differentijs.

Aliter Ammonius. quòd verbum poteſt accipi du- *Propria ſolutio* pliciter. vno modo abſolute, vt eſt, fuit, vel erit. alio modo cum aduerbijs temporis: eſt nunc, fuit heri, erit cras. Primo modo dicitur ſimpliciter. Secundo modo dicitur ſecundũ tempus, ſed vtcunq; ſit. Textus patet.

Sed contra hæc dubitant nonnulli recentiores. vi- *Quæſtio* detur enim nomen vel verbum ſignificare cum vero aut falſo. Primo, quia ad placitum ſignificant. Igitur poſsibile eſt vnum nomen imponi ad ſignificandum idem ꝙ deus eſt. Sed caſu poſito illa ſignificat cum vero vel falſo. igitur nomen vtpote A. aut B. Secundo hæc eſt vna copulatiua vera, omnis homo eſt riſibilis & econtra. Modo hoc eſſe non poteſt niſi verbum econtra ſignificet cũ vero vel falſo. Sorticolæ in re hac diſcordant. *Prima poſitio.* Nam quidam eorum voluerunt eiuſmodi nomina, vt. A. vel. B. ſignificare poſſe cum vero aut falſo, & conſequenter concedunt eſſe enuntiationes aut propoſitiones. Hoc probant. quia concedenda aut neganda ſunt enuntiationes vel propoſitiones: ſed hæc ſunt concedenda vel neganda, aut dubitanda. Igitur ſunt enuntiationes. *Secunda reſpõ* Alij ſimpliciter caſus hoſce nullatenus amittunt, & ita negant A. eſſe propoſitionem. vel verum, aut falſum ſignificare: vt per verba Ariſtotelis videtur, & per rationem: quia ſunt ſimplicia: quæ nunquam cum vero, aut falſo ſignificant, niſi addatur eſſe vel non eſſe.

Sed hæc ſolutio ſtare non poteſt: quia vbiq; Ariſtoteles accepit litteras pro enunuationibus: vt in primo poſteriorum contra antiquos, qui in demonſtrationibus dederunt circulum, & in primo & ſecundo priorum frequenter. Alij concedunt hos caſus, quòd videlicet. A. vel. B. poſſunt, ſignificare cum vero vel falſo: ſed dicunt eiuſmodi non eſſe enuntiationes, aut propoſitiones. quia non ſignificant cum vero vel falſo per modum complexi. Sed hoc videtur difficile. nam cuicunq; competit ratio ſignificandi ei debetur modus. Quare ſi his competit ratio ſignificandi complexa, etiam & modus debebitur. Propter hęc videtur *Reſpõſio propria.* mihi eſſe dicendum nomina & verba quo ad primam eorum impoſitionem non ſignificare niſi incomplexum, neque cum vero, neque cum falſo. Quo vero ad nouam impoſitionem, cum ſint ad placitum poſſunt ſignificare cum vero vel falſo. nunquam tamen erunt propoſitiones, aut enuntiationes. Propterea non valet. A. ſignificat cum vero vel falſo, igitur eſt propoſitio aut enuntiatio. Oportet enim addere in antecedente ꝙ ſignificet ex prima impoſitione, & non ex noua inſtitutione. Et per hæc verba Ariſtotelis & Alexandri rationes poſſunt moderari.

De Nomine.

Quid ſit nomen. *Nomen igitur eſt uox quidem ſignificatiua ad placitum ſine tempore cuius nulla pars eſt ſignificatiua, ſeparata.*

Com. 6. Cum interpoſuit communia quædam, è quibus & genus & differẽtias nominis nanciſci poſſet, nũc de nomine ipſo aggreditur. Sed videtur ordinem euertiſſe. nam in libro priorum egit de propoſitione antequã deter-

determino. modo ita se habet nomen ad enuntiationem, vt terminus ad propositionem. Secundo, doctrina debet è notiori incipere. Sed nobis sunt prius nota tota, vt in physica traditur auscultatione, igitur prius ab enuntiatione, quæ est totum, quam è nomine & verbo: quæ sunt illius partes. Et si de nomine & verbo prius quam de enuntiatione ipsa, cur prius è nomine? Ad primum quicquid (velint veteres græci) Aristotelem in prioribus resolutorie processisse, ideo è compositis processit. Nunc vero compositorie, ideo è partibus. Ad secundum Esculanus fingit nomen esse vt materiam, verbum vero vt formam. sed quia materia præcedit formam, ideo è nomine.

Secunda Ammonij.

Confutatio.

Sed hoc stare non potest: quoniam materia non est scibilis, nisi per analogiam ad formam, vt in auscultatione physica dictum est. Igitur è forma ipsa, & consequenter è verbo procedendum esset. Ammonius ait nomen ipsum substantiæ modum detinere, verbum vero accidentis. Modo substantia est prior accidente. Nec mihi placet hoc: quia substantia non nisi per cognitionem accidentium cognoscitur. Ideo dicendum nomen ideo esse prius tractandum, quia facilius cognoscitur. nam verbum absque ipso nomine cognosci non potest. Significat enim esse: quod sine extremis non est intelligere. At nomen ipsum cum sit absolutum quoddam: intelligi potest absque verbo. Quantum autem ad verba græca attinet. in græcis codicibus inuenitur oun: quod latine est, tum igitur, tum ergo. & rationabiliter profecto, vt videlicet annotaret definitionem eiusmodi ex diuisione proxime facta collectam esse. Hæc enim est regula definitionum inueniendarũ, vt Sexto Topicorum traditur. & secundo posteriorum, vt post diuisionem fiat partium compositio, vti cõclusio. Qua ratione processit hic. Diximus enim voces animæ passiones significare: & cum nomina passiones illiusmodi designent: voces erunt significatiuæ. Vnde genus ipsum Aristoteles nactus est. Declaratum est etiam omne significans expositione, & non natura, significare ad placitum. Quod græce est sythece latinæ fœdus, pactum, institutio, aut placitum. Sed cum constet nomina significare expositione, iure ad placitum significant. Rursum declaratum est nomen significare sine vero & falso: omne autem sic significans est sine tempore significatiuum: & cuius nulla pars seorsum significat. Aristoteles itaque hæc omnia considerant, per modum consequentis definitionem nominis deduxit. Multa alia hic recentiores addunt, quę (quia patent omittimus.)

Partes nominis seorsum acceptæ nihil significant.

In nomine enim, quod est equiferus: equus ipse nihil per se significat, quemadmodum in hac oratione, equus est ferus.

Com. 9.

Erat vltima definitionis pars, ꝙ nulla nominis particula seorsum separata aliquid significet. nunc illam exponit. Et manifestat hanc vltimam definitionis particulam in nominibus compositis. in quibus (vt inquit Ammonius) minus videtur, vt quasi syllogizet è maiori ad minus. Nam in hoc nomine, quod est equiferus, pars hæc ferus, aut equus seorsum nihil significat: quemadmodum in hac oratione equus est ferus, aut equus ferus.

Quantum ad græca verba attinet, verbum equiferus græce est calippus, à calos, quod latinæ est bonus: & hippus, equus, sed quia minus sonat equibonus, vt equiferus, Boetius & alij transtulerunt equiferus. Et vbi Boetius transtulit ferus ipsum nihil per se significat. Græce legitur equus, sed non refert. Amplius verbum illud quemadmodum in hac oratione equus ferus: potest legi cum verbo, sic equus est ferus: & absq; verbo equus ferus. Solum enim vult habere quòd pars nominis & si significet seorsum: non ita significat, sicut quando erat in oratione. Incœpit autem particulam definitionis vltimam exponere: quia, vt ex Ammonio colligitur, hæc particula est vt cæterarum finis, & omnibus principalior. Modo finis est intentione primus, & etiam cognitione.

Verum non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam incompositis. In illis enim nullo modo pars est significatiua, in his uero uult quidem, sed nullius separata: ut in eo nomine, quod est equiferus, particula ferus.

Nominis cuiuslibet pars seorsum accepta non significat. sed alia est rō non significandi in nominibus simplicibus & compositis. Com. 2.

Sed dices igitur nomina simplicia & nomina composita non differunt. Ideo respondet, quòd differunt: quia in simplicibus nominibus pars nullo modo est significatiua neque secundum veritatem, neque secundum apparentiam: at in compositis videtur quidem aliquid seorsum significare, sed nihil reuera significat: vt de hoc nomine equiferus diximus, quòd pars ferus nihil seorsum significat. Quantum ad græcam litteram attinet verbum illud vult, græce est vouletæ. Melius tamen (vt mihi videtur) sonat apparet, aut videtur. nam nomina composita, ex quo imposita sunt à conceptione composita, videtur quòd illorum partes seorsum aliquid significent. Nomina vero simplicia, cum instituta sint à conceptione simplici, partes eorum seorsum nec significant, nec significare videntur. Ex his potest syllogismus sic componi. nullius nominis simplicis nullius nominis compositi pars significat separata: omne nomen aut simplex, aut compositum: igitur nullius nominis pars significat separata. Minor supponitur. Prima pars maioris & secunda declaratæ sunt in textu.

An pars nominis separata significet.

Sed quęrit vtrum alicuius nominis pars significet separata? Et videtur quòd sic: quia cuiuslibet compositi ex pluribus nominibus pars significat separata. Sed aliqua nomina componuntur ex pluribus nominibus vt equiferus, & id genus. Omnes ad quæstionem & græci & latini conueniunt partes nominis comparari posse ad totius compositi intellectum, aut inter se. Primo modo nulla significat separata, nisi in oratione homo est bonus. Seorsum enim illud idem partes hæ significant, quod in oratione tota significabant. Et hoc modo intelligit Aristoteles. Nam licet equus & ferus seorsum aliquid significẽt, non tamen ad intellectum totius. Propterea inquit Ammonius, nullum nomen componi pluribus è nominibus, quatenus nomina sunt, sed quatenus transeunt in vim syllabarum. Equus enim & ferus in hoc nomine equiferus, syllabarum vices detinent. Auerroes autem in paraphrase huius loci vtitur alijs verbis, quòd partes nominis nunquam per se significant separatæ, sed per accidens: quod est dicere: non quatenus sunt partes nominis, sed quatenus seorsum sunt, transeunt in vim nominum. At in oratione partes seorsum idem signifi-

Solutio Auer.

cant, quod in oratione, quia vtrobique quatenus nomina sunt.

Nomina sunt soni & voces ex instituto, nō ex natura.

Ad placitum uero: quoniam nullum nomen est sua natura signum, sed cum fit. significant nanq; & illiterati soni, ut qui ferarum: quorum tamen nullum est nomen.

Nunc tertiam explanat definitionis partem. Nam primam, quòd nomen sit vox: & significatiua ex his, quæ communiter accepit, vult esse manifestam. Illam vero, quòd sine tempore ex definitione verbi declarabit. restat igitur vt tertiam exponat. Quantum vero ad græca verba attinet, animaduerte, quòd verbum verbo transferendo littera Aristotelis est, secundum placitum vero: quoniam natura nominum nihil est, sed cum fit nota. nota enim græce est symbolum, latine etiam signum. Sed cum hæc littera ad verbum translata minime sonet, ideo transtuli ad placitum vero: quoniam nullum nomen est sua natura signum, sed cum fit ex instituto. Hoc enim differt & à rebus, & ab animæ passionibus, vt diximus. Et quòd natura significans non sit nomen exemplo à sonis animalium persuadet, & inquit. Significant nanque sua natura & illiterati soni, vt qui ferarum: quorum tamen propter significationem, quam habent naturalem, nullum est nomen. Igitur nomen ab instituto signum esse debet: & hæc ratio valet, siue sit locus à contrario, siue sit locus è simili, siue aliter.

Animalium soni nomina non sunt.

Animaduerte quòd animalium soni dicuntur agrammatoi, hoc est illiterati: quoniam scribi non possunt: & à natura significant: quia eodem modo est in omnibus animalibus. Habet enim à natura animal ipsum per suæ vocis sonum significare affectum. Quare propter duo eiusmodi soni nomen esse non possunt: tum quia illiterati, tum quia è natura. Recte igitur dictum est ad placidum. Monent quæstionem ex Alexandro talem. verba sunt voces, voces sunt nomina, igitur verba sunt nomina. conclusio falsa: & non pro maiori, igitur pro minori. Respondet Ammonius, quòd nomen & verbum sunt voces secundum materiam, vt archa est lignum secundum materiam. Materia enim nominis & verbi à natura est, vt vox. Forma autem nominis ab arte atque institutione, vt archa. quo quidem ad materiam à natura est, quo vero ad formam ab institutione ac arte. Sic nomen quo ad materiam est res naturalis, quo ad formam est res ab arte: vt igitur non valet, lignum est à natura, ianua est lignum, igitur ianua est à natura. Obijcit autem huic Ammonius: quoniam si nomen est ab institutione, & non à natura: tunc signum aptius in nominis definitione caderet quam vox. Respondet ipse hoc esse factum: quia in definitione accidentis in concreto debet poni subiectum loco generis, & accidens pro differentia. At cum nomen accidens sit voci, ideo dicitur nomen est vox. Sed hæc responsio non mihi placet. Primo, quia si nomen esset forma artificialis, tunc esset quid additum voci. Hoc autem falsum est. Nam aut erit substantia, aut accidens: non substantia vt patet. si accidens: non absolutum, vt patet. nec relatiuum: quia tunc esset relatio realis. nam fundamentum reale est vt vox. terminus realis vt res significata. Amplius nomen videtur abstractum. igitur in definitione debet cadere subiectum in obliquo.

Solutio propria.

Videtur igitur mihi nomen ipsum nihil aliud esse nisi vocem articulatam cum intentione significandi aliquid prolata. Vt enim vrina est lignum sanitatis nullo addito sibi: sed quatenus ab intellectu efficitur lignum sanitatis: sic vox est nomen nullo addito: sed quatenus ab intellectu instituitur ad significandum. Sindapsus enim non nomen est. Sed si ad significandum instituitur: fiet nota siue signum: qua ratione nomen fiet vt Boetius inquit. & hoc inquit Aristoteles cum ait: quoniam naturaliter nomen nihil est: sed quando fit nota. & ita nomen est vox secundum materiam & formam sic instituta vt signum. Tunc ad argumentum Alexandri dicerem ibi esse deceptionem propter accidens: vt non sequitur. homo est animal. animal est dictio. igitur homo est dictio: aut non sequitur. homo est animal, animal est genus, Igitur homo est genus. Variatur enim vt sorticolæ sentiunt suppositio: nam in prima animal supponit formaliter, in secunda materialiter: ideo non valet. Sed dubitāt græci. nam Aristoteles ait nominum naturaliter nihil esse. hoc est nominum significatio non est naturalis. Plato vero & Socrates in cratilo volunt nomina è natura ipsa esse. Et ita isti sunt contrarij: quod apud græcos habetur remotum.

Circa hanc dubitationem quidam (vt Ammonius narrat) voluerunt nomina esse simpliciter & omnino ab institutione: & nullatenus è natura, cuius opinionis fuerunt Hermogenes: & discretus Diodorus. *Positiones.*

Alij dixerunt nomina esse simpliciter à natura, quatenus sunt rerum naturales similitudines. Cuius positionis fuerunt Cratillus hæredeus: atque Heraclitus ephesius. Ammonius voluit nomina ipsa esse naturalia quantum ad ethymologiam. nam omne nomen vult esse impositum è proprietate reperta in re. vt lapis quasi pedem ledens: & petra quasi pede trita.

Quantum vero ad significationem ipsam ab institutione sunt. Et sic inter hos duos consultat. Et si dicitur vnam rem naturalem plura nomina habere.

Respondet, quia à diuersis proprietatibus nomina diuersa nancisci tur. Sed pace horum hoc stare non potest. Primo, quia tunc nullum esset æquiuocum à casu. nam omne nomen significaret à proprietate rei, & sic canis esset analogum, & non æquiuocum casu.

Secūdo vt in natura accidunt casus, quorum nulla causa potest dari nisi per accidens, ita & in arte. & per consequens possunt dari nomina à casu, nullaque rerum proprietate.

Et videtur hæc sententia Aristotelis in primo elenchorum vbi inquit. nomina quidem finita sunt, & orationum multitudo. res autem numero infinitæ: necesse est igitur plura eandem orationem & vnum nomen significare. Propter quod mihi videtur esse dicendum in vniuocis & speciebus nomina esse omnia imposita à proprietate rei. vt homo ab humanitate, siue humo: lapis à læsione. & vnumquodque à sui ethymologia: licet in multis illa nos lateat. In æquiuocis vero & singularibus nomina esse casu assero. Vnde Boetius in prædicamentis. commento primo. inquit. æquiuocorum alia sunt casu, alia consilio: casu vt Alexander Priami filius: & Alexander magnus. Augustinus Aurelius: & Augustinus Niphus. Casus enim id egit vt idem vtrisque nomen imponeretur. Dubitant sorticolæ: vtrum nomen in mente sit nomen. Videtur quòd non per Aristotelis definitionem. nam nomen

Solutio propria Vniuoca à proprietate rei imposita sint, æquiuoca non à casu.

Nam nomina sint in mente.

nomen est vox. In mente autem nulla est vox. Pro alia parte est quòd nomen primæ & secundæ (vt dicunt) intentionis est in mente. Amplius in mente enuntiatio. sed omnis enuntiatio constat ex nomine & verbo. Igitur in mente sunt nomina & verba. Dicendum apud Boetium in prædicamentis, capite de substantia. in mente non esse orationem, & per consequens nec enuntiationem. Id autem, cui subordinatur oratio siue enuntiatio græce esologus, latine interior ratio appellatur. Enuntiatio verò ipsa græce est exologus: hoc est exterior ratio. Apud enim græcos logus est communis rationi & orationi. Apud nos vero interior ratio vno nomine vocatur vt ratio, exterior ratio vero oratio. Tunc dico in mente nec esse enuntiationem, nec orationem, nec nomina nec verba. sed bene conceptiones compositas & simplices. Compositas quidem quibus orationes siue enuntiationes ipsæ subordinantur, simplices vero quibus nomina & verba: & ita concedo in mente non esse nomina neque verba: sed significationes, quibus hæc subordinantur. Ad argumenta in contrarium patet solutio: nullum enim est nomen primæ aut secundæ intentionis, licet sit nomen primæ aut secundæ impositionis. Omne enim nomen est ab impositione. Ad secundum patet solutio in mente est ratio, in voce oratio siue enuntiatio, quæ rationi subordinatur.

Nullum nomen est in mente, sed nominis conceptus.

Nullum est nomen primæ vel secundæ intentionis, sed impositionis.

Ipsum uero non homo, non nomen est, sed uel neque nomen positum est, quo ipsum appellare oportet. Neque enim est oratio, neque negatio, sed nomen uocetur ambiguum. Quoniam similiter in quolibet est, & eo quod est, & eo quod non est.

Nomina ambigua, seu infinita non sunt nomina.

Com. 10. Obijciet autem quispiam definitioni datæ, quòd tunc non homo, & id genus, Catonis & id genus essent nomina. Nam his competit definitio data.

Respondet Aristoteles & excludit duo à ratione nominis. primo nomen ambiguum, secundo casus nominum: & sic definitioni datæ oportet supplere duas illas particulas, si debeat esse perfecta, vt dicemus. Accipit igitur duo. primum quòd non homo & cætera id genus non sunt nomina. Secundo quòd ijs talibus non est vnum impositum nomen. & hoc inquit, ipsum vero non homo non nomen est, hoc est primum. sed vel neque nomen positum est, quo ipsum appellare oporteat. hoc est secundum. Hæc per ordinem declarat, & primo quòd non sit ei nomen impositum. Videtur enim cum duobus conuenire. cum oratione propter complexionem: & cum negatione propter particulam negatiuam. ideo probans secundum inquit. Neque enim est oratio, neque negatio. Deinde probat primum: & fingit illi nomen, quo nunc appellari liceat & inquit. sed nomen sit aut vocetur, si fingere liceat ambiguum: quia vt dicit, & quod est, & quod non est in oratione rerum sine discrimine vllo significat: & hoc inquit. Quoniam similiter in quolibet est, & eo quod est: & eo quod non est. Hircoceruus enim non homo est, & equus etiam non homo. Quantum vero ad græca verba attinet ambiguum græce est aoriston: quod latine non est infinitum. Nomina enim græca sunt diuersa. Græci enim infinitum dicunt apeiron. Ambiguum quod indifferens est ac innominatum aoriston vocant. Differunt enim apeiron & aoriston. Nam infinitum proprie in quantitate est, vt in numeris, aut mole, quod videlicet caret fine. At aoriston hoc est ambiguum, est etiam in non quantis: & indifferens. Ideo Aristoteles hoc designans subiecit, quia simili ratione significat ens, vt equum, & non ens, vt hircoceruus. Per hoc enim illius indifferentia atque ambiguitas designatur. Quod autem non homo & id genus nomen non sint, græci hac ratione persuadent. Omne nomen significat aliquam naturam determinatam, vt homo: Aut personam determinatam, vt pronomen: Aut vtrunque determinate, vt indiuidua substantiæ, vt Socrates & Plato. Sed ipsum non homo & id genus nullum horum affert. Igitur non nomen est dicendum. Propterea imponi debet nomen à negatione hominis: quia tunc æqualiter de ente & non ente. vt refert hic Ammonius. Quærunt recentiores vtrum omne nomen possit infinitari: siue (vt magis ad græcum loquar) vtrum omne nomen possit reddi ambiguum: hoc est, vt ita loquar, aoristari? Respondent nonnulli forticolæ transcendentia aoristari non posse, vt ens, vnū, & id genus. Mouentur autem propter Boetij verba. Inquit enim nomen infinitum præsentem naturam interimit, cum additur negatio infinitans, infinitas alias derelinquitur. Modo si quis addat enti negationem nulla derelinquetur natura, immo nec infinitas poneret. Idem forticolæ probant: quoniam omne signum negatiuum aut priuatiuum terminum sequentem se immediate distribuit pro singulis. Vt dicendo non ens: modo ens distribuitur: & sic pro nullo ente. & ita negat omnem naturam nullam addens.

Prima dubitatio.
Nomen esse illi verum posit infinitari.

Mihi videtur quicquid velit Boetius non esse addendum ad simplicia Aristotelis verba. Propterea tenet probabiliter, & cum protestatione dicendi aliter, si aliter occurret, omne nomen positiuum, siue prædicamentale siue transcendens posse aoristari. Intelligo tamen per aoristari quando nomen ipsum redditur ambiguum & indifferens: vnde cum dico non ens aoristice volo intelligere non ens tale indeterminate sumptum, quod nonnulli vocant confuse: malo indeterminate: propter quod concederem hæc, lapis est non ens, vt verbum non ens aoristice teneatur: quia esset sensus lapis est non ens tale: quia non equus, non homo & id genus. Itemque concederem non ens esse non ens: quia ens tale est non ens tale, nō ens esse non ens: propter hoc prædicatur de duobus contradictorijs: quia licet ens & non ens sint contradictoria, non ens tale & ens tale minime. Huius vero ratio est: quia non ens aoristice sumptum est vna dictio siue nomen vnum. priuatiue autem aut negatiue est complexum, vt oratio. Huic videtur Auerroes, ipse consentire primo auscultationis physicæ: vbi commen. 25. hæc nomina ens & non ens dici asserit de decem prædicamentis: quod minime potest intelligi nisi ipsum non ens aoristice siue ambigue teneatur. Amplius aoristice teneri est determinatam, aut naturam, aut personam, aut vtrunq; signatum interimere: & indeterminatam aut naturam aut personam, aut vtrunque ponere. Rursus dicendo non Socrates: ipsum non Socrates aoristatur: non tamen distribuitur: propter hoc videtur mihi omne nomen aoristari posse siue reddi ambiguum

Solutio ppria.
Nomen esse pot infinitari apud intellectum logica non metaphysicum.

I. ii

gnum propter quandam indifferentiam ad id quod est & ad id quod non est; & per hoc differt à nomine communi: quod licet sit indifferens, non nisi is quæ sunt sub eo indifferens est. Differt tamen aoristatio transcendentis ab aoristatione termini prædicamentalis: quia aoristatio transcendens est secundum quid illa prædicamentalis simpliciter, vt dictum est.

Secunda dubitatio. Quærunt etiam, vtrum enuntiatio posit aoristari? Iamblicus Platonicus orationem siue enuntiationem aoristari posse contendit propter aoristationem subiecti aut prædicati siue nominis aut verbi. motus fortasse, quia quod parti contingit inesse, toti quoque accidit: vt quinto Physicorum habetur. vbi enim capiti crispitudo inest, & homini inesse necesse est. *Vtrum oratio valeat infinitari.*

Confutatio. Sed hoc stare non potest. ait enim neque enim oratio neque negatio est: sed omnis finita. Rursus in capitulo de nomine & verbo nomen & verbum aoristari asserit, nullibi tamen orationem.

Solutio propria. Tenendum igitur nullam orationem: nullamque enuntiationem aoristari posse. Tunc ad rationem pro iamblico dico quòd omne quod parti inest necesse est toti inesse. Non tamen quicquid partem de nomina, necesse est totum ipsum denominare: nam albedo dentes denominat æthiopis, nequaquam æthiopem. Dubitant & adhuc sorticolæ: quia videtur nomen ambiguum esse nomen: quia valet est nomen ambiguum: igitur nomen ab inferiori ad suum superius. *Oratio non potest infinitari.*

Respondendum non valere: sicut non valet, est homo mortuus: igitur homo. itemque nec valet, est albus dentes: igitur albus. Non enim arguitur ab inferiori ad superius, sed à secundum quid ad simpliciter.

Obliqui casus à nominibus aliena sunt. *Ipsum uero philonis, aut philoni, & cætera id genus non nomina sunt, sed nominis casus. ratio autem eius in alijs quidem est eadem, quanquam differunt. Nam est, aut fuit, aut erit addideris, neque uerum neque falsum est. nomen uero ipsum semper, ut philonis est, aut non est, nondum uerum aut falsum dices.*

Cõm 11. Pó stoicorum. Quidam, vt stoici, casus esse nomina, & rectum esse casum concedunt. Rectum quidem casum, quia è menteipsa cadit: & ab ipso cæteri casus. obliqua vero nomina, quoniam voces sunt significatiuæ ad placitum sine tempore. Excludit igitur casus ipsos è nominis ratione, & inquit, ipsum vero Philonis aut Philoni non nomina sunt: sed nominis casus. Addit tamen conuenientiam inter casus & nomina, & differentiam: & inquit, ratio quidem eius, hoc est nominis: quæ pauloante generatim assignata est, in alijs quidem eadem est: quasi dicat, quòd ratio generalis nominis, quæ proxime assignata est, vna est nomini ipsi, atque casibus quanquam differant. nam cum ipsis casibus est, aut fuit aut erit addideris, neque verum neque falsum est, nomini vero ipsi, cum supple addideris, semper verum aut falsum dices. vt Philonis ipsi est, aut non est cum addes, nondum enim verum aut falsum dices. Nomen igitur & casus nominum conueniunt in ratione nominis generali, differunt autem: quoniam nomen additum verbo est, semper reddit orationem aut veram aut falsam. Ex his vult habere Aristote. hanc esse nominis definitionem. nomen est vox significatiua ad placitum: cuius nulla pars significat separata, determinata, atque recta: per hanc rationem habetur tota nominis essentia. *Definitio nominis perfecta.*

Per hæc patet solutio ad rationem stoicorum. licet enim rectus cadat è mente, non propter hoc dicitur casus. dicetur enim etiam verbum habere casus: sed id dicitur casus, qui ab alio cadit per inflexionem, vt Boetius & Ammonius addũt. Cur vero vsus est verbo substantiuo, curúe generalem præmisit nominis rationem, Ammonius, è quo expositor noster accepit, facile declarat: nam substantiuo vsus est, quia cum cæteris verbis casus faciunt nonnunquam orationes veras. Præmisit vero rationem generalem, quia doctrina incipit ab vniuersaliori, adiecit specialiorem, vt generalem compleret. *Dubitationes litterales.*

Animaduertendum quòd Auerroes, in paraphrase huius capituli velle videtur quòd tam nomina ambigua, quæ vocat infinita, quam casus nominum, sint nomina: & hoc ideo dicit, quia vult nomen diuidi in hæc. Omne autem diuisum prædicatur de diuidentibus. Sed quia hoc videtur contradicere verbis Aristotelis pro verificatione litteræ: vult hæc non esse dicenda nomina absoluta, nam propter excellentiam videtur rectum nomen: & determinatum nomen esse nomina: quia videlicet in illis nominis ratio præstantius saluatur: & ita vult hæc esse nomina non priuationes nominum, licet absolute dum nomen profertur de potioribus intelligatur. quemadmodum accidens est ens, & substantia est ens: verum ens absolute intelligitur principaliter de substantia. Principaliter igitur nomen dicitur de rectis & determinatis siue finitis, licet communiter de vtrisque dicatur. Multa captiunculatores hic fabulantur, quæ cum puerilia sint, prætereunda esse diiudico. Multa quoque de nominis distinctione Ammonius addit: quæ cum sint potius grammaticæ dicta, grammaticis relinquantur. Hæc de nomine.

DE VERBO.
CAP. III.

Verbũ quid sit VERBVM *uero est id quod significat tempus: cuius nulla pars seorsum significat: atque semper eorum quæ de altero dicuntur est signum.*

Cõm. 12. Et de nomine tanquam de prima orationis parte hactenus, nunc igitur de verbo: quod græce est rema. definiens itaq; verbum particulas quasdam, in quibus cum nomine ipso conuenit, reticuit, vt breuitatis amator: vt inquit Ammonius volens illas esse intelligendas. tres vero alias explicat, quibus & à nomine & ab oratione & à participio differat. Per hanc igitur particulam, quòd significet tempus, nomen ipsum differt à verbo: verbumq; è nomine. quando nomen ipsum sine tempore significet: vt in eius definitione adiecit. Per secundam vero particulam, videlicet, cuius nulla pars significat seorsum, verbum differt ab oratione: cuius partes seorsum significant. Sed dices hæc secunda particula posita est

ta eſt in definitione nominis, igitur debuit prætermitti, vt prætermittuntur aliæ communes ſibi & nomini. Reſpondet Porphyrius, quem ſectatur Ammonius, quòd in definitione nominis, addita eſt particula hæc, vt nomen ipſum ab oratione differat, quæ è nominibus conſtat, vt cum dicitur homo eſt animal. In definitione vero verbi addita eſt, vt verbum ipſum differat ab oratione: quę conſtat ex verbis, vt currere eſt moueri & id genus: ideo replicata eſt hic. Melius autem videtur mihi eſſe dicendum, quòd Ariſtoteles hanc particulam replicauit in definitione verbi, quia verbum videtur habere cum oratione maiorem conuenientiam quam habeat ipſum nomen: vt eiuſmodi ſunt orationes amo, diſputo, & id genus: quia igitur cum oratione habere videtur maximam conuenientiam, ne ſit errandi locus: idem replicat in definitione verbi, vt pateat ipſum ab oratione differre, quam reſponſionem videtur fortaſſe ſentire expoſitor noſter. Per tertiam vero particulam Ammonius, Boetius, & Expoſitor volunt verbum differre ab ipſo participio: quod quidem ſignificat cum tempore: verum hoc differt ab ipſo verbo, quòd verbum ſemper eſt ſignum eorum, quæ de altero dicuntur: hoc eſt ſemper eſt intelligendum à parte prædicati. Participium vero indifferenter à parte prædicati & ſubiecti. Adijcit expoſitor nonnulla: quæ ab Ammonio excipit: quæ ommitto. Auerrois autem in paraphraſe huius partis vult hanc tertiam particulam non eſſe definitionis quicquam, ſed eſſe additum, vt proprium cum verbo conuertibile. nam cum omne verbum ſit aut ſubſtantiuum aut adiectiuum, omne ſe tenet ſemper ex parte prædicati: ita videlicet, vt ſit tota oratio in duo ſectilis, in ſubiectum, quod ſemper eſt nomen, vel loco nominis poſitum: & in prædicatum, quod eſt aggregatum ex appoſito & verbo. vt huius propoſitionis, homo eſt animal: ſubiectum eſt homo, prædicatum eſt animal. recte igitur vt proprium eſt additum. poteſt tamen per Auerrois, hæc expoſitio colorari: quia nulla definitio, vt traditur ſexto Topicorum, dari debet per copulationis notam. Aliter eſſet propoſitio copulatiua. quare vero verbum ſemper ſe teneat à parte prædicati poſterius dicetur. Quantum vero ad græca verba attinet, ſignificat tempus græce eſt proſemaenon chronon: quod magis ſonat latine conſignificans tempus: & recte quidem, cum multum differat ſignificare tempus, & conſignificare tempus: vt mox dicetur.

Sunt enim alia verba reſolubi lia in participium & ſubſtantiuum verbum.

Dico autem ipſum tempus conſignificare, quoniam valitudo quidem nomen eſt, valet vero verbum: ſignificat enim nunc eſſe.

Significare cũ tempore proprium eſt verbo, ſed ſignifica re tempus conuenit etiam nominibus.
Cõm. 13.

Prætermittens vnam particulam definitionis verbi, quia expoſita eſt in definitione nominis (ibi enim quid vult intelligere per illam particulam, cuius nulla pars ſignificat ſeparata, eſt expoſitum) duas tantum exponit: & primo quid per conſignificare tempus velit intelligere per exemplum: & inquit. {Quoniam valitudo quidem nomen eſt, valet vero verbum. ſignificat enim nunc eſſe.} Animaduertendum vt ex Porphyrio colligitur quòd valitudo & valeo idem principaliter ſignificant, ſimiliter curro & curſus: ambo enim motum pedum ſignificant principaliter: ſed hoc differunt: quòd valeo ſecundario conſignificat tempus, vt valitudinem cum differentia temporis præſentis: hoc eſt nunc alteri ineſſe, aut cum differentia temporis prę teriti, aut temporis futuri: at valitudo nullo modo tempus conſignificat, ſed tantum diſpoſitionem corporis. Amplius idem ſignificant eſt & ens: ſed eſt ſignificat eſſe cum certa differentia temporis, ens vero eſſe tantum abſolute. Recte igitur diximus verbum: conſignificare tempus, & non ſignificare tempus: ſic enim non differret à nominibus, vt ab anno, die & cæteris id genus. Quantum vero ad verba græca attinet. in græco codice non eſt curſus neque currit, ſed ſic legitur. bygeia, hoc eſt valitudo: & bygiaenei, hoc eſt valet. verum de exemplis non multum curandum eſt.

Expõ verborũ.

Et ſemper eorum, quæ de altero dicuntur ſigum eſt, ut eorum, quæ de ſubiecto: aut eorum, quæ in ſubiecto ſunt.

Verbum eſt ſigmum eorũ quæ prædicantur, ſiue ſint ſubſtantialia, ſiue accidentia prædicata.
Cõm. 14.

Nunc tertiam particulam exponit: & poteſt vt Auerroes innuit dupliciter intelligi. vno modo vt verbum ſit ſemper nota prædicatorum, vt quod: vt quando ipſum eſt prædicatum, veluti in enuntiationibus de verbis adiectiuis, vt Callias diſputat. eſt enim diſputat prædicatum. aut poteſt illud intelligi vt quo, quia ipſum eſt quo prædicatum dicitur de ſubiecto. aut eſt in ſubiecto, vt in enuntiationibus de verbo ſubſtantiuo: vt homo eſt animal: aut homo eſt iuſtus. Animaduerte tamen, vt Boetius exponit in Ante prædicamentis: quòd dici de ſubiecto competit per ſe generi, atque ſubſtantiæ, eſſe in vero ſubiecto ſolum accidentibus. Propter hæc adiecit Ariſtoteles, vt eorum quæ de ſubiecto, vt in prædicationibus per ſe: aut eorum, quæ in ſubiecto, vt in prædicationibus per accidens; ampliaus dictum ſuum ad omnia prædicata. Circa hæc dubitare ſolitus ſum. Primo, an verbum ſit pars propoſitionis. Secundo ſi pars, vtrum ſe teneat cum ſubiecto, an cum prædicato. Tertio vtrum ſit nota eorum, quæ de altero dicuntur, aut quæ in altero ſunt? Reſpondent recentiores ad primam, quòd verbum nullatenus eſt pars propoſitionis. Alij quòd ſit pars propoſitionis, & ſit ſemper pars prædicati, aut totum prædicatum. Primi perſuadent primam eorum poſitionem multis rationibus. Primo: quia verbum nõ eſt terminus primo priorum. inquit enim ibi, terminum voco, in quem reſoluitur propoſitio, vt ſubiectum & prædicatum: & nihil meminit verbi. Secundo. omnis pars propoſitionis poteſt eſſe maior aut minor: vt Ariſtot. ait ibidem. Tertio Ariſtot. cum docet terminos omni ineſſe, & nulli ineſſe primo priorum nihil verbi meminit: igitur non eſt terminus, neque pars propoſitionis. Quarto nulla daretur conuerſio in terminis: quoniam verbum nunquam mutatur. Ex his & alijs multis verbum nec terminum eſſe, nec propoſitionis partem contendunt. Sed contra hoc pro ſecunda poſitione faciunt Porphyrius, Ammonius, Boetius & omnes expoſitores græci & latini. Et poteſt hæc poſitio perſuaderi. verbum eſt pars orationis, vt omnes grammatici autumant: igitur pars alicuius ſpeciei orationis: igitur enuntiationis, aut propopoſitionis. Secundo oratio conſtat ex nomine & verbo, vt ait Priſcianus & Ammonius in principio huius: vbi dixit nomen & verbum eſſe partes integrales enuntiationis.

Dubitationes.

An verbum ſit pars propoſitionis.

enuntiationis. propter hæc & alia tenemus cum grammaticis & peripateticis verbum esse partem orationis propositionis & enuntiationis. Vbi animaduertendum, esse duplex verbum, vt Porphyrius notat: cathegoricum, quod Auerrois, adiectiuum nuncupat, vt valet, currit, & id genus, & syncathegoricum, quod Auerrois, & alij substantiuum appellant, vt sunt es est. Tunc dicendum verbum primo modo esse parte enuntiationis & prædicatum. causa est: quia vt dicit Aristoteles, Illud non differt è nomine quo ad significatum principale, sed solum quo ad consignificatum, quatenus nomen non consignificat tempus, verbum vero nunc esse, aut heri fuisse, & fore cras: igitur vt nomen est pars enuntiati, ita verbum. verbum secundo modo non est pars materialis, quia nec subiectum, nec prædicatum, sed significans quãdam compositionem, quam sine extremis non est intelligere, igitur est pars formalis & prædicatum formale, & quoniam forma potest remanere eadẽ omni materia mutata, propter hæc verbum illud nunquam variatur, etiam extremis mutatis. Hæc est Boetij, Ammonij, Auerrois, Porphyrij, & omnium græcorum expositio.

Verbum substantiuum esse pars formalis propositionis, sicut adiectiuum est pars materialis.

Tunc ad rationes. Ad primam cõcedo verbum substantiuum non esse terminum materialem, sed bene verbum adiectiuum: nec contra hoc procedit verbum Aristotelis. Per idem ad secundam cõcedo verbum substantiuum non posse esse, nec sic, nec sic, propterea non est pars materialis. Verbum autem adiectiuum bene. Per idem ad alias rationes. omnes enim concludunt substantiuum verbum non esse partem materialem, cũ quo tamen stat esse partem formalẽ. Verba vero adiectiua, sunt prædicata, vt patet. Ad secundam dubitationem recentiores breuibus volunt verbum substantiuum, quod est extremorum vnitiuum, non magis se tenere ex parte prædicari quam ex parte subiecti, cum sit inter illa medium cum nullo magis se tenens. verba vero adiectiua ratione participij in eis inclusi se tenent cum prædicatore, ratione vero copulæ & verbi substãtiui cum neutro magis. Pro his facit ratio hæc, quia forma non magis est forma vnius partis quam alterius, cum igitur copula ipsa sit forma rationis & cõpositionis, non magis cum subiecto quam cum prædicato se habere debet. Secundo astipulatur huic id quod Aristoteles dicet. est significat quandam compositionem, quam sine extremis non est intelligere: igitur indifferenter se habet ad ambo. Tertio, si verbum esset pars prædicati in omni bono syllogismo medium esset equiuocum, quoniam variaretur continue aggregatum ex verbo & prædicato, vt dicendo, omnis homo est animal. Plato est homo, igitur Plato est animal. In prima verbum est se tenebat cum animali, In secunda cũ homine, igitur variatur. Quarto, tunc nulla daretur prædicatio superioris de inferiori, quia dicendo homo est animal, hoc totum est prædicatum, est animal, modo hoc totum non est genus nec superius. Quinto quatuor sunt prædicata primo topicorum. capite quarto, quorum nullum est verbum. Sed hæc positio contra dicit omnibus. Boetio quidem, quia vult verbum esse notam, quatenus in prædicato notat aliquod accidens, Ammonio & Porphyrio vt visum est. Auerroi vero, quia inquit, & proprium verbo est vt sit semper appositum, & non suppositum, subiectum & non prædicatũ.

Verbum magis subiectum quam prædicatum respiciat.

Confutatio positionis.

Rationibus etiam contradicit, quia omne additum alicui vocatur grammatice appositum, logice vero prædicatum.

Amplius prædicari est actus formæ, sed verbum est magis forma quam alterum, igitur sibi conuenit ratio prædicari & magis. Propter hæc dicendum, vt supra verbum adiectiuum esse partem prædicati, aut totum prędicatum, & hoc quia non differt à nomine verbali penes principale significatum. At verbum substantiuum, & si non sit pars prædicati, est syncathegorema prædicati, quemadmodum signa vniuersalia & particularia sunt syncathegoremata subiecti.

Ratio propria.

Decisio.

Huius ratio est, quia formalia cum formis coordinantur, materialia cum materijs. cõnstat autem subiectum tenere vicem materiæ, quatenus aut est subiectũ vere accidentis prædicantis, aut inferius ad prædicatum, & vtroq; modo habet vicem materiæ, ideo sibi materialia signa comparat. Prædicatum vero, cum sit aut accidens, aut superius, rationem tenet formæ, ideo attrahit sibi formalia, quorum vnum est verbum: verbum itaq; vt sic se tenet ex parte prædicati. Per hæc ad argumenta.

Ad primum patet solutio. verbum enim syncathegorice sumptum significat formam, quæ licet vt forma cum nullo magis se teneat vt syncathegorema se tenet cum suo simili, vtpote cum prædicato, vt signa materialia cum subiecto. Per idem ad secundum, licet verbum vt forma sit indifferens, vt syncathegorema est signum prædicati.

Ad tertium dicendum, quòd syllogismus non variatur, nec medium materiale: licet varietur verbum. non.n. est pars materialis enuntiati aut propositionis.

Ad quartum consequentia non valet: quia prædicatio superioris de inferiori est secundum terminos materiales.

Ad quintum patet solutio. Aristoteles enim enumerat prædicata dialectica & non omnia. Tunc per hæc potest solui tertia dubitatio: nam. verbum cathegorice sumptum, vt Porphyrius voluit est totum prędicatum principaliter connotans verbum syncathegoricæ. Syncathegoricæ vero est signum prædicatorum: vt enim signa disttibutiua siue quantitatiua coordinantur cum subiectis propositionum: quia subiecta se habent vt materiæ: sic verba syncathegorica cum sint formalia coordinantur cum prædicatis: vt igitur illa sunt subiectorum signa, sic verbum prædicatorum siue nota siue signum.

Verbum quorum sit nota.

Non ualet autem & non laborat non dico uerbum: consignificat quidem enim tempus, estq; semper de aliquo. differentiæ tamen huic nullum nomen est positum: sed sit ambiguum uerbum: quoniam simili modo de quocunq; est & de eo quod est, & de eo quod non est.

Verba infinita nõ sunt verba.

Secundum Ammonij expositionem, quam vt plurimum sectamur, Aristoteles volens complere rationem verbi excludit duo à ratione verbi, videlicet infinita verba, & casus verborum. Primo itaq; proponit intentum, & inquit. { Non valet autem, & non laborat non verbum dico.} Et sic infinita siue dubia, aut ambigua verba vult dici, non verba. Secundo explicat in quot conuenit cum verbo, & inquit. { Consignificat quidem enim tempus, estq; semper de aliquo.} subaudi aut signum, aut nota, aut prædicatum. igitur in duobus conuenit cum verbo. Tum in consignificãdo tempus.

Cõm. 19.

Tum

Tum etiam in esse de altero. etiam in alijs conuenit, sed vt breuitatis amicus reticuit alia. Deinde, quia hęc verbi maneries caret nomine inquit. {Differentiæ tamen huic nullum nomen est impositum, sed sit ambiguum verbum.} Cuius rationem ait, {Quoniam simili modo & de quocunque est & de eo quod est, & de eo quod non est.} vnde virtus syllogismi erit. indifferens secundum prædicationem enti & non enti, ambiguum est dicendum, non valet & id genus est indifferens prędicatione, igitur ambiguum. Quantum vero ad verba græca attinet, verbum differentiæ gręce est diaphoræ. Ex hoc potest dubitare quis, si tale verbum est differentia, igitur per se in genere, & sic vere verbum esset dicendum. Propterea per differentiam nō proprie illud, quo differunt species sub genere sumit, vt recte Ammonius animaduertit, sed diuersitatem, quæ etiam est eorum, quæ specie & genere differunt. Ambiguum vero græce est aoristum, quod latine siue indeterminatum, siue ambiguum, siue indefinitum dicatur. Illud intelligit, quod est indifferens prædicatione ad ens, & ad nō ens. Amplius videtur ꝙ non simili modo sit de eo qđ est, & de eo quod non est, quia de eo quod est, vere est prædicatum, vt equus non valet aut non laborat. sed de eo quod non est nihil potest vere esse. Existere enim aliquid non existenti impossibile est. Propterea verbum simili modo græce est omios. modo nō dicit ommimodam similitudinem. Sed (vt dicit Ammonius) sm̄ quid, vt enim hæc vera est, equus non valet, aut non laborat, ita hæc. hypocentaurus non valet aut nō laborat, & sic videtur similitudo in ratione generali, non in ratione speciali. Hæc quo ad verba ipsa græca satis.

Positio Auerr. de verbo infinito.

Animaduertendum, ꝙ de verbo ita est dicendum vt de nomine apud Auerroem, ipse enim vult verbum esse genus, cuius duæ sunt species. verbum, quod per excellētiam intelligitur finitum & determinatum, & aoristum, quod est indefinitum prædicatione. huic positioni consonat verbum illud, differentiæ tamen huic nullum positum est nomen. Modo differentia, aut est species generis, aut in speciem contrahens, quo fit vt Aristoteles non velit definitiones complere, sed definitū per differentias diuidere, vt illius species describat. Sed circa hæc est dubitatio non parua. Vtrum, videlicet. oē verbum quatenus verbū est possit infinitari, & si sic, qūo ab ipso verbo negato differt in ořone.

Nam esse verbum possit infinitari.

Positio recentiorum

Tenent recentiores duo. primum oē verbum quatenus verbum posse infinitari. scđm ꝙ verbum infinitum siue aoristū y quia (vt Esculanus inquit) verbum negatiuum vim tenet duorū. aoristum vero vnius, ideo aoristum verbum vna dictio est & affirmatiua, verbum negatū duæ dictiones sunt cōtradictorium ad affirmatum. Propterea apud hos hæc non contradicunt, currit & non currit, vt non currit, tenetur aoristice.

Pro hac positione arguūt primo, quia Aristo. inquit verbum aoristum sīr de quocunq; esse, & de eo quod est, & de eo quod non est. Hoc aūt non competit ei nisi in oratione remaneat infinitum, siue aoristum. Secundo dicit ipsum esse semper notam siue signum, hoc aūt esse non pōt, nisi in ořone remaneat aoristū. Tertio vt nomen in ořone pōt remanere nomen aoristū, ita verbum ēt. Quarto oīs pars ořonis pōt remanere in ořone. Sed verbum aoristum est ps ořonis. Vltimo, si verbum aoristum solum extra ořonem esset tale, tunc esset inutile, atq; superfluum, & sic volūt verbum aoristum in oratione differre à verbo negato, esseq; aoristum etiā in ořone vt ipsum negatū. Differētia aūt dicta est apud hos. Sed hæc positio stare non pōt. primo, quia non oē verbum pōt aoristari, quia non verbum substantiuum syncathegorice sumptum, quemadmodum nec nomē entis transceudenter sumptum apud eos. Secundo errant, quia nullū verbum syncathegorice sumptū, hoc est vt importat cōpositionē tm̄, videtur posse aoristari. primo, quia aut particula negatiua addita verbo tollit ab illo compositionem ponēs oppositam diuisionem, aut negationem, aut nullam ab eo ausert affirmationē siue compositionem, si nullatenus compositionem aut affirmationem tollit. hæc enuntiatio hypocentaurus non currit, erit affirmatiua, igitur valet. hypocentaurus est ex affirmatiua de tertio adiacente & non termino distrahente, aut diminuente ad affirmatiuam de scđo.

Secundo, illa non differunt quæ non variant enuntiationem quantum ad veritatem & falsitatem, mō in nullo differt apud hos dicere hypocentaurus non currit negatiue, & aoristice tenendo particulam non quoad veritatem & falsitatem, igitur non differunt. Vltimo est auctoritas Boetij hic expressa, & expositoris ēt in scđo huius, qui volunt verbum infinitum positum in ořone nō differre à verbo ipso pure negato.

Solutio ppria.

Propter hæc animaduertendum est ꝙ verbum siue adiectiuū, siue substantiuum duo importare videtur. vnum quatenus verbum est compositionem prædicati cum subiecto, qua quidem ratione est syncathegorema siue signum prædicatorū, vt signa ipsa distributiua sunt syncathegoremata subiectorū vt dixit Porphyrius. Aliud vero non quatenus verbum, sed quatenus descendit e nomine, importat idem illud quod nomen, vt laborat idē principaliter quod labor, e quo deriuatum est laborat ipsum est idem qđ esse siue existens, & in cęteris id genus.

Primum.

Tunc dico duo ad dubitationem. Primum est, ꝙ sumēdo verbum quatenus verbū, hoc est vt importat cōpositionem, & vt est syncathegorema prædicatorum, ipsum non pōt aoristari aoristatione alia à negatione ipsa, vt rationes nostræ cogunt, & auctoritates tactæ.

Secundum.

Secūdum est, ꝙ verbum ipsum quo ad significatū, in quo cum noīe verbali ipso conuenit, & per quod e noīe descendit, aoristari pōt aoristatione videlicet transeunte in prædicatum, vt hypocentaurus non laborat, sensus est hypocentaurus est non existens laborans. remanet .n. est ipm̄ syncathegorice sumptum pure affirmatum. totum illud quod habebat cathegorice, remanet aoristatum.

Confirmatio Auerr.

Hæc est sententia Auerrois plane in paraphrase huius partis, & in scđo huius. Inquit. n. hic, & verbum infinitum est quod significat illud quod significat nomen infinitum, & tps̄ illius intentionis, & illud est priuatio, quam significat nomen infinitum, scilicet priuatio, quæ definita est in lib. prędicamentorū, sicut sermo noster non sanatur, ipse namq; significat illud quod significat sermo noster nō sanitas, & tps̄ illius intentionis, id est illius priuationis. Hæc eadem in scđo huius ad verbum ēt ait Auerrois, & sic verbū quatenus verbū aoristari non pōt, sed quatenus cum nomine ipso cōuenit.

Verbum non nisi cum nomine conueniens infinitari potest.

Per hęc ad oīa argumenta patet solutio, nam bene concludunt posse verbum aoristari & remanere in oratione aoristum, non tn̄ quatenus verbum & syncathegorema, sed quatenus cathegorema, & quo cum noīe conuenit, vt videlicet particula ipsa negatiua aoristat prædicatum pro tempore importato per verbum, vt in hac enuntiatione, Scylla non currit aoristice tenendo particulā non sensus est, Scyllæ non cursus pro nunc inest, aut Scylla

aut Scylla: est non existens nunc currens: vbi verbum est in enunciatione illa erit purũ syncathegorema prædicati aoristice tenti nihil aliud penitus importans nisi compositionem extremorum.

Verbi casus, sive alia à præsenti non sunt verba.

Similiter autem ualuit, atq; ualebit non uerbum, sed uerbi casus sunt. Differunt uero à uerbo, quoniam hoc quidem præsens consignificat tempus, illa uero circumcirca.

Cõm. 16.

Secundum Ammonij interpretationem Arist. excludit à diffinitione verbi casus verbi, vt præteritum & futurum. Vult enim casus hosce non esse verba, sed verbi inflexiones: quæq; hoc modo differunt à verbo, quatenus verbum ipsum præsens tp̃s consignificat, illa vero consignificãt circumcirca, vt præteritum, quod est ante præsens, futurum quod est post præsens. Quantum vero ad verba græca attinet Arist. adiecit tp̃s cum dixit præsens tempus. Nam vt Ammonius inquit, præsens dicitur de momento, quod græce est nyn, latine nunc, & qm̃ in ipso nunc non põt esse actio & passio, quæ propria sunt verbo, ad excludendũ ipsum nunc adiecit tp̃s.

Verba græca.

Perix circiter.

Amplius verbum illud circumcirca græce est perix, quod Boetius transtulit quod complectitur, sed rationabiliter circumcirca dicuntur, quia præteritum & futurum circuunt præsens, qm̃ præteritum est, quod fuit præsens, futurũ vero quod erit præsens. hinc fit quod solum præsens dicatur absolute tempus, cũ reliqua non nisi ratione habita ad ipsum dicantur. Et qm̃ de ratione verbi est agere aut pati, actio vero & passio nõ sunt nisi in tempore præsenti, in alijs vero ſm quid, quia videlicet fuerunt aut erunt, iure principaliter verbum præsens verbum dictum est, alia vero per inflexionem casus verbi. Ex his colligit Ammonius completam diffinitionem verbi, & res patet. Animaduerte ꝙ de intentione Auerrois in hac paraphraxe solitus dicere hanc esse scd'am verbi diuisionem, ꝙ verborum quędã sunt recta, quædam obliqua, & vtraq; sunt verba, verbũ rectum principaliter, & per quandã excellentiam dicitur verbum, reliqua dicuntur verba inflexa siue obliqua, nec valet, sunt verba obliqua, igitur verba.

Intentio Auct.

Dubitationes.

Circa hunc locũ consueui quærere an diuisiones hæ ipsius verbi sint generis in species. Secundo vtrũ obliqua sint principalius verba, quam recta.

Ad primam nonnulli volunt diuisiones illas verbis esse analogi in analogata. Est enim verbum analogum quoddam ad recta obliquaq;: & ad finita atq; infinita. Nam verbum principaliter de recto, & finito dicitur, per atributionem vero ad hæc dicitur de alijs, sed hoc stare non põt, quia, vt ait Alex. Aphrodisius, ipsum analogum per species debet describi: modo verbum non per illa Arist. descripsit. Auerrois aũt videtur velle has diuisiones esse generis in sp̃es. Sed nec hæc mihi placet, quia oĩs differentia specifica est per formas, modo finitudo infinitudo, rectitudo atq; inflexio sunt accidentia verbo. Propter hęc mihi videtur ꝙ diuisiones hæ sint subiecti in accidentia, verũ põt diuidi subiectũ in accidentia dupliciter. Vno modo seruata idẽtitate illius, ut Socratis diuisio erit, quia nunc dormit, nunc disputat, nũc legit & id genus. Et hac diuidendi rõne verbum ipsum est diuisum in rectum & obliquum, nam vt tp̃s est idem numero differens accidente à præterito & futuro, ita verbum est vnum numero quod est præsens preteritum & futurum. Alio mõ non seruatur subiecti identitas, vt qñ diuiditur aĩal per nigrum vt coruus, & per album vt cygnus, & id genus, & hac diuidendi for-

Confutatio.

Positio Auer.

Põ propria.

ma, verbum ipsum sectum est per finitum & infinitũ. non. n. idem numero põt esse vtrunq;. Tu vero super hæc cõsidera. Ad scd'am dicere soliti sumus, verba obliqua esse ignobiliora: qm̃ cadunt nec sunt talia, nisi quatenus circuunt p̃ns. Sed dices obliqua complectuntur p̃ns per Boetium qui sic transtulit: & addũt aliquid: igitur sunt præstantiora. Dici põt verbum (vt dicit Arist.) principaliter intelligi de p̃nte. Tunc ad argumentum dico ꝙ includunt illud ſm quid & respectiue, non autem simpliciter vt verba ipsa recta.

Solutio.

Ipsa igitur uerba per se quidem dicta & nomina sunt & aliquid significant: nam proferens illa cogitationem sistit, audiens quoq; quiescit. Sed si est aut non est nondum significat: quando non fit signum rei esse, aut non esse: neq; si ipsum esse seiunctum dices: nam ipsum quidem nihil est, sed consignificat quandam compositionem, quæ sine compositis intelligi nequit.

Verba per se prolata idest in propositione sunt nomina & imponuntur & significant.

Cõm. 17.

Ammonius exponit Arist. velle declarare, quonã mõ verba ipsa se habeant ad significandum verum vel falsum. Si dices contra eum Aristo. rem hanc attigisse in prohemio huius libri, igitur non erat repetendũ. R̃ndet Aristo. hoc egisse generatim de oĩbus simplicibus, nunc speciatim de verbis ipsis rem amplectitur. Amplius tunc rem hanc raptim tetigit, nunc longa orõne ꝓficit. Huius forte expositionis cã est, quia verba ipsa videntur maxime conuenire cum orõne, & sic videntur significare verum vel falsum. Hæc expositio non placet, quia res hęc patebit in definitione orõnis & enunciationis, igitur non est totiens repetendum. Amplius hæc expositio litteræ non consonat vt videtur. Propterea expositor vult cum Boetio Arist. tradere hic verbi cum noĩe ipso conuenientiam & dr̃iam. Nec hæc expositio placet, qñ per definitiones eorum res hæc patet satis. Propterea videtur mihi ꝙ littera sit illatiua, & sic videtur ex dictis concludere duo & ꝙ verba ſm se, & per se dicta sint nomina, & quod significat aliquid.

Secunda expõ.

Sed ambiges, nullum disperatum prædicatur de disperato, nec per se nec cum alio, sed verbũ & nomen sunt disperata, igitur non prædicatur nomẽ de verbo. Respondent Thomas & Ammonius nomen hic accipi vt cõiter significat quamlibet dictionem impositam ad significandum aliquam rem, & cum ipsum agere vel pati est aliqua res, igitur verbum vt sic dicitur nomen. Sed hæc responsio mihi non placet pace eorum dixerim, primo, quia tunc aliter acciperetur nomen hic & aliter dũ ipsum definierat, & sic in tam breuibus æquiuocatione vsus esset. Secundo, si nomẽ hic acciperetur pro dictione significante rem, tũc verba tam per se quam cũ alio sumpta essent noĩa qñ vtroq; mõ rẽ significent. Boetius, cui Auer. consentire videtur, vult verba ſm se sumpta dici noĩa ſm similitudinem, sed qñ accipiuntur cũ extremis, tunc nominibus non assimilantur. Hæc expositio non placet, qm̃ dictum Arist. est absolutum & non similitudinarium. Animaduertendum igitur ꝙ Arist. loquitur de verbis vt deriuantur à nominibus: & tunc vult, ꝙ verbum & nomen sibi correspõdens sint idem quo ad significatum per se & principale, vt valet idem quod valitudo, currit idem quod cursus. Cursus enim & currit idem principaliter significant, vt album & albedo, sed differunt quantum ad consignificatum, nam verbum cum ponitur inter extrema vltra principale significatum consignificat compositionem quandam: quæ sine extremis intelligi nequit: nomen vero illi

Dubitatio.

Responsio.

Propria expositio.

illi correſpondens ſignificante tantum rem abſque illo. Ideo inquit. Ipſa igitur verba per ſe quidem dicta atque prolata & non inter extrema conſtituta & nomina ſunt, & ſignificant aliquid. Hæc res ſequitur ex definitionibus nominis & verbi, vt patet. Quantú ad verba græca attinet dixit per ſe dicta, hoc eſt nó inter extrema conſtituta, quia verbum habet ſignificatú principale, & hoc habet vt per ſe dictum, & vt ſic nomen eſt, habet conſignificatum, quatenus inter extrema ponitur. Ideo ait per ſe dicta, cum enim per ſe dicitur aut profertur, cadit à conſignificato, quod ſibi competit, per hoc quod ſtat inter extrema. Igitur ſibi tm̃ remanet principale ſignificatum: & cum illudmet ſit ipſius nominis, verba igitur per ſe dicta erunt noïa. Et hanc expoſitioné pauci, immo nullus ante me percepit. adiecit aũt & noïa ſunt & ſignificant aliquid, nam omnis dictio ẽt non ſignificatiua dici pōt nomen communiſsime acceptum. Ad denotandum ꝙ vult intelligere de nomine proprie dicto adiecit & ſunt nomina, & ſignificant aliquid. Et ita verbum illud græce &, non expoſitiue tenetur, vt Ammonius credit. Hanc concluſionem ſyllogizat Ariſt. ſiſtens cogitationem & quietans audientem, eſt nomen & ſignificat aliquid, verbum per ſe dictum ſiſtit cogitationem & quietat audientem: igitur nomen & per ſe aliquid ſignificat. tangit minorem & inquit, nam proferens illa ſic ſeorſum dicta cogitationem ſiſtit, audiens quoq; eadem illi proferenti acquieſcit. Quantum vero ad verba græca attinet verbum illud græcum legon tranſtuli proferens, quia dicere ſumit pro proferre. Eſtq; ẽt ſermo ſuus clarior, propterea ſuppleui illud verbum illa, quia de verbis loquitur. Verbum ſiſteſi tranſtuli ſiſtit, & non conſtituit, qm̃ conſtituere conuenit partibus reſpectu alicuius totius. Lateres. n. conſtituunt domum, mó nec verba ſic dicta ſunt partes, nec cogitatio totú. Verbum Dianoeam cogitationem tranſtuli, & non intellectum, nam intellectus eſt ſolum intelligibiliú, dianoea ẽt ſenſibilium, eſt. n. dianoea intellectus cum imaginatione coniunctus, vt dicit Themiſtius in libro de memoria & reminiſcentia.

Obiectio

Sed contra hæc objiciet iunior, quia ſi proferens verba ſm̃ ſe dicta ſiſtit dianoeam, tunc verba ſignificarent eſſe vel non eſſe, hoc eſt affirmationé vel negationem. Reſpondet Ariſt. ꝙ ille qui dicit verbum ſiſtit intellectum quoad operationé, quę eſt ſimplicium intelligentia. hac. n. rõne quieſcit audiens, non aũt ſiſtit ad dianoeam ſiue cogitationé quo ad ſcd̃am, quæ eſt eſſe vel nó eſſe intelligere. Inquit. Sed ſi eſt aut non eſt ſubaudi tu proferens verba per ſe, nondum ſignificat, & per conſequens ſiſtit intellectú quo ad primam operationem, & non quo ad ſcd̃am, quæ eſt intelligere eſſe vel non eſſe.

Verbũ firmat intellectũ quo ad primã eius operationem.

Quod aũt Ariſt. hic ſoluat tacitam hanc dubitationem particula illa aduerſatiua. {Sed} denotat, quæ eſt obiectioni aduerſans. Reſponſionem hanc probat & inquit, qm̃ ſubaudi tu prolatú illud ſic per ſe non eſt ſignum rei eſſe, vel non eſſe, hoc eſt non ſignificat ré eſſe vel non eſſe, ſed rem tm̃ {neq; ſi.} Hæc pars multipliciter exponitur. Ammonius exponit ꝙ vtatur rõne à maiori, qm̃ ſi aliquod verbú ſignificet verum vel falſum eſſet ipſum verbum eſſe, ſed hoc non eſt, qñ ſeiunctum dictum nihil ſit, ſed ſolum cum inter extrema collocatur: vbi tunc conſignificat compoſitionem quandam, quę ſine compoſitis intelligi nequit.

...unda expõ. ...ſion.

Sed quia in græco ſcribitur on: quod latine ſonat ens, Ideo Alex. aliter exponit: ens nihil ſignificat. Igitur nec ipſum verbum eſt quod ab eo deriuatur. antecedens probat per hoc, quia eſt ęquiuocum decem prædicamentis.

Confutatio per Thomam.

Refutat hãc expoſitionem Thomas, tum primo, quia ens non æquiuocum eſt, ſed analogú cum prædicetur ſm̃ prius & poſterius. tum ẽt quia dictio æquiuoca non nihil ſignificat, ſed multa, & qñq; hoc & qñq; illud. Tum ẽt quia hæc expoſitio non multum facit ad intentionem pñtem.

Tertia expõ Thomæ.

Tertia exponitur vt Ariſt. arguat de omni verbo, nam omne verbum includit eſſe, vt currere curſum eſſe & id genus. Sed ipſum eſſe pure dictum nihil eſt, igitur omne verbum pure dictum nihil erit. Sed hæc expoſitio quam approbat expoſitor mihi non placet, tunc enim cócluderem ꝙ alia verba nihil eſſent, nam omnia illa concludunt ipſum eſſe quod nihil eſt. Tum ſecundo quòd Ariſto. exiuit ab illo propoſito & ad aliud ſe tráſtulit, cui hæc expõ nõn cóſonat.

Expõ Ammo.

Propterea Ammonius exponit ipſum verbum eſſe nihil eſſe, quia non ſignificat verum vel falſum. Sed conſignificat quandam compoſitionem: quæ ſine extremis intelligi nequit.

Obiectio Thomæ.

Objicit huic Thomas ꝙ hoc eſt cõe oïbus noïbus & verbis. Igitur non vadit ad intentioné Ariſt. qui aſſumpſit ipſum eſſe quaſi quoddam ſpeciale. Hoc nihil eſt contra Ammonium, quia licet Ariſt. ſpeciatim accepit ipſum eſſe. illud generatim includitur in oïbus, iõ pōt ampliari ad omnia: nec rões contra Alex. valent. Prima non, quia ens eſſe analogum ſumpſit, ſed non probat. Secunda minime valet, hoc ſignificat multa. igitur ſignificat aliqd, ſed bene aliqua: vũ hæc ſtant ſimul, ens ſignificat multa, & ens nihil ſignificat. Sed vtcunq; ſit expoſitiones hæ expoſitoris ſunt ambiguæ, & per illas difficile eſt intelligere quid Ariſt. velit.

Propria expõ.

Ideo aſr & Porphyrio conſentaneæ expono, dixerat. n. Ariſt. verum ſiſtere cogitationem quo ad primam operationé intellectus, nó aũt quo ad ſcd̃am, qm̃ nullum verbum ſignificat rem eſſe vel non eſſe, quod eſt in operatione ſcd̃a intellectus.

Contra obijcies, nam ipſum verbum eſſe, videtur ſignificare rem eſſe vel non eſſe. Igitur rñſio illa falſa videtur. igitur mihi videtur ꝙ Ariſt. reſpódeat huic obiectioni. Vbi diligenter animaduertendum ꝙ ipſum verbum ſum es eſt: pōt capi pure atq; nude penitus ab oĩ ſignificatione, & ſic dicitur ſyncathegorema à logicis, quia vt oïs nullus & id genus nihil ſignificant, ſed ſunt ſyncathegoremata, & termini habentes officium, ſic verbum ſum es eſt, cum pure accipitur, vt ẽt non coincidit cum ſuo participio, eſt terminus hñs offm̃ atq; ſyncathegorema, ideo inquit, neq; ſi ipſum eſſe ſeiunctum dices & à noïe & à participio ſubaudi ſignificat eſſe vel non eſſe, nam ipſum quidem vt ſic nihil eſt ſignificatiue, ſed conſignificatiue, ideo ſubdit: ſed conſignificat quandam compoſitionem: quæ ſine extremis compoſitis intelligi nequit. Igitur eſt ſyncathegorema & non terminus per ſe ſignificatiuus. Ex hoc ſoluitur dubitatio & colligitur ꝙ verbum adiectiuum differt à noïe penes conſignificatum, & non penes ſignificatum. Cú enim oẽ verbum adiectiuum includat eſſe, ideo includit conſignificando compoſitionem illam. Ex his colligitur ꝙ verba ipſa ſm̃ ſe dicta noïa ſunt, quia nihil ſignificant præter nomina, è quibus deriuantur: vt vero inter extrema collocantur conſignificant ipſum eſſe, & ita compoſitionem extremorum, & ſic non ſunt nomina, quo modo exponendo non accidunt tot confuſiones. Et hæc expoſitio fortaſſe eſt Porphyrij: & ſi non ſua eſt noſtra. Quo vero ad græca verba attinet ipſum

on,

on, pro esse accepit, nõ vt Alex. exponit pro participio: quia sic esset terminus per se significatiuus, vt iste terminus existens, quod est contra intentionem litteræ, adiecit ipsum nihil esse cathegorematice, quia nihil per se significati, cum sit terminus habens officium, iõ subdit, sed consignificat, tanquam syncathegorema, & terminus habẽs officium. Hæc est expositio clara vt mihi videtur, & satis ad mentem Arist. Et de verbo satis.

De oratione Cap. IIII.

Oratio uero est uox significatiua, cuius partium aliqua separata significatiua est, ut dictio: sed non ut affirmatio, ueluti homo significat quidem aliquid, non autem quoniam sit, aut non sit: sed erit affirmatio aut negatio si quicquam sibi addideris. una uero hominis syllaba nullatenus significat. non enim in hac dictione sorex, rex significat, sed tantum nunc uox est: in compositis uero significat aliquid, sed ut diximus non pro se.

Cõm. 18. Illud (vt diximus) quod principalr̃ hic perquiritur, est enuntiatio: huius partes & materia nomen, videlicet. & verbum declaratæ sunt. pars vero vt forma, quæ est oõ, nunc declaratur. cur vero (vt Ammonius dubitat) non eo ordine rem assecutus est quo in prohemio pollicebatur, dictum est. *Nota.* Animaduertendum igitur, q̃ nomini & verbo & orõni cõia sunt vox, significare, & nõ per naturam, sed ad placitum, vtrum vero cæteræ particulæ, vt sine tp̃e, vel cum tp̃e, an recte & determinate siue aoristice, iã ex dictis patet: differt aũt orõ ab vtroque: qm̃ illius pars significatiua est vt dictio, noĩs vero & verbi non nisi per accñs (vt diximus) in definitione præterijt an à natura sit orõ ipsa significatiua, an ad placitum, quia de hoc erit postea disputatio. Apponit aũt illa duo vt q̃ sit vox & significatiua, vt habeat genus proximum. adiecit cuius pars significat vt dictio, & nõ vt affirmatio vt habeat differentiam: qua differt è nomine & verbo.

Prima dub. An oratio sit vox. Responsio sorticularum. Sed ad intellm̃ huius definitionis dubitemus de singulis. Et primo, vtrum orõ sit vox: & videtur q̃ nõ: orõ non est una uox: igitur non est uox. Antecedens arguitur: oratio est multæ uoces, multæ uoces non sunt una uox: igitur oratio non est una uox. Rñdent sorticulæ concedẽdo q̃ oratio est multæ uoces, & ulterius q̃ plures siue multæ uoces sunt uox siue una sola uox, quemadmodum plures hoĩes sunt unus solus hõ, & q̃ ita sit probant: quoniam hæc uox est una sola uox, & illa uox est una sola uox. Igitur hæc uox, & illa uox sunt una sola uox. Sed hæc uox & illa uox sunt plures uoces. Igitur plures uoces sunt una sola uox: & sic concedũt plures uoces esse unam solam uocem diuisiue, ut dictum est. Sed dices contra hos, quia si plures uoces sunt una sola uox, igitur per cõuersionem in parte una sola uox esset plures uoces. Amplius plures uoces non sunt hæc una sola uox, nec illa una sola uox, igitur nulla una sola vox: & per consequens plures voces non sunt vna sola vox. *Defensio.* Respondẽt sorticolæ & defendunt partem suam q̃ prædicatum illius propositionis, plures voces sunt vna sola vox, confunditur propter vim copulationis, quæ includitur in verbo illo plures. Resoluitur.n. plures sic, & illa & illa vt diximus. mõ nota copulationis habet vim confundendi, & ita negãt conuersionẽ, quia variatur suppositio. In prima illa particula vox supponit confuse, in secunda determinate. Et si dicatur quomodo conuertitur, quære ipsos, quia est extra propositum. Ad scd̃am dicunt, q̃ plures voces nulla vna sola vox sunt, qm̃ nec illa nec hæc. cum quo tñ stat q̃ plures voces sint vna sola vox, qm̃ in hac, iste terminus vox stat confuse tñ, in illa determinate aut discrete: pp̃ quod hæ non contradicunt plures voces sunt vna sola vox, & plures voces nulla vna sola vox sunt, cum termini non eodem modo supponant. Quanquam hæc sint acute dicta, & non possunt improbari, scias nõ esse peripatetice dicta, nec necessaria, nec in talibus captiunculis debemus detineri. Multi.n. vt logicam seruẽt ad vnguem amittunt philosophiam, & mora in his impedit hominem scire veritatem. Peripatetici igitur dicerent q̃ oratio est vna vox vnitate verbi, & sic põt dici plures voces simplices, vna vero cõposita ex illis propter vnitatem verbi. Aliqui dubitant secundo cur dixit in neutro genere, cuius partium aliquid significans separatim, & non dixit cuius pars aliqua significat separata. *Secunda dub. Contra Tho.* Hæc dubitatio procedit ex ignorantia græcorũ verborum. In græca.n. lingua pars, quæ græce meros dicitur, neutri est generis, ideo ad nos debet venire, cuius partium aliqua separata significat: & ita põderatio expositoris friuola est, vt multæ aliæ. *Tertio dub.* Tertio dubitat Aspasius contra illam particulam vt dictio, qm̃ alicui competit definitum, cui non competit definitio. Nã hypothetica est oratio, & tñ partes eius significant, vt orationes. Rñdet Porphyrius hic esse diffinitam solã orationem simplicem, eo quia prior in omnibus reperitur: cui responsioni etiam Aspasium consentire ferũt.

Obijcit huic (vt mihi videtur) Boetius: qm̃ definitum nõ debet esse in plusquam definitio. Igitur cum oratio sit communis simplici & compositæ: definitio etiam dicit esse communis. Sed hæc rõ non cogit: dicerent.n. q̃ licet oratio quatenus oratio sit cõis simplici & compositæ, tñ quatenus hic describitur non conuenit nisi simplici per se, quia cõtracte & nõ cõiter hic describit.

Melius igit contradico eis: quia Arist. postea diuidet orõnem in enunciatiuã, & nõ enuntiatiuã, & enuntiatiuam rursus diuidet per simplicem & cõpositam: & nullibi iam ipsam compositam definit alia definitione, igitur vult eam esse hic definitam. Secundo orõ competit vniuocæ, simplici, & cõpositæ: igitur debet dari vna definitio communis vniuoca, & nullibi dedit illam: igitur esset mancus. *Responsio 2.* Alex. vero & Ammonius respondẽt q̃ hæc definitio est cõis omnibus vt ipsum definitum: nam ẽt oratio composita habet partes quæ significant, vt dictio. Huic opponunt alij vt Philoponus & Syrianus, quia Arist. ait vt dictio: & non vt affirmatio. mõ orõ composita habet partes quæ significanr ut affirmatio: & ita male adiecisset, & non ut affirmatio. Alij soluunt q̃ dictum philosophi debet intelligi supplendo sic, ut dictio necessario, & nõ necessario ut affirmatio, & sic competit omnibus. *Responsio propria.* Ego aũt dico pace tãtorum dixerim q̃ Arist. dixit ut dictio: qm̃ licet partes orationis compositæ sint orationes, tñ non ut orationes, sed ut dictiones significant separatæ: & hoc satis. *Quarta dub.* Dubitãt quarto, cur adiecit ut dictio & non ut affirmatio, satis enim fuisset dicere ut dictio, nunquam enim dictio est affirmatio. Respondent quidam: quia Arist. solitus est nonnunquam dictionem pro affirmatione accipere: ne igitur usus impediat, suppleuit & non ut affirmatio: & signanter ait, & non ut affirmatio, quia negatio addit ad affirmationem, propterea si non ut affirmatio satis habetur etiam q̃ nec ut negatio. Hæc responsio sic dicta, si est alicuius expositoris græci, taceo, qm̃ ipsi

verba

verba Arist. melius intelligũt, & verecundũ est pugnare contra græcos de verbis græcis. Hoc tñ non tacebo: q vbiq; Arist. dũ dictionẽ vocat. græce eã phasim vocat: affirmationẽ vero cataphasim. Sin aliter nõ me mini me legisse, nõ tñ nego cataphasim cõponi ex cata & phasis. Ideo dico q suppleuit nõ vt affirmatio, ad denotandũ partes orõnis vt dixi posse significare vt affirmatio: sed Arist. vult nõ sic intelligere: sed quatenus habent vim dictionis. Hoc.n. suppleuit propter orationes cõpositas: cuius partes sunt affirmationes: sed nõ vt affirmationes: sed vt dictiones significant. Vltimo quærit Philoponus: vtrũ hæc definitio cõpetat solum orationi perfectæ? Rñdit q soli perfectæ hæc cõpetit: qm partes non dicuntur nisi in relatione ad totũ: totum aũt & perfectũ idẽ: & cũ oratio hic definiatur in relatione ad partes, videt rationabiliter hic definiri vt perfecta. Sed contra obijcit Boetius primo: quia omne cõpositũ habet partes, cum aũt tam perfecta q imperfecta habeat partes: rationabiliter qualibet erit totũ & perfectũ. Secundo tunc partes orationis & cuiusq; compositi nõ essent partes nisi in fine cõpositionis: quia tunc solum compositum dicitur esse cõpositũ.

Responsio propria. Mihi videt q rationes hæ non militent: quia nõ dicit aliquid cõpositum, nisi propter formã & materiã, cũ orationi imperfectæ desit aut forma aut materia, aliter esset pfecta, rationabiliter nõ dicit compositũ nec totum: Tunc ad rationes dico: q oratio imperfecta nõ est totum, qm vel caret verbo simpliciter vel verbo principali: & p consequens caret forma: & sic nec est cõpositum nec totũ, sed quædã vocũ multitudo. Ad secundũ dico q partes nõ sunt partes nisi postq est ipsum totũ. ante enim dicunt partes in potẽtia: nisi igitur intellectus actu cõponat subiectũ & prædicatũ cũ verbo. nõ erit actu totũ: & sic nec actu partes, & sic cõcedo id ad quod deducit. Melius igit cõtra illos potest obijci, qm statim orationẽ hic definitam subdiuidit per pfectam & imperfectã: quã rem incõgrue egisset, nisi vtriq; hãc definitionẽ esse cõem voluisset. Collige igitur definitionẽ. oratio vero est vox significatiua, cuius partiũ aliqua significatiua est separata: vt dictio, & non vt affirmatio: hoc est significatione simplici, non cõposita, aut diuisiua. Qm aũt aliquid significare vt pars põt esse dupliciter: aut pars cõposita, vt in hypothetica: aut vt syllaba, vt in voce composita, ideo duo facit, Primo declarat q pars orõnis significat nõ vt pars cõposita, videlicet, nõ vt affirmatio vel negatio. Secundo q nec vt syllaba. De primo inquit veluti homo significat quidẽ aliquid, nõ aũt significat q est aut nõ est, sed erit affirmatio aut negatio si sibi quicq addideris, hoc est verbũ solũ. Et sic per exẽplũ patet prima pars. Deinde declarat secundã, & inquit. vna vero hoĩs syllaba nullatenus significat: quod probat p exemplũ & locũ à maiori: & inquit. Nõ.n. in hac dictione sorex, rex significat, sed tm vox est sola, nõ habens vim significandi. Cõtra, tu dices: quia in cõpositis vt in hircoceruũ significat pars. Rñdet in cõpositis noĩbus significat aliquid ipsa pars seorsum, sed (vt diximus) non pro se ad intellectũ totius, cuius erat pars. Sic igit patet q pars orationis nec significat vt pars cõposita, nec vt syllaba igitur significat vt dictio. Oratio igitur est vox significatiua: cuius partiũ propinquarũ aliqua est significatiua separata per se quidem vt dictio, non autem semper vt affirmatio vel negatio.

Definitio orationis absoluta.

Oratio non est. *Est autem oratio omnis significatiua quidem, non tamen vt instrumentum, sed quemadmodum dictum est secundum institutionem.*

à natura ex institutione.

Cõm. 19. Syllogizabat Plato in eo libro, qui Cratilus inscribitur, orõnẽ esse natura, & nõ institutione sic. orõ est instrumentũ virtutis interpretatiuæ naturaliter nobis inexistẽtis. Per ipsam.n. significamus aĩæ affectiones, ceu per instrumẽtum. omne aũt instrumẽtũ virtutis naturalis est natura: veluti virtutis visiuæ oculi, auditiuæ aures: & id genus. igit orõ natura, sed nõ institutione est. hic erat Platonis syllogismus. Huic rñdet Aris. & consentit maiori. negat tñ minorẽ. nam virtutis interpretatiuę primũ instrumentũ & propriũ est pulmo, guttur, dentes, lingua, & id genus: quæ naturalia sunt. orõ vero est effectus illius virtutis mediãtibus illis instrumẽtis & ita minor falsa est. Inquit. Est aũt orõ oĩs significatiua quidẽ, non tamen vt instrumentũ, sed (quẽadmodũ dictũ est) sm institutionẽ, & ita Platonis minor falsa est.

Platonis ratio.

Aris. resp.

Quantum vero ad verba græca attinet organon, vult Boetius esse positũ pro natura: quia (vt dictũ est) Plato omnium artiũ instrumẽta sm naturam ipsarũ artiũ cõsistere ponebat: & ita erit sensus q orõ significat nõ vt instrumentum, hoc est natura, sed (vt dictũ est in capitulo de noĩe) sm synthecen, hoc est sm institutionẽ, siue placitũ, siue fœdus, siue pactũ. Melius aũt Aristoteles organon nõ pro natura posuit, sed pro instrumento: quia per hoc (vt Ammonius & Alex. aiunt) Aristoteles minorem Platonis negare intendit. Sed adhuc solutio Aristotelis non videtur tuta. Platonici.n. quidam Hermippus & Numenius obijciũt. nã idem videtur de effectu. Oratio.n. effectus est virtutis naturalis per instrumenta naturalia, & oĩs effectus virtutis naturalis p instrumenta naturalia est natura, non institutione. igitur oratio ipsa natura erit. Secundo, orõ est instrumentũ intellectus, qui est virtus naturalis. nam intellectus oratione significat, syllogismo, qui orõ est, ratiocinatur: definitione, quę rursus oratio est, definit. Sed vt supra. omne virtutis naturalis instrumentũ est natura. igitur orõ natura erit, non aũt institutione. Ad hæc Ammonius solutionẽ innuit q quẽadmodũ in tripudio motus ipse à naturã est, modificatio illius (vt ita dicã) ab institutione & artificio, ita in oratione voces siue soni natura sunt, modificationes vero institutione: & ita quatenus voces siue soni orões natura sunt, quatenus tales voces institutione formant. Tunc ad rationẽ primam maior falsa est. potest enim aliquis esse effectus virtutis naturalis per instrumenta naturalia vt tripudiũ & esse institutionẽ. Ad secundũ ait Ammonius q intellectus non est natura: quoniã nullius corporis actus est: sed quasi supra naturã: & sic nihil prohibet virtutis supra naturam esse effectũ institutione. Sed hæc responsio stare non põt: quia saltem intellectus est virtus naturalis: distinguendo naturale contra artẽ. Igitur effectus suus debet esse naturalis: vt distinguitur cõtra artẽ. Propterea dicẽdum q artificialiũ principiũ immediatũ est voluntas. Hæc enim est immediata causa institutionum, & propterea qq concurrant intellectus & naturalia instrumenta virtutis interpretatiuæ, quia tamen oĩa subiacent volũtati, ideo institutione sunt & non natura. & hoc nesciuit explicare Ammonius, licet forte hoc voluerit balbutiri. Alexander aphrodisius enititur probare orationem esse institutione: quia cuius quælibet pars est institutione, totum institutione est, sed orationis partes vt nomẽ & verbũ institutione

Solutio propria.

Rõ Alex.

Confutatio. sunt: igiť tota oratio. Hæc ratio pace sua petere videtur, quia Plato & Socra. in lib. Cratili. voluere etiā nomina & verba naturaliter significare. Amplius similis quæstio est de noīe & verbo: qn̄ ipsa sint effectus virtu- *Ratio melior.* tis naturalis p instrumēta naturalia. Ideo melius à signo idē probari pōt: quæ apud diuersos sunt diuersa institutione esse videnť. id. n. quod naturale est semper est vniforme, sed orōnes apud diuersas linguas diuersæ spectantur, q̄q̄ idē significent, igitur nō natura, sed institutione sunt: & hæc est sua melior ratio. Sed cir- *Dubitationes recentiorum.* ca hæc recentiores ambigunt, vtrū nomē, quod significat aliquid, si imponatur de nouo ad significandum aliud, remaneat idem nomē, verbi causa, istud nomen homo significat Socratem & Platonem, vtrū si ponatur ad significandum idem quod equus remaneat idē nomen. Secunda dubitatio, vtrum oratio, quæ de nouo imponitur ad significādū aliud q̄ primo significabat, vt hæc oratio, homo est animal: dato ꝙ significet deum esse, teneat vicem orationis vel dictionis. Ad primā r̄ndent nonnulli recentiorum ꝙ nomen impositum de nouo aliter ad significandum q̄ significabat non eſt idem nomen, hoc probāt exēplo: quia sicut ex variatione formæ artificialis resultat alia atq; alia res artificialis, ita ex variatione significationū resultabūt *Confutatio.* alia atq; alia nomina. Sed hæc positio stare nō pōt. primo quia ad variationem eius quod de foris & per accidens accedit nihil debet variari: sed nomen & verbum significant ex volūtate, ita ꝙ significatio deforis accidit nomini & verbo, igitur nomen per illius variationem non variabitur. Amplius si ad variationē significationū varientur nomina, ad conuenientiā erūt eadē. Igitur homo & Anthropus erunt vnum nomen: *Solutio propria.* quod nemo dixit. Ideo dicendū, ꝙ nullatenus variatur nomen: licet varietur significatio cū illa sit accidēs ipsi nomini. Pōt tamen dici variatum extrinsece, quēadmodum colūna fit dextra vel sinistra ipso animali variato, nec valet: significatio formalis variatur, igiť nomen, quia illa est sibi extrinseca, sicut colūnæ dextreitas. Ad rationē dico ꝙ variata forma artificialis intrinsece variatur res artificialis: modo non sic est in nominibus. Ad secundam r̄ndent ijdem ꝙ oratio de nouo imposita, significandum nouū cōplexū, vim habet dictionis. Hoc absolute dictum est falsum, quia volo ꝙ homo significet mihi equū bos animal, & facio hāc propositionē: homo est bos: patet ꝙ quælibet dictio & pars significat vt dictio, igiť tota non significat vt dictio. Amplius hæc oratio de nouo sic significans est oratio: igitur partes eius significāt vt dictiones per dif- *Solutio.* finitionem datam. Propterea dico ꝙ oratio pōt imponi ad significandum aliquod cōplexum de nouo dupliciter. Vno modo ponēdo ꝙ partes significent, ex quarum significatione resultet significatio totius, & hoc modo significat vt oratio, vt argumenta cogunt. alio modo ponendo ꝙ oratio significet, primo illud cōplexum de nouo nihil de partibus afferēdo, hoc est non p hoc ꝙ significatio eius resultet ex significatione noua partiū. Et hoc modo bene dicunt ꝙ significat vt dictio, quoniam sua significatio non resultat ex significatione partium: quo in casu non erit oratio, licet partes sint noīa: nec propsitio, licet significet cōplexū, sed dictio erit tm̄. de hac re supra disputatum est.

Ex orationibus quæ sit enunciatio. *Enuntiatiua uero non omnis, sed illa, in qua uerum aut falsum est, non aūt in omnibus est: ueluti deprecatiua oratio quidem est, sed neq; uera neq; falsa: cætere quidē igitur relinquantur, nam ad Oratoriā, aut poesim illarum magis cōsideratio attinet: enuntiatiua uero præsentis cōtemplationis est.*

Diuisio enūtiationis, vt Boetius est auctor, hac ratione fit sumpta oratione pro genere, orōnum alia im- *Cōm. xx.* perfecta, vt Plato in lycio: Alia vero pfecta. perfectæ vero (si liceat bimēbrem facere.) Alia enūtiatiua, alia nō enūtiatiua. quæq; diuisio, ideo p alterū membrum negatiuum dať, qm̄ subdiuidentibus mēbris eorum cōe nomē non habet. nō enuntiatiue vero alia est deprecatiua, vt adsit letitiæ bacchus dator. Alia imperatiua: vt accipe, daq; fidē. Alia interrogatiua, vt quo temeri pedes an quo via ducit in vrbem? Alia vocatiua, vt ò qui rex hoīumq; deūq; æternis regis imperijs. Enuntiatiua *Famosa enuntiationis diuisio.* vero est vt dies est: dies nō est. Nō enuntiatiuarū vero species expositor reducit ad tres. qm̄ illæ quinque ordinatæ sunt vt vnus ex intellectu alterius dirigať: quod quidem in tribus fiť modis. Primo ad attēdendū mente, & ad hoc oratio deseruit vocatiua. Secundo ad respondendum voce, & ad hoc facit interrogatiua. Tertio ad exequēdum opere, quod etiā trifariā fit. aut p expressionem desiderij, & ad hoc facit optatiua, vel respectu superioris, & ad hoc facit depcatiua: aut respectu inferioris, & ad hoc facit imperatiua. Siquis aut vellet posset reducere etiā has ad bimēbrē, quæ res cū non multum cōferat, sit hoc satis. Aristo. itaq; mirabile breuitate vtens: vt Ammo. inquit. tria facit fere insimul. orationem diuidit, enunciatiuā definit: intentionē ad spēm astringit. Diuidēs orōnem ait. enuntiatiua vero non ois. Et sic innuit orationū aliā esse enuntiatiuā, aliā non enuntiatiuā. Deinde innuens definitionē inquit. sed illa in qua verum vel falsum est. est igiť enuntiatio oratio in qua vel verum vel falsum est. Vt vero clarior esset hæc definitio subscribit differētiā, qua differt à cæteris. Quæ in definitione posita est, & inquit. nō aūt in oibus est verū, videlicet vel falsum. veluti deprecatiua oratio & cæteræ id genus orō quidē est, sed neq; vera, neq; falsa. Deinde abijciēs à consideratione pñti orationes nō enūtiatiuas astringit intentionē in spēm. Nā hucusq; de partibus interpretationis: & de cōi ipsa oratione locutus est. Et inquit. cæteræ quidē igitur relinquantur. nā ad oratoriā siue rhetoricā, aut poesim siue poeticam magis illarum consideratio attinet. Enuntiatiua vero pñtis cōtemplationis est, quæ spēs est orōnis potior: huius vero species sunt affirmatio & negatio. Hæc igitur sunt quę Aristoteles breuibus cōplexus est.

Quantum vero ad verba græca attinet verum vel fal- *Verum & falsum in rebus, in intellectu, & in vocibus est.* sum in enuntiatione sunt, in intellectu, atq; rebus. In rebus quidem vt in causa, qn̄ ab eo quod res est vel non est enuntiatio sit aut vera aut falsa. In intellectu vero, quia intellectus subiectū oīum verorum, & ita in intellectu sunt vti in subiecto. In enūtiatione vero ipsa sunt vt in signo, ceu sanitas in vrina. Sed supradictis emergūt dubitationes. Prima, videť ꝙ Aristo. male definierit enūtiationē per verū vel falsum: qm̄ verū vel falsum aut sunt dr̄iæ, aut propria. siquidē propria nō erit bona definitio. si dr̄iæ, tūc cōstituūt spēs: & ita p suas spēs definisset. Secūda cur solū de enuntiatione est cōsideratio. Logica. n. est sc̄ia cōis, igiť de oibus. Tertia de propositione tractať in lib. priorū, & in lib. posteriorū. Igiť nō hic de enuntiatione: cū idem sint. Ad primā r̄ndet Ammonius, ꝙ enūtiationē signāter definit p verū vel falsum: quia sunt fines eius: & definitio dať p finē multotiens.

totiens. Vel dici pōt, ꝙ sunt vt propria, quæ ponuntur loco differẽtiæ, quæ nobis latet, etiā si sint differentiæ & constituunt spēs. genus definiri per spēs fieri potest, vt dicit Alexan. quando vel differentiæ latent: aut genus non sit penitus vniuocum. Ad secundam rñdet Theophrastus philosophus ꝙ omnis oratio aut instituta ordinataq; est ad auscultationẽ auditionẽq;: aut res ipsas. si ad auscultationes atq; auditiones, sic pertinet ad rhetorem atq; poetā, vt Plato oñdit in phedro. & Socrates philebo. Si vero ad res, sic enūtiatio instituta est ad librum posteriorū & ad sciam: & ita erit propria huic considerationi. Ad tertiā dici pōt, ꝙ enuntiatio differt à propositione: qm̄ propositio ordinatur ad syllogismū, & quatenus ordinaẽ ad syllogismū dicitur propositio, quæ si ordinaẽ ad demonstrationem, positio diciẽ, si ad syllogismū dialecticū, ꝓpositio dialectica. si ad syllogismū sophisticū, propositio sophistica. sed si ad syllogismum simpl̄r vocaẽ propositio absolute. Enuntiatio vero diciẽ quatenus subordinaẽ intellectui p voces exprimẽtis de rebus verū falsumue. Et ita differunt quia enūtiatio est extra mentẽ tm̄ in voce aut scripto: ꝓpositio extra & intra mentẽ. Enūtiatio etiā dici pōt propositio, & cōclusio, & problema: problema in dialectico syllogismo, cōclusio in demōstratione, itẽq; dici pōt quæstio: & id genus: propositio nō nisi præmissa. Hæc tm̄ latius explicabuntur in libro priorum & posteriorū Quærūt rursus sorticolæ, an eiusmodi propositiones, tonat, coruscat, lego & id genus sunt enūtiationes. Secūdo an differat dicere, ego lego, ego Augustinus scribo, & dicere lego, scribo. Ad primam rñdent nonnulli sorticolę ꝙ illiusmodi propositiones, nec sunt orationes, nec enūtiationes: bene tñ sunt cōplexa quædā in virtute. Mouentur autem argumento ꝙ illarū vna pars vtpote subiectū est in mente, videlicet, ego. Alia vero in voce, vtpote prædicatū. Enūtiatio aūt & oīs oro est penitus in voce vel scripto & ita eiusmodi esse non possunt orones vel enūtiationes.

Confutatio. Sed isti delirāt penitus. Nā eiusmodi sunt in voce aut scripto: & in eis est verum vel falsum: igitur enuntiationes. Hæc. n. fuit Aristotelis definitio. Nec contra eos aliter arguo: sunt. n. hæc de se derisibilia.

Responsio propria. Animaduerte igiẽ ꝙ eiusmodi sunt enuntiationes, qm̄ verba sunt subiectū & prædicatū & copula, in ista dictione lego, aut ambulas: est subiectum vi primæ vel secundæ psonę verbi, quæ sua natura illā importat. Est prædicatum, quia resului pōt in participiū, est & copula propter idẽ. igiẽ absolute est enūtiatio. Ad rationẽ dico, ꝙ subiectum nō est in mẽte ita vt non sit in voce: est. n. in mẽte fortasse explicite, in voce vero implicite vti & prędicatum. Ad secundā rñdent nōnulli, ꝙ illiusmodi propositiones differūt: qm̄ cū addūtur subiecta illis, quæ sunt pronomina & primæ & secūdæ psonæ, denotatur affectio aliqua siue præcisio quædā, verbi causa cū diciẽ ego Augustinus scribo, denotatur ꝙ aut solus scribo, aut nullus ita bene scribit. Et tūc iuxta hāc regulā deducūt captiūculas. Prima, ego Augustinus scribo. igiẽ nullus alius scribit aut nullus alius ita bene scribit. Tenet captiūcula per regulā. Secunda, non valet. ego Augustinus curro. igiẽ ego sum. Est. n. antecedens verum vbi ego solus currerẽ: cōsequens vero falsum: quia denotaret me solū esse. Tertia hæc est absolute falsa. ego sum, tu es: quia tunc nullus alius esset. ideo dixit deus. ego sum qui sum: qm̄ alia à deo vel non sunt, vel non ita bene. Bene tamẽ concedent has sum, es, & id genus. Sed isti propter captiunculas sæpe traduntẽ in pueriles fabulas. Hæc. n. risu digna satis sunt. Nā dū dico ego sum vel tu es: aut in his volunt esse intelligenda subiecta, aut non. si nō: igitur erit aliqua enuntiatio pfecta, & nō cū subiecto. Si vero volunt esse subiecta intelligenda. sed intellectus pōt explicare voce omne quod cōcipit: & non aliter pōt, q̈ dicẽdo ego sum: vel tu es. igitur eæ ęquiualẽt sum: & ego sum: es & tu es. Secundo, tunc hęc esset nugatoria tm̄ deus est: tm̄ ego scribo: & id genus, Propterea videẽ mihi illiusmodi orones non differre quātum ad rẽ: sed solū quo ad vsum rhetoricum atq; ornatum. quo. n. ad veritatem idem est dicere tu es, & es, ego scribo: & scribo. Addunt tamen rhetores pronomina ipsa primæ & secundæ personæ nōnunq̈ emphaticos: veluti illud Maronis: Me ne incæpto desistere victā? sub illo pronomine me, intellexit reginam deorum, & sororẽ, & Iouis coniugem. Similiter Cicero. Ego omni officio ac potius pietate erga te cæteris satisfacio. sub illo pronoīe ego: se illum talem qui cum lentulo familiarissime vixit, & qui tot beneficia ab eo acceperat intellexit. Addunt igitur rhetores eiusmodi ad amplitudinẽ. licet quo ad propositionum veritatem, quam logicus considerat, nulla sit differentia. Et hoc modo intelligendum est illud Prisciani grammatici. Hæc satis.

Est autem una prima oratio enuntiatiua, affirmatio, deinceps negatio: cæteræ uero omnes coniunctione sunt una. Necesse est autem omnem orationem enuntiatiuam esse ex uerbo, aut casu uerbi: quando & hominis ratio nisi ipsum est, aut fuit, aut erit, aut tale aliquid adyciatur nequaq̄ oratio enuntiatiua sit. Quāobrem unū quoddam sit & non multa animal, gressibile, bipes? Neque enim quia propinque dicuntur: una erit. Erit alterius hoc tractare negocij.

Enunciationū alia est vna simplex, alia coniunctione vna, alia vero composita, quæ ex æquo diuiduntur per affir. & neg. Vide. 7. Meta. & 8. Met.

Comm. Cōueniunt expositores & græci & latini, ꝙ definitā enuntiationẽ nunc diuidat Aristoteles: & volūt ꝙ Aristoteles breuibus duas diuisiones enuntiationis explicet: quarum vna est ꝙ enūtiationū quędā est vna simplex, quędā vnā coniunctione. Quā expositor eo approbat ꝙ etiā in rebus aliquid est vnū simplex, vt indiuisibile, aut cōtinuū, alterū colligatione, aut cōpositione, aut ordine. Secūda vero vt expositor ait subdiuisio est enūtiationis vnius in affirmationẽ, & negationem. Vnde recẽtiores volūt diuisiones esse huiusmodi enuntiationū quædā est cathegorica, quædā hypothetica. Cathegoricarū alia est affirmatiua, alia negatiua. Mouet Boetius dubitationẽ vtrū id quod ait prima ad affirmationẽ referaẽ, vt sit posterior negatio. An id quod ait prima ad simplicẽ retulerit orationem: vt secūda sit quæ ex oronibus iungiẽ. Hæc Boetij quæstio resoluiẽ in tres. Prima vtrū diuisio enūtiationis p vnā & coniunctione vnā sit prior diuisione p affirmationem & negationẽ. Secūda vtrū affirmatio sit prior negatione. Tertia vtrū simplex sit prior cōiuncta.

An diuisio enūciatio in vnam et contradictione vnam sit prima.

Rñdet expositor, è quo acceperūt recẽtiores: ꝙ prima diuisio enūtiationis est per cathegoricā siue vnā simplicẽ: & hypotheticam siue coniunctione vnā. Huius ratio ab expositore colligiẽ, quia prima entis diuisio est per vnum & multa. Igiẽ prima enuntiationis diuisio esse debet similiter. Alia vero diuisio est potius subdiuisio enuntiationis simplicis. Sed pace horū dixerim: hoc stare nō pōt, qm̄ etiā hypothetica siue cōiunctione vna est affirmatiua vel negatiua. Igiẽ nō diuisio secunda siue subdiuisio alterius mẽbri est illa, quæ sit per affirmationẽ

& negationem. Secundo errant recentiores qñ volunt hanc diuisionem esse per cathegoricã & hypotheticã: qm̃ tunc sola conditionalis esset cõiunctione vna. Am mo.n.& Boet. volunt hypotheticam nõ esse nisi duobus modis: aut conditionalẽ, aut disiunctam quæ et species conditionalis est vt dicemus. Vñ & græce hypothesis conditio est. Igit hypothetica conditionalis est tñ. Ideo dicendũ ad primã q̃ hæc duæ diuisiones enuntiationis æquales cõuertibiles cũ ipsa sunt. Vt.n. ens diuiditur per vnũ & multa: & per actũ & potẽtiã & id genus. Qm̃ oẽ ens aut est vnum, aut multa. Similr oẽ ens aut actu aut potẽtia. Sic oĩs enũciatio aut vna, simplex aut coniuncta. Et oĩs etiam aut affirmatiua aut negatiua. Et ita æquales sunt diuisiones eiusmodi: & non vna subdiuisio alterius. Dico secundo q̃ hæc diuisio p vnam & coniunctione vnã nõ est diuisio per cathegoricam & hypotheticã. Nõ.n. vt Boet.& Ammo. aiũt: cathegoricum opponit hypothetico: sed coniunctione vni. Est aũt coniunctio non vno mõ: sed interdũ copulatione, interdũ tpe, interdum loco, & id genus. Hæ.n. sunt coniunctione vnæ, qñ sol exoritur, dies est: quia coniunguntur coniunctione tpis. Hę similr, vbi tu disputas, Socra. iacet, & aliæ eiusmodi. Quæ tñ non sunt hypotheticæ. Recte igitur Aristo. verbo cõiori vtens, dicit cætera vero oẽs cõiunctione sunt vnæ: & non dixit cæteras oẽs esse hypotheticas. Ad scdam respondet

An affirmatio sit prior negatione.

Ammo. q̃ affirmatio solum ex parte vocis est prior negatione quia est simplicior. Nam negatiua enũtiatio affirmatiuæ addit particulam negatiuã. Expositor

Additio expositoris.

aũt adiecit duas alias rõnes, q̃ affirmatio est prior ex parte intellectus, qm̃ affirmatiua significat compositionem intellectus, negatiua significat diuisionẽ. mõ compositio est prior diuisiõne, cũ non sit diuisio nisi compositorũ. Scdo ex parte rei: qm̃ affirmatio significat esse, negatio non esse. mõ esse & vr̃ habitus naturalr prior est priuatione. Sed hæc additio nõ placet.

Cõfutatio additionis.

Prima quidem non: qm̃ à pari diuisio esset prior com positione: qm̃ non est compositio nisi diuisorum. Amplius vt dicit Ammo. affirmatio & negatio quo ad cõ positionẽ & vnitatem non differunt: qm̃ vtraq; est cõ posita ex verbo & noie. Licet illa dicatur diuisio rerũ. Secunda vero minime: qm̃ priuatio naturalr præcedit habitũ, vt dr̃ in Prædicamentis. Prius.n. catulus cæcus est q̃ videns, & ita satis est responsio Ammo. q̃ Boetius etiam approbat. Ad tertiam rñdet Boetius q̃ enũciatio simplex est natura talis. At coniuncta non est vna

An simplex enuntiatio sit prior coniuncta.

nisi positione & quasi ab extrinseco. Sed quod est naturale prius est eo qđ positione est tale, iure simplicẽ priorẽ oportet esse coniuncta quãq̃ rñsionem Ammo. ientit. Sed hæc rñsio vr̃ cõtradicere Aristo. quia si enũ tiationis simplicis vnitas est à natura, etiã ipsa erit à natura. eadem.n. ratio est entis, & vnius: propositionis & vnius: vt dr̃ in elenchis. Sed Aristo. ait contra Platonẽ nullam orõnem esse à natura. Igitur vr̃ hæc expositio contra Aristot. Propterea dico, q̃ via inuentiua, quæ compositione agitur, simplex enunciatio prior est, via vero analitica hoc est resolutoria cõposita est prior simplici. Sed qm̃ Aristo. in isto lib. est inuentiuus, iure simplicem præponit. Inquit igitur, est aũt vna prima oratio enuntiatiua affirmatio. & rñdens ad particulã, pri

Litera expõ.

ma subscribit, deinceps negatio: qa ipsa negatio voce posterior est. Ad particulam illam vna. rñdens ait: aliæ vero coniunctione sunt vna. vt hypothetica & id genus. Sed adhuc est dubitatio Alex. videlicet, vtrum di-

Dubiũ Alex.

uisio enuntiationis per affirmationem & negationem sit generis in species. Secũda est dubitatio Ammonij:

Scda Ammo.

vtrum hæc siue enunciatio siue propositio sol existen te super terram dies est, sit simplex, aut coniunctione vna. Respondet Alexãder q̃ diuisio enunciationis per

Rñsio Alex.

affirmationem & negationem non esset generis in species: qm̃ in genere non est ordo, in enunciatione est ordo. Respondet Ammonius, & Boetius, & expositor q̃ bene vna potest esse altera prior cõparatione facta inter se vt in numeris patet. Sed cõparatione ad tertiũ: vtpote ad cõe genus nullus est ordo: qm̃ æqualiter sunt orõnes veri vel falsi participes, quæ est definitio enuntiationis. & hęc responsio potest stare. Scias tñ q̃ Boetius & Ammonius inter affirmationem & negationem nullum alium volũt ordinem, nisi prolationis & vocum. Expositor alios affert, quos deiecimus. Ad

Rñ. ad scdam.

secundam dici põt quod illa est coniũctione vna: qm̃ ablatiuus absolutus resoluitur per cõiunctionem aliq̃, vt dicunt grãmatici. Hæc de diuisionibus colligunt. Deinde vt Ammo. & Boetius introducũt. Aristo. vo-

Expõ secunda partis prima.

lens disputare de affirmatione & negatione: quæ sunt species enunciationis. præmitut quoddam vtile ad sermonem de illis, videlicet, q̃ oĩs enunciatio constat ex verbo, videlicet, præsentis tpis: aut casu verbi: qđ est præteriti aut futuri. Tacuit verbum infinitum, vt ait Ammo. Tũ quia principaliter de affirmatione loquetur: tum vel maxime, quia coordinatur cum negatiuo. habet.n. cum eo fere eãdem vim. Sed dubitat Ammo. cur præteriit nomen. põt.n. imo constat enũciatio ex nomine & recto, vt sol oritur: & casu eius, vt me tedet scribere. Respondet primo hoc esse prætermissum: qa potest esse enuntiatio, & non ex noie vel casu nois: vt scire tuum nihil est: vbi verbum est subiectum. Nulla rñ enunciatio esse põt sine verbo, aut verbi casu. Hęc responsio non valet: qm̃ verba illa in enuntiatione nomina sunt. Propterea Porph. philosoph°, quẽ Boet. etiã sequit, voluit prætermisisse ipsum nomen: quia verbũ est principalior pars, cum sit pars formalis, quasi totius enuntiationis cõpletiua. Signum aũt affert q̃ tota orõ à prædicato, q̃ est verbum nomen nancilcitur. dicitur.n. cathegorica, hoc est prædicatiua. Hæc est

Expõ propriæ.

vna expositio, quæ stare põt. Mihi tñ videtur q̃ Arist. respondeat quæstioni tacitæ, dixit.n. esse enuntiationũ alteram simplicẽ, alteram coniunctione vnam. Iõ quis obiiciet. oĩs enunciatio cõstat, ex verbo, verbũ aũt im portat compositionem, q̃ sine extremis non est intelligere. Igitur oĩs enuntiatio dr̃ cõposita. Cui rñdet q̃ oĩs enũtiatio est cõposita ex noie & verbo. Sed dr̃ simplex quia non ex pluribus enuntiationibus constat. Veluti hæc, si sol exoritur, dies est: quæ pluribus constat orõnibus. Et tunc continuetur litera sic: licet enuntiationũ sit q̃dam simplex, necesse est tñ oẽm orõnẽ enũciatiuã esse ex verbo, aut casu verbi. Igitur dr̃ simplex simplicitate opposita compositioni ex pluribus enũciationibus. Et hæc est expõ rectior. Primo, qa illa particula

Approbatio expositionis.

aduersatiua (aũt) poni non solet sic obiter, nisi ad obiectiones tacitas tollendas. Scdo, quia interpositio fuisset nimis casualis & nõ pertinens. Tacuit aũt nomen: qm̃ verbũ intelligi non potest absq; extremis. Qđ aũt oĩs enũciatiua orõ ex verbo cõstare debeat, phat p locũ à maiori sic: qa si qua orõ eẽt enũciatiua sine verbo maxime esset definitio. Mõ inqt, qñ & hoĩs rõ, nisi ipm est, aut fui, aut erit: aut tale aliqd adiiciaf, nequaq̃ orõ enũciatiua sit. Igiẽ oĩs enunciatiua orõ ex verbo cõsta re debet.

re debet. Sed qm̄ de definitione locutus eſt, & quæſtio de vnitate eius eſt alterius negocij, ideo ſe excuſat, interponit tamen cõfutationē cuiuſdã falſæ rñſionis. Dicebant enim quiddã, ꝙ definitio eſt vna. quia partes propinquius iacent. Inquit. quamobrē vnum ſit & nõ multa animal, greſsibile, bipes. Interponit ſolutionem falſam: & inquit, neq; enim quia propinque dicuntur: vna erit. Tũc redit ad excuſationem, quaſi dicēs, quare vnũ ſit definitio erit alterius hoc tractaꝛ negocij. Aïaduerſione dignũ, vt declarat Boetius & Ammonius ad vnitatem definitionis eſſe neceſſariã partiũ propinquitatem, quia vbi partes longo interuallo cõciſæ proferrenꝛ, definitio nõ eſſet vna. Ne igiꝛ credaꝛ hanc eſſe cauſam vera, remouit illã & tranſmiſerit nos ad ſeptimũ & octauum meta.

Notabile.

Et licet de vnitate definitionis Ariſt. trãſmiſerit nos ad metaphyſicã, Dubitant expoſitores græci quæ eſt cauſa vnitatis definitionis. Rñdet Theophraſtus in libro de affirmatione & negatione, ꝙ definitio eſt vna ratione ſubiecti: quod definit. Secundo propter partium proximam conſtitutionem. Obijciunt contra Theophraſtũ, quia tunc definitio nõ eſſet vna per ſe, qm̄ eſſet vna ratione ſubiecti, & ita ratione extrinſeca. Secũdo, quia tũc oĩa accidentia eſſent, vnũ eſſentialiter, quia ſunt in vno ſubiecto; vel ſaltē ea, quæ eſſent in vno ſubiecto.

Dubitatio. Rñſio Theo.

Ammonius affert duas cauſas. Prima eſt partiũ vicinitas, Secunda vero eſt, quia in re eſt aliquid loco materiæ, aliquid loco formæ. & cũ inter hæc nihil mediet, rationabiliter faciunt definitionem vnam: Sed ambo poſſunt bene dicere, quia vt Auerroes ait in 7. meta. cõm. 42. definitio vno modo poteſt ſumi vt inſtrumentum, quo intellectus inducitur ad intelligendas eſſentias rerum, & cũ inſtrumentum ſumat vnitatem à fine. Finis aũt eſt definiti eſſentia, iure ab vnitate definiti definitio erit vna. Et ſic recte Theophraſtus ait. Altero vero ſumi poteſt vt eſt ipſa rei eſſentia, quæ cum reſultet ex vltima differentia ſiue vltima forma, quæ eſt vltimus actus, ſic bene Ammonius ait. Sed hæc res non eſt hic tractanda, vt bene Ariſt.

Rñſio Ammo.

Dubitat etiã Themiſtius primo poſte. quia videtur ꝙ definitio ſit enuntiatio, quia eſt ſpecies ꝓpõnis immediatæ, vt ait Ariſto. ibi. hic autem vult non eſſe enuntiationem. Hanc quæſtionem multi ſoluere nituntur, quos in primo poſte. confutamus. nũc vero Philoponi expoſitionē afferimus, ꝙ definitio poteſt cõſiderari vt præmiſſa, & ſic eſt propoſitio & enuntiatio, vt Ariſt. vult ibi. Alio modo vt terminus, & ſic loquitur Ariſt. hic: quia vt ſic non eſt enuntiatiua oratio, ſed terminus vt dicit.

Dubitatio Themiſtij.

Eſt aũt una oratio enuntiatiua, aut ea quæ unum ſignificat, aut ea quæ cõiunctione eſt una. Plures uero eſſe quæ plura & non unũ ſignificãt. Aut eæ quæ ſine coniunctione ſunt.

Cõm. 22. Expoſitores fere oẽs volunt Ariſt. diuiſionem præpoſitam nunc exponere, quod (vt mihi videtur) ſtare non poteſt. Addit. n. nõnulla mẽbra quæ non ꝓdiuiſit.

Prima expõ. Confutatio.

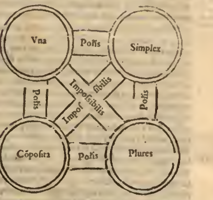
Ideo Ariſt. diuiſionē enũtiationis rurſus nũc alio modo ordiꝛ, quæ hac forma reduciꝛ. Enũtiationũ, alia eſt vna. Alia plures, vna bifariã diciꝛ, hæc quidē ſimpliciter, illa vero ſm quid vt dicemus. Plures rurſus bifariã: eæ quidē plures, qa plura & nõ vnũ ſignificat, illæ plures, qa ſine cõiunctione multæ ſunt. Huius ſecũdæ diuiſionis prima pars primæ parti primæ diuiſionis aduerſaꝛ. Secunda vero pars eiuſdē, ſecundæ illiuſmodi.

Prima dubĩ. Ambigũt quæ diuiſio ſit hæc? *Reſponſio* Rñdet & ſane ſapide ꝙ eſt diuiſio æquiuoci in ſignificata. vt ſi hõ dividereꝛ in verum, & marmoreũ. nã ſola enũtiatio vna eſt enuntiatio, plures vero ſunt vna ꝓlatione, & metaphoricæ.

Secunda dubĩ. Secundo dubitant quid Ariſt. velit p enuntiationem vnam ſimplr, & vnam ſm qd: quidq; p plures ſimplr: & plures ſm quid. Ad hãc Boe. & Ammo. cõcorditer rñdent: & volũt ꝙ vnitas & multitudo referanꝛ ad enũtiationis ſignãtiam. Simplicitas vero & compõ ad voces. Ex his fiunt ſex cõiugationes: quarum duæ ſunt impoſsibiles, quatuor poſsibiles: vt figura declarat.

Reſponſio cõis.

Enunciationum coniugationes ſex: quatuor poſſibiles, & duæ impoſſibiles.

Et ita vna ſimplex eſt, q̃ eſt vna ſimplr, vt hõ eſt rõnale. eſt. n. vna quo ad ſignãtiam. Simplex vero quo ad voces vna vero cõpoſita eſt vna ſm qd, vt ſi ſol vritur: dies eſt. Socr. diſputat: & Plato legit: & id genus. Hęc. n. dꝛ vna ſm qd, quia cõiũctione vna. Plures etiã bifariã ſunt: plures cõpoſitæ contra primũ mẽbrũ, vt q̃ inconiũctæ ſunt tales, vt Socr. legit, Plato diſputat, Ariſt. moueꝛ. ſunt. n. plures & cõpoſitę ſm voces. Plures vero ſimplices, vt canis latrat. eſt quidē plures ſignãtu, vocibus vero ſimplex. Simili mõ hęc aiax pugnauit cũ hectore. Multi. n. fuere aiaces. Hęc quo opponiꝛ ad ſcd̃m membrũ. Sed huic obiicit expoſitor. Primo, quia p diſiunctionē: quã interponit vꝛ diſtinguere inter orationē, q̃ ſignificat vnũ, & q̃ eſt vna coniunctione. Secũdo, quia ſupra dixit, ꝙ eſt vnũ quoddã: & nõ multa. aĩal greſſibile bipes: qd̃ vero eſt cõiunctione vnũ: nõ eſt vnũ, & nõ multa, ſed eſt vnũ ex multis. Sed iſtę rõnes friuolæ ſunt. Prima qdem, qa non diſiũgit inter vnã, & cõiunctione vnã: ſed inter vnã ſimplicē, q̃ ſubintellexit in primo mẽbro, & vnã coniũctione. Ad ſcd̃am dico ꝙ penes aliud accipiꝛ vnitas enũtiationis, & definitionis hic & ibi. Qm̃ hic ſumiꝛ vnitas à ſignificatu: multitudo etiã. Ibi aliter vt diximus.

Replica Tho.

Tertio dubitant: oĩs homo vel equus currit, eſt vna ſimplex, aut vna cõpoſita. Similr Plato athenienſis ſapiēs achademicꝰ eſt in lycio: eſt vna ſimplex, vel vna cõpoſita. Silr oĩs homo ſi eſt bos mugit, & Soc. & Plato diſputant. ſunt ne vnæ ſimplices? an vnæ cõpoſitę? Quicqd velint Boetius, Porphyrius, Ammonius: & alij. dico ꝙ q̃libet harum eſt vna ſimplex. Nã verbum eſt vnũ, à quo ſumiꝛ vnitas enũtiandi. Prima qdem vna de ſubiecto diſiuncto, ſecũda vna de ſubiecto cõpoſito. Tertia vna de ſubiecto conditionato, quarta vero vna

de subiecto copulato, & ita quælibet est vna simplex.

Quantum vero ad verba attinet adiecit{& nõ vnũ} quasi dicat propositio siue enuntiatio est vna simplex, & plures. plures quæ significant plura, & non vnum. Quã vt Ammonius inquit, sunt enũtiationes plures de aliquo vniuersali, vt aĩal gressibile bipes est homo. Potest enim resolui hæc in plures, sed quia continent sub aĩali, sunt vna. Propterea ait. & nõ vnũ pp tales enuntiationes. Aut dici põt vt Porphyrius philosophus ait hoc esse dictũ ad differentiã enuntiationũ, quæ sumũt definitionẽ pro subiecto, aut pro prædicato. Nã videntũr multa significare: sed in re vera vnum significant.

Enunciatio significat vnum de vno, non autem nomen, nõ per accidens. Com. 23.

Nomen quidem igitur aut uerbum dictio sit solum. Cum non contingat ut is, qui uoce aliquid significet, sic dicat, ut enuntiet: siue interrogante aliquo, siue non, sed ipse profert.

Videtur ꝙ Aristo. inferat vt per particulam illatiuã designat. Videtur vero ꝙ dubitationẽ excludat, vt per seriem verborũ haberi põt. Est.n. dubitatio talis, quia dictum est enuntiationem esse vnã ab vnitate significatus, sed nomẽ aut verbũ vnũ significat. Igitur enuntiatio vna erit nomen vnum, aut verbum vnum. Soluit & vult ꝙ is, qui profert nomen aut verbum vnum, vnum dicit, & is etiam qui profert enuntiationem vnã, vnũ dicit: sed non eodem modo. Nã dicens nomẽ vel verbũ, dicit vnũ prolatiue, & non enũtiatiue, at is qui enuntiationẽ vnã dicit, vnũ dicit enuntiatiue. quatenus enuntiat vnũ de vno, aut remouet vnũ ab vno. Et hoc inquit{nomẽ quidẽ igitur aut verbũ dictio sit solum: cũ non contingat vt is qui voce aliquid significat sic dicat vt enuntiet, sed contingit vt sic dicat vt proferat tm̃} adiecit siue interrogante aliquo, siue non interrogante aliquo, qm̃ qui aliquid nomine aut verbo significat potest dicere vt enuntiet aliquo interrogante, vt siquis petat quis hodie venenum bibit, & respondeatur Socrates. Patet ꝙ is qui dixit Socrates: enuntiauit: & hoc quia præcessit interrogatio. vbi autem nulla præfuisset interrogatio, dicens Socrates tm̃, nõ enuntiauit, sed protulit dũtaxat. Igitur enuntiatio differt à verbo siue noĩe: qm̃ enuntiatio semp significat verum de vno enuntiatiue, siue præcedat, siue non præcedat interrogatio. At nomen vel verbũ põt enũtiare vnũ de vno solũ præcedente interrogatione. Propterea ait cũ non contingat vt is qui voce aliquid significat, sic dicat vt enuntiet, siue interrogãte aliquo, siue nullo, hoc est vt enuntiet in omni casu. nam nõ nisi vbi præcessisset interrogatio, sed ipse ita dicit vt in omni casu proferat vnũ. Et sic differt enuntiatio à verbo & nomine,

Enunciationũ quædam affirmatio simplex, quædam natura, & quædã composita. Cõm. 34. Expõ Ammo. Propria expõ:

Harum uero hæc quidem est simplex enũtiatio, uelut quæ aliquid de aliquo, aut aliquid ab aliquo enuntiat, Illa uero ex his cõposita: ueluti ea oratio quędã quæ sane cõponitur.

Ammonius vult vt Aristoteles subdiuidat eas enuntiationes, quas dicimus aut interrogante aliquo, aut quas volumus dicere per nos ipsos. Sed hoc est repetere idem pluries: quod non conuenit Aristoteli. Melius igitur diuisionis prædictæ membra exponit per exempla. Et Inquit, harum vero hæc quidẽ est simplex enuntiatio, velut per exempla ea, quæ aliquid de aliquo, aut aliquid ab aliquo subaudi enuntiat. Hoc est vt affirmatio: Socrates est academicus, aut negatio, vt Socrates non est timidus. Illa vero est quæ ex his componitur, quod trifariam fit, vt Ammonius ait, videlicet, aut ex ambabus affirmationibus, aut ambabus negationibus, vel ex altera affirmatione, altera negatione. Cuius exemplum subdit, & inquit. veluti ea oratio quædam, quæ sane cõponitur, supple ex duabus affirmationibus, vt Aiax pugnauit, & Vlyxes furit. Ex duabus negationibus, vt Plato non est crudelis: & Socrates non est auarus. Aut ex vna affirmatione, & altera negatione, vt Plato est in lycio, & Socrates non in academia: Et ita per exempla patet diuisio, & membra diuisionis.

Enũciatio quid

Est autem simplex enuntiatio uox, quæ significat aliquid esse de aliquo, aut non esse, modo quo tempora distinguũtur.

Cõm. 35.

Alexander aphrodisius exponit Aristotelem nunc definire simplicem enuntiationem, quã ait definisse p species. Argumento, ꝙ enuntiatio nõ genus est illarũ, sed veluti æquiuocum quoddã. Hæc Aspasius ratione hac confirmat: quia eo modo hic Aristoteles enuntiationem definit, quo primo priorum descripsit propositionem: sed illic sic propositionem descripsit, propositio est oratio affirmatiua vel negatiua alicuius de aliquo, aut alicuius ab aliquo: igitur & similiter enuntiationem describere debet. Obijcit autem Ammonius (vt sumit expositor) quia statim Aristoteles definiens affirmationem & negationem ponit enuntiationem, & non vt differentiam: igitur vt genus. Et ita non æquiuocum, sed genus erit illarum, & per consequens non definiendũ per species. Porphyrius philosophus cum Alexandro volens Aristotelem definire enuntiationem simplicem, ait non per species definisse, sed per virtutes affirmationis & negationis. esse enim & non esse non sunt species enuntiationis, sed virtutes affirmationis & negationis. Sed obijcit expositor, quoniã sicut in definitione generis non debent poni species, ita neq; ea quæ sunt propria specierum: modo significare esse, proprium est affirmationi, significare nõ esse negationi. Igitur non debent poni in definitione generis. Boetius autem quasi hæc miscens vult Aristotelem simul diuidere enuntiationem simplicem, & definire, vt intelligenti patet: & longis verbis exponit.

Expõ Boe.

Sed hoc expositor refellit, quia si enuntiatio simul definiretur & diuideretur, cum non videatur definiri nisi aut per species, aut per virtutes specierum, necessario eum dicere oportebit vel vt Alexander, vel vt Porphyrius. Cum Ammonio vero expositor sentit, & nos quoq; sentimus, videlicet, ꝙ Aristoteles enuntiationẽ simplicem in duas differẽtias diuidit, vt inde definitiones specierum nãciscatur. Et inquit: est autem simplex enũtiatio, supple omnis, aut quæ significat aliquid esse de aliquo, quod ad affirmationem attinet, aut quæ significat aliquid non esse de aliquo, quod ad negationem: & ne intelligatur solum de præsenti tempore, subscribit modo quo tempora distinguuntur, quasi dicat: etiam in alijs verbi temporibus. Hæc vero diuisio vt expositor sentit non est enuntiationis in species, sed in differentias specificas, non enim ait quòd enuntiatio est affirmatio vel negatio, sed vox significatiuã eius quod est esse, quæ est differentia affirmationis specifica, vel eius quod est non esse, quo tangitur differentia specifica negationis. Propter hæc ex his differentijs subscribet specierum descriptiones. Hæc est optima expositio. Verum illa Alexandri non est derisibilis. Propterea primo debes scire Alexandrum voluisse enuntiationem, non esse simpliciter æquiuocum, sed analogum, quasi analogia genus dicitur analogum speciebus Septimo physicæ auscultationis. Hæc enim analogia perfecti ad imperfectum rationi ge-

ni generis non repugnat. Vlterius animaduertendũ enuntiationem posse bifariam definiri. a prioris, & sic in præcedentibus definit Aristoteles nullas in eius definitione addendo species: aut à posteriori. Et hoc dupliciter. vel per ea quæ intellectui cõpetunt: & ita per species acceptas à vero & falso, superius descripsit, aut per ea quæ rebus conueniunt, & ita describit hic: cũ dicit enũtiatio simplex vox est quæ significat aliquid de aliquo esse, vel non esse. Vox enim loco generis accipitur. Significans esse vel non esse loco differentiæ à posteriori accepta. Et hæc est mens Alexandri: quæ multum consonat litteræ. Tunc ad argumentum contra Alexandrum patet solutio. Non enim negat enuntiationem esse genus: sed ait esse analogum etiam.

Per hæc patet responsio ad illud contra Porphyriũ. Possunt enim poni in definitione generis propria specierũ: nõ quidẽ in definitione propter quid, sed in definitione quia: & à posteriori. Similiter ad illud contra Boetiũ, simul. n. definit vt notat illud genus vox,

Descriptio Boe.

& diuidit vt notat differentia accepta à virtutibus, hoc est proprijs specierum. Credunt sorticolæ Aristotelem per simplicẽ intelligere cathegoricam, & per compositam hypotheticam. Propterea quærunt vtrum oĩs enũtiatio sit cathegorica, aut hypothetica? Circa hãc quæstionem quidã volũt enuntiationem hypotheticã esse eam, quæ ex pluribus cathegoricis constans coniunctione vna est: & quoniã plures cathegoricæ, possunt coniungi pluribus modis, {quædã enim per notã causæ, vt quia Socrates bibit venenũ, fuit fortis: Aliæ per notam temporis, vt quando veneris in bellum, dabo tibi præmium. Aliæ per notam loci: vt vbi Socrates moritur, sepelitur. Et possunt etiam coniungi plures cathegoricæ innumeris fere modis} Ideo hypotheticę secundum istos sunt feræ innumeræ. Quare oĩs enuntiatio, quæ ex pluribus constat enũtiationibus est hypothetica. Et sic inductio, exemplum, & enthimema: atq; syllogismus: & cætera id genus cum sint enũtiationes cõiunctæ per notã illationis, omnes sunt hypotheticæ. Alij ponunt hypotheticarum, sex species siue modos. vt conditionalem, copulatiuã, disiunctiuã, causalẽ, tẽporalem: demũ & localẽ. Sorticolæ cõiter aiunt tres esse species vt conditionalem: disiunctiuã: & copulatiuã. Nam cæteras ad has reduci contendũt.

De hypotheticis.

Prima positio. An omnis enũciatio sit cathegorica, vel hypothetica.

Secunda pō.

Tertia pō.

Theophrastus vero & Eudemus volunt hypotheticam oẽm esse conditionalẽ: & nullã aliã nisi conditionalem. Huic Boetius assentit in primo Topicorũ suorum. vbi ait conditionales propositiones esse, quas græci hypotheticas vocant. Amplius in libro de syllogismis hypotheticis ait conditionalem enuntiationẽ sortiri speciem & nomen ab hypothesi græce, latine conditio, siue suppositio. Rursus Aristoteles in libro priorum vult ex hypotheticis enũtiationibus cõstitui syllogismos hypotheticos. Constat autem per ipsum non nisi ex conditionalibus. Conditionalium vero græci duas tradunt species. altera est: quam continuã vocãt. Vt si sol exoritur: dies est super nos. Altera est: quã discontinuã nuncupant, vt vel tu es, vel tu non es. Quæ conditionalis discontinua appellatur, quia posita conditione ꝙ non sis, sequitur te non esse, cum itaq; nihil ponat inesse, conditionalis erit: cum inter partes disiunctio signetur. discontinua appellatur. Hæc est mẽs omnium græcorũ: & Boetij vbiq;. Qua ratione fit vt hypothetica sit spẽs enũtiationis cõiunctæ. Nec cathegorica diuidit cõtra hypotheticam, sed potius cõtra coniunctã.

Ad formã quã firmas,

Consequẽter uidendũ de spẽbus conditionalis cõtinuæ. Et dicendum vt Ammonius & Boetius sentiunt spẽs posse enumerari aut penes qualitatẽ cathegoricarum è quibus constat, aut penes formã, quæ habetur ex vi notæ conditionis. Si penes qualitatẽ partiũr tunc sunt quatuor species. Prima ex cathegoricis ambabus affirmatiuis: veluti si sol lucet, dies est. Secunda ex ambabus negatiuis, vt si non est animal, non est homo. Tertia ex prima affirmatiua, & secũda negatiua, vt si dies est, nox non est. Quarta ex prima negatiua & secunda affirmatiua, vt si dies non est, nox est. At si species colligantur ex nota conditionis. {Quoniã hæc nota si. potest trifariam sumi. aut pure cõditionaliter. vt si haberẽ homerũ, studerẽ: Aut permissiuæ, vt si ad me veneris, mille basia dabo: aut illatiue, vt si dies est, sol lucet} harum trium tertia est in vsu græcorum: & proprie conditionalis continua.

De spẽbus continue.

Consequenter quæramus penes quid attẽditur affirmatio vel negatio cõditionalis cõtinuæ. Respondent recentiores ꝙ nota conditionis est tanquã forma conditionalis: & quoniam è forma qualitas proficiscit sicut è materia ipsa quantitas: iure ea dicitur negatiua, cuius conditionis nota negatur. Contra vero affirmatiua, cuius conditionis nota affirmatur. Qua ratione fit: vt quælibet harum sit negatiua: non si dies est, sol lucet. Itemq; non dies est, si sol lucet. Rursus, dies est: non si sol lucet. In his. n. oĩbus semper conditionis nota negatur. Boetius vero in libro de hypotheticis affirmationẽ vel negationẽ nãciscitur ex qualitate consequentis. Vult enim cõditionalẽ esse negatiuã etiam si solum consequens negatur. Hæc enim est negatiua. si est. A. non est. B. Hæc affirmatiua. si non est. A. est. B. Hæc positio persuaderi põt, qm̃ vis tota hypotheticæ est in illatione cõsequẽtis. Hypothetica enim nihil ponit inesse. sed solum asserit illationem. Igitur negatio debet esse supra consequens, vbi vis illationis habetur.

Pō Boe.

Sed dices quales erunt hæ, non si dies est, sol est ortus. & sol est ortus nõ si dies est. Videtur mihi ꝙ etiã eiusmodi sunt negatiuę, qm̃ in omnibus ijs vis negationis exercetur supra cõsequente ipso. Et pro tanto sunt negatiuæ pro quanto cõsequens negatur. Nõ per hoc quia conditionis nota negatur, sed quia cõsequens negatur sequi ex antecedente. Quare apud Boetium potest conditionalis esse negatiua trifariam, aut per cõditionis negationem, aut per negationis præpositionẽ: aut per negationem consequentis. Et de quantitate agamus. Sorticolæ tenent conditionalẽ continuã nullius esse quantitatis, qm̃ quantitas est conditio subiecti. Modo illa non est ex subiecto, & prædicato, quare erit oĩs non quanta. Probabiliter teneri potest omnẽ conditionalem continuam esse quantã. Et hoc à quantitate cõsequentis. Vocat enim Aristoteles syllogismorum hos vniuersales, hos particulares. & hoc à quantitate conclusionis. Igitur cum conditionalis cõtinua sit vti enthimema potest dici quanta ab eius cõsequentis quantitate. Et ita hæc vniuersalis, cuius consequens est vniuersale, illa particularis simili ratione. Hæc quidem erit vniuersalis, si oĩs homo currit, oĩs homo mouetur. Hæc particularis, si oĩs homo currit, quoddã aĩal currit. Et de veritate & falsitate transigamus. Auerroes septimo physicæ auscultationis, commẽto secundo vult aliquam conditionalem esse veram, cuius antecedens & consequens sunt impossibilia: aliquã esse falsam, cuius antecedẽs & cõsequẽs sunt necessaria. Et

Dubitatio. Contra Boe.

ita tenet conditionalem diuidi per verum & falsum.

Pro hac positione arguũt recẽtiores, cõtradictoria diuidunt omnem enuntiationẽ ſm verum & falsum. vt dicit Aristoteles primo priorum: sed conditionalis continua habet contradictorium: quia potest negari & affirmari. Igitur est vera vel falsa. Secundo cuiuslibet cõtradictorij altera pars est vera & altera falsa. Hæc sunt contradictoria, si dies est, sol lucet. Et non si dies est, sol lucet. Igitur altera vera: & altera falsa. & qdquid dicatur, sequitur conditionalem esse veram vel falsam.

Confutatio. Sed hæc positio stare non potest: quia vt dicitur in prædicamentis ab eo quod res est vel nõ est, oratio dicitur vera aut falsa. Sed hypothetica nihil ponit in esse, aut in non esse. Igitur non potest dici vera vel falsa.

Propria pẽ. Propter hæc videtur mihi saluo meliori iudicio ꝙ nulla hypothetica debet dici vera vel falsa, sed bene necessaria vel contingens, quam quidam vocant bonam aut malam. Rectius necessariam aut contingentẽ, siue impossibilem. Et hæc est intentio Boetij vbiq;.

Tunc ad rationes dico. Ad primum, ꝙ contradictoriũ in hypotheticis non eadem ratione accipiẽ veluti in simplicibus, nã in simplicibus destruit veritatẽ vel falsitatẽ, hoc est id quod est in re, vel quod non est in re. In hypotheticis vero destruit necessitatem vel impossibilitatem illationis. Et ita contradicere est fere æquiuoce. Tunc ad formam dico, ꝙ contradictoria diuidunt verũ & falsum in cathegoricis, in hypotheticis necessarium aut impossibile. Et hoc satis. Similiter ad secundũ. contradictoriorũ enim de necessitate alterum est verum, alterum falsum in cathegoricis: in hypotheticis vero alterum necessarium, alterũ impossibile, vel cõtingens, hoc est non necessarium.

De discõtinua, et disiunctiua. Et de conditionali discõtinua agamus, quæq; disiunctiua diciẽ. Et primo dicamus ꝙ quælibet pars disiunctiuæ põt esse consequens, vt dicẽdo tu es, vel tu non es. Quãquã Boetius vtatur vbiq; duabus disiũctionis notis, vt vel tu es, vel tu non es. Et hoc vt notetur nihil poni inesse, nec in prima nec in secunda. Dico igitur ꝙ quælibet potest esse consequens. Nam vel mouetur vel quiescit, põt habere consequens alterã indifferenter, quia si non mouetur quiescit, & si non quiescit, mouetur.

De affirmatione. Tunc dicendum ꝙ disiunctiua solũ est negatiua vel affirmatiua per negationem præpositam. Causa est, quia quicquid teneatur pro cõsequente, intelligetur negatum, quod nõ est ita in ipsa conditionali continua.

De quantitate. Secũdo dico ꝙ aliqua est vniuersalis, & aliqua particularis. Sed non à quãtitate alterius enuntiationis: sed quotiẽs ambæ sunt eiusdem quantitatis. Causa est, quia quælibet põt esse consequens, vt igitur seruetur quantitas consequentis, oportet ambas esse eiusdẽ rationis.

Dubitatio. Sed dies vel omne. A. est: vel quoddam. B. est: quanta est ista. Dici potest ꝙ hæc est alicuius quantitatis in se, quoniã illius cuius quantitatis est ab ea cathegorica, quæ sumetur pro consequẽte. Actu vero est disiunctiuæ vniuersalis, & disiunctiuæ particularis. Nec hæc cõtradicunt. Põt enim vnamet disiũctiua esse vniuersalis & particularis hac ratione, videlicet, disiunctiuæ vniuersalis, & disiũctiuæ particularis.

De veritate. De veritate vero & falsitate ita sentiendũ, veluti de cõditionali cõtinua. Cum. n. disiũctiua sit conditionalis, & conditionalis nihil ponat inesse, in re nulla erit vera, & nulla falsa, sed quælibet disiũctiua erit aut necessaria, aut impossibilis, siue possibilis siue contingens. Et de æquipollentijs negatiuarum dicamus. Et quamquã recentiores multa dicant, mihi videtur, ꝙ negatio præposita toti cõditionali aut notæ conditionis, aut cõsequenti, facit æquipollere copulatiuæ cõstitutæ ex antecedente cõditionalis & opposito consequentis verbi causa, si homo est: animal est. Siquis præponẽs negationem dixerit non si homo est: animal est. Hãc vult significare homo est, & non est animal. Similiter hæc, non si dies est, sol lucet, æquipollet huic, & dies est: & sol nõ lucet. Huius causa est, qa cõditio non ponit inesse, copulatio vero ponit, quare cum particula negatiua neget conditionem, ponit copulationẽ, & cum neget consequens, vbi est vis omnis, ponet etiam oppositum consequentis. Simili ratione nõ vel mouetur vel quiescit, æquipollet copulatiuæ constitutæ ex oppositis ambarum cathegoricarũ, videlicet, & nõ mouetur, & nõ quiescit. Causa vero quare negatio præpositæ disiũctiuæ facit æquipollere vel ponit copulationem, est quia copulatio ponit inesse. Verũ ponit contradictoriũ ambarum partium, quia in discontinua quælibet pars põt esse consequens, ideo cuiuslibet partis oppositũ debet ponere. In continua vero est consequens determinatũ, ideo ponit solum oppositũ consequentis. Hæc de hypotheticis ad mentem græcorum expositorum volui dixisse. Nam ab Aristotele pauca habemus. Sorticolæ vero, cum studiorum suorum finis sit ostẽtatio, nõ esse, multa dicunt in confusione veritatis, quæ prætereunda sunt, cum in illis non sit fœlicitas, neq; ad fœlicitatẽ præparent. De enuntiationibus vero coniunctis, qm̃ regulæ sunt innumeræ, non est nũc præsens pertractatio, verum si ocium dabitur, ad importunitates sorticolarum atq; captiunculatorum interdum occurremus: & quid peripatetice sit sentiendum circa eorum captiunculas & cauillos exponemus. Nunc vero de his sit dictum intantum.

De affirmatione et negatione.

Affirmatio uero est enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio autem est enuntiatio alicuius ab aliquo.

Nunc datis differentijs, quibus enuntiatio descendit in affirmationem & negationem, videlicet, esse & non esse, describit illas: & inquit, affirmatio vero est enunciatio alicuius prædicati de subiecto aliquo, negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo. Tangitur . n. enuntiatio loco generis. Cætera dr̃iæ loco. Sorticolæ vero dicunt: enuntiatio affirmatiua est, in qua verbum principale affirmatur, negatio autem in qua verbũ principale negatur. Sed definitio Aristo. est melior: quia est data ex ijs quæ sunt per se. Nam ab eo quia prædicatum subiecto inest, affirmatiua proficiscitur enũtiatio: ab eo autem quia remouetur, negatiua emergit. Et sic definitio Aristo. est accepta à causa definitio sorticolarũ accepta est à signo. Est. n. affirmatio & negatio in verbo veluti in signo. Ideo illa est quasi accepta ab accidente. Sed dubitatur: qm̃ in ista aliquid remouetur ab aliquo, videlicet, Soc. differt à Platone: & tamen est affirmatiua, in ista vero. Soc. negatur de equo est negatiua: & tamen est enuntiatio alicuius de aliquo. Similiter quoque & hæ: positio negatur, Propositiones interimuntur: & id genus. Dicẽdum ꝙ definitiones sic intelliguntur: affirmatio est enũtiatio alicuius prædicati de aliquo subiecto. Negatio est enuntiatio alicuius prædicati ab aliquo subiecto. Tunc dico ꝙ hæc est affirmatio: Soc. differt à Platone: qm̃ resoluitur in hanc, Soc. est differens à Platone: vbi prædicatum

tum est totum hoc, differens à Platone: & non Plato: Tale autem prædicatum inest subiecto. Fortasse illa. Socrates negatur de equo est negatiua: quia est sensus: equus non est Socrates. Fortasse est affirmatiua: & est sensus. Socrates est negatus de equo. Hæc de affirmatione & negatione.

Cuilibet affirmationi negationem oppositam esse.

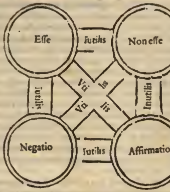
Cum uero sit enuntiare & quod est non esse, et quod non est esse: & quod est esse, & quod non est non esse: & circa ea tempora, quæ sunt extra præsens similiter, continget omne quod & quis affirmauerit, negare, atque quod negauerit, affirmare. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam.

Com. 26.

Tractaturus Aristo. de oppositionibus enuntiationum preponit talem conclusionem: omnis affirmatio negationi opponitur, & omnis negatio affirmationi. Et syllogismus componitur sic omnis affirmatio possibilis negari negationi opponitur, Et omnis negatio possibilis affirmari opponitur affirmationi: sed omnis negatio potest affirmari, & omnis affirmatio negari: igitur omnis affirmatio negationi opponitur, & econtra. Maiorem pretermisit, Minorem vero probat exẽplo. Ad cuius euidentiam animaduersione dignum: ꝙ materiæ enuntiationum omnes ad duas reducuntur. ad habitudinem subiecti ad prædicatum affirmatiuam, quæ si fuerit in actu dicitur esse vt in terminis animal homo. Homo.n. in anima ad animal habitudinem dicit affirmatiuam. Propterea appellatur in esse: è quo proficiscuntur enũtiationes affirmatiuæ de inesse. Si vero fuit habitudo in potentia, erit contingens esse affirmatiuum: è qua exoriuntur enuntiationes de contingenti in esse, cuius termini erũt iustum homo. Aut materia enuntiationum reducetur ad habitudinem subiecti ad prædicatũ negatiuam: quod est aut in actu, vt in his terminis equus, homo, ex hoc emergũt enuntiationes de inesse negato, aut in potentia, vt in his terminis grammaticum, animal: ex hoc nascuntur enuntiationes de contingenti non inesse. Qua ratione fit ꝙ ex parte rerum duæ sint omnium enuntiationum materiæ. Ex parte vero nostri modi enuntiandi vt Ammonius innuit sunt duæ formæ. nã noster enuntiandi modus esse potest aut affirmando, aut negando. Quare sunt quatuor: duæ quidem materiæ ex parte rerum. Duæ vero formæ ex parte nostra. Ex parte rerum nuncupantur esse, & non esse, Ex parte nostra appellatur affirmatio & negatio. Sed quoniam cum sunt quatuor termini possunt sex modis coniugari, dicemus sex fieri coniugationes. quarum quatuor sunt impossibiles, duæ tantum impossibiles. Prima erit ex habitudine affirmatiua quod vocatur esse, & nostro modo affirmandi, quod dicimus affirmationem, & hæc est vtilis: vt si hominem esse animal enuntiemus. Alia ex habitudine negatiua, & nostro modo negandi. Vt si enuntiemus hominem non esse animal, cum tamen homo sit animal, & hæc est inutilis. Tertia erit ex habitudine negatina & nostro modo negandi, vt si equum hominẽ non esse enuntiemus: hæcq; etiam vtilis erit. Quarta ex habitudine negatiua & nostro modo affirmandi, vt si equum hominem dicimus, & hæc inutilis est. Est quinta ex affirmatione & negatione: quæ sunt ex parte nostra, quod non potest fieri. Sexta ex esse & non esse, ex parte rerum: quod minime est possibile. Erunt igitur coniugationes sex: quarum duæ sunt possibiles, cæteræ inutiles.

Quæ materia enuntiationum.

Formæ enuntiationis duæ.

Ex ijs exemplariter potest patere minor. Nam si esse contingit negari, & non esse contingit affirmari; omnis affirmatio erit possibilis negari. Et omnis negatio possibilis affirmari quę fuit minor. Inquit. Cum vero sit enuntiare & quod est in re, non esse, vt in negatione falsa. Vt dicendo homo non est animal. Et quod non est in re, esse: vt in affirmatione falsa, vt dicendo æthiops est albus. Et quod est, esse, vt in affirmatione vera. & quod non est, non esse: vt in negatione vera. & non tantum de enuntiationibus per pręsens tempus, sed etiam & circa ea tempora quæ sunt extra præsens similiter, dat minorem, & inquit. contingit & omne quod quis affirmauerit negare. nam si affirmat esse. illud negare possumus. si affirmat non esse, etiam illud negare possumus. Contra etiam & quod negauerit affirmare propter eandẽ rationẽ. Sic quasi per exempla patet minor. Tunc infert conclusionem, & inquit, quare patet cuilibet affirmationi negationẽ, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam. Quæ fuit cõclusio syllogismi præpositi. Animaduertendum vim rationis esse, omne quod affirmatur contingit negari, & econtra: omne quod negatur contingit affirmari. Igitur affirmatio & negatio sunt oppositæ, antecedens deducebatur. nam quod est affirmatur contingit negari, & quod non est etiam quod affirmatur contingit negari, igitur omne affirmatum contingit negari. Contra etiam, quia quod non est, quod negatur cõtingit affirmari, & quod est quod negatum, contingit negari. Igitur omne quod negatur: contingit affirmari. Quare affirmatio & negatio erũt oppositæ. Sed dubitatur contra consequentiã, qm̃ omne quod mouetur, contingit esse album. Contra etiam. omne album contingit moueri, & tamen albũ & motum non sunt opposita. Igitur licet omne affirmatum contingat negari, & econtra, non propterea debent putari opposita. Dico ꝙ non sunt similia. Omne enim quod mouetur, contingit esse album ipso remanente in motu: & econtra, omne quod est album, contingit moueri ipso remanente cum albedine. Propterea non sunt opposita. At affirmatum si negetur non remanet cum affirmatione. nec etiam si negatum affirmetur, remanet cum negatione. Propterea sunt opposita, vnde quoniam omne album contingit esse nigrum, & si sit nigrum, non remanet album, ideo album & nigrum opponantur.

Vis rationis.

Dubitatio.

Solutio.

Siq;

Contradictio quid sit & mendacium et post prædicamenta. Com 27.

Sitq; hæc contradictio affirmatio & negatio oppositæ.

Quid oppositio sit declarauit, nunc quid contradictio, subscribit: & debet sic intelligi. cōtradictio est hoc affirmatio & negatio oppositæ: hoc est cōtradictio est oppositio affirmationis & negationis. Ponitur oppositio loco gñis, reliqua collocantur differentiæ causa. Ammonius credidit non rem definisse Arist. sed vnde ipsa contradictio nomen suum nanciscatur. Affert signum quia in græco sensus sit & hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ. hoc.n.loquendi modo non vtimur nisi in nominum impositione, vt dixit supra & sit nomen infinitum, hoc certe est bene dictum: credo tamen ꝙ Aristo. simul nomen finxit: & nominis rationem subiecit: ratio autem quam significat nomen definitio est. Et ita simul nomen & rationem nominis: vt mihi videtur abstulit.

Dico autem eā opponi, quæ est eiusdem de eodem, & non æquiuoce, & cætera id genus: quæ determinauimus ad sophisticas importunitates.

Com. 28.
Prima obiectio.

Soluit dubitationes. nam contra dictam descriptionem potest multipliciter instari. Primo hæc est oppositio ẜm affirmationem & nagationem, aīal est grammaticum, animal nō est grammaticum: quæ tñ non est contradictio. *Secunda.* Secundo hæc est oppositio ẜm affirmationem & negationem, canis latrat, canis non latrat: quæ tñ non est contradictio. *Tertia.* Tertio hęc est oppositio ẜm affirmationem & negationē ęthiops est albus dentem, æthiops non est albus pedem: quæ non est contradictio. *Quarta.* Quarto: & hæc est oppositio affirmationis & negationis. Plato currit tarde, Plato non currit velociter: quæ nec est contradictio. *Quinta.* Quinto: & hæc est oppositio affirmationis & negationis, pluit hodie, non pluit heri, quæ etiam non est contradictio. *Sexta.* Sexto, & hæc, pluit in Gallia, non pluit in Italia. Et cætera id genus. Propterea ad hæc oīa satisfaciens vult descriptionem esse intelligendam sic, conclusio est oppositio affirmationis & negationis seruata identitate subiecti & prædicati. Per quod tollitur prima obiectio: aīal nō est idem numero subiectum: nō æquiuoce, per quod tollit secunda. Canis.n. equiuocum est ẜm idem: per quod cessat obiectio de ęthiope. est.n. illud ẜm diuersas partes: ẜm eundem modū quo etiam debetur quarta. Nam non est eodem modo, quod assumitur ẜm idem tēpus: quo demitur quinta instantia: qm̄ ea sunt vera in diuersis temporibus: ẜm eūdem locum: quo etiam demitur vltima, quæ pcedit ex dria loci. Et si aliquæ essent, quæ solent fieri à sophistis: etiam audiendæ sunt. Erit igitur contradictio oppositio eiusdem de eodem: non æquiuoce ẜm idem: eodem modo, tempore eodem: & ẜm eundem locum: & siqua alia erunt. Et tunc patet contradictionem differre à sub contrarietate, contrarietate, subalternationeq;. Inquit, dico autem eam opponi supple alteri, quæ est eiusdem de eodem: quo ad primam conditionem: & non æquiuoce quo ad secūdam. Et cætera id genus: quæ determinauimus ad sophisticas importunitates: quo ad cæteras quatuor conditiones.

PARTICVLA SECVNDA.

De subiectis & prædicatis Propositionum diuersam in his quantitatem constituens, ex qua fiat oppositæ. Cap. V.

Cum verū aliæ sit vniuersales aliæ particula

CVm autem rerum aliæ quidem sint uniuersales, aliæ uero particulares. Dico autem uniuersale quod de pluribus aptum est prædicari, particulare uero quod non. Veluti homo quidem uniuersale, callias uero particulare: necesse igitur est cum aliquid inest alicui, uel non inest, id cui inest interdum quidem enuntiare esse aliquod eorum quæ alicui insunt uniuersalia, interdum uero aliquod eorum quæ sunt particularia.

res, enunciationes vero sint de rebus: sunt vel vniuersales, vel particulares, sint singulares.

Com. 29.

Tractaturus Aristo. de residijs oppositionibus enūtiationum, primo de quibus subiectis sint enuntiationes concludit. nam per hoc poterimus scire id, cui signum vl'e sit addendum. Est autem 2ᵒ textus: ꝙ omnis enūtiatio fit aut de subiectis vl'ib', aut de subiectis particularibus. Et syllogiçat sic oēs res aut vl'es aut particulares: omnis enuntiatio est de rebus: igitur oīs enuntiatio aut est de vl'ibus, aut de singularibus subiectis. Huius rationis proponit maiorem: & inquit: {cum autem rerum aliæ quidem sint vl'es, aliæ particulares: hæc est maior: quam definitione & exemplo exponit. & inquit {dico autem vl'e quod de pluribus aptum est prædicari. Particulare vero quod non, subaudi aptum est de pluribus prædicari. Veluti homo quidem vl'e, Callias vero particulare: Hæc est expositio maioris: subintellecta tunc minori, videlicet, ꝙ enuntiatio omnis sit de rebus: dat cōclusionem: & terminat suspensiuam.d. Necesse igitur est cum aliquid vt prædicatum inest alicui vt subiecto in affirmatione, vel non inest in negatione: tunc supple tu: vt græco est supplendum: id cui inest hoc est subiectum interdū quidem enuntiare esse aliquod eorū quæ alicui insunt vl'ia, interdum esse aliquod eorum quæ sunt particularia. Sic igitur: omne subiectum enūtiationis de necessitate aut est vl'e, aut particulare. Hæc est expositio partis. Quo vero ad græca verba attinet verbū particulare græce est cathecaston: quod nōnulli volunt latine esse singulare, & recte sentiunt. Ego vero inter singulare & particulare nunc differentiam nō facio. Accepi.n. hæc vt multiuoca. Multæ quæstiones & dubitationes hoc solēt concitari: quæ cum sint potius metaphysicæ, iure præteriri possunt.

Siquidem igitur esse aut non esse de uniuersali uniuersaliter enuntiaueris quispiam, contrariæ erunt enuntiationes. Dico autem de uniuersali enuntiationem uniuersalem, uelut omnis homo albus est, nullus homo albus est.

Quæ enūciationes opponantur contraria.

Com. 30. Opp. multiplex.

In enuntiationibus inuenitur multiplex oppositio. Oppositio.n. inuenitur in terminis, & de hac loquitur Aristo. in post prædicamentis: vbi distinguitur in quatuor, videlicet, contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Inuenitur etiam in syllogismis: & de hac loquitur Arist. in primo poste. cap. de ignorantia: vbi docet facere syllogismos ex contrarijs propositionibus ad ipsa prima principia. Inuenitur quoq; in propositionibus siue enuntiationibus. & de hac nunc loquitur. Vbi eas enumerat quatuor: qm̄ enuntiationes aut opponuntur penes quantitatem tm̄, aut penes qualitatem, aut penes vtrunq;. Si penes quantitatem: est subalternatio, vt quilibet homo albus est, quidā homo albus est. Aut nullus homo albus est, quidam homo albus nō est. Si penes qualitatē, aut seruata vniuersalitate, aut seruata particularitate. si penes qualitatē seruata vniuersalitate, est contrarietas vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Si seruata particularitate est subcōtrarietas. vt quidam homo currit: quidam homo non currit, at si penes vtrunque: erit contradictio, vt omnis homo disputat quidam homo non disputat. Nunc igitur de contrarietate proponit & dicit.

Numerus oppositionum.

{Siquidem

{Siquidem igitur esse aut nō esse de vniuersali, vt̄ quispiam enuntiauerit contrariæ erunt enuntiationes. dico autem de vniuersali enuntiationem vniuersalē, veluti oīs hō albus est: nullus hō albus est.} Sed dices cōtra: quia tunc hæ sunt contrariæ. oīs hō albus est, nullus hō niger est: & oīs hō iustus est, & nullus equus iustus est: & oīs homo disciplinę capax est, nullus equus bipes est. In oībus enim ijs de vniuersali enuntiatur esse & nō esse. Dici potest ꝙ suppleuit per exemplum complemētum definitionis. contrariæ. n. enuntiationes sunt affirmatio & negatio vniuersales eiusdem prædicati de eodem vniuersali subiecto. Laborat expositor assignare colorem, cur hæc oppōnis species in enuntiationibus nomen contrarietatis nacta sit: & frustra vt mihi videtur. Nam illud quod assignat pro colore, adhuc cur contrarietas dicatur: habet qōnem. non enim pōt reddi cā cur inter album & nigrum sit contrarietas, inter album & non album contradictio. Nomina. n. ad instituentis sunt libitum. Sed supposita ratione nominis reddi potest causa: ideo de nominibus loquamur vt plures, rationes nominum nunc omittentes.

Dubitatio. *Solutio.* *Quid expositor frustra agat.*

Quando autem de uniuersalibus non uniuersaliter non sunt contrariæ: quæ autem significantur, contingit nonnunquam esse contraria. Dico autem non uniuersaliter enuntiare de uniuersalibus, ueluti est albus homo: non est albus homo: homo nanq; cum sit uniuersale, non ut uniuersali utitur enuntiatione. Omnis enim non significat uniuersale, sed quoniam uniuersaliter.

Affirmatiua & negatiua de subiectis vniversalibus non vniuersales sub contraria sunt, quarum significata contingit aliquando esse contraria.

Com. 31. Expositores græci, & si multipliciter textū exponāt: oēs pariter volunt Aris. describere subcontrarias indefinitas. Sunt. n. subcontrariæ bifariam: aut particulares, vt quidam homo albus est, qnidam homo albus nō est: & indefinite, vt hō albus est, hō albus nō est: & inquit. {qn̄ autem de vniuersalibus subiectis non vniuersaliter quispiam ennntiauerit, non sunt contrariæ, quæ aūt significantur, contingit nōnunquam esse contraria. Erit igitur sensus. indefinitæ subcontrariæ sunt affirmatio & negatio de subiectis vniuersalibus nō vniuersales: quarum significata contingit esse nonnunqnam contraria.

Expō Alexan. Ait Alexan. vltimam particulam esse additam propter propōnes: in quibus de subiectis vniuersalibus prædicantur prædicata vniuersalia ad illa non vniuersaliter: vt homo est animal, homo non est animal: nam tales habent vim contrariarum. Hęc expositio & si cōmuniter approbetur: mihi non placet. Arist. n. nihil meminit de prædicatis vniuersalibus ad subiecta vniuersalia.

Confutatio.

Propria expō. Propterea animaduertendū est ꝙ ad indefinitas subcōtrarias requiritur primo vt non sint vniuersales: & ꝑ hoc differunt à contrarijs, & conueniunt cum subcontrarijs particularibus. Requiritur secundo ꝙ sint de subiectis vniuersalibus: & per hoc differunt à contradictorijs singularibus, videlicet, Callias est albus. Callias non est albus. Tertio ꝙ sint aptæ effici vniuersales: & per hoc differunt à subcontrarijs particularibus: vt quidam homo albus est, quidam homo albus non est. non enim hę possunt effici vniuersales fm̄ consuetum modum loquendi. Esset enim improprie dictum. oīs quidā homo albus est. nullus quidā hō albus est. at Indefinitæ cum sint capaces omnis quātitatis: ob quod indefinitæ dictæ sunt: effici possunt vniuersales non. contra cōsuetum modum loquendi per solam additionem signi vniuersalis. Erit igitur sensus, indefinitæ subcōtrariæ sunt affirmatio & negatio de subiectis vniuersalibus nō vniuersales: quarum significata contingit esse nonnunquā contraria. Dico affirmatio & negatio loco generis & ad differentiam subalternarum. dico de subiectis vniuersalibus ad differentiam contradictoriarum singulariū. dico non vniuersales ad differentiam contrariarum. dico: quarum significata contingit esse nonnunquā contraria, ad differentiam particulariū, quę effici non possunt vniuersales per additionem signi, has exponit per exemplum. d. Dico aūt non vniuersaliter enuntiare de vniuersalibus: velnti est albus homo. non est albus hō. hō nanq; cum sit vniuersale, ipse enunrians non vt vniuersali enuntiatione vtitur: hoc est nō vniuersaliter accipitur. Nam non additur ipsi signū vniuersale omne, vel id genus: quod licet non sit vniuersalis res, est tamē vniuersalitatis nota: & hoc ait. oīs. n. non significat vniuersale: sed vniuersaliter: hoc est: est vniuersalitatis nota: & per consequens sine ipso nihil vniuersaliter tenetur: & per exemplum quod subiecit: significauit tales affirmationes & negationes esse enūtiationes eiusdem prædicati de eodem vniuersali subiecto, ut diximus de contrarijs. Quærūt quot sunt signa terminorum. oēs sentiūt illa reduci ad duo: quia vel est signum siue nota vniuersalitatis, vt oīs nullus & id genus: aut particularitatis: vt quidam, aliquis & id genus. Huius cām expositor ex Ammonio assignat ꝙ eiusmodi signa sequūtur modum apprehendendi rem ipsam: vniuersale aūt apprehendi pōt respectu suorum suppositorum bifariam: aut quatenus actu hæret oībus suis suppositis, aut actu ab omnibus remouetur: & hunc modum sequūtur signa vniuersalia negatiuum & affirmatiuum. Alio mō vt intelligitur parti inesse vel à parte remoueri: & sic habentur signa particularia affirmatiuum & negatiuum: aut pōt considerari in dispositione neutra. Et cum hæc consideratio sit priuatiua ideo non fuit aliquod signum illius. Sed dices: nonne natura vniuersalis vt natura humana potest considerari vt absoluta ab indiuiduis: cur non datur signum illius apprehensionis. Amplius: cur non datur signum singularitatis. Philoponus primo priorum in solutione quæstionum stoicorum ait: ꝙ natura qn̄ intelligitur abstracta intelligitur vt singularis singularitate naturæ: & cum singulari nullum compotat signum, ideo vt sic illi nulla correspondet significationis nota. Singulare quoq; vniuersalis nulla eget significationis nota: cū in ipso illa habeatur sua nominis vi.

Brevis definitionum.

Quod de signis positum.

Dici tñ posset dari tertium signum consequens apprehensionem rei sub rōne singulari: vt sunt pronomina demonstratiua: quæ pñt demonstrare singularitatem naturæ & singularitatem vniuersalis. Possumus. n. dicere hæc natura humana in communi est tantum ipsa: & sic vtimur nota singularitatis: & etiam possumus dicere, iste homo disputat: & vtimur similiter: & sic signa consequentia nostrum apprehendendi modū sunt tria: vt vniuersale, particulare, & singulare.

Propria solutio.

In eo uero quod est prædicatum uniuersale id, quod est uniuersaliter prædicare, non est uerum. Nulla enim affirmatio est uera, in qua de uniuersaliter prædicato uniuersale prædicetur, ut est omnis homo omne animal.

Non sunt enuntiationes vniuersales de subiectis vniuersalibus nota vniuersalitatis ad prædicatum vniuersale apposita. Com. 32.

. Aristo. fm̄ omnes refellit dubium: qnod apud me debet sic introduci: dictum est ꝙ contrariæ sunt affirmatio & negatio vniuersales de vniuersalibus: modo dubitatur, cum cōtrarietas sit maxima oppositio, & summa repugnatio: videtur ꝙ debeat esse tam fm̄ subiectum quam fm̄ prædicatū. Qua ratione videtur vt tā subiectum

ctum quam prędicatum debeat vniuersaliter teneri fm cōtrarias qualitates.sic.n.esset maxima oppositio.Magis.n.opponuntur hę.ois hō omne animal est: & nullus homo nullum animal est: quam si esset differētia penes subiecta tm, videlicet, dicendo ois homo aial est. nullus homo aial est. Respondet Arist. in oppositionibus contrarijs non esse possibile id fieri: qm semper affirmatiua esset falsa,& sic nunquam contingeret eas diuidere verum & falsum. licet.n. nonnunquam sint simul falsæ,tamen interdum sunt simul veræ: vbi aūt adderētur signa vniuersalitatis vtrisq; vniuersalibus, semper affirmatiua esset falsa in omni materia: quod est cōtra naturam cōtrariarum. Propterea inquit, in eo vero qđ est prædicatum vniuersale id,quod est vniuersaliter prædicare,non est verum: subaudi subiecto existente vniuersali vniuersaliter tento, vt fit in contrarijs ipsis. Nulla enim affirmatio est vera, in qua de vniuersaliter prædicato quod ponitur à parte subiecti vniuersale vniuersaliter determinatum prædicetur: vt omnis homo omne animal est.

Cōtra Tho.

Ex his non colligitur signum vniuersale nō posse addi ad prædicatū, vt multi sumunt, sed ꝙ in enuntiationibus contrarijs, in quibus vniuersale vniuersaliter subijcitur, non debet vniuersale vniuersaliter prædicare vt in exemplo Aristot. colligitur. quæ res docet expositorem non recte sentire, qui sumit vniuersaliter ex his Aristot.verbis notam vniuersalitatis non esse addendam prædicato. Speciatim enim Aristot. loquitur vt in ipsis contrarijs enuntiationibus,in quibus vniuersalia subiecta vniuersaliter subijciunt.

Vtrum vniuersale signum pōt addi prædicato.

Vtrū vero vniuersalitatis nota possit addi prædicato, quæstio est impertinens nostro proposito. Et de ea disputaui primo priorum textu illo, dico autem vniuersalem. in fine illius digressionis. pro. nunc autē responderi potest primo:ꝙ conueniētius subiecto additur, qm per signum notatur quantitas acceptionis subiecti pro suis suppositis:igitur sibi esset dignius addi. Secundo vt ait Aristot.primo priorum.cap.24. (quo modo autem idonei erimus) quia inutile erit ad syllogismorum modos vel figuram.

Additur nonnūquam, vle signū ad prædicatū.

Dico secundo, ꝙ interdum addi potest: interdum vero non. Additur quidem quotiens prædicatum sua natura remouetur è subiecto: tunc enim subiecto potest addi signum vniuersale affirmatiuum, prædicato signum vniuersale negatiuum: vt omnis hō nullus equus est. Quotiens vero prædicatum natura sua subiecto competit sibi vniuersale signum affirmatiuū addi non potest. si idem signum addatur subiecto: quia est hæc falsa.omnis homo omne animal est. Similiter & hæc.omnis homo est omnis homo: vbi tamen vniuersale signum negatiuum subiectis adderetur, ambæ essent veræ,videlicet.nullus homo omne animal est: nullus homo omnis homo est:& cæteræ id genus. Similiter quotiens prædicatum non habet nisi vnum suppositū addi potest signum vniuersale affirmatiuum prædicato, vt sol est omnis sol. Possunt autē hæc reduci ad normam:nam vel prædicata habent plura supposita actu, vel vnum tm.

Regula vnica.

si vnum tm,sit hæc regula affirmatio vera erit: vbi vniuersale vniuersaliter prædicatur de subiecto:nam hæc est vera,omnis sol est omnis sol: siue iste sol est omnis sol. si vero prædicatum habet actu plura,

Prima regula negatiuis.

Sit hæc prima regula: negatio est vera, vbi vle vniuersaliter prædicatur de subiecto vniuersali vniuersaliter: vt nullus homo est omnis homo: & nullus homo est omnis equus: nullus homo est omne animal: & id genus.

Secūda regula affirmatiuis.

Secunda regula affirmatio est vera, in qua vniuersale vniuersaliter negatum prædicatur de subiecto vniuersali:vt equus est nullus homo:& hæc similiter,oē lignū est nullus homo.

Tertia regula affirmatiuis.

Tertia regula. oīs affirmatio est falsa, vbi prædicatum vniuersale vniuersaliter prædicatur de subiecto vniuersali:vt oīs hō,omne animal est: hō omne animal est, & id genus. Multa alia dici solent, quæ omitto.

Rēsio propria & generalis.

Potest tamē dici aliquod esse verum per accidens,quod est falsum per se.Et ita dicerem signum vniuersale per se esse addendum ad subiectum, per accidens autem gratia materiæ: nonnunquam nihil prohibet addi ad prædicatum, vt in casibus prædictis.

Quæ sint contradictoriæ.

Opponi quidem igitur affirmationem negationi dico contradictoriæ, eam, quæ uniuersaliter significat ei, quæ non uniuersaliter: ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus homo albus est, est quidam homo albus.

Cōm 33.

Ex is vt videatur quo modo differunt contradictoriæ & contrariæ enuntiationes, describit rursus vtrasq;: & potest descriptio contradictoriarum sic colligi. enūtiationes contradictoriæ sunt affirmatio & negatio vniuersalis, & non vniuersalis eiusdem prædicati de eodē subiecto vniuersali: hæc fuit declarata: & per exempla declarat,& sermo patet. Sed ambiges: qm verbū finitum & verbum infinitum contradictoriæ opponūtur: quarum in littera nihil meminit. Respōdet Ammonius Arist. descripsisse enuntiationes contradictorias & non simplices voces. Propterea ait litteræ esse supplendum hoc modo opponi affirmationem negationi enuntiatiuæ contradictoriæ dico:& reliqua: nam per hæc tollitur dubitatio. Animaduersione dignum in contradictione enuntiationū reperiri omne genus oppōnis: vt eā,quæ est penes quātitatē,cū vna sit vlis,alia particularis: & eā, quæ est penes qualitatē: qm vna affirmatiua altera negatiua:qua rōne fit, vt hæc maxima habeatur.

Quæ cōtrariæ.

Cōtrariæ uero uniuersalē affirmationē & uniuersalē negationem: ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

Cōm. 34.

Nunc describit contrarias:& vult, ꝙ cōtrarię sunt affirmatio & negatio vles eiusdem prædicati de eodem subiecto vniuersali:vt per exēpla eius patet. Est aūt hęc oppō minor contradictione: qm fm solā qualitatē habetur. est uero maior subcontrarietate: qm enūtiationes contrariæ maxime distant, cum in vna prædicatū de quolibet subiecto affirmetur, in altera de quolibet negetur in subcōtrarietate distātia est p partes. Exēplū.

Figura ostendens quatuor modis opponi propositiones.

Sic

Sic igitur habes quatuor oppones. Maxima quidem omnium est contradictio cum quantitate & qualitate fit. In secundo gradu est contrarietas cum sit oppositio fm qualitatem fm se totã. In tertio gradu est subcontrarietas: nam est oppositio penes qualitatem, sed est fm partes. Vltima & minima est subalternatio: qm est oppositio penes quantitatem: est oppositio penes quantitatem minor, quam illa penes qualitatem: qm in quantitate non est oppositio, vt dicitur in prædicamentis, sed bene fm qualitatem: hæc omnia ex dictis patet.

Oppõnum collectio.

Pôt vero harum ratio sic sumi: quia enuntiationes dici põt oppositæ aut in quantitate solum, & hæ subalternæ dicuntur: aut in qualitate solũ, & hæ bifariam. aut. n. in toto, & hæ contrariæ sunt: aut non in toto, sed in parte: & hæ subcontrariæ habentur, aut in quantitate & qualitate, & sic habentur contradictoria: Ratio igitur harũ sic haberi potest.

Contraria non possunt esse simul vera, subcontraria vero sic. Cõm. 35.

Quapropter hæ quidem simul ueræ sint fieri nequit, ijs uero oppositæ de eodem simul ueræ sint contingit interdum. ut non omnis homo albus est, & est quidam homo albus.

Quo modo enunciationes oppositæ se habeant ad verum & falsum, nunc declarat, & fm recentiores ea, quæ dicet, erunt leges enuntiationum oppositarum.

Prima lex. Secunda lex.

Prima itaq; regula est, vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua non possunt esse simul veræ. Secũda regula. subcontrariæ ijs oppositę possunt esse simul veræ. Inquit. quapropter hæ quidem simul veræ sint: fieri nequit. Hæc est prima regula. ijs vero oppositæ de eodem simul veræ sint, contingit interdum: vt non omnis homo albus est, & est quidam homo albus: hæc est secunda regula. Prima regula potest ex dictis sequi.

Probatio prĩa.

probatum est. n. eiusmodi enuntiationes esse contrarias. Contraria aũt non possunt eidem competere: vt album & nigrum, bene tamen ab eodem remoueri: qua ratione fit vt non possint esse simul veræ, bene tamen vt suppleant iuniores logici simul falsæ: vt omne aĩal est homo: nullum animal est hõ: ambæ. n. simul falsæ sunt. Similiter. omnis hõ albus est: nullus homo albus est. Prima igitur regula locum habet propter naturam cõtrariorum. Secunda vero valet per primam. Si. n. contrariæ non possunt esse simul veræ, subcontrariæ non possunt esse simul falsæ. vbi. n. hæ essent simul falsæ, cum hæ contradicant illis: illæ erunt simul veræ, per legem contradictoriarum, quæ dicit: si vna est falsa, alia vera: quare si illæ ambæ falsæ sint contrariæ quę sunt illis cõtradictoriæ erunt simul veræ: & quia prima regula sequitur ex dictis: & scda ex prima infertur, iure Arist. literam hanc fecit illatiuam & quasi correlariam.

Probatio scdæ.

Contradictoria vniuersalium sunt esse simul causa vera.

Quaecunq; quidem igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter, necesse est alteram ueram esse uel falsam: & quaecunq; in singularibus sunt, ut est Socrates albus, non est Socrates albus.

Cõm. 36. Prima lex in contradictorijs.

Regulas contradictoriarum nunc tradit. Prima est. contradictiones vniuersales non possunt esse simul veræ nec simul falsæ: sed omnino necesse est alteram verã esse alteram falsam. Secunda regula. contradictiones in singularibus similiter nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt: sed necessario alteram veram alteram falsam esse oportet. Harum regularum nulla assignari potest causa: qm est axioma siue dignitas, vt illa, impossibile est idem simul esse & non esse.

Secunda lex. Causa legum.

Subcontraria possunt esse simul vera, non autem falsa.

Quaecunq; uero in uniuersalibus non uniuersaliter, non semper altera quidem uera est, altera autẽ falsa. Simul enim uerum est dicere, quoniam est homo albus, & quoniam non est homo albus: & est homo pulcher, & non est homo pulcher. si enim turpis est, pulcher etiam non erit: & si fit, etiam non est.

Cõm. 37. Quinta lex.

Quinta regula est in subcontrarijs indefinitis, videlicet, subcontrariæ indefinitæ esse possunt simul veræ, nunquam aũt simul falsæ. simul. n. verũ est dicere: qm est hõ albus, & qm non, est homo albus: & est hõ pulcher, & non est hõ pulcher. Probat hæc sic: hæc stant simul, est hõ pulcher, vt Italus, est hõ turpis, vt æthiops: sed turpis est non pulcher: igitur stabunt illæ simul, est hõ pulcher, vtpote pro italo: est homo non pulcher, pro turpi æthiope. Amplius si aliquid fit album, non est album: igitur stant simul hõ albus est, pro eo qui iam factus est albus: homo non albus est, pro eo qui fit albus.

Probatio.

Sorticolarum probatio.

Sorticolæ probant regulam ex singularibus. hic vel ille vel ille est albus: igitur hõ est albus: hic vel ille nõ est albus: igitur homo non est albus: quare hæ stabunt simul, homo est albus: homo non est albus.

Sed hoc alieni illico absurdum esse uidebitur, propterea q uidetur significare, non est homo albus simul, & quòd nullus homo albus est. At neq; idem significant, neq; simul sunt necessario ueræ.

Cõm. 38.

Sed obijciet statim aliquis contradicta: quia hæ, hõ albus non est: & nullus hõ albus est, idem significare videntur? Respondet q neq; idem significant: neq; sunt simul necessario veræ. Quod non idem significent patet: quia vna vniuersaliter significat in toto, altera non vniuersaliter. Quod vero non sint necessario semper simul veræ, patet: quia stat hanc esse veram, homo albus nõ est: illam vero falsam, nullus homo albus est. In quibus potest colligi regula sexta subalternarũ, videlicet, q si vniuersalis sit vera, semper sibi subalterna est vera, contra autem esse potest subalterna vera, & subalternãs falsa. Sed circa præsentem lectionem soliti sumus dubitare. Primo, quia Arist. vult singulares oppositas esse cõtradictorias: vt Socrates albus est, Socrates albus non est: quod falsum esse videtur, qm sola qualitate opponuntur: igitur non contradictoriæ. Secundo, quia tunc vni essent duę contradictorię: vt huic. est Socrates albus, cõtradicerent hæc, nullus homo albus est, Socrates albus non est. Tertio, quo modo differet indefinita, quæ ab Aristo. dicitur non vniuersalis, à particulari.

Regula in subalternis sexta.

Ad primam dici potest. q in singularibus est verum contradicere: qm contradictio est oppositio, cuius nõ est dare medium fm se: vt patet intelligenti. Tunc dico in contradictione singularium sufficere oppositionem qualitatis tm. Sufficit. n. q quicquid vna affirmat alia negat. Adsecundum dico q prima contradictio est in singularibus. in alijs vero ratione singularium. Hæ. n. contradicunt: omnis homo albus est, non oĩs homo albus est: quia dicunt opposita circa vnum singulare. Reducuntur. n. ad vnum punctum indiuiduum. Et ita cõcedo vni esse duo contradictoria non ęque primo: huic enim. Socrates albus est, prima cõtradictoria est: Socrates albus non est. secunda illa, nullus homo albus est: quæ ideo illi contradicit, quia dicit oppositum circa idẽ numero. Ad tertiũ Ammonius prolixe loquitur: quæ breuibus expositor noster & clarius collegit: ego tamẽ breuioribus vtens, dico, q differt indefinita à particulari: quia subiectum indefinitæ est capax omnis quantitatis & per se subiectum particularis non nisi per accidens.

Solutio scdæ.

Solutio tertia.

dens. Hæc. n. eſt per accidens vniuerſalis, omnis aliquis homo albus eſt. Secundo, quia ſubiectum particularis determinatum eſt ad certam quantitatis ſpeciem, ſubiectum vero indefinitæ capax eſt omnis quãtitatis. Propterea aoriſtica ſiue indefinita dicta eſt.

Vna negatio vnius eſt affirmationis. Com. 39.

Patet autem & quòd una negatio unius affirmationis ſit.

Poſuit Ariſtot. plures oppoſitionis ſpecies, quibus videbitur fortaſſe vni affirmationi plures negationes opponi: aut contra vni negationi plures affirmationes. Ad tollendum igitur cauillum hunc occurrit obiter declarando vni affirmationi negationem vnam, contra vero negationi vni affirmationem vnã opponi. Et hoc proponit dicens: patet autem & ꝙ vna negatio vnius affirmationis ſit. contra vero vnius negationis quòd ſit vna affirmatio.

Idem nãq; ut negatio neget oportet, quod affirmauit affirmatio ipſa & ab eodem: ſiue ſingulare ſit illud, ſiue uniuerſale quoddam, aut uniuerſaliter, aut non uniuerſaliter ſumptum. Dico autem, ut eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus.

Com. 40.

Probat quod dixerat ratione primo: & ſyllogizat ſic. Quicquid negat illud idem quod affirmatio affirmauit, eſt vna negatio vnius affirmationis: deinde ſcribit minorem dicens, idem nãq; vt negatio neget oportet quod affirmauit affirmatio ipſa, & ab eodem ſubiecto, ſiue ſingulare ſit illud ſubiectum, ſiue vniuerſale quoddam hoc aut vniuerſaliter, aut non vniuerſaliter ſumatur. erit igitur concluſio, ꝙ vni affirmationi vna eſt negatio oppoſita cuius exemplum ponit: & patet.

Syllogiſmus.

Negatio ad hoc quæ ſit affirmationi oppoſita debet eſſe eiuſdẽ ſubiecti & prædicari.

Quod ſi quoddam aliud ab eodem negauerit, aut ab alio idem, non erit illi oppoſita ſed ab ea diuerſa. Huic itaq;, omnis homo albus eſt, contradicit illa, non omnis homo albus eſt. Huic uero, aliquis homo albus eſt, illa, nullus homo albus eſt: huic demum, eſt homo albus, illa, non eſt homo albus. Quod quidem igitur affirmatio una negationi uni contradictoriæ opponatur, & quæ ſint hæ, dictum eſt: & quòd aliæ contrariæ ſint, & quæ ſint iſtæ, dictum eſt: & quòd non omnis uera uel falſa contradictio, & propter quid, & quando uera uel falſa, etiam dictum eſt.

Com. 41.

Dubitabis fortaſſe, ſi negatio prædicatum idem de ſubiecto alio neget ab eo, de quo idem prędicatum affirmatio affirmauit, eſt illi contradictoria. verbi cauſa, eſt Socrates albus, non eſt Plato albus: aut ſi neget aliud prædicatum de ſubiecto eodem de quo affirmatio affirmauit: vt dicendo. eſt Socrates albus, non eſt Socrates probus: ſunt ne iſtæ contradictoriæ? Reſpondet dicens, ꝙ ſi quoddam aliud prædicatum ab eo ſubiecto negauerit negatio ipſa: aut ab alio ſubiecto negauerit idem prædicatum: quod affirmatio affirmauerit, non erit illi oppoſita contradictoriæ, ſed ab ea diuerſa: quam iuniores logici vocant impertinentem, ſiue diſperatam. Hæ. n. vt contradicant debent eſſe de conſimilibus ſubiectis atq; prædicatis. Deinde concludit multa exempla, & epilogat: & ſermo patet tranſlatione ſolũ.

Dubitatio.

Illud vero dubitatione dignum eſt: quia inter indefinitas videtur ponere contradictionem, vt inter has, homo albus eſt, homo albus non eſt.

Solutio.

Hoc vero ſoluas eas eſſe contradictorias quotiens ſubiectum ſumitur pro eodem numero puncto, Pro diuerſis autem ſuppoſitis ſumendo, dicendum eſt vt ſupra.

Vna enuntiatio eſt quæ eſt vnius ſubiecti & prædicati non ſolum ſecundum vocẽ, ſed ſecundum ſignificatum.

Ea autem una eſt affirmatio, eaq; negatio una, quæ unum de uno ſignificat, ſiue ſit uniuerſaliter uniuerſale, ſiue non ſimiliter. Veluti, omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: eſt homo albus, non eſt homo albus: nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt: modo album unum ſignificet. Quod ſi duobus nomen eſt unum poſitum, è quibus unum nõ conſtat, non eſt una affirmatio, neque una negatio. Veluti ſi equo & homini quiſpiam nomen tunica impoſuerit: hæc oratio tunica eſt alba: non erit una affirmatio, neque una negatio.

Com. 42

Conueniunt omnes velle Ariſtot. declarare quæ ſit enuntiatio vna, quæq; plures. Primo fortaſſe vt Ammonius ſentit, quia prædixit vni affirmationi negationem vnam opponi: qua ratione euenit vt declaremus quæ ſit affirmatio vna, quæúe negatio ſimiliter vna. Secundo fortaſſe hoc declarat, quia ambiguum eſt an vniuerſalis enuntiatio vna ſit, cum multitudinem amplectatur. Propterea conſentaneum eſt, videre, an cum illa vniuerſalis enuntiationis multitudine ſtet vnitas: quæ res declarabitur ſi quæ ſit vna affirmatio, quæúe vna negatio explicetur. Tertio vt Alexan. ait: quia in oppoſitionibus omnibus neceſſaria eſt vnitas enuntiationis, cum in æquiuocis non ſit oppoſitio: ideo neceſſe eſt videre quę ſit enuntiatio vna: quæúe plures: inquit {ea aũt vna eſt affirmatio eaq́; negatio vna, quæ vnum prędicatum de vno ſubiecto enuntiando ſignificat: ſiue tale ſubiectum ſit vniuerſaliter vniuerſale, vt in vniuerſali enuntiatione: ſiue non ſit vniuerſaliter vniuerſale ſimiliter, vt in cæteris non vniuerſalibus. Cuius rei exempla ponit: quæ patent. addit tamẽ {modo album vnum ſignificet} hoc ideo adiecit: quia expreſſerat per exẽpla in enuntiationibus vnis ſemper ſubiectum debere eſſe vnum. ne itaq; quis credat ſolam ſubiecti vnitatem ſufficere, adiecit {modo album vnum ſignificet} qua ratione declaratur ꝙ ad vnitatem enuntiationis neceſſaria eſt & ſubiecti & prædicati vnitas. Ex quibus quæ enuntiatio non vna ſit, ſubiungit dicens: ꝙ ſi duobus nomen eſt vnum poſitum: è quibus vnum non conſtat non eſt vna affirmatio: nec etiam vna negatio: veluti ſi equo & homini quiſpiam nomen tunica impoſuerit, hæc oratio, tunica eſt alba: non erit affirmatio. nec hęc alia, tunica eſt non alba. erit vna negatio: igitur enuntiatio non vna eſt, aut qñ vnum de pluribus: aut plura de vno, aut plura de pluribus etiam nominis vnitate ſeruata enuntiat. Addit {è quibus vnum non conſtet:} quia ſi ſignificata vocis ſint plura, ex his tamen conſtet vnũ aut numero aut ratione, adhuc enuntiatio erit vna. hæc enim vna eſt, Socrates eſt homo: quanquam Socrates ſignificet aggregatum quoddã pluripers. Similiter hæc eſt vna, omnis homo albus eſt: quanquam plures homines ſub illius ſubiecto comprehendantur: quoniã ex illis reſultat vnum ſecundum rationem.

Terminus æquiuocus non conſtituit enuntiationem vnam.

Differt autẽ nihil hoc ab eo quod dicitur, eſt homo equus albus, hoc uero nihil differt ab eo quod dicitur, eſt homo albus: & eſt equus albus. Quod ſi hæ plura ſignificent, & ſint plures, patet & primam aut plura aut nihil ſignificare. non eſt enim aliquis homo equus: quare nec in his neceſſe eſt alteram ueram, alteram falſam eſſe.

Com. 43.

Syllogizat quæ exẽplificauerat fere expoſitorie ſic. homo eſt albus, equus eſt albus, plura ſignificant: & ſunt plures: hæc orõ, tunica eſt alba, eſt illæ duæ: ęquus albus eſt: homo albus eſt: igitur hæc oratio, tunica alba eſt, plura ſignificat: & eſt plures. Inquit {differt autẽ nihil hoc} id eſt hæc oratio tunica eſt alba ab eo quod dicitur,

citur, eſt homo equus albus: hoc vero nihil differt ab eo quod dicitur eſt homo albus, & equus albus. hæc minoris vis. addit maiorẽ dicens, ꝙ ſi hæ plura ſignificent: & ſint plures, patet & primam aut plura aut nihil ſignificare: plura quidem, ſi hõ equus plura ſunt: nihil ſi equus ſit homo, aut contra hõ equus: quod cũ ſit falſnm nihil erit. Propterea ſnbdit nõ eſt. n. aliquis homo equus: nec contra aliquis equns homo. Ex is concludit propoſitæ digreſsionis fructum dicens: quare nec in is hoc eſt æquiuocis neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe. Animaduerſione dignum primo, ꝙ Ariſt. finxit exemplum: qm̃ in exemplis naturalibus poſſet eſſe dubitatio inter opiniones: vt igitur nihil dubij relinquat, iure finxit exemplum. Secundo animaduertendum, ꝙ finxit exemplum ſubiecti & non prædicati: vt innueret interdum ſolam ſubiecti multiplicitatem facere æquiuocam enuntiationem. Sed ambigere ſolitus ſum primo: quia oratio hæc, tunica alba eſt: eſt plures incõiunctæ. Ille, hõ eſt albus: & equus eſt albus ſunt plures coniunctione: igitur non ſunt ſimiles. Amplius hęc oratio, tunica eſt alba, põt eſſe in vno ſenſu tm̃, vt ſi tunica ſumatur pro homine ſolo, qui ſit albus: illa vero cum ſit vna copulatiua ambas partes vult veras eſſe.

Tertio dubitaui vtrum ſubiecto exiſtente æquiuoco ſolum, ſemper oratio ſit æquiuoca. Ad prima duo dubia Aſpaſius: Alexan. Porphyrius: & Ammonius: quos Boetius & expoſitor ſectantur: volunt illud eſſe intelligendum, quo ad vnitatem atq; multiplicitatem enuntiationis, non autem quo ad veritatem & falſitatem: vt rationes innuunt. Poteſt tamen melius {vt mihi videtur} dici, ꝙ illæ duæ orationes, hõ albus eſt, & equus albus eſt: debent legi inconiunctæ. Nam illa particula {&} quæ græce eſt καὶ, non copulatiuæ, ſed vt ſermonis continuatiua legi debet: & tunc dubitationes nullæ erunt. Ad tertium auctores in Metaphyſicæ quarto commen. ſecundo velle videntur ꝙ ſi ſubiectum ſit æquiuocum, prædicatum vero vniuocnm: poteſt oratio interdum eſſe vniuoca, interdum æquiuoca. vniuoca quidem quando prædicatum ſit accidẽs: veluti hæc, canis pulcher eſt: interdum vero æquiuoca, quotiens prædicatũ ſit ſubſtantia: vt canis animal eſt. Res hæc an vera ſit, in ſophiſticis omittatur: quæ cum non ſit multum ad propoſitum. Hæc Auerrois ſolutio ſufficit.

Quomodo contradictionis regula verificetur in futuris contingentibus.

Enũtiationum diuiſio penes tempora.

IN is quidem igitur quæ ſunt, & in his, quæ fuerunt, neceſſe eſt affirmationem aut negationem ueram uel falſam eſſe. In uniuerſalibus quidem & ut uniuerſaliter ſemper altera quidem ueram, alteram autem falſam neceſſe eſt eſſe: etiam in ſingularibus ut dictum eſt. In uniuerſalibus autem non uniuerſaliter, non neceſſe eſt. dictum autem eſt & de is.

Cõm 44. An textus iſtæ ſit noui capituli initinm, vt expoſitori noſtro placet, vel ſit finis præcedentis vti illius epilogus & gloſa: vt Boetio videtur, certe ambignum eſt: ſed qm̃ ſiue ſic, ſiue ſic, veritas eadem eſt, videtur mihi ꝙ Ariſto. enuntiationum talem innuat diſtinctionem: ꝙ quædam eſt de præſenti, quædam de præterito, quædã vero de futuro: & quælibet harũ eſt vniuerſalis, aut ſingularis: & vniuerſalis etiã alia eſt vniuerſaliter, alia non vniuerſaliter. Tunc vult, ꝙ leges dictæ ſuperius ẽt habent locum in his, quæ ſunt de præſenti: & in his, quæ ſunt de præterito. In his. n. prima contradictionis lex ſiue in ſingularibus ſit, ſiue in vniuerſalibus vniuerſaliter: ſemper locũ habet: qm̃ altera contradictionis pars vera, altera falſa eſt. Rurſus & in his ſecunda lex ſubcõtrariarum vniuerſalium non vniuerſaliter ẽt locum habet: quoniam eſſe poſſunt ambę veræ: nunquam autem ſimul falſę. Alias credebam Ariſtoteles hanc enuntiationum diuiſionem eſſe per ineſſe & neceſſario ineſſe & contingenter ineſſe: videtur enim enuntiatio de præſenti oratio de ineſſe, cum ſit contingens poſita in actu. Enuntiatio vero de præterito eſſe videtur neceſſaria: cum neceſſarium ſit id quod ſemper fuit: quæ vero de futuro eſt, videtur contingens cum ſit de ineſſe non poſito in actu. Res hæc ſatis colorata videtur, verũ an ſit ita, vel ne, dubium eſt. Ariſto. enim non habet oculũ niſi ad enũtiationũ tempora: de materijs vero ipſarum in ſecundo huius explicabit: ideo nũc ſit dictum in tm̃.

In ſingularibus uero atq; futuris non eſt ſimiliter. Nam ſi omnis affirmatio uel negatio uera eſt aut falſa: & omne neceſſe eſt eſſe aut non eſſe.

Enuntiationes ſingulares de futuro oppoſita cõtradictoria non ita ſe habeãt qui vna ſit determinate vera, vel determinate falſa.

Proponit diſputare de lege contradictoriarum ſingularium de futuro. vbi animaduerſione dignum, ꝙ enuntiationes vniuerſales de futuro ſimili lege incedunt: ſicut vniuerſales de præſenti vel præterito. In is. n. Cõm. 45. quæ contradicunt in vniuerſalibus vniuerſaliter neceſſario altera eſt vera, altera falſa: vt omnis homo erit albus, non omnis homo erit albus. In vniuerſalibus vero non vniuerſaliter poſſunt eſſe ſimul veræ: non autem ſimul falſæ: vt homo erit albus: homo non erit albus. Reſtat igitur ſola dubitatio in ſingularibus contradictorijs de futuro, vtrum de neceſsitate altera pars ſit determinate vera, altera determinate falſa: vt Achilles bellũ geret, Achilles bellum non geret. Inquit Ariſtot. in ſingularibus vero atq; futuris non eſt ſimiliter altera pars determinate vera, altera determinate falſa. Sunt qui ipſi textui volunt eſſe addendum verbum {cõtingentibus} vt ſit ſenſus: in ſingularibus vero atq; futuris & contingentibus non eſt ſimiliter altera pars vera determinate altera falſa. addunt {in contingentibus} quia illud non valet in neceſſarijs: determinate enim aut ſol exorietur, aut non exorietur. Sed hæc additio non eſt neceſſaria: qm̃ Ariſto. futurum vbiq; appellat id quod non eſt, & põt eſſe & non eſſe: tale autem eſt contingens. Hæc. n. homo curret. infert hanc: contingit hominem currere: igitnr illa additio nulla eſt, cum ſatis per verba eius habeatur. Ad hoc probandum Ariſto. facit enthimema dicens: nam ſi omnis affirmatio vel negatio in his vera eſt aut falſa: & pro igitur omne neceſſe eſt eſſe aut non eſſe, hoc eſt neceſſe eſt alteram partem eſſe determinate veram: alteram determinatẽ falſam: hoc eſt enthimema è quo infertur deinceps omne aut eſſe neceſſe, aut neceſſe non eſſe: & ita erunt duæ naturæ: tantum neceſſe eſſe, & impoſsibile eſſe: & non negabitur natura contingens. Propterea circa enthimema iſtud non parum laborandum erit.

Si enim hic quidem dixerit aliquid fore, alius autem illud idem non fore dixerit, alter ipſorum neceſſario uerum dicat perſpicuum eſt, ſi omnis affirmatio negatio uera eſt aut falſa. in talibus enim ſimul uerę ambæ non erunt.

Credit expoſitor Ariſto. deducere enthimema: motus fortaſſe propter illam particulam {enim} quæ videtur reddere cauſam eius quod dixit. Mihi autem non placet: qm̃ ea, quæ nunc dicit, nec remotæ nec propinquæ eſſe poſſunt præmiſſæ cõcluſionis enthimematis. Cõm. 46.

videtur

uidetur igitur mihi ꝙ Aristo. cum dederit enthimema: nũc vim illius enthimematis mutat ad casum & exemplum: vt habeatur quod dixerat clarius: & syllogismus componitur sic: omnis affirmatio est aut vera, aut falsa: omnis qui dicit aliquid fore, vel non fore: affirmat vel negat: igitur oĩs qui dicit aliquid fore vel nõ fore, dicit verum vel falsum. de rõne primo tangit minorẽ in exẽplo & inquit. Si.n. aliquis dixerit aliquid fore, Alius aũt illud idem non fore dixerit: hęc minor quasi incompleta, cui addit conclusionem. d. alter ipsorum necessario verum dicat {perspicuum est.} & quia hæc est vna hypothetica, quæ potest reduci syllogismũ: subscribit maiorem. d. {Si oĩs affirmatio vel negatio vera est aut falsa.} Vult igitur ex hoc habere maiorem talem. omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. cui addas: sed oĩs qui dicit aliquid fore vel nõ fore, affirmat vel negat: igitur omnis, qui dicit aliquid fore, vel non fore, dicit verum vel falsum: probat maiorem. d. In talibus.n. simul ambæ veræ non erunt: ecce quo pacto Aristo. dictum enthimema resumpsit sub forma syllogistica: & per exemplum & casum, vt clarius esset.

Si affirmatio vel negatio est determinate vera vel falsa, euenit & sic de necessitate.

Nam si uerum est dicere hoc album, aut non album esse, necesse est album, aut nõ album esse: & si est album uel non album, uerum erit affirmare uel negare: & si non est, mentitur: atque si mentitur, non est. Quare necesse est semper affirmationem aut negationem ueram esse, uel falsam.

Com. 47. Cauillabit fortasse quispiam maiorem: qm̃ affirmari potest aliquid & non esse ita in re verum sicut affirmatur. Nam mathematici ponũt casus affirmãdo illos qui non sunt: vt dicunt trahatur linea à centro ad cœlum. vbi affirmatur lineam esse tractam: non tamen est verum ipsam esse in retractam: & ita non omnis affirmatio vel negatio est vera aut falsa: cum non omnis sit ita in re vel non ita. Cauillum hunc refellit. d. nam si verum est dicere hoc album, aut non album esse, necesse est album aut non album esse: & conuertitur, videlicet, ꝙ si est album vel non album, verum erit affirmare vel negare. Smiliter quoad falsitatem: & inquit {& si non est verum album esse: mẽtitur} si dicatur album esse: & si mentitur per hoc quod dicit illud esse, id non est. Ex is concludit maiorẽ ipsam. d. quare necesse est semp affirmationem, aut negationem veram esse vel falsam: & ita habetur maioris veritas, & cauilli confutatio.

Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna, neque quicquam ad utrunq; contingens: neq; erit aut non erit quicquam, sed omnia necessario euenient: nihilq; ad utrunq; contingens. nam aut is dicit uerum: qui affirmauit, aut is qui negauit. Similiter enim fieret aut non fieret. utrũlibet enim non magis sic uel non sic se habet aut habebit.

Com. 48. Nunc vltimo Infert inconueniens sequens ad syllogismum dictum, vbi debes scire, ꝙ cõtingens est quoddam rarenter, quoddam plerunq; quod dici solet natum, quoddam ad vtrunque: tunc intendit declarare ꝙ nulla erit natura præter necessariam, si conclusio syllogismi vera sit: & inquit. {Nihil ergo aut est, aut fit à fortuna} & ita tolletur contingens raro. {neq; quicquam ad vtrũq; contingens} & ita tolletur contingens quod appellant infinitum. {neque erit aut non erit quicquam} & ita tolletur contingens plerunq; siue natum: quod est aut ad esse, aut ad non esse magis limitatum? sed omnia necessario eueniens: nihilq; ad vtrunque contingens erit: repetit quasi causam vnde hæc sequũtur dicens: nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is qui negauit: hoc est qui oppositum dixit: & ita similiter necessario alterum fieret vel non fieret: quare & demetur natura de inesse: quia vtrumlibet non magis sic vel nõ sic se habet de inesse vel se habebit. de necessitate alterum est: & ita tolletur materia contingentium: & materia de inesse: & omnia erunt necessaria: aut necessario euenientia. Hæc sunt impossibilia sequentia ad conclusionem.

In singularibus de præsenti non necessario altera pars est vera, & altera falsa.

Adhuc autem si quid nunc est album, uerum erat dicere prius quòd erit album: quare semper uerum erat dicere quolibet eorum quæ facta sunt ꝙ est aut erit, si semper uerum erat dicere quòd est aut erit, non poterit illud non esse, aut non fore: at id quod non potest non fieri: impossibile est non fieri: quod autem impossibile est non fieri: necesse est fieri: uniuersa ergo futura necesse est fieri: nullum ergo est ad utrunq; contingens, neque à fortuna quicquam erit: nam si à fortuna ex necessitate.

Com. 49. Et Græci & latini conueniunt ꝙ Aristo. ad quæstionem propositam nunc ponat secundam rõnem. sed huic expositioni non assentio qm̃ neq; verba Arist. nec series illi conuenit. Ideo videtur mihi ꝙ cum Arist. argumentatus sit ad quæstionem in singularibus de futuris probando, ꝙ in illis non est altera pars contradictionis determinate vera, nunc disputat in singularibus de pręsenti: probans ꝙ nec in istis altera contradictionis pars sit determinate vera, altera determinate falsa: & arguit sic, cuilibet ꝓpositioni de præsenti correspondet aliqua de futuro: igitur si in singularibus de præsenti altera contradictionis pars sit determinate vera, altera determinate falsa: vt ꝙ Plato sit albus determinate: aut nõ albus: tũc in singularibus de futuro is correspondentibus altera contradictionis pars erit determinate vera, altera determinate falsa: & ita fuit altera illarum vera, Plato erit albũ, vel non erit album. Fuit altera illarum determinate vera: igitur semper fuit vera. Si semper vera fuit, non poterat non fore: non poterat non fore: igitur non poterat non fieri: quod non potest non fieri: impossibile est non fieri: quia non potest esse æquiualet de impossibile esse: & non potest non esse ad impossibile non esse: quod aũt impossibile est nõ fieri, necesse est fieri. per regulam æquipollentiarum. Et ita vniuersa futura necessario erũt, inquit. {Adhuc autem si quid} nũc de præsenti est album: vt Plato vel Callias: verum erat dicere prius ꝙ erit album: & ita vult cuilibet de præsenti correspondisse aliquam de futuro: quare semper ante tempus pręsens verum erat dicere quolibet eorum quæ facta sunt ꝙ est aut erit, patet, quia oẽ futurum anteꝗ̃ sit præsens: semper est futurum: & ita anteꝗ̃ hæc sit vera Plato est albus: cum sit determinate vera per te, ab æterno fuit futurę veritatis: vltra arguit si semper verum erat dicere ꝙ est aut erit, non poterit illud non esse aut non fore: quia semper fore æquiualet ad impossibile vel non possibile non fore: & ita ad impossibile vel non possibile non fieri: vltra. at id quod non potest fieri, impossibile est non fieri: quia nõ possibile & impossibile æquiualẽti: vltra. quod autem impossibile est non fieri, necesse est fieri ab æquiualenti ad æquiualẽtem. negatio.n. postposita facit æquipollere suo contrario. Ex is infert, vniuersa ergo futura necesse est fieri. Cum.n. quælibet singularis de præsenti sit determinate vera: aut falsa: & cuilibet de præsenti correspondet vna de futuro, quelibet de futuro erit determinate vera aut falsa: & ita vniuersa futura necessario

Inferius in secundo.

fieri

fieri.tunc dat impossibile seqnens ad hæc dicens, nullum ergo est ad vtrũq; cõtingens, neq; à fortuna quicq̃ erit:qm̃ si à fortuna aliquid erit, non oĩa ex necessitate erũt. Sic igitur si in singularibus de præsenti altera contradictionis pars esset determinate vera, omnia vt prius euenirent necessario, vt p enthimemata à primo ad vltimnm patet.

Contra Megaricos asserentes nullum futurũ esse verum determinate.

At uero neq; dicere potest aliquis neutrum esse uerum, ut neq; fore, neq; non fore. Primo nãq; cum affirmatio falsa erit, negatio uera non erit, & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem non ueram esse.

Cõm. 50. Megarici negarunt potentiã, & omne possibile concedentes solum actum & præsentiam, & ita isti dicebãt neutrum futurorum esse verũ, cũ nullum sit fururum possibile esse præsens. Hos igitur Aristoteles refellit inferens affirmationem & negationem in his esse simul falsas simpliciter, quod pro nũc relinquit tanq̃ impossibile. & inquit. At vero neq; dicere põt aliquis neutrum esse verum, vt Megarici oppinantur negãtes potentiam & possibilia atq; futura: dicentes nihil neq; fore, neq; non fore. Primo nãq; cũ affirmatio falsa erit apud illos, negatio vera non erit: & ita ambæ simul falsæ: & cũ hæc, hoc est negario sit falsa: contingit affirmationẽ non veram esse, & ita ambæ simul falsæ: contra naturam contradictionis.

Ad hæc etiam si quis uerum erit dicere aliquid simul esse album, & magnum, oportet utrunq; esse, etiam si erit uerum cras, oportebit esse cras: & si non erit, non erit cras, nõ utiq; erit contingens ad utrũq; ut nauale bellum, oportebit enim neq; fieri nauale bellum, neq; non fieri.

Cõm. 51. Secundo contra eosdem arguit sic: si in futuris singularibus, ambæ cõtradictionis partes simul sunt falsæ: igitur de præsenti aliquando erũt simul falsæ. tenet consequentia per locũ à contrario, qm̃ si aliqua de futuro sunt simul vera, etiam de præsenti oportet aliquando esse simul vera, etiam si aliqua sunt de futuro simul falsa, oportet vt de præsenti aliquando sint simul falsa. Et tota ratio fundatur in hac maxima, cuilibet ꝓpositioni de futuro tali correspondebit vna de præsenti talis: vt si de futuro vera, correspondebit aliquando aliqua de præsenti vera. si falsa, etiam & falsa: quare si de futuro apud Megaricos vtræque falsæ sunt, aliquando de p̃nti vtreq; falsæ erunt. Inquit ad hæc etiam si quia verum erit dicere aliquid simul esse album & magnũ, oportet vtrunq; esse de præsenti: etiam si erit verũ cras oportebit esse cras: & si non erit verũ cras, non erit cras: & ita cuibbet de futuro tali correspondebit vna de præsenti talis, ex hoc sequitur ꝙ non erit cõtingens ad vtrunq;: quia omne tale est de futuro, & nauale bellum non erit contingens ad vtrunq;, quia ex quo de futuro ambæ partes sunt falsæ, oportet de præsenti ambas falsas esse, & ita negabitur omne contingens ad vtrũq;.

Dubitatio. Sed dubitant, qm̃ hæc est vera de futuro, albũ erit nigrum, & tñ hec, album est nigrum, nũq̃ est vel erit de præsenti vera.

Resp. Quicquid velint iuniores, dico, ꝙ hæc est de futuro vera. album erit nigrum pro subiecto, cui accidit albedo: vt patet per resolutorium syllogismũ: ideo sibi non correspondebit illa de p̃nti albũ est nigrũ, sed hæc hoc est nigrum, quæ aliquando de præsenti est vera.

Maxima. Ex regula Aristo. & modo probandi colligitur hæc maxima, propositionem esse falsam, conuertitur cum sua contradictoria. & si falsum est dicere, Socrates est, sequitur igitur Socrates non est, & si falsa est hæc propositio Plato est albus: sequitur, igitur Plato non est albns.

Ea igitur absurda, quæ contingunt, hæc sunt: & istiusmodi cætera. Siquidem necesse est cuiuslibet affirmationis atq; negationis inuicem oppositarum tam in uniuersalibus uniuersaliter quam in singularibus, alteram quidẽ esse ueram, alteram autem falsam esse. ut q; in his, quæ fiunt, nihil sit ad utrunq;. Sed de necessitate sint, aut fiant cuncta, & ita nec consultare opus erit, nec res agendas aggredi, ueluti si hoc quidem fecerimus eueniet hoc. Si uero illud non fecerimus non eueniet hoc.

Si omnia de necessitate euenirent omnis cõsultatio vana, & omnis prorsus libertas periret.

Quicquid velint expositores, Aristoteles (vt mihi videtur) epilogat absurda dicta addens alia. Absurda quidem sunt, ꝙ nihil fiat cõtingenter ad vtrunq;: & ꝙ cuncta necessario eueniãt, ea, quæ addit. duo sunt etiã vt ꝙ frustra sit cõsultatio, & ꝙ frustra sit aggredi res agẽdas: sicut cõsiliarij agũt qui hoc mõ agũt dicẽtes: si hoc agimus vt si muniriones arcibus cõmittimus, eueniet hoc. si vero nõ facimus illud, modo eueniet hoc, i. nõ conseruabuntur arces. Animaduersione dignũ consultationes esse: partim à natura: partim ab arte. natura quidẽ quoniam homines inter animalia soli sunt consultiui. Animalium vero cæterorum nullum. arte vero, quia disciplina euadimus boni & mali consultores: tũc ex hoc arguitur. quod est à natura non est frustra: consultare vt diximus est à natura, igitur non frustra, & ita non erunt omnia necessaria. dicere enim consultationem non esse frustra, & euenire omnia necessario est implicare contradictionem. Cõm. 52.

Consultationes aliquãdo à natura, nõnũquã ab arte sunt.

Prohibet enim nihil etiam in annos usq; mille, hoc quidem fore aliquem dicere, illud uero non fore alium dicere, igitur necessario eueniet alterum eorum quod tunc dicere uerum erat.

Videtur mihi ꝙ repetat absurda: & primo casu posito ꝙ aliquis affirmet aliquid venturum fere ad mille annos, alius dicat illud non venturum: & syllogismus componitur sic. In singularibus contingentibus affirmatio vel negatio est determinate vera necessario, sed dicere aliquid ventnrum ad mille annos, aliquid non venturum est affirmare & negare in singularibus contingentibus: igitur de necessitate alterum eorum eueniet, quod tunc dicere verum erat. De ratione tangit minorem. d. prohibet enim nihil etiam in annos vsq; mille: hoc quidem fore aliquem dicere, illud vero non fore alium dicere. Dat conclusionem dicens, igitur necessario eueniet eorum alterum: quod tunc dicere verum erat, qnod vnum dictorum absurdorum. Hæc ratio deducta est à casu posito. Cõm 53.

Etiam nihil refert si qui dixerint contradictionem ipsam, aut non dixerint. patet enim ita res ipsas sese habere, si non alter quicq̃ affirmauerit, alter negauerit: non enim quia affirmatio aut negatio dicta est, res ipsa erit, aut non erit, neque magis si in annos usq; mille q̃ quantouis tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat, ut alterum uerum diceatur, necesse erat hoc fieri, & unumquodq; eorum quæ fiunt, sic semper se habere ut necessario fieret. nam si uere quis dixit aliquid fore, fieri non poterit ut non eueniat, & si eueniet semper ante uerum erat dicere ipsum fore.

Propter nostrũ affirmare vel negare in quacunq; differentia temporis nõ mutatur rerũ cursus.

Cõm 54. Eadem absurda dedncit non supposito casu: accipit tamẽ duas suppositiones. Prima quo nihil differt quod ad rerum aut existentiam aut euentum si vnus affirmet aliquid fore alter neget illud fore: quia propter

 nostrum

nostrum affirmare vel negare non mutatur rerum cur sus, ita vt sit aliquid vel non sit. Secunda suppositio. nõ differt quo ad rerum euentũ earum quæ nunc aguntur vtrum fuerint affirmatæ vel negatæ ante annos mille vel aliud quantum vis tempus: hoc est quicquid vẽturum est in aliquo tempore futuro vt cras & determinate, in omni differentia temporis præteriti est determinate venturum pro cras: & non differt vt sit magis venturũ pro mille ante annis: vel pro maiori tpe: & hoc inquit: neq; differt rerũ euẽtus magis si in annos vsq; mille antea fuerit affirmatus, aut negatus, quã quãto vis tẽpore. eadem.n. videtur rõ si annis mille antea fuerit affirmatus aut negatus: & si centũ solũ antea. Hę sunt duę suppositiones. Tunc arguit: quare si omni tẽpore præterito sic se habebat contradictio vt alterũ fore verum dicatur ꝑ te qui ponis in his alterã contradictionis partẽ esse determinate veram, necesse erat hoc fieri: & vnũquodq; eorũ quæ fiunt sic se habere semper vt necessario fieret: qm̃ ipsum fieri semꝑ & in oi dr̃ia tẽporis pteriti erat verũ. Deducit consequentiã.d. nam per te si vere quis dixit aliqd fore, fieri non poterit vt illud non eueniat: contra ẽt etsi euenerit: semꝑ ante verũ erat dice-

Rationis via. re ipsum fore. Est igitur vis rõnis, in omni dr̃ia tẽporis præteriti erat vera altera pars contradictionis: & verũ dicere alterũ fore: igitur necessario erit: nam si non necessario erit, non semper fore in oi dr̃ia tẽporis præteriti verũ fuisset: vel cathegorice: sic oẽ determinate venturũ in aliquo tpe futuro qđ est determinate venturũ antea pro oĩ dr̃ia tẽporis præteriti: de necessitate eueniet siue quis affirmet aut neget illud euenire. hec patet ex secunda suppõne. Sed oẽ venturum per aduersarios est determinate venturum antea in omni differentia temporis præteriti, igitur necessario eueniet: & ita patet idẽ absurdum sequi posito casu siue non posito casu.

Futurorum cõtingentium aliqua ratio. *Si itaq; hæc absurda sunt, illa impossibilia sunt, uidemus enim futurorum principium esse: tum ab eo quod consultamus: tum ab eo quod agimus.*

Cõm.55. Ea, quæ dixerat, declarat esse impossibilia: & primo proponit hoc: & inquit. {Si itaq;.} subaudi in græco absurda sunt: illa ẽt subaudi impossibilia sunt: & hoc probat primo in singularibus contingentibus sic, ea oĩa, quorum nos ipsi dñi & principia ex toto sumus, sunt cõtingentia, tangit minorem dicens, videmus enim futurorum principium esse tum ab eo qnod consultamus, tum ab eo quod agimus. Igitur extrema contradictionis sunt in singularibus futuris penitus contingentia ad

Actionũ spẽs. vtrunq;. Animaduersione dignũ. ꝙ in nobis sunt tres actionum spẽs, altera quæ spectat penitus ad eam animæ partem, quæ dicitur viuifica, ab alijs vegetatiua, vt nutritio: auctio: & generatio: & hæ pro maiori parte sunt necessariæ: & nutritio & auctio siue imminutio: quicquid sit generatio quæ non fit in nobis. Alia quæ spectat ad aĩam sensibilem, vt appetitus, sensus, & motus: & hæ etiam pro pluribus partibus sunt necessariæ vt sensus: cum enim tangimur, necessario sentimus: & fortasse appetimus, licet possint ratione moderari: quæ vero spectant ad rationalem partem, hæ sunt penitus animæ rationali & nobis subditæ: & harum domini sumus omnino, & de his Aristoteles loquitur.

Et cum in his, quæ non semper actu sunt, sit omnino aliquid possibile esse & non esse, Similiter in is in quibus ambo & esse & non esse contingunt, sit etiam ut in illis sint fieri & non fieri.

Secundo idem persuadet in vniuersalibus de futuro. Cõm.56. vbi debes scire, ꝙ rerum quædam sunt quę omnino nõ semper actu sunt, sed frequenter vt effectus naturales; quædam quæ ęqualiter sunt & non sunt vel rarenter sunt, vt fortuita: ideo accipit ꝙ tam in primis rebus quã in secundis est possibile esse & possibile non esse: & infert ꝙ propter hoc oportet vt in illis vtrisq; sit possibile fieri & nõ fieri: & syllogismus est, ea, in quibus est possibile esse & nõ esse, est poẽ fieri: & nõ fieri hęc est maior. dat minorẽ dicens: & cũ in his quæ nõ semper actu sunt: sit omnino aliquid possibile esse & nõ esse, vt sunt res naturales, quę plerunq; sunt. Similiter in his, in quibus ambo & esse & non esse contingunt, vt fortuita: hęc est minor. dat cõclusionẽ dicens: sit ẽt vt in illis sint fieri & non fieri: & ita contingentia quæ describitur ꝑ possibile fieri & non fieri. Hæc est ratio Aristotelis.

Plura etiam nobis perspicua sunt sic se habere: ueluti uestimentum hoc scindi potest & non scindetur, sed prius conteretur. Potest etiam similiter non scindi: non enim posset ipsum prius conteri, nisi potuisset non incidi. Quare & in alijs futuris idem erit quæcunque secundum talem dicuntur potentiam. Non omnia futura necessario eueniunt.

Hic ponitur tertia ratio per exemplum: & pôt cõponi sic syllogismo expositorio hoc, videlicet, vestẽ incidi est contingens, hoc est aliquod futurorum: igitur aliquod entiũ futurorum nõ necessario eueniet. Igitur ab æquiualense non oĩa futura necessario eueniẽt. Aut forte arguit exemplo per simile iudicium sic, vestem incidi est contingens: igitur in alijs futuris similiter inquit, plura ẽt pspicua sunt sic se hr̃e, vtpote vestimentũ hoc scindi pôt: & nõ scindetur: sed prius ꝑ tpa post cõteretur: igitur scindi pôt & si nõ scindet. Sicꝑ pôt ẽt non scindi: nõ.n posset ipsum prius ꝑ tpe post cõteri, nisi posset nõ scindi: igitur pôt scindi: qa nõ cõteri: & nõ scindi, qa cõteri & ita scindi & nõ scindi: quare vt in hoc vno ita ẽt in alijs futuris erit idẽ quæcũq; ẽm talẽ dicũtur potẽtiã. ecce quo mõ syllogismus est ab vno exẽplo simili ad cætera. Fecit enim hoc exemplum in confirmationẽ propter hebetes: quos exempla fortasse magis mouent quam rationes etiam demonstratiuæ. Cõm.57.

Perspicuum ergo non omnia necessario aut esse, aut fieri, sed alia quidem esse ad utrumlibet contingentia: de quibus non magis affirmatio quam negatio erit uera uel falsa. Alia uero talia esse ut ipsorum magis atq; frequentius alterum eueniat, modo quidem alterum fieri contingat, alterum uero minus.

Ex is rationibus concludit conclusionem & inquit Cõm.58. {perspicuum ergo nõ oĩa necessario aut esse, aut fieri} hæc cõclusio verũ declarat quot modis esse poterunt contingentia: & enumerat duo contingentiũ genera. est.n. quoddam cõtingens æquale, siue infinitum, quod pôt æqualiter esse & non esse. vt moueri Socratẽ est & cõtingens natum: quod si est aptum magis & frequentius euenire, dicitur contingens natum frequenter aut plerunq;, vt canescere in senectute. si vero minus aptũ euenire, dicitur contingens rarum: & hæc est cõclusio textus. De his dicemus in scđo, inquit {Sed alia quidẽ esse ad vtrũlibet cõtingentia: de quibus nõ magis affirmatio quam negatio erit vera vel falsa. Alia vero talia esse Solutio secunde quæstionis, & primo quæstio. vt ipsorũ magis & frequẽtius alterũ vt affirmatio vel negatio eueniat: modo quidem alterũ fieri cõtingat alterum

rum minus} & iste sunt species cõtingentia. Per hæc habetur solutio ad quæstionẽ principalẽ. quærebatur enim, vtrũ in propositionibus singularibus de futuro altera pars contradictionis sit determinate vera, altera determinata falsa. *Solutio.* Solutio est, ꝙ in necessarijs de futuro altera est determinate vera, altera determinate falsa. Qm̃ sol orieẗ necessario & determinate, vel nõ orietur. Similiter sol existens in leone necessario & determinate æstuabit, aut nõ æstuabit. Itẽq; sol existens in capricorno determinatæ hyemabit, aut nõ hyemabit. In illis vero quæ de futuro sunt contingenti licet neutra cõtradictionis pars sit determinate vera, neutra determinatę falsa: tñ in illis de futuro contingenti plerũq; altera pars cõtradictionis est magis apta euenire q̃ altera: vt licet neutra harũ determinatæ eueniet hõ in senectute canescet, aut nõ canescet. Illa cõtradictionis pars videlicet canescet frequẽtius & aptius eueniet. In his vero quæ de contingenti sunt æquali: licet altera eueniet: neutra tñ determinate aut eueniet, aut frequẽtius vel aptius Hęc est solũ dubitationis. Similis solutio esse põt in cõtingẽtibus de pñti. nã propositiones de futuro æquipollẽt aut inferũt similes de pñti cum modo contingentis. vt cras erit nauale bellũ, igitur contingit nauale bellũ esse, vel nauale bellũ erit, aut nauale bellũ nõ erit: igiẗ cõtingit nauale bellũ esse vel nõ esse. Et ita q̃cquid diciẗ in illis de futuro, vult esse intelligẽdum in his de pñti in materia cõtingenti. Hæc Arist. de q̃one.

Necessarium duplex simpliciter & ex suppositionem. *Id igitur quidem quod est quando est, necesse est esse, & id quod non est quando non est necesse est non esse: nõ tamen aut omne quod est esse necesse est, aut omne quod non est non esse necesse est. Non enim idem est omne quod est necessario esse, cum est. & simpliciter necessario esse. Et de eo quod non est simili modo.*

Cõm 59. Cũ Aristoteles terminauerit illam q̃onem, an in futuris contingentibus altera pars cõtradictionis sit determinate vera, altera determinate falsa solum quo ad partem negatiuã, videlicet, ꝙ non propter impossibilia enarrata: nũc vult declarare, an in illis sit aliquo modo necessitas. Et primo proponit quot modis dicatur necessarium, siue necessaria veritas: & vult ꝙ necessarium bifariã dicitur, simpliciter videlicet & ex suppositione siue conditione. Simpliciter quidẽ necessarium est: vt solẽ oriri, aut ipsum reddi in capricornũ. Ex suppositione vero necessariũ id esse quando est, aut id nõ esse quando non est: vt Socrates currit quando currit. Aut Socrates non disputat quando non disputat, hoc enim est necessarium nõ absolute, sed ex suppositione. Inquit, id igitur quidem quod est quando est, necesse est esse: vt Socrates quando currit, necessario currit. Et id quod est, quando non est, necesse est non esse, vt Socrates nõ disputat quando non disputat. Et locutus est per terminos trãscendentes, vt eius sermo sit vniuersalior & oĩbus conueniens. Hoc est primũ membrũ deinde tãgens secundum inquit. nõ tamen omne quod est absolute necesse est esse, aut omne quod non est, necesse est non esse. Nam Socratem currere absolute nõ necesse est, nec absolute necesse est non currere, sed bene aut dum currit, aut dum non currit. Cuius causam subscribit, & inquit. Non enim idem est omne quod est necessario esse cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non est simili modo est dicendum. Nã nõ est idem necessario nõ esse cũ non est, & necessario nõ esse simpliciter. Sic igitur duplex est necessarium: ex suppositione, & simpliciter. Philoponus vero primo priorum auctoritate Alexandri & Sosigenis subdiuidit necessarium ex conditione, qm̃ potest esse, aut conditione cadẽti in subiecto vt omne quod currit, necessario mouetur dum currit. Aut cadenti in prædicato vt Socra. sedet necessario dum sedet. Quam diuisionẽ Arist. in 2. huius vlterius examinabit. Nunc vero sit dictum in tantum.

Et in contradictione etiam ratio eadem est. Omne namq; esse, aut non esse necesse est, itemq; aut fore, aut non fore, nõ tamen necesse est disiunctiue alterum fore. Ceu necesse est quidem cras nauale bellum fore, aut non fore, non tamen fore nauale bellum cras, necesse est, neq; rursus non fore. attamen fore aut non fore necesse est.

Præmissa distinctione verbi necessarij, nunc applicat illam ad rem. & declarat quo modo in enuntiationibus de futuro est necessitas: & vult ꝙ in illis de futuro reperitur necessitas simpliciter, quotiens fit vna cathegorica de altero extremorum disiuncto. verbi causa, necesse est cras nauale bellum fore, vel non fore disiunctim, videlicet tenendo extrema: quotiens vero fiunt plures cathegoricæ in vna disiunctiua: in illis nõ potest esse necessariũ. Non enim necesse est cras nauale bellum fore, aut necesse est cras nauale bellum non fore. Sunt enim hæ duæ cathegoricæ ambæ falsæ. Inquit: & {in contradictione} hoc est disiunctione facta inter contradictorias {ratio eadem etiam est} vt in illis dicatur necessitas. Omne nãq; esse aut non esse necesse est quo ad illas de pñti. Itemq; aut fore, aut nõ fore disiunctim. s. tenendo illa: & ita cathegorica de extremo disiuncto necessaria est, & in illis de pñti: & in illis de futuro. non tamen necesse est disiunctiue & in hypothetica disiunctiua alterum fore. Exẽplum ponit: & inquit. Ceu necesse est quidem cras nauale bellum fore, aut non fore. non tamen fore nauale bellum cras necesse est, neq; rursus non fore necesse est. Attamen fore aut non fore necesse est. *Cõm. 60.* *Dubitatio.* Sed dices, quo modo est necessarium in illis ex conditione. *Solutio.* Dicendum ꝙ in illis est necessarium ex conditione, dum videlicet futurum est: vt cras nauale bellum fore necesse est quãdo est futurum: aut non fore quando non est futurum. *Notabile.* Animaduersione tñ dignũ ꝙ fortasse necessitas reperta in cathegorica de extremo disiuncto est necessitas non simpliciter, vt exposui, sed ex conditione: qm̃ necessarium alterum, si alterum necesse est esse. Absolute vero in illis nullatenus aliquid reperiẗ necessariũ. & hoc est tutius dictum. Aľs vero dixi ꝙ illa, nauale bellum erit vel non erit, est necessaria simpliciter, qm̃ sua contradictoria, non nauale bellum erit vel non erit, esset simpliciter impossibilis. vt patet per æquiualentem, quæ est copulatiua facta ex partibus contradictorijs: vt nauale bellum erit: & nauale bellum nõ erit, quæ est simpliciter impossibilis. tu vero considera.

In contradictione contingentium futurorum est necesse alteram partem verum, alteram partẽ falsa esse disiunctiue, nõ autem disiunctiua, siue determinata. *Quare cum orationes ita sint uera, ueluti res ipsæ, perspicuum similiter necessario se habere & in contradictione: quemadmodum sic se habent ea quæ ad utrunq; esse, aut fore contraria possunt: quod quidem contingit in his quæ non semper sunt, aut non semper non sunt. Harum enim rerum alteram contradictionis partem uerã, aut falsam esse necesse est non tamẽ hanc uel illã, sed utraq; contigerit. Fit etiã ut magis quidem uera sit altera, nõ tamen uera iã aut falsa.*

Cõm. 61. Hactenus de rebus ipsis, nunc ad orationes, quæ à rebus proficiscũtur sermonẽ cõuertit. Et breuibus vult ita esse in orationibus, veluti nunc dictum est in rebus.

At in rebus quo modo non sit necessitas absolute, & quo modo est dictum est. Igitur & in orationibus pari- modo est dicendum. Inquit, quare cum orationes ita sint veræ, veluti res ipsę: perspicuum similiter necessario se habere & in contradictione talium enuntiationum, quemadmodum sic se habent ea quæ ad vtrunq; esse, aut fore contraria possunt. Et declarat in quibus. & inquit, quod quidem contingit in his, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt: qualia sunt contingentia, quæ sunt non necessaria: quæ semper sunt. Aut impossibilia quæ semper non sunt. harum enim rerum (vt diximus) alteram contradictionis partem veram, aut falsam esse necesse est: non tamen hanc vel illam disiunctiue, sed vtraq; contigerit disiūctim. Sed dices cum neutra sit necessario vera, est ne altera magis apta fieri vera: quam altera? Respondet fit etiam vt magis quidē vera sit altera: vt in contingentibus plerunq;: vt Socratem fore canum in senio: quam non fore. Non tamen vera iam determinate & necessario aut falsa determinate. Sic igitur patet in contradictione de futuris necessario alteram partem fore veram disiunctim, neutram autem disiunctiue aut determinate.

Quare patet non omnium affirmationum & negationū oppositarum: alteram necessario ueram esse: alterā falsam. Non enim quemadmodum in his quæ sunt, sic se habet & in ijs quæ non sunt quidem, esse uero aut non esse possunt, sed ueluti dictum est.

Cōm.61. Epilogat solutionē: & causam solutionis, & inquit. { quare patet non omnium affirmationum & negationum oppositarum alteram necessario veram esse, alteram falsam. Cuius causam epilogat dicens { Non enim quemadmodum in his quæ sunt: vt sunt illæ de inesse: aut necessario inesse: & de præsenti: sic se habet & in his quæ non sunt quidem: esse vero possunt. Vt sunt illæ de futuro. Sed veluti dictum est. Dictum est enim ꝙ necessario in illis de futuro disiūctim altera est vera, nō tn̄ necessario hæc vera, vel illa necessario falsa. Hinc forticolæ sumunt: cuilibet proponi de futuro veræ respondet aliqua de præsenti: quæ quandoq; erit vera: non tamen econtra cuilibet de præsenti respondet vna de futuro: quæ fuit aliquando determinate vera.

Quæstio de rerum contingētia. QVAERVNT Iuniores an quodlibet contingens necessario eueniat, & multis rationibus arguunt ꝙ sic. primo aliquod contingens necessario eueniet, igitur quodlibet: tenet consequētia: quia nō maior est rō de vno quam de oibus. Antecedens declaratur de aīa antichristi: qm̄ aīa antichristi aliqn̄ necessario erit. Igitur aīa antichristi necessario erit. Tenet cōsequētia ab inferiori ad suū superius. Antecedēs vero declaratur: qa post A. instans in quo erit: necessario erit: cū sit sempiterna. *Secunda.* Scđo ad idem, tp̄s in quo aīa antichristi necessario erit: necessario erit. Igitur aīa antichristi necessario erit. Tenet consequentia. nam post. A. tempus aīa antichristi necessario erit. Et tempus post. A. necessario erit. Igitur & aīa ipsa necessario erit. Secundo principaliter arguitur, de necessitate oē futurū erit: quodlibet contingens est futurum. Igitur de necessitate oē contingens erit. Tenet syllogismus ex maiori de necessario & minori de inesse. *Tertia.* Tertio accipio aliqđ cōtingēs. verbi cā. A. & signo oēs cās promouētes ad. A. p ipsum. B. & oēs impedientes ad. A. p ipsum. C. Et arguo, aut erūt ęque potētes: aut altera pollētior altera. Si ęque potentes: neutra pars erit: vel ambæ erūt. Si altera fortior: ea pars determinate erit. *Quarta.* Quarto omne scitum à deo necesse est esse. sed omne contingens aut futurum est scitum à deo. Igitur omne contingens necesse est esse. Tenet syllogismus ex maiori de necessario & minori de inesse. Maior patet: quia scientia est necessariorum primo posteriorum. Minores oēs concedunt. *Quinta.* Quinto vt sit illud futurum qđ aliqn̄ erit. A. tunc hæc propositio est vera. A. erit. Igitur ante instans in quo. A. ponetur inesse: fuit hæc vera. A. erit. sit hæc propositio. A. erit. B. tūc hæc est vera. B. fuit vera, sed omnis proposiōo de præterito est necessaria. igitur hæc propositio. B. fuit vera est necessaria. Sed. B. significat illam. A. erit. Igitur necessario. A. erit: & ita vt prius. *Sexta.* Sexto sit aliquod futurum. A. & quæro vel id scitur à deo: vel non scitur. Non potest dici ꝙ non sciatur quia contra oēs. Si scitur: aut potest esse ꝙ. A. nō sit: aut non potest esse. Si non potest esse: igitur necessario erit per equipollentiam. Si pōt esse ꝙ non sit. Igitur contingit ipsum non fore. ponatur ꝙ non sit: cum omne possibile possit poni inesse. Igitur dei scientia est deceptio. *Septima.* Septimo aliquod sciēs futura necessario erit, Igitur oīa necessario erunt. probatur: quia non potest esse sciens futura: nisi futura necessario erunt. *Octaua.* Octauo lignū corrumpetur: igitur lignum erit. Antecedens est necessarium: igitur & consequens. *Nona.* Nono cœlum necessario agit: & nullum agens hic pōt illius actionem impedire. igitur actiones necessario erunt. Prima pars patet. saltē apud Aristotelem. Secunda declaratur: qm̄ nulla causa pōt impedire actionem alterius: nisi sit aut tantæ potētię: aut maioris. Modo nihil hic inferius est maioris: aut tantæ potentiæ quantæ cœlum. Cum nec anima humana: qm̄ illa est in minori magnitudine quam aīa cœli.

Decima. Decimo speciatim argnūt de actionibus nostris. Qm̄ omne necessario agens in ea: quibus actiones nostræ mutantur: actiones necessario mutat. Sed cœlum necessario agit in complexionem: qua anima ipsa in agendo mutatur: vt in lib. Physionomiæ, & in primo de aīa dicitur. Igitur vt prius. *Vndecima.* Vndecimo pollentior est virtus cœli: quam cuius vis rei naturalis. Sed aliqua virtus alicuius rei naturalis potest necessario animæ actiones mutare vt humor in morbis: & vinum in ebrijs. igitur & virtus cœli. *Duodecima.* Vltimo suppono ꝙ cœli & stellarum motus; & lumina: & cōfigurationes sint propter nos. Hoc omnes asserunt. Secundo peto media in finem esse frustra: quotiens ijs positis: potest finis non esse: aut aliter esse. Tunc arguo, sit vna cœli constitutio quæ protendat Socratem esse impium: aut igitur necessario erit: aut potest non esse. Si primum: habetur propositum.

Si secundum; tunc medium in illum finem erit frustra. *Positio Stoicorum.* In isto quæsito est multorum stoicorum positio: quæ ait omne contingens necessario fore. vnde in rebus duas statuunt naturas: necessariam videlicet & impossibilem, necessariam quidem: quia omne quod est: necessario est: & omne quod erit vel potest esse: necessario erit. Impossibilem vero: quia quod non est: impossibile est esse: & quod non erit: impossibile est fore.

Motiua Stoicorum. Mouentur autem potissimum: quoniam omnia continentur in ordine secundarum causarum: quod fatum vocant, & hic ordo in prouidentia siue dei præscientia.

Modo non vident quo nam modo cum fati necessitate: & dei prouidentia stare posset contingentia. Hinc concludunt finem esse stabilitum: & media in finem etiam. Propterea nos non consultamus; quia potest sic & bene finis euenire. Sed si bonus finis est constitutus in fato atq; prouidentia: bonam consultationem

Auctores. tationem præcedere necesse est: Huius positionis videntur multi astronomi, vt Hermes vetustissimus author: Neocepsus quoq; & Petosiris, & de nostris Maternus, atque Manilius, De exteris Albumasar, & plurimi Mauri, Setiriõ Posidonius, atq; Phrenicius. Huius quoque videtur & Cicero in libro de diuinatione. Lucius quoque Apulleius Hermetis sectator in his quæ scribit de natura deorum. Seneca in tragedijs. Ouidius. Tu sola dicens insuperabile fatum nata mouere potes. Maro. Manent immota tuorum fata tibi. & in sexto. Desine fata deum flecti sperare præcando. Huius preterea positionis plurimi philosophi fuere: vt Democritus: Heraclitus: Empedocles: & multi epicureorum. *Secunda positio.* Plato vero in Thimeo ait: nihil esse vel fore necessarium: nisi deũ; Nam cum omnia dependeant à diuina voluntate: & illa sit penitus libere & contingenter agens: etiam omnia ab illa penitus contingenter proficiscuntur. Huius positionis sunt nostri theologi: & in illa omnis sana concordat positio. Dicimus enim esse in rebus simpliciter necessarium deum solum. Cætera esse absolute contingentia: esse tamen quędam necessaria ex suppositione: non negamus. *Tertia positio.* Alij quasi inter hæc mediantes distinguunt. nam effectus quidam sunt quorum causæ totales atque principales sunt corpora cœlestia: vt ortus syderum: decursus stellarum per. 12. signa: configurationes eclipses: & id genus: & hos effectus necessario euenire autumant. Alij sunt effectus: ad quos stellę non principaliter concurrunt: sed dispositiue. & hi non vna ratione sunt: quia ad alios principaliter concurrit natura: vt motus elementorum: stirpium & animalium: & id genus. & huiusmodi etiam necessario eueniunt. Ad alios vero concurrit voluntas: vt actiones nostræ: & ad harum euentum concurrunt cœli afficiendo atque disponendo. Sed cum nos simus illorum domini: tandem contingenter è nobis proficiscuntur. Et breuiter aiunt quòd rebus existentibus: & ad imaginationem ablata omni voluntate & humana & diuina: omnes euentus necessario aguntur atque fient. Huius sententiæ Crisippus tarsensis cleontis auditor in libro de Fato: quem ætate. 80. annorum scripserat esse videtur. *Positio peripatheticorum.* Peripathetici vero naturam rerum in tres diuisere. Nam aliam dicunt necessariam vt cœlestium & diuinorum: & eorum omnium quæ materiæ & contrarij sunt expertia. Aliam impossibilem: veluti eorum quæ non sunt: nec in viribus continentur causarum: vt Hipocentauri, & id genus. Aliam vero contingentem inter hæc mediam: quæ si æqualis sit ad vtrunq; contingens reddit infinitum: si ad alterum magis apta: contingens facit natum. Horũ contingentium duæ sunt causæ: materia videlicet ipsa: quæ est causa vniuersalis omnium contingentium.

Atque voluntas humana saltem actionum nostrarum per se: multorum aliorum per accidens. Nam licet actiones animalium & rerum naturalium sint determinate cum proficiscantur à natura illorum: vt vero subduntur humanæ voluntati contingentiam subeunt. Qua ratione fit vt sublata voluntate nostra & dei: adhuc in rebus potest esse contingentia quæ proficiscitur à materia. Nam licet vnumquodq; in sui actionem sit limitatum: tamen propter concursum plurium causarũ adhuc põt euentus contingens esse. *Difficultates.* Ea vero quę peripatheticis q̃onem maximam faciunt: sunt duo. Primũ qũo cum rerum contingentia stat prouidentia diuina: Cum illa sit non nisi necessariorum. Secundo qũo stare põt cum necessaria cœli causalitate. *Auer. positio* Ad quæ Anerroes in multis locis respõdens. Primum euitare enititur per hæc ꝙ deus prouidentiam rerum non habet particularem: cum cognitio particularium sit extra sciẽtiam & doctrinam. Sed rerum prouidentiam habet vniuersalẽ aliqua ex parte: sub quo sane modo necessitatẽ habent. Scd̃m vero enitat qm̃ cœlum solum causam vniuersalẽ per sui lumen & motum rerum dicit. Nam res ipsæ suis à proximis causis proficiscuntur è cœlo vti ab vniuersali causa. *Confutatio.* Sed hæc quæ dicit sunt confutata à nobis in multis locis libri destructio destructionum. Et arguitur nunc. deus est causa entis vt ens. igitur omnium modorum entis: sed modi entis sunt necessarium & cõtingens: vt quinto meta. habetur. Igitur causa entis cõtingentis: & necessarij. Igitur cum dei causalitate stat contingentia. Quo vero ad cœlestem causalitatem arguo. Nam aĩa quæ nulli corporeæ impressioni subditur põt disponi ad contrarium: & non sequi naturam illius dispõnis. modo rõnalis anima nulli impressioni corporeæ subditur. Igitur potest disponi à cœlo: & illius dispõnis eligere contrarium. Qua rõne cum causalitate cœli stat contingentia actionum nostrarum. Hinc patet ꝙ triplex sit natura videlicet necessaria: quædam penitus contingens: quędam impossibilis: propõnes necessariæ, in natura sunt necessaria: velut de necessitate sol exoritur. propositiones contingentes sunt in natura cõtingenti: quæ si exierint ad actum: propõnes erunt de inesse, si non exierint ad actũ: sunt de contingenti. Propõnes vero impossibiles in natura sunt de impossibili. Huius põnis fuit Ptolomeus oĩum mathematicorũ princeps in prohemio librorũ apotelesmatũ: vbi pluribus rõnibus probat fatum: qđ in stellarum cõstitutionibus consistit: rebus non necessitatem imponit. Sed afficit ad alteram contingentis partem. Tunc ad rõnes. Ad primam sorticolæ tenent aĩam antichristi post. A. instãs adhuc contingenter esse. Nã qđ semel est contingens: semper est contingens: perpetuari tñ eam fatentur volũtate diuina: vt Plato ẽt in Thimeo ait. Alij peripathetici tenent aĩam antichristi post. A. necessario esse: & ita cõcedunt aĩam antichr̃i aliq̃n necessario esse: nõ tñ valet: igitur necessario erit. Cũ arguatur. A. ſm quid ad simpliciter. Vlterius ad ſm cõcedunt, sorticolæ tp̃s in quo erit aĩa antichristi necessario aliq̃n fore: non tñ aĩam antichristi fore necessario: qm̃ in illo tpe q̃ncunq; erit: aĩa illa cõtingẽter erit. Ad scd̃am principalẽ rñdet Auer. & etiam Ioã. Grãmaticus primo Priorum ꝙ ex maiori de necessario & minori de inesse. conclusio fit de necessario conditionato: qũo concedo ꝙ oẽ cõtingens erit necessario inquãtũ futurũ: veluti valet de necessario. oẽ currẽs mouetur. Socr. currit. igitur de necessario Socr. mouet inquantũ currit. Hęc res satis disputata est ĩ lib. Priorũ. Ad tertiã rñdẽt sorticolæ casum esse impoſſem: qm̃ non pñt accipi oĩa quæ pñt impedire: nec oĩa q̃ pñt ꝓmonere ad aliquod fore: cũ illa sint infinita. Ad quartã dicendũ vt ad scd̃am: erit. n. conclusio de necessitate conditionata, videlicet, ꝙ oĩa futura necessario erũt vt p̃scita q̃ absolute nõ necessario erũt. Ad quintã dici põt ꝙ oĩs de præterito est necessaria: cuius veritas non dependet à futuro: vt est in proposito. Ad sextam sorticolę concedunt prædestinatum posse damnari. Non tñ posse prædestinatum damnari. Nam prima est in sensu diuiso: quæ non debet poni inesse. Secunda vero de sensu cõposito: q̃ reqrit veritatẽ momẽtariã. Theologi cõcedũt p̃destinatũ posse dãnari & q̃n dr̃ ponaẽ ĩesse: nõ

admittunt:quia repugnat posito. Positũ enim est fuisse prædestinatum:cui repugnat ipsum damnari. Non enim captiunculatores aiunt omne posibile est aut admittendum : aut concedendum , Sed solum cum non repugnat posito. Alij peripathetice magis aiunt omne posibile per se debere & posse poni inesse : per accidẽs tamen nonnunquam poni non potest : veluti in casu , vbi præcesit obligatio illius oppositi. Algaçel vero maximus inter Arabes melius satisfacit & ad rem:asserit enim deum prouidere & præscire cuncta ventura. sed sua scientia est talis vt non rebus necesitatem ponat. Nam vt deus scitur quid non est : ita scitur quomodo non scit nos. scitur enim ꝙ deus non scit nos : modo quo scimus res:nam scientia nostra est ex necessarijs:& de necessarijs. scitur autem ꝙ scientia dei non est modo nostro. Sed quomodo sit, est nobis ignotum:& per cõsequens ignotum nobis est quo modo cum dei præscientia stat euentuum contingentia. Tunc ad punctum dico ꝙ deus præsciuit quicquid erit de Socrate: & tamen non sequitur ꝙ necessario omne illud erit. modus vero quo illud fieri potest est nobis ignotus. Sed dices scientia dei est perfectior. igitur magis ex necessarijs & de necessarijs. negatur consequentia : quoniam scientia quæ est necessariorum & contingentium est amplior & perfectior:cum sit multorum quam illa quę est necessariorum tantum. Sic igitur secundum vitum istum asserendum est deum præscire cuncta:modus vero quo est ignotus. Et si adhuc cauillabis deus præscit Socratem beãdum : aut igitur Socra. potest damnari aut non. dico ꝙ potest damnari:& potest non damnari. Et cum dicitur ponatur inesse. volo esse positum:nõ tamen sequitur. igitur scientia dei est deceptio : quoniã illa præscientia fuit cum vtroq;. Esset enim deceptio si fuisset alterius tantum. Modus vero quo illa præscientia sit vtriusq;: & alterius est vltra captum humanum.

Tutius est sic credere, quam altum sapere.

Ad septimum concedunt sorticolæ aliquod ens sciens futura necessario esse & fore:accipiendo ipsum formaliter:non tamen inquantum scit futura. Ad octauum concedunt aliquod esse necessario corruptibile : quod necessario non erit vt antichristus:qui nunc contingenter erit:& tamen necessario erit corruptibile:nec repugnant. Ad nonam dicendum ꝙ anima potest impedire actionem cœli : non quia sit maioris virtutis : neque equalis : sed quia illi improportionata. Ad decimum dico quòd cœlum potest dupliciter agere in hominẽ. vno modo ipso adhuc permanente debito instrumento pro actionibus suis:& ita cœlum nõ agere potest in homine nisi contingenter. alio modo destruendo instrumenta pro actionibus : & ita non est priuare arbitrium ; sed corrumpere instrumentum agendi. Per idem patet ad vndecimum. Ad duodecimum solutio patet:sunt enim stellæ motus: & configurationes propter nos fine secundario : nec inconuenit illam esse frustra respectu finis duplici. Cum tamẽ sint adhuc propter finem primum. Propterea multæ sunt actiones quæ euitari non possunt vt generatio & corruptio,& propterea non sunt frustra. Qua ratione patet cũ cœli causalitate : & dei præscientia posse stare euentuum cõtingentiam : quã Auer. ignorauit.

Primi de interpretatione Finis.

ARISTOTELIS DE INTERPRETATIONE LIBER SECVNDVS.

Augustino Nipho interprete, & expositore.

De variis infinitis enũciationibus, & earum oppositionibus ac sequelis : nomina item ac verba transposita, idem significare. CAP. I.

QVONIAM autẽ affirmatio est enũtiatio aliquid de aliquo significãs, hoc autẽ est aut nomen, aut noĩe uacans: unũ uero et de uno id in affirmatione esse oportet. Dictũq; est antea qđnã sit & ipsum nomen, & quid etiã noĩe uacãs. (Ipsum.n.non hõ nomẽ qu.lẽ nõ dico, sed indefinitũ nomen. Vnũ.n.quodãmõ indefinitũ nomẽ significare uidetur: quẽadmodũ & nõ ualet nõ uerbũ) sed indefinitũ uerbũ appello. Erit igitur affirmatio oĩs atq; negatio aut ex noĩe & uerbo, aut ex indefinito noĩe & uerbo.

Qualibet enunciatio siue affirmatiua siue negatiua est ex nomine verbo finito, vel infinito composita.

Expositores latini oẽs hic scd̃m de interpretatione librum constituunt. In quo expositor Thomas Arist. de enũtiatione agere asserit : quatenus per aliquid sibi additum determinatur. Nã in primo de enuntiatione absolute actum est. Alij volunt. Aristo. de æquiualentia & conuersione & consequentia enuntiationũ pertractare. Sed quicquid sit de intentione libri: in græcis codicibus hic non librum secundum constitutum adinueni. Nam Arist. hunc librum non per partiales libros diuisit. sed per particulas:in quarum qualibet propriã adiecit intentionem. Nos vero & more latinorum per libros:& more Arist. per particulas ipsum diuidemus qñ occurrit. Arist. igitur hac in parte talem præponit conclusionem. oĩs affirmatio aut negatio ex nomine constat & verbo siue finitis siue infinitis. Et ita verba litteræ ad vnum sylľm sic resoluuntur: oĩs enuntiatio aliqđ de aliquo significans: ex nomine constat & verbo finitis vel infinitis, oĩs affirmatio vel negatio est enuntiatio significans aliquid de aliquo. Igitur oĩs affirmatio vel negatio ex noie cõstat & verbo finitis vel infinitis. Huius sylľi primo sumpsit minorem dicens : qm̃ aũt affirmatio est enuntiatio aliquid de aliquo significans. hæc est minor: quæ sospensiue legi debet vsq; ibi { Erit igitur affirmatio. } Maior vero ex descriptione enuntiationis supposita est. Aĩaduersione tñ dignum non nunquam propõnes accipi in oĩone necessaria inutiles quidem ad sylľm, ad aliquid tñ commodas vt ad ꝓ sylľm : aut ad occultatione: vt inquit Philoponus. non nunquã ad terminorum expõnem, q oi in sylľo aut prosylľo ponuntur. Interdum vero ad ornatum vt rhetores agont. aliqñ ad cauillos fieri posibiles, & ꝑ ꝑ alias causas. Aris. igitur in his quæ hic ait multa accepit inutilia & ad syllogismũ & prosylľm : sunt tñ addita vt termini maioris & minoris necnon conclusionis intelligantur. Propterea declarans qoid per aliquid de aliquo dicere velit : quod in maiori & minori accepit. quidúe per nomen & verbum finitum & indefinitum intelligat in conclusione. Inquit, hoc autẽ id est id, quod de aliquo dicitur. est aut nomen: aut noĩe vacans : quod græce est anonymon. Tale vero siue nomẽ siue anonymõ esse oportet vnũ de vno tam in affirmatione qnã negatione: subaudi si enuntiationis vnitas sit saluanda. Et quasi sese excusans, inquit. dictũq; est antea quid nã sit ipsum nomẽ : quidq; anonymõ: quod in exẽplo repetit dicẽs. Ipsum

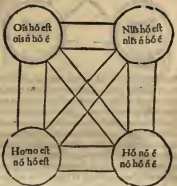
Cõm. 1.

enim

enim non homo nomen quidem non dico: sed aoriston hoc est indefinitum: siue infinitum: siue interminatum. Sed quia dixit id quod dicitur de alio: & id de quo aliud dicitur debere esse vnũ: hoc quasi exponit dicens: vnũ enim non simplr: sed quodammó quo ad vnitatem significatus indefinitum nomen significare vr. Silr autẽ & non valet non verbum: sed indefinitum verbum appello. Hæc sunt præmissa ad terminorũ expõnẽ: qui in syllo sunt: quibus addit sylli conclusionẽ. & inquit. Erit igitur affirmatio oĩs: atq; negatio: aut ex nomine & verbo: aut ex indefinito nomine & verbo. Hæc ẽ cõclusio.

Non solum sed ex verbo constare enuntiationem docet.

Absq; autem uerbo nulla est affirmatio, atq; negatio ulla. Ipsum enim est, aut erat, aut erit, aut fit: atq; alia id genus uerba ex numero sunt eorum quæ dicta sunt. consignificant enim tempus. Quare prima affirmatio atq; negatio erit, est homo, non est homo. Deinceps est non homo, non est non homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo. Est omnis non homo, non est omnis non homo: Et in temporibus quæ extrinsecus sunt, eadem est ratio.

Cõm. 2. Quia enuntiationem constare ex nomine nemo dubitat, cũ nomen sit enuntiationis principalissima pars: è qua & verbum & enuntiatio ipsa fere tota proficiscitur. ad denotandum verbum ad enuntiationem nõ minus necessarium esse: ait { Absq; aũt verbo nulla est affirmatio atq; negatio vlla. } Insup ne quis credat illud solũ de verbo præsenti esse intelligendũ, ad cætera tpa animaduertens, inqt. Ipsum .n. est de pñti: aut erat siue fuit de præterito: aut erit de futuro: aut fit in contingentibus atq; alia id genus verba similiũ tẽporum, aut personarũ ex numero sunt eorũ quæ dicta sunt in li. primo esse necessaria enuntiationi. Quia dixerat enũtiationes fieri ex noĩe & verbo: & ex anonymo & verbo vacãte: qs inter has sit ordo in oppõnibus subscribit: & inquit. quare (vt vno verbo vtar) enuntiationes de verbo & nomine: priores sunt eis quæ sunt de anonymo & verbo vacãte. Sunt .n. illæ simpliciores. hæ vero per additionẽ dictæ. Et quæ dicit patent. Debes scire q subticuit exẽpla in particularibus & singularibus. In particularibus quidẽ: qm̃ hæ cum indefinitis coincidunt in virtute. In singularibus vero: qm̃ p quantitates non variãtur. Rursus prætermisit exẽpla in enuntiationibus de prædicatis noĩbus vel anonymis: & de subiectis & prędicatis simul noĩbus & anonymis: quia iudiciũ est idẽ. Amplius exẽpla tacuit cęterorũ tẽporũ: quia vt inquit ipse rõ eadem est in omnibus. Ambigunt expositores quanta sit indefinita de subiecto aoristato siue indefinito, vt nõ homo est. Antiqui peripathetici opinabantur illam & cęteras id genus vniuersales esse affirmationes. Quorum erat potissima ratio: quia contraria contrarios effectus derelinquunt circa idem: sed finitudo nomini finito addita: vt in illa, homo est. ponit pro certo constitutoq; supposito determinationem. igitur infinitudo nomini addita derelinquet infinita supposita. Aristot. autem in exemplo præsentis textus contrarium sentit; vt aperte patet: ideo secundum Philoponum in prioribus dici potest q relinquere infinita potest esse sub indifferentia: vel (vt sorticolę dicunt) sub disiunctione: & hoc modo nõ facit ad vniuersalitatem. Alio modo sub illatione: vt sorticolæ aiunt sub copulatione: & hoc modo ad vniuersalitatem facit, Primo modo infinitudo illa in nomine ipso aoristato relinquitur, & non secundo modo: & ita non vniuersalem, sed indefinitam adhuc illa enuntiatio vim detinet.

PARTICVLA TERTIA.

Quum autem ipsum est tertium adiacens prædicatur dupliciter iam oppositiones dicuntur. Dico autem ut est iustus homo: ipsum est tertium adiacere dico nomen aut uerbum in affirmatione.

In enuntiationibus tertij, adiacentis non solũ oppositio est verbi affirmari & negari, sed nominis finiti, & infiniti.
Cõm. 3.

Docuit multiplicare enuntiationes de secundo adiacente solum per vnam oppositionem: nunc docet multiplicare enuntiationes de tertio. Exponit tamen primo quid sit propositio siue enuntiatio de tertio. Quam Auerroes trinariam vocat. & inquit { Cum autẽ ipsum est tertium adiacens prædicatur, dupliciter iam oppositiones dicuntur: } hoc est duæ esse possunt oppositiones: altera quidem penes verbi affirmationem & negationem: altera penes prædicati finitudinem & infinitudinem. Exponit quod dixerat per exemplũ & inqnit. dico autem vt est iustus homo. ipsum est tertium adiacere dico nomẽ, id est, tertiam dictionem aut verbum: vt est secundum veritatem. Debes scire primo q in enuntiationibus de secundo adiacente: attenditur vna oppositio penes verbi affirmationem: & negationem vt est homo: non est homo. Hæ enim vna oppositione opponuntur, videlicet, qualitate verbi. In enuntiationibus vero de tertio possunt fieri duæ oppositiones: vna penes verbi qualitatem: altera penes prædicati finitudinem & infinitudinem. vnde in his: est iustus homo: non est non iustus homo. duæ oppositiones sunt: vna ad ipsum verbum: altera ad prædicatum. Secundo debes scire q ipsum est adiacet tertium nomen: aut verbum in enuntiatione: quoniam potest accipi vt dictio: & tunc ipsum est vt dictio tertia adiacet: potest accipi vt verbum vt est secundum veritatem: & ipsum est tertium verbum dicetur adiacere. Tertio debes scire quòd more græco semper ponitur verbum primo loco: deinde prædicatum, demum subiectum: vt est iustus homo. verbum est ipsum est, prædicatum ipsum iustus, subiectum vero ipsum homo. Hoc autem græci faciunt: quia præcipuum prædicatum est verbum. ideo primo in loco statuunt. Prædicatum est ante subiectum. ideo secundo loco. Alij melius etiam dicunt quòd ipsum est primo ponitur loco: quia est capax ois determinationis, scd'o ponitur prædicatũ: quod est minus verbo determinationis capax: & magis ipso subiecto. Vltimo subiectũ tanq̃ summe determinatum.

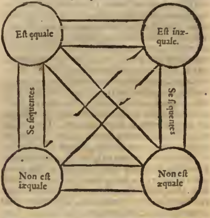
Quare ob id ipsum quatuor erunt hæc.

Clm. 4. Concludit enuntiationum multiplicationem,& inquit{Quare ob id ipsum quatuor erunt hæc. Nam cum sint duæ oppositiones : quælibet oppō ad minus duas requirit. Igitur si primæ erunt duæ : hæc erunt quatuor. Sed dices quid demonstrat illud verbum illa : cum ait quatuor erunt illa. Videtur.n.ꝙ non sunt nisi duæ.nam hæ duæ sunt,est iustus.hō non est non iustus homo:quę tñ duplici opponuntur oppōne. igitur non quæcunq; opponuntur duplici oppositione:sunt quatuor. Scdo dices ꝙ erunt sex:duæ oppositione verbi : duæ oppositione subiecti per finitum & infinitū:duæ oppōne prędicati sic:vt est iustus hō.non est iustus hō. Item oppositione subiecti : vt est iustus hō. non est iustus non hō. Oppōne vero prędicati vt est iustus hō. non est non iustus non hō. Ad primum dici pōt ꝙ illud verbum illa siue hæc:demonstrat quatuor enunnationes:quæ seorsum opponuntur:vt illas est iustus hō,nō est iustus hō: est non iustus hō,non est non iustus hō. Ad secundam dico ꝙ Arist. non habet considerationem ad subiectū: sed solum ad prædicatum, videlicet, formale quod est verbum est : & materiale quod est oppositum verbi: ideo multiplicauit quatuor tantum.

Harum quidem duæ ad affirmationem & negationem se habent secundum consequentiam : ut priuationes. Aliæ uero minime.

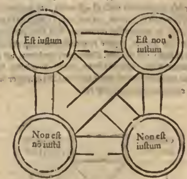
Clm. 5. Circa expositionē huius loci non paruæ extitere expōnes apud græcos. Aliter enim hunc locum Ammonius:aliter Herminius,aliter Porphyrius intelligit. Ego vero faciliorem sensum colligens: non aliter exponam hunc locum quam sese Aristo. interpretetur in fine primi priorum. Primo igitur debes scire, ꝙ terminorum quidam opponuntur priuatiue, vt iustum iniustum : ęquale inęquale : probum improbum : doctum indoctum:& id genus. In his quatuor per oppōnem eriguntur enuntiationes. Prima est affirmatiua recta, est ęquale. huic negatio recta est illa, non est æquale. Tertia est affirmatio transposita est inęquale, Huic opposita negatio est illa:non est inæquale.

Figura priuationum.

In his est talis ordo vt negatio recta ad affirmationem transpositam sequatur. nam ad esse inæquale : sequitur non esse æquale. Et negatio transposita ad affirmationem rectam : similiter sequitur vt ad esse æquale sequatur non esse inæquale. Sic igitur harum quatuor negationes sequuntur. Affirmationes vero minime. Vlterius debes scire ꝙ etiam sunt termini qui opponū tur infinitiue vt iustum:non iustum,æquale: non æquale,bonum & non bonum: & id genus. In ijs etiā quatuor aliæ fiunt similes priuationibus: affirmatio quidē recta est vt est iustum : huic negatio opposita erit, non est iustum. Affirmatio transposita est non iustum: huic negatio opposita erit,non est non iustum.

Figura infinitæ oppositarum.

Harum quidem negationes sequuntur ad affirmationes vt dictum est in priuationibus modo transposito, videlicet, ad affirmationem rectam, sequitur negatio transpōsita, vt est iustum. Igitur nō est non iustum. Et ad affirmationem transpositam negatio recta: vt est non iustum. igitur non est iustum. Econtra vero minime. Inquit, harum quatuor quæ dictæ sunt : duæ ad affirmationem & negationem se habent fm consequentiam, vt priuationes. hoc est illarum quatuor infinitiuę oppositarum: duæ sequuntur vt negationes ad affirmationes modo transposito : vt diximus in his quæ priuatione opponuntur : duę vero vt affirmationes minime sequuntur ad negationes : quemadmodum nec in priuatione oppositis. Quasi velit dicere ꝙ ad affirmationē rectam se habet ita negatio transposita vt sequatur illam. Ad negationem vero rectam affirmatio transposita ita se habet vt antecedat:& non sequatur. Hic notāt iuniores quatuor regulas quas in prioribus diximus: & dicemus passim. Prima ex affirmatione recta sequitur negatio transposita hoc est ex affirmatione de prædicato finito:sequitur negatio de prædicato infinito : vt est æquale. igitur non est non æquale. Secunda ex affirmatione transposita : sequitur negatio recta vt est non æquale, igitur non est equale. Tertia ex negatione recta non sequitur affirmatio transposita nisi cum subiecti constantia:quia non valet non est bonum:igitur est non bonum. Nam centaurus non est bonum : qui tamē falso dicitur est non bonus. Vltima ex negatione transposita non sequitur affirmatio simplex recta: quia non valet non est non bonum, igitur est bonum. Nam centaurus non est non bonum: qui tamen falso fertur centaurus est bonus nisi subiecto constante. Hæ regulæ fundantur in contradictione: etiam ad ipsas non est instare, ideo sunt optimæ. Regula. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

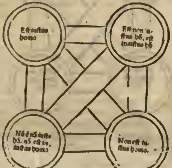
Dico autem ipsum est aut iusto, aut non iusto adiacere. Quare etiam negatio. Igitur quatuor erunt,

Posset

Cōm. 6. Posset cauillator dicere Arist. q̄ hæc est affirmatio. est iustum. cuius negatio erit est non iustum. Et ita non erunt quatuor cum non differant est non iustum: & nō est iustum. Respondet. dico autē ipsum est in illis ambabus aut iusto adiacere: & idem facere affirmationem hanc est iustum. Aut adiacere non iusto: & ita etiam facere affirmationem transpositam hanc, est non iustum. Nam vtrobiq; ipsum est affirmatum manet. Propterea concludit: quare etiam negatio, id est, verbum negatū, subaudi potest adiacere verbo vtriusq; illarum: adiacēdo, primo fiet hæc, non est iustum: quæ negatio dicitur recta. Adiacendo secundo, fiet illa, nō est non iustum. Igitur erunt quatuor vt dictum est, videlicet, affirmatio & negatio rectæ siue simplices. Affirmatio & negatio transpositæ siue per additionem dictæ.

Quod non vniuersales formentur secundum oppositionem. *Intelligamus autem id quod dicitur, ex ijs quæ hic subscribuntur. Est iustus homo, huius negatio: non est iustus homo. Est non iustus homo. Huius negatio non est non iustus homo. Hic enim ipsum est: & item ipsum non est iusto: & non*

In calce primi libri Priorum. *iusto adiacet. Hæc igitur sic posita sunt, ut in resolutiuis dictum est.*

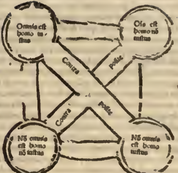

Cōm. 7. Quod verbum adiacet iusto & non iusto, per exemplum declarat. vbi patet ipsum est adiacere iusto. in hac. est iustus homo. & non iusto. in illa. est non iustus homo. Itemq; & ipsum non est similiter adiacere iusto in illa, non est iustus homo. Et adiacere non iusto in illa, non est non iustus homo. Quæ ratio docet illas esse

Epilogus. quatuor, & non duas tantum. Sic igitur patet quòd habendo rationem ad prædicatum tantum, possumus habere rationem ad prædicatum formale solum: vt in binarijs: & ita erunt duæ oppositæ penes affirmationem & negationem verbi. Habendo vero rationem ad prædicatum formale hoc est verbum: & ad p̄dicatum materiale hoc est appositum: erunt quatuor duæ simplices oppositæ penes verbi affirmationem & negationem: quæ rectæ è peripatheticis nonnullis appellantur. Duæ compositæ penes vtrunque prædicatum oppositæ: quæ transpositæ dicuntur. Hæc de multiplicatione particularium: & de ordine earum inter se habemus ab Aristotele.

Similiter autem sese habebit, si nominis uniuersaliter sit affirmatio. Veluti omnis est homo iustus, negatio huius: non omnis est homo iustus. Omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus.

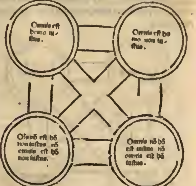
Diametra.

Diametra.

Hactenus de multiplicatione non vniuersalium, & de illarum oppositione atq; consequentia. Nunc de multiplicatione vniuersalium vult loqui. Boetius vir magnus forsitan auctoritate Alex. aut Porphy. quos in parte plurimum sectatur, videtur intelligere per affirmationem & negationem nominis vniuersaliter: simplices & transpositas penes prædicata tam contrariæ: quam contradictoriç oppositas. Cōm. 8. Expositio Boetij.

Cuius viri figura est.

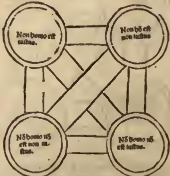
Hæc enim apud Boetium se habent similiter vt dictum est in prima figura. Nam negatiuç sequuntur affirmatiuas modo declarato in quibus possunt formari quatuor regulæ: vt in non vniuersalibus dictum est. Hæc expositio non placet: qm̄ contradicit exemplo Aristote. Amplius hæ essent sex, illæ fuerunt quatuor. Propterea melius cum Herminio philosopho sentio q̄ Arist. per affirmationem & negationem nominis vniuersaliter vult contradictorias penes qualitatē & quātitatem. Vt sunt. omnis homo est iustus. huic opposita, non omnis homo est iustus. omnis hō est non iustus, non omnis est homo non iustus. Et tunc hæ numero quatuor erunt, & quo ad consequentiam etiam similes sunt illis non vniuersalibus. Debes scire quòd etiam has multiplicauit solum penes prædicatum subiecto semper existente vt in primis non vniuersalibus finito.

Verum

Verum quæ per diametrum opponuntur, non contingit similiter ueras esse simul, sed contingit quandoq;.

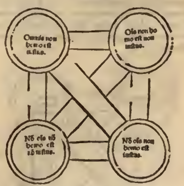
Com. 9. Nunc differentiam tangit inter non vl'es & vl'es. Sed laborauerūt veteres, quid Arist. per angulares intelligat, quod græce est per diametrum oppositæ, quos non possum non mirari, cum tantum laborauerint, cū res ipsa sit cognitu facilis. Ideo debes scire ꝙ per diametrum oppositas vult ea quæ opponuntur qualitate prædicatorū sola. Et sic hæ ꝑ diametrū opponunt. oīs homo est iustus. oīs homo est nō iustus. Aliæ diametræ sunt, non oīs homo est iustus, non oīs homo est non iustus. Inquit, verum quæ ꝑ diametrū opponunt, nō contingit similiter esse simul veras tam superiores q̃ inferiores: vt erat in non vniuersalibus. vbi tam diametræ superiores quam diametræ inferiores erant simul veræ. Sed contingit quandoq;, idest, sed contingit solum in aliquibus, vtpote in diametris inferioribus. Hæ enim stant simul. non oīs homo est nō iustus. & nō oīs homo est iustus. Nam prima valet hanc, aliquis homo non est non iustus. Secunda valet illam: aliquis homo non est iustus, modo hæ stant simul. Nam prima verificatur pro Socrate iusto. Secunda pro Phalere impio. Propter quod illud verbum græcum pote: quod latine est aliqñ siue qñq; siue interdum, hic sumitur pro aliquibus. Hæc videtur expositio Herminij etiam.

De fra infinitis propositionum subiectis. **H***Ae quidem igitur duæ inter se opponuntur, Aliæ uero duæ sunt: cum non homo tāquam subiectum quoddam accipitur. Vt est iustus non homo, non est iustus nō homo. est non iustus non homo, non est non iustus nō homo. Atq; plures his oppositiones non erunt. Hæ uero seorsum ab illis, ipsæ per seipsas erunt, modo non homo tanquam nomine utantur.*

Com. 10. Tertio docet multiplicare enuntiationes de tertio adiacente penes subiecti infinitudinem. Vnde hæ à primis non differunt nisi ꝙ in illis semper subiectum finitum seruabatur. In his autem semper infinitum. De verbo vero & prædicato verbi agendum est vt in primis. Epilogat igitur & inquit. Hæ igitur duæ inter se opponuntur. hoc est duas esse opppsitiones semꝑ subiecto exnte finito patet. Aliæ vero duæ sunt subaudi subiecto semꝑ existēte infinito quarū exempla in figura ponit: & sermo patet. Tunc quasi epilogando, & ponendo differentiam inter has vbi semper subiecti infinitudo seruatur, & illas vbi subiecti finitudo semper aderat, inquit, atq; plures ijs oppositiones non erunt, qm̃ duæ in primis seruata finitate subiecti. Duæ in his seruata infinitudine. Differūt aūt hæ ab illis, quia hæ seorsum sunt ab illis: quia semper in his seruaī subiecti infinitudo. Illis vero infinitudo. Et propterea hæ sunt aliæ ab illis differētia subiectorū, & erunt hę inter se ita quo ad consequentiam & oppositionem vt primæ. modo non homo tanquam nomine siue subiecto vtātur. Hoc est dummodo semper subiecti seruetur infinitudo. Et dixit tanquam nomine: quia nomen infinitum non est nomen: sed vicem nominis tenet. Debes scire ꝙ hæ sunt disperatæ à primis. prima differentia subiectorum vt dixi in secundo, quia negationes harum nō sequūtur affirmationes illarum, propterea se habēt inter se ea oppositione, eo ordine, quibus & primæ se habebant. Et vt multiplicauit enuntiationes non vniuersales, ita potes & vniuersales multiplicare, quarū exemplum est. *Differentia enunciationum.*

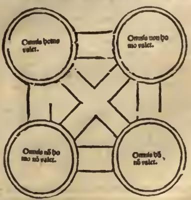
Diametra.

Diametra.

Hæc sunt quæ Arist. dixit de multiplicatione enuntiationum vbi verbum ipsum est prædicatur aut secundum aut tertium adiacens.

Quibus uero non accommodatur ipsum est, ut cum hæc ponuntur, ualet & ambulat. In his idem facit hoc modo positum, ac si ipsum est adderetur: ut ualet omnis homo, non ualet omnis homo, ualet oīs non homo, non ualet oīs non homo.

Com. 11. Docuit multiplicare enuntiationes de verbo ipso est, nunc docet multiplicare illas in quibus non ipsum est po-

est ponitur, sed cætera verba adiectiua, vt in quibus ponuntur hæc verba ambulat & valet. Et inquit, quibus vero non accommodatur ipsum est: vt cũ hæc ponuntur valet & ambulat. In ijs idẽ facit hoc modo positũ. Ac si ipsum est adderetur vt per exempla ondit. Debes scire ꝙ in his variatio est penes subiecti finitudinẽ & infinitudinem: quia vt dicetur penes ipsum verbum obseruari non potest. Rursus licet in his duæ oppositiones fiant, quatuor quoq; enũtiationes quemadmodum in illis, non tamen simili modo hæ se habent secundum ordinem & consequentiam. Nam negatiuæ suppositæ non sequuntur affirmationes simplices. nõ enim sequitur, oĩs homo valet. igitur oĩs non homo non valet: quia contradictorium consequentis, aliquis non homo valet: stat cum antecedente. potest enim valere equus aliquis non homo. Nec sequitur omnis nõ homo valet. Igitur omnis homo non valet. Potest.n. antecedens esse verum: & consequens falsum. & ita hę se habent simili modo cum illis quo ad multiplicationem atq; oppositionem: non autem quo ad ordinem & consequentiam. Sunt qui dicant ꝙ Arist. comparat has vbi adiectiua verba ponuntur enũtiationibus, vbi ipsum est secundum adiacens prædicatur: & tunc sensus est apud eos, quibus vero nõ accõmodatur ipsum est: vt cum hæc ponuntur valet & ambulat. In his idem facit hoc modo positum: ac si ipsum est adderetur. Et ita volunt enũtiationes tales esse veluti illas vbi ipsum est secundum adiacens prędicatur: quo videlicet ad enuntiationem numerum oppositiones & consequentias. Et ita iste sermo non trinarijs, sed binarijs similis est. Hæc expositio puerilis est & friuola. Aristo. enim cœpit de trinarijs loqui: vt nunc redeat ad binarias transgressio esset. Propterea malo errare cũ Ammonio: qui textum comparatiuum facit non ad binarias sed ad proxime dictas: Hæ.n. homo ambulat, homo non ambulat, non binariæ apud græcos habentur sed trinariæ, erit igitur comparatio solum quo ad numerum & oppositiones, quo vero ad ordinẽ minime. Erit etiã dissimilitudo: quia his in enuntiationibus subiecti attenditur variatio. In illis secus vt dictum est. De multiplicatione vero omnium insimul perquire doctissimum Syrianũ Philoxenũ, qui subtili ratione omnes collegit, atq; in numerum & normam redegit.

Animaduersio circa literam. — *Expõ aliquorum.* — *Contradictio.*

Non enim dicendum est non omnis homo, sed ipsum non ipsi termino homo addendum est. Ipsum enim omnis, non uniuersale significat, sed quoniam uniuersaliter. quod quidem ex his patet. ualet homo, non ualet homo. ualet non homo, non ualet non homo. Hæc enim ab illis differunt ex eo quia non sunt uniuersaliter. Quare ipsum omnis aut ipsum nullus nihil aliud significant quam nominis uniuersaliter affirmationem aut negationem. igitur cætera id genus addi oportet.

Infinita redduntur enunciationes ex pte subiecti additione negationis ad subiectũ, nõ autem ad notã vniuersalitatis

Com. 12. Circa dicta fortasse ambiget iunior vtrum negationis nota, videlicet, ipsum non sit addenda ad ipsum, omnis, an ad ipsum homo, Si debeat enuntiatio reddi infinita siue de subiecto aoristato: Et fortasse arguetur ꝙ sic. vniuersale potest aoristari infinitariq;. Sed ipsum omnis siue ipsum nullus sunt vniuersalia, igitur possunt infinitari. & ita illis addenda erit negationis nota. Respondet ꝙ si enuntiatio debeat reddi aoristica siue de subiecto infinito negationis nota non ad ipsum omnis addenda est, sed ad ipsum homo. Inquit, {non enim dicendum est non omnis homo} si enuntiatio videlicet ipsa aoristica fieri debeat {sed ipsum nõ ipsi termino homo addendum est} & tunc erit enuntiatio aoristica de subiecto infinito. Ad cauillum respondet ꝙ ipsum omnis non est vniuersale, sed vniuersaliter significat: siue est vniuersalis prædicationis nota. Et tunc minor cauilli falsa erit. Inquit. {ipsum enim omnis nõ vniuersale significat, sed qm̃ vniuersaliter} consignificat, estq; vniuersalis prædicationis nota. Et hoc declarat exẽplis. & inquit {quod quidem ex ijs patet. valet homo, non valet homo} vbi ambæ sunt simplices ob ipsum terminum homo {non valet non homo, valet non hõ} quę sunt aoristice: quia terminus homo aoristatus existit in illis. hęc.n. ab illis differunt ex eo, quia non sunt vlr: & per consequens vt in his aoristatio penes terminũ hõ habetur, ita in vniuersalibus vniuersaliter. Ideo infert {quare ipsum omnis aut ipsum nullus nihil aliud significat quã nominis vniuersaliter affirmationẽ aut negationẽ.} Igitur cætera his similia id genus addi oportet} cum his duobus: & dicere de illis vt de his quod aoristari non possunt.

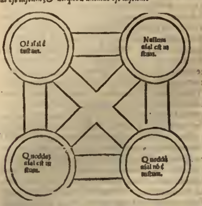
Sed circa hæc dubitant an verbum in oratione aoristari siue infinitari possit? Quidam græcorum expositorum dixerunt verbum aoristari posse in oratione. Primo: quia tunc nõ posset aoristari participiũ: cũ nihil aliud sit participium quam verbum resolutum siue deriuatum: vt Auerroes dixit in paraphrase primi huius. Secundo, sic verbum est & finitum & infinitum: vbi in oratione nõ aoristet: frustra diceret infinitum. Tertio, Plato in quodam dialogo volens probare ꝙ sensus non attingit veritatis notionẽ sic syllogizat. Sensus non contingit rationẽ substantiæ, quod non contingit rationem substantiæ: nec ipsius veritatis notionem contingit. Sensus igitur veritatis non contingit notionem. Modo videtur ex negatiuis oĩbus syllogismum fecisse. hoc autem fieri non potest: nisi verbum aut participium infinitetur. Alexander aphrodisius propter hæc tenet verbum aoristari non posse in oratione. Immo semper aoristatio verbi in illius participium redũdat. Causam huius attulit, quia verbũ vnionem extremorum de proprio significatu habet: talis autem vnio aoristari non potest. Ideo si verbum adiectiuum aoristetur, id propter participiũ fit, in quo resoluitur. Tunc patet solutio. Ad primum enim patet verbum ea parte qua syncathegorema est aoristari nõ posse, sed qua cum participio conuenit, & ita consequentia nulla est. Ad secundum dici põt verbum nõ ea ratione qua syncathegorema aoristatur, sed ea parte qua in participium redundat. Et hoc modo in oratione poni potest vt in syllogismo Platonis patet. Ad syllogismum Platonis patet solutio: accepit enim verbum non contingit pro participio, idest, non contingens est. Secũdo quærunt an syncathegoremata possint aoristari? Sorticolæ nonnulli tenere persuadent ꝙ possunt aoristari. Primo, omne finitum potest aoristari: syncathegorema est ens finitum: cum non sit res finita. igitur potest aoristari. Secundo signum quanti finiti potest reddi infinitum: modo syncathegorema est signum termini finiti vniuersale aut particulare. Tertio quod prædicatur de ente & non ente videtur aoristatum: modo iste terminus non omnis prædicatur de ente & non ente. Hęc est enim vera, hypocentaurus est non omnis. Et hæc similiter, equus non est omnis. Et ita volunt propter hęc argumenta eiusmodi syncathegoremata posse aoristari. Hæc positio sic nude recitata

Prima dubĩ. An verba valeant infinitari. — *Põ Alex.* — *Secũda dubĩ. An signa possint infinitari.* — *Confutatio. Rñsio ppria.*

Confutatio. Rejectio ipsius. citata expresse Aristoteli contradicit. Verum potest trahi in bonum. nam syncathegorema: vt omnis nullus: & id genus: potest capi materialiter pro seipso in voce & sibi consimili in scripto aut in mente vt sorticolæ tradunt. Et hoc modo non syncathegorema sed terminus significatiuus dicetur. & hac ratione possunt talia aoristari: vt vltimum argumentum cõcludit, quia de ente & non ente prædicari potest. Alio modo sumi potest puræ syncathegorematice: & sic nõ est ens: sed entis vniuersaliter aut particulariter sumpti nota. Et ita patet ipsum vt sic non, posse aoristari: sed bene est nota ant aoristati, aut finiti termini. Tunc ad primũ patet solutio. nam hæc syncathegoremata syncathegorematice accepta non sunt entia, sed entium signa. Ad secundum maior est falsa. quoniã signum est nõ est terminus: sed termini signum: Tertium vero est solutũ.

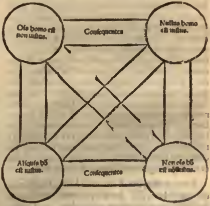
Quid colligũt sorticolæ. Sorticolæ colligunt ex regulis Aristotelis ab enuntiatione vbi verbum tertium adiacet sequi enuntiationẽ de secundo. Nam Arist. vult ꝙ ex negatiua non sequatur affirmatiua. Et hoc quia affirmatio ponit subiectũ esse. Propterea non valet. animal non est iustum: igitur est non iustum. nam prima non ponit animal esse, secunda vero ponit. rem hanc persuadent. primo, quia subiectũ debet sumi siue supponere secundũ vim verbi: modo in hac, animal est non iustum, vis verbi est præsentia & affirmata: igitur animal pro præsentibus & affirmatis supponi debet. Secundo hæc consequentia valet. animal est iustum: igitur animal animal est: quia si non. detur oppositum, tunc est non aĩal: vltra non est animal: igitur animal non est ens. ab æquiualenti ad æquiualentem. animal non est ens: igitur animal non est iustum, à superiori ad inferius: & ita ex opposito cõsequentis sequitur oppositum antecedentis: & per consequens illa consequentia bona erat, animal est iustum: igitur animal est. Rem hanc ad tempus transmittimus, sumus enim de ea non semel dicturi.

Contrariæ nõ possunt esse simul veræ, sicut subcontrariæ. *Cum autem huic affirmationi, omne animal est iustum ea negatio contraria sit, quæ nullum animal esse iustum significat: hæ quidem ꝙ, neq; uere simul, neq; in eodem sint perspicuum est. His uero oppositæ sunt interdum, ut non omne animal est iustum, & aliquod animal est iustum.*

Com. 13. Aristoteles vult repetere regulas consequentiarum: ideo antequam eas resumat: repetit quæ in primo dicta sunt de enuntiationibus quomodo se habent circa verum & falsum. Et dicit duo. Primum ꝙ cõtrariæ nõ possunt esse simul veræ. Secundum est ꝙ subcontrariæ possunt esse simul veræ. Inquit {cum autem huic affirmationi, omne animal est iustum, ea negatio contraria sit, quæ nullum animal esse iustum significat, hæ quidẽ ꝙ neq; veræ simul, neq; in eodẽ sint: perspicuum est. hoc est primum. his vero oppositæ vt subcõtrariæ (quæ oppositæ dicuntur: quia illis contradicunt ex trãsuerso: aut quia quantitate disperatæ sunt) sunt interdum simul veræ, vt per exẽpla patet. Quo vero ad græca verba attinet. dixit {neq; simul.} nam pro diuersis temporibus esse possunt veræ. Hæc. n. aureo seculo vera erat, omnis homo iustus est. nostris vero temporibus. hæc contraria illi est vera. nullus homo est iustus. dixit {neque in eodem.} quia respectu diuersorum suppositorũ esse possunt veræ simul: vt hæ. omne animal est rationale: vt animal sumitur pro hominibus. nullum animal est rationale. pro equis sumptum. subcontrariæ autem possunt esse in eodem tempore simul veræ, non tamen in eodem. hæ enim in eodem, quoddam animal est iustum. quoddã aĩal non est iustum: vim habent contradictionis si pro Socrate animal vtrobiq; accipiatur.

Sequuntur autem etiam hæ, eadem quidem quæ est, omnis homo est non iustus, illa quæ est, nullus homo est iustus: hanc uero quæ est, non omnis homo est non iustus, ea quæ est illi opposita, aliquis homo est iustus. necesse est enim aliquem esse. *Affirmatiuã vniuersali de prædicato infinito sequitur negatiua de prædicato finito. Negatiuam vero non vniuersali de prædicato infinito sequitur affirmatiua opposita de prædicato finito.*

Nunc ponit Arist. duas regulas. Prima est, ab affirmatiua vniuersali de prędicato infinito sequitur negatiua de prędicato finito, inquit. {sequuntur autem etiã hæ. eam quidem quæ est, omnis homo est non iustus. Illa quæ est, nullus homo est iustus. Secunda regula, à negatiua non vniuersali de prædicato infinito, sequitur affirmatio non vniuersalis de prędicato finito subiecto constante ei aliquo necessario existente. Inquit, non oĩs homo est non iustus, sequitur ea, quæ est illi opposita, videlicet negationi vniuersali de prædicato finito. aliquis homo est iustus: & quia hoc videtur contra dicta: vbi dictum est ex negatione non sequi affirmationem: addit. necesse est enim aliquẽ esse. q. d. hanc regulam valere quando subiectum negatiue necessario est aliquod. Multa hic iuniores cõponunt, & oĩa proficiscuntur ex malis translationibus: quas habebãt. Vnde laudare eum qui vult virum græcum cõmentari literarum gręcarum prius debere discere regulas. aliter non *Com. 14.* *Contra iuniores.*

ter non femel in pueriles gerras incidet: atq; in deliras imaginationes. Debes fcire q Boetius aliter legit literam. Ipfe.n. vult fecundam regulam effe ex particulari affirmatione de prædicato finito fequi negationem de prædicato infinito. Fortaffe I codice fuo græco fic fcriptum hebat. Ego autem in meo Iueni ad verbum vt transtuli: & credo meum effe veriorem, aliter verbum illud {neceffe eft enim aliquem effe.} ad nihil adderetur.

Quid Boetius.

Perfpicuum etiam in fingularibus fi uerum eft interrogatum negare, affirmare etiam uerum effe: ut putas ne Socrates fapiens eft? non. Socrates ergo non fapiens. In uniuerfalibus autem non eft uera quæ fimiliter dicitur: fed negatio eft uera. ceu putas ne omnis homo fapiens eft? non. omnis ergo homo non fapiens. hoc enim falfum eft: fed nõ. ergo omnis homo fapiens uera eft. Eft autem hæc oppofita, illa contraria.

Ex negatiua præpofita in fingularibus fequitur negatiua tranfpofita, nõ autem in vlibus, fed contradictoria fequitur.

Cõm. 15

Volens Arifto. dare differentiam inter fingulares & vniuerfales, quo ad negationum tranfpofitionem eam nanci fcitur ex differentia interrogationum dialecticarum, & innuit duas regulas. Prima, ex negatiua præpofita, fequitur negatiua tranfpofita in fingularibus. Inquit, {perfpicuum eft etiam in fingularibus fi verum eft interrogatum fiue interrogantem negare negatione præpofita, affirmare etiam negatione tranfpofita verum effe} vt putes ne Socrates fapiens eft? Refpondendo q non. Socrat. ergo non eft fapiens: erit verum dicere. Secunda regula, ex negatiua prepofita non fequitur negatio tráfpofita in vlibus: fed bene contradictoria. inquit, vlibus aũt nõ eft vera q̃ fiṁr dr̃ fed negatio fiue cõtradictoria eft vera: ceu putas ne omnis homo fapiens eft? Si refpondetur q non: omnis ergo homo non eft fapiens. hoc. n. falfum eft, fed non ergo omnis homo fapiens eft: vera eft. Eft autem hęc oppofita hoc contradictoria. illa contraria tranfpofita. Ex his fumunt forticulæ q in fingularibus nõ refertur negationem præponere & tranfponere: quia hæ fefe fequuntur. non Socra. eft fapiens: & Socra. nõ eft fapiens. caufam aũt affcrunt: quia in fingularibus terminus fuper eodem modo fingulariter ftat: cum nõ fit confufionis capax. Ita. n. in hac. Socra. non eft fapiens, ille terminus Socra. ftat fingulariter fiue difcrete: vt in hac non Socra. eft fapiens. Sed occurrunt Ariftoteli primo: quia refert dicere, non tñ Socrat. bibit venenum: & tñ Socrates non bibit venenum. Secundo: quia refert dicere. non Socrates habens filium diligit illum: & Socra. habens filium non diligit illum. Poteft enim fecunda effe vera: vbi habere duos: quorum vnum diligeret, alterum odiret. Prima autẽ eft omnino falfa. propter hæc omnes forticolæ intelligunt regulam de fingularibus fimpliciter tentis & non compofitis fine ratione adiunctã, fed hęc omitto.

Regula forticularum.

Illæ uero quæ fecundum infinita nomina & uerba contraiacent: ut in eo quod eft non hõ & non iuftus: ueluti negationes fine nomine & uerbo effe uidentur: fed non funt: nam femper aut uera, aut falfa fit negatio neceffe eft. Qui uero dixit non homo: nihil magis dixit: quam is qui homo protulit: fed etiam minus uerus uel falfus fuit: nifi quicquam addatur.

An nomina & verba infinita opponantur enunciatiue nominibus & verbis finitis.

Cõm. 16.

Sunt qui dicunt Arifto. foluere quæftionem an nomina & verba infinita fint enunciationes negatiuæ, quod non mihi placet: nam in principio huius hoc abfoluerat: ideo non eft Ariftot. imponenda repetitio vbi fieri põt vt non imponatur. Ideo videtur mihi q quærat vtrum nomen infinitum fiue verbum infinitũ opponatur nomini & verbo finito enuntiatiue. & primo ponat id quod videtur primo afpectu: & inquit, illæ vero quæ fecundum infinita nomina & verba contraiacent vt in eo quod eft non homo: & non iuftũ veluti negationes oppofitæ affirmationibus fine nomine: vt illa non laborat, & verbo, vt hęc, non homo non iuftus, tenetur. n. illa particula {fine} fingulatim fingulum fingulo referendo: nam illa de noĩe infinito videtur fine verbo, de tacito tñ verbo illa de verbo infinito videtur effe negatio tacitum homine. Refpondet, fed non funt: cuius rationem dicit, nam femper aut vera aut falfa fit negatio neceffe eft. modo hæ neq; funt fimul veræ neq; fimul falfæ. homo non homo: quia non funt enuntiationes. Qui vero dixit non homo: nihil magis dixit: quam is qui homo, protulit: fed etiam minus verus vel falfus fuit is qui dixit homo nifi quicquã addatur. verbum illud græce etton latinæ minus pro minime accepit: quafi fit fenfus. quòd nec ille, qui dixit homo nihil addendo, verus eft aut falfus: quare nec qui dixit non homo.

Hæc autem, omnis non homo eft iuftus: nulli illarum idẽ fignificat. Nec huic oppofita quæ eft, omnis non homo non eft iuftus. At illa quæ eft, omnis non homo eft non iuftus ei quæ eft, nullum non homo eft iuftus, id fignificat.

Inter enuntiationes de fubiecto infinito & prædicato finito & enuntiationes de fubiecto finito nulla eft confequentia, fed affirmatiuam de fubiecto & prædicato infinitis, fequitur negatiua de fubiecto infinito, & prædicato finito. Cõm. 17.

Quem autẽ ordinem atq; confenfum habeant enuntiationes de fubiecto infinito variatæ penes prædicati finitudinem vel infinitudinem ad enuntiationes de fubiecto finito: nunc docet & ponit regulas. Prima eft, enuntiatio de fubiecto infinito & prædicato finito nullum habet ordinem ad enuntiationem de fubiecto finito: fiue fit hæc affirmatiua, fiue negatiua, inquit, hæc autem, omnis non homo eft iuftus, & fibi fimiles nulli illarum idem fignificat, hoc eft habentium fubiectũ finitum: quia nec valet hanc, omnis hõ eft iuftus, nec illam. nullus homo eft iuftus: & ita in his nec eft confequentia, nec confenfus: vt Boetius ait. Secunda regula enũtiatio de fubiecto infinito negatiua cum nulla illarum de fubiecto finito habet ordinem aut confenfum. Inquit, nec huic oppofita quæ eft, oĩs non homo eft nõ iuftus fignificat idem alicui illarum: quia nec idem qđ hæc, omnis hõ eft iuftus: neq; idem quod illa. nullus homo eft iuftus: & per idem nec confequentiam nec confenfum habet. Quo vero ad verba græca attinet verbũ illud anticeimena: licet in frequentiori vfu pro contradictoria fumat Arift. hic iuxta exemplum eius pro contraria acceptum eft. Licet idem fit de contradictoria: nam hæc. non oĩs non homo eft iuftus. nulli illarũ idẽ fignificat, videlicet, oĩs homo eft iuftus vel nullus hõ eft iuftus. hæc autem, non omnis nõ homo eft iuftus cõtra dicit illi, omnis non homo eft iuftus. Tertia regula eft, ab affirmatiua de fubiecto & prædicato infinito fequitur negatiua de fubiecto infinito & prædicato finito. Inquit, at illa quæ eft omnis non homo eft non iuftus, fignificat idem illi quæ eft nullus non homo eft iuftus: & ita inter has eft confenfus & ordo confequentiæ.

Nomina uero & uerba tranfpofita idem fignificant: ceu homo eft albus, albus eft homo: nam fi ita non fit, eiufdem affirmationis plures erunt negationes: at oftenfum eft unã effe unius oppofitam, huius enim quæ eft, homo eft albus, negatio eft, homo non eft albus: illius uero quæ eft, albus eft homo, fi non

Tranfpofita nomina et verba intellectum nõ euariant, fed idẽ fignificant.

si non est eadem illa, homo est albus, negatio erit aut album est non homo, aut album non est homo: sed altera quidem est negatio quæ est, album non est non homo, eius est, quæ est, albus est non homo. Altera autem huius. homo est albus: quare erunt duæ unius. Quod igitur transposito nomine & verbo eadem fiat affirmatio & negatio perspicuum.

Cōm 18. Quia superius in exemplis nunc anteposuit prædicatum & postposuit subiectum, nunc contra subiectum præposuit & prædicatum postposuit, idcirco transpositionem nominum & verborum significatum nominũ & verborũ nõ variare declarat. Et insup alia causa: qm̃ rhetores & poetæ transponunt nomina & verba vt ornatum seruent. dialectici minime: ideo inter hos quasi consultat: ostendens ꝙ nomina & verba transposita idem significent. Sed quid velit Arist. iuniores multas confusiones componunt: & omnes sunt extra Ari. mẽtem. Propterea debes scire ꝙ nomen ad suum significatum habet triplicem habitudinem, vnam absolute: qua illud significat ab institutione: hanc habet tam in oratione quam extra orationem: & hæc habitudo significatio est nominis. *Suppō verificatio, ac nominis significatio qd sit.* Aliam habet sm̃ exigentiam verbi siue temporis verbi: & hanc sorticolæ vocãt suppositionem quam Arist. in elenchis vocat vsum termini siue nominis pro re. Inquit enim cum non est res ipsas ferẽtes disputare nominibus ꝓ rebus vtimur notis: & hoc est supponere iuxta loquendi modum sorticolarum. Aliam autem sm̃ exigentiam prædicati: & hæc vocatur verificatio. Hæ autem tres habitudines ita sunt: ꝙ significatio esse potest sine suppositione suppositio sine verificatione: & non est econuerso. Vult igitur Arist. ꝙ nomina & verba transposita idem significent: ita vt à prima habitudine nunquam absoluantur: vtrum vero absolui possint à secunda & tertia habitudine per trãspositionem: hic non dicit, sed antea dixit in singularibus non referre. hoc inquit, nomina vero & verba trãsposita idem significãt: ceu, homo est albus, albus est hõ. hoc probat dicens: nam eiusdem affirmationis erunt duæ negationes: hoc facile patet: quia habebit negationem sibi propriam oppositam & negationem suæ conuertentis. Hæc enim enuntiatio. hõ est albus. habet hãc sibi propriam negationẽ. nullus homo est albus: & habebit negationem suæ conuertentis, videlicet, illã nullum album est homo: quæ est negatio illius album est homo: quæ est conuertens primæ. Inquit, huius. n. quæ est homo est albus: negatio est. homo non est albus: siue nullus homo est albus. sumit enim indefinitam pro vniuersali. Illius vero quæ est albus est homo: quæ est conuertens primam: est nullum albũ est homo, inquit, modo si non est eadem illi: hoc est, si conuersa & conuertens non idem significant: negatio conuertentis, videlicet, illius, album est homo: aut album est nõ homo: aut album non est homo. declarat ꝙ non est illa. album est non homo: quia hæc habet suam oppositam aliam à prima, videlicet, nullum album est non homo: igitur opposita illius, album est homo: est illa, album non est homo, inquit, sed altera quidem est negatio illius, albũ est non homo, videlicet, quæ est, album non est non homo: siue nullum album est nõ homo: igitur illa. album est non homo: non est opposita illi. album est homo: quia tunc haberet duas oppositas. sic igitur patet opposita illius album est homo: est hæc, videlicet, albũ non est homo: siue nullum album est hõ, altera aũt est negatio huius, hõ est albus, videlicet, illa. nullus hõ est albus: igitur illa, hõ est albus si nõ æquiualeret in significatu illi, album est hõ: haberet duas negationes oppositas: alteram merito sui: alteram merito suæ cõuertẽtis.

Sed dubitare solitus sum. Primo ꝙ hæc videtur habere duas oppositiones de facto, videlicet, homo est albus: vt illam. nullus homo est albus: & nullum albũ est homo: igitur sequitur idem, siue sint idem, siue diuersæ: *Dubitat. Prima.* Secundo diceret aduersarius cauillator, ꝙ illa. nullum album est homo non opposita illi primæ: sed suæ conuertentis: & ita non sequitur duas oppositas vni esse. *Secunda.* Ad primam dico ꝙ illæ oppositæ habẽt vnã vim. *Solutio.* hæ enim nullus homo est albus. & nullum album est homo: vnam habent vim, quia sese mutuo inferunt per regulam conuersionum. Vniuersalis. n. negatiua conuertitur in terminis primo priorum. igitur non reputãtur nisi pro vna, Ad secundam dicas ꝙ illa est opposita primæ, nam hæ nõ stant simul. homo est albus: & nullum album est homo: quia tunc hæ starent simul. homo est albus: & nullus homo est albus, qm̃ illæ sese inferunt, videlicet, nullum album est homo: & nullus homo est albus: & ita patet ꝙ opponitur hęc primæ. Deinde epilogat: & verba patent per se circa finem præsentis capituli. Debes scire ꝙ Arist. dedit in isto capitulo quatuor regulas. Prima fuit ex affirmatione negatione transposita sequitur negatio recta, vt homo est non iustus: igitur homo non est iustus. Secunda fuit huic contraria, videlicet, ex negatione recta non sequitur affirmatio negatione ipsa transposita: quia non valet. non est bonum, igitur est non bonũ. Nam centaurus non est non bonum, & tamen non sequitur ꝙ sit nõ bonũ. Tertia ex affirmatione recta. sequitur negatio trãsposita negatione etiam. vt est æquale, igitur non est non æquale. Quarta regula econtra non valet. non enim sequitur, non est non bonum: igitur est bonum: cum centaurus non sit nõ bonum: & tamen non sequitur ꝙ sit bonum. Contra has regulas multæ à sorticolis fiunt obiectiones. Primo contra primam. nam non valet: aliquis homo est non iustus, igitur oĩs homo non est iustus. Secundo non valet. Socrates potest non pugnare, igitur Socra. non põt pugnare. Contra secundam obijciunt, quia valet, oĩs homo non est iustus: igitur oĩs homo est non iustus. nam oĩs homo est iustus vel non iustus. Cõtra tertiam arguunt primo quia nõ valet. Socrates est dominus: igitur non est non dominus: dato ꝙ sit simul respectu vnius dominus: & respectu alterius seruus. Secundo non valet, senex fuit puer, igitur senex non fuit non puer. Tertio non valet. Socrates videt equum, igitur non videt non equum: dato ꝙ videret equum & bouem. Contra quartam arguunt: quia bonum & non bonum sunt contradictoria: ideo si. A. non est non bonum: sequitur ꝙ sit bonus. Pro solutione ad omnes rationes debes scire primo ꝙ omnes regulæ intelligi debent omnibus similiter se habentibus sola variatione facta penes prædicatum de finito ad infinitum. Secundo debes scire ꝙ enuntiationes in quibus subiecta variantur penes finitum & infinitum. Cęteris in omnibus paribus sunt inuicem impertinentes. hoc est ꝙ vna non sequitur ad aliã, nec repugnat, vt iste homo est iustus. non homo est iustus, & homo non est iustus, nõ homo non est non iustus. Vna enim harum ad aliam non sequitur, nec alteri repugnat, tũc iuxta hæc tolluntur obiectiones. Prima quidem, quia non sunt in cæteris similes, cũ prima sit particularis & secunda vniuersalis: & ita non arguitur per regulam.

Ad secun-

Ad secundum contra idem respondetur eodem modo. Prima enim nõ erat de prædicato infinito: sed debebat esse hęc. Socrates est non potens pugnare, ideo valet: non põt pugnare. Ad aliam contra secundã regulam iam Arist. primo priorum. in fine respondit ꝙ album & non album nõ sunt contradictoria: sed bene esse album: vel non esse albũ: & ita in proposito dico ꝙ illa nõ sunt cõtradictoria: nisi intellecto verbo cũ termino. Ad alias cõtra tertiã eodẽ modo soluũtur. Dico. n. ad primam ꝙ valet tenendo verbum illud dñs eodem mõ: erat. n. dñs ad. A. & respectu ipsius. A. & non est non dñs. Quanquam sorticolæ dicant regulam tenere in absolutis: quod non puto esse necessarium. Diximus. n. regulas valere cæteris oĩbus sumptis eodem mõ. Ad secundam dicunt regulas Ari. teneri in enũtiationibus de præsenti: sed hoc est friuolum, non. n. essent vniuersales: vt oẽs græci volũt. Propterea melius est dicendũ ꝙ oĩa cætera & verbum debet sumi eodem mõ: & pro eodem præcise tempore. Propterea debet sic argui. senex fuit puer: igitur senex non fuit non puer pro eo tẽpore quo fuit puer. Diximus. n. regulas esse veras cæteris similibus sola variatione facta penes prædicati finitudinem.

Ad tertiam dico ꝙ non arguitur per regulam. Debet enim argui. Socrates videt æquum: igitur Socrates nõ est non videns ęquũ. Ad vltimã, solo patet ex dictis ad rõnem contra scd̃am regulã. Hæc de isto capitulo satis.

De Enuntiationum Vnitate, ac Pluralitate: quomodo item valeat consequentia ab enuntiatione de prædicatis diuisis ad enuntiationem de prædicato cõiuncto & ecõuerso. Cap. II.

In enuntiatione vbi vnũ de multis, & multa de vno, non est vna enunciatio nisi multa illa sint vnũ. Cõm. 19

AT uero unum de multis, aut multa de uno affirmare & negare, nisi unum quid sit id, quod ex pluribus illis significatur, non est affirmatio, neq; negatio una.

Cum Aristo. velit nunc de ordine siue consequentia enuntiationũ, in quibus prędicatur vnum de pluribus, aut plura de vno hoc est quonã mõ valeat à diuisis ad cõiũcta à coniunctis ad diuisa. Resumit rursus q̃ sit negatio vel affirmatio vna: quæ nam plures siue non vna: quæ longius in primo huius absoluit. Multiplicari itaq; põt enũtiationes (vt diximus in primo auctoritate Ammonij) hunc in modum: nam aut in enuntiatione vnũ prædicatur de vno, aut vnum de pluribus: aut multa de multis: aut multa de vno. Si quidem vnum de vno: aut vniuocum de vniuoco, vt hõ est animal: aut vniuocum de æquiuoco, vt canis est albus. Item, aut æquiuocum de æquiuoco: vt acuties est acumen: aut æquiuocum de vniuoco, vt animal est canis. Simili mõ si vnũ de multis: aut vnum vniuocum de multis: vt hõ bipes est aĩal: aut æquiuocum de multis: vt aĩal latrabile est canis. Iterum si multa de multis: erit aut multa cõiuncta de multis coniunctis: vt hõ rõnalis est aĩal mortale. ambo. n. definitione coniunguntur siue hõ & bipes & crispus est animal & sensibile & disciplinæ capax. Hæc. n. ambo copula coniunguntur & alijs modis: aut coniuncta de abiunctis: vt hõ bipes est aĩal album. aut abiuncta de abiunctis: vt hõ crispus amicus est aĩal iustum beniuolum. Simili mõ si multa de vno: aut. n. multa de vniuoco: aut multa de æquiuoco. põt etiã multis alijs modis multiplicari: sibi sufficiant. Aristo. igitur talẽ cõem constituit regulam qñ prædicantur multa de vno: aut vnũ de multis: nisi illa multa sint aliquo mõ vnum: aut coniũctione aut subiecto aut descriptione aut definitione: enuntiatio non vna erit. Hæc est regula communis.

Multiplicatio enuntiationum prout plura et vnum.

Atq; unum dico: non si nomen unum sit positum: non sit autem quid unum ex illis. ceu homo est forsitan & animal, & bipes & mansuetum: sed ex ijs unum fit. Ex albo uero & homine & ambulante non unum est. Propterea si quis unum qd̃ de his affirmet, nõ una erit affirmatio: sed uox qdẽ una, affirmatiões uero plures: nec si de uno hæc, sed similiter multæ.

Exponit nunc Aristo. quid velit per vnum & inquit: {atq; vnum dico: non si nomen vnum sit positũ, veluti est æquiuocum: quod est vna vox pluribus abiunctis imposita. Propterea subdit. {non sit autem quid vnum ex illis vel definitione, aut subiecto. & exponit per exẽplum quid sit ex multis vnum esse: & inquit. {ceu hõ est forsitan & aĩal & bibes & mansuetum: sed ex ijs vnum fit: aut copulatione: vt placet Porphyrio: aut definitione: vt videtur Auer. in paraphrase. Quid vero sit ex multis non esse vnum: subscribit dicens. ex albo vero & homine & ambulante non vnum est definitione, vel copulatione si dematur copula. Propterea concludit {si quis vnum quid de his affirmet: non vna erit affirmatio, licet vox quidem vna, affirmationes vero plures: nec si quis hæc de vno affirmauerit affirmatio vna erit: sed siſr multæ. Sic igitur patet quid sit vnũ: quidue ex multis vnum esse: & quid ex multis non vnum esse. Sed dubitatur: quia Ari. ait ꝙ si quis affirmet de illis vnum, affirmationes erunt plures, Quæritur quonã mõ hoc sit. Auer. in pñti paraphrase videtur dicere ꝙ sit vna veluti æquiuoca, sed cõtra: quia enũtiatio vbi terminus æquiuocus aut subijcitur aut prædicatur facit paralogismũ, Sed hæc enuntiatio non facit illum. Scd̃o: oĩs enuntiatio æquiuoca est distinguẽda: sed hæc nõ distinguitur. Tertio ex ijs fit saltẽ vnũ in subiecto nõ sicut ex æquiuocis. In verbis Auer. apparet solo. subscribit. n. siſr est dispositio in enuntiatione inquantum affirmantur intentiones multæ vbi subiecto per noia diuersa. q. d. ꝙ quantũ ad hoc vr̃ esse similitudo cũ æquiuoca enũtiatione: qa in hac multi sunt significatus: vel ex pte subiecti aut p̃dicati: sed quo ad alia nõ: vt recte cogũt rõnes.

Cõm. 20.

Dubitatio.

Responsio.

Auer.

Solutio.

Si igitur interrogatio dialectica responsionis est postulatio: aut propositionis: aut alterius partis contradictionis. Propositio uero contradictionis unius est pars: non erit ad hæc una sane responsio. Nam nec interrogatio una est: & si etiam uera sit. Sed de his in topicis dicetur.

Plurium cum non sit vna responsio, cum nõ sit vna interrogatio.

Esculanus & alij multi volunt Aristo. probare id qd̃ pauloante dixerat: & sic syllogisticũ faciunt textũ. Sed hæc expositio friuola est. primo: quia Aristo. assumpsisset ignotius ad declarationẽ ignoti. Qd̃. n. hic sumit in topicis declaratur vt ipsemet ait. Mõ ea quæ dicuntur in topicis sunt posterius nota: cũ hic liber sit primus: vt Ammo. & Porphyrius: & cæteris dixerũt. Amplius non consonat textui. est. n. in græcis sensu & verbis illatiuus: vt intelligenti verba græca & nr̃as translationes patet.

Cõm. 21.
Expõ aliorum. Confutatio.

Videtur itaq; mihi textũ esse illatiuum. Infert. n. duo: quorũ primum est ꝙ pluriũ nõ est vna rñsio, atq; multiplicis minime. Syllogiçat aũt (vt mihi videt̃) sic: quorum non est vna interrogatio eorũ non est vna rñsio. plurium non est vna interrogatio: igitur plurium nõ est vna rñsio. Ad huius sylls primo sumit vnum añs copulatum, ex quo vult habere probationem minoris: & inqt. Si igitur interrogatio dialectica rñsionis est postulatio: aut ꝑpõnis: aut alterius ptis cõtradictiõis petitio.

Expõ propria.

Propositio

Propositio vero contradictionis est pars. Ex ijs vult habere probationem minoris, quę potest ad syllogismū sic resolui, quorum non est vna propositio aut postulatio, eorum non est vna interrogatio per nunc dicta, horum plurium non est propositio aut postulatio. Igitur nec vna interrogatio, & ita minor patet: tūc infert conclusionem, & inquit, nō erit ad hæc vna sane rn̄sio. Cuius minorem epilogat dicens, nam nec interrogatio illorum plurium vna est: & si etiam vera sit. ecce quo modo non syllogistica est litera, sed illatiua.. Debes scire vt ex primo Topicorum. ca. 3. satis habetur ꝙ interrogatio est quid cōe ad problema, quod dicitur responsio, & ad propositionem dialecticam, quæ est præmissa siue interrogatoria propositio, quæ vero differentia sit inter problema & propositionem, perquire illic. Propterea Aristo. ait interrogationem dialecticā esse aut responsionis postulatio siue problema: aut petitionem propositionis siue alterius partis contradictionis quæ est propositio interrogatoria. Secūdo debes scire ꝙ differt etiam quæstio à cōclusione & suppositione siue principio: id. n. quod in demonstratiuis est quæstio ante demonstrationem. in fine demonstrationis est conclusio, dicitur enim. 2. posteriorum. Quęstiones sunt æquales numero is quæ scimus. Suppositio autem & principium propositiones sunt siue præmissæ demonstrationis. Qua ratione patet problema in dialecticis se habere ad responsionem: vt quęstio ad conclusionem in demonstratiuis, & dialecticam propositionē ad syllogismū in dialecticis vti suppositiones siue principia ad demonstrationē. Hæc autē sorticolæ oēs ignorant & recētiores. ob. n. ignorantiam termino de facili paralogizamus. 1. elenchorū: & tu considera.

Interrogatio dialectica quid

Insuper etiā simul perspicuū est ipsum quid est interrogationem non esse dialecticā. Nā oportet ex interrogatione dari ut eligat utrā uelit cōtradictionis partē. Quando is qui interrogat debeat distinguere utrū homo sit homo, aut nō sit hoc.

Quæstio quid est non est interrogatio dialectica.

Commen 22.

Secundū quod cōcludit est: ꝙ quæstio quid est non sit interrogatio dialectica, & syl͂s est. interrogatio dialectica interrogat vtrāq; partē contradictionis. quæstio qdē nō interrogat vtrāq; partē cōtradictionis, sed vnā tātum, igiṫ quæstio quid est non est dialectica interrogatio. Primo sumit conclusionē, & inquit. insuper etiā simul cum conuersione proxime dicta perspicuum est ipsum quid est interrogationem non esse dialecticam immo nec si est, nec quia est, nec propter quid est. Sumit deinceps maiorem syllogismi: & inquit. nam oportet ex interrogatione dari atq; permitti vt eligat respondens vtram velit contradictionis partem, cuius rationē inquit: qn̄ is qui interrogat: debeat distinguere vtrum hoc sit homo, aut non sit hoc: vt vtrum aius sit mortalis an non. Legitur autem in græcis codicibus verbum illud {quādo} aduersatiue: sed sonat expositiue veluti alibi sæpius Arist. verbū {alla} sumpsit. Ex ijs patet quæstionem se habere ad demonstrationem vt problema ad dialecticū syllogismum, nam est quæstio ante demonstrationem, in fine conclusio. problema etiam ante syllogismum in fine responsio siue illatum.

Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia quidē composita prædicentur, ut unum omnia prædicatum euadāt. alia uero non, quæ nam sit differentia? De homine nāq; uerum est dicere, & seorsum animal, & seorsum bipes, & hæc eadem ut unum & hominem & album, & hæc eadem ut unum, Sed non si aliquis est cerdo & bonus erit, & cerdo bonus. Adhuc si quia seorsum utrunque est uerum, oportet etiam ambo uera esse, multa erunt etiam absurda. De homine nanque quodā uerum est dicere, & quòd est homo, & q. est albus: quare & totū. Rursus si albū & totū uerū est dicere, erit etiā homo albus albus: atq; hoc in infinitū. Et rursus musicus albus ambulās, et hæc sæpius coniuncta in infinitum dicentur. Præterea si Socrates est Socrates et homo, etiam Socrates erit Socrates homo: & si est homo & bipes: etiā erit hō bipes. Igitur si quis simpliciter dicat cōplexiones fieri: plurima absurda inde contingere dicat, perspicuum est.

Num valeat consequentia ab enunciatione de prædicatis diuisis ad coniuncta, arguit pro utraq; parte.

His suppositis ac commemoratis. Nunc accedit ad rem: & primo petit qōnem: & inquit. cum aūt eorum quæ seorsum predicantur diuisim, alia quidem composita prædicantur vt vnum omnia prædicatum euadant. hoc est cum quædam prædicentur diuisim & simul. alia vero non: quæ nam sit differentia: & quando licet & qn̄ non, est qō: igitur vtrū semper liceat argui à diuisis ad coniuncta? an aliquando sic: aliquando non. & quando sic: & quando non? Arguit igitur pro vtraque parte: & primo ꝙ valeat: nam sequitur. homo est animal: & homo est bipes: igitur homo est animal bipes. Amplius valet. Socra. est homo: & Soc. est albus: igitur Socra. est homo albus. In contrarium arguit: quia non valet: aliquis homo est cerdo & bonus: igitur bonus cerdo. Secundo si valeret: tunc esset processus in infinitum in complexionibus: nam de homine quodam vt de Socra. verum est dicere, & ꝙ est homo & ꝙ est albus: quare & totum hoc simul erit homo albus. Rursus si de Socra. est verum dicere album & totum: hoc est si Socra. est homo albus, & albus seorsum. Rursus ēt erit verum dicere ꝙ sit hō albus albus simul atq; hoc in infinitum. Tertio non valet. Socra. est musicus & albus & ambulans: igitur est musicus albus ambulans: quia hæc sæpius coniuncta in infinitum dicerentur. Quarto si Socra. est Socra. & homo: etiam Socrates erit Socra. homo: & si Socra. est homo & bipes: etiam erit homo bipes: quod est falsum: nam ex non nugatoriis nugatio proficisceretur: qm̄ in antecedente non fuit nugatio. In consequente vero videtur esse. hæc. n. nugatio est. Socra. homo: etiam & homo bipes: qm̄ in indiuiduo species & in specie differentia intelliguntur. Sic igitur pro vtraque parte hæc sunt argumēta. Deinde epilogat: & sermo patet. Cōm 23.

Sed quo nam modo id ponendum sit dicamus nunc. Eorum itaque, quæ prædicantur: atque de quibus prædicari sumuntur, quæcunque per accidens dicuntur, aut de eodem, aut alterum de altero, hæc non erunt unum.: ut homo est albus, & musicus: sed non unum est album ipsum & musicum. Accidunt enim ambo eidem. neque si uerum sit dicere album musicum esse, albū musicum profecto unū quid erit. Album enim per accidens musicum est: quare non erit album musicum quid unum. Quocirca neque cerdo bonus simpliciter erit, sed animal erit bipes: cum non per accidens hæc de illo sint. Præterea nec illa, quorū alterū alteri inest: quocirca nec albū sæpius erit, nec aliquis homo est hō aīal aut bipes. Insunt. n. hæc bipes & aīal homini.

Ab enunciatione de prædicatis diuisis quæ per se insunt subiecto & unū non est in rōne alterius, ad enunciationem eandem de prædicato coniuncto, est bona consequentia.

Determinat qōnem: & vult ꝙ duobus casibus non licet à diuisis proficisci ad coniunctum. primus est: cū ea quæ diuisim prædicantur de aliquo subiecto: de illo per accidens dicantur: siue quia ambo eidem accidūt: siue quia alterum alteri accidens: vt non sequitur. homo est albus & musicus. igitur homo est albus musicus Cōm. 24.

cus. Accidunt.n.albũ musicũ ambo homini: nam licet hæc posſit eſſe vera, album & muſicum:tñ albũ muſicũ non erit quid vnũ:cum albũ per accñs muſicũ ſit:& poſ ſit eſſe & non eſſe. Scđo non ſequitur. Socr. eſt cerdo & bonus igitur cerdo bonus: nã põt eſſe Socra.vir bonus & malus cerdo. Scđs vero caſus eſt qñ vnum illorũ prædicatorum diuiſim acceptorum in alio includitur. Hac.n.rõne non põt à diuiſis procedi ad coniunctum: nam antecedens eſſet non nugatorium:cõſequens vero nugatorium:qnocirca non valet. Socr.eſt hõ & aĩal: igiẽ Socr.eſt hõ aĩal:nec ſequiẽ.Socr.eſt hõ & bipes:igiẽ Soc. eſt homo bipes:quia in hoĩe inſunt aĩal bipesq;:& vnum eſt in rõne alterius. Propterea ſoluit ad dubiũ & inqt:quocirca nec albũ ſæpius erit Socr. nec aliquis hõ: vt Plato eſt hõ aĩal:aut bipes. Inſunt.n.hæc aĩal & bipes hoĩ. Iſti ſunt duo caſus:in quibus non valet: ex quibus colligi põt in quibus valet. Per primũ.n.caſum habetur ꝙ illa diuiſa inſint per ſe ſubiecto. Per ſcđm habeẽ ꝙ vnum non inſit in rõne alterius:propterea bene valet. Socrates eſt rõnale & mortale:igiẽ rõnale mortale. Tollitur.n.nugatio: quia neutrum eſt in rõne alterius. Tollitur proceſſus in infinitum: quia non licet poſtmodum argui eſt rõnale mortale:& mortale, igitur rõnale mortale mortale: quia mortale ſecũdo aſſumptum includebatur in rõne illius totius rationale mortale. De bes ſcire ꝙ cum Ariſto. ait:quo circa neq; cerdo bonus ſimpliciter erit:ſed aĩal bipes erit:non vult abſolute hãc conſequentiam valere. Socr.eſt bipes & animal: igitur bipes animal: ſed ait valere ſolum ratione habita ad primum impedimentum. Propterea ſubſcribit cum non per accidens hæc de illo ſint: & ita valet ratione habita ad primum impedimentum non abſolute:quia ratione habita ad ſecundum impedimentum non valet. Nec ignores tranſlationes veteres oẽs hic erroneas reperiri. Qui.n.legit codices Ari.græcos:hoc facile dijudicabit.

Videtur littera.

Verum eſt autem dicere de aliquo: & ſimpliciter ut aliquẽ hominẽ, hominem: aut aliquem hominem album, hominẽ album: non tamen ſemper: nam quando in adiecto aliquod quidem oppoſitorum ineſt, ad quod ſequitur contradictio, non uerum, ſed falſum eſt. ut ſi hominem mortuum dixeris hominẽ, quando autem non ineſt, uerum eſt.

Ab enunciatione de prædicato coniuncto quod implicat ſ adiecto, ad enunciationem de prædicato diuiſo, non valet conſequentia.

Cõm. 25.

Hactenus quonam modo liceat à diuiſis procedere ad coniunctum:nunc contra quonam mõ à coniuncto ad diuiſa liceat arguere declarat. Et colligit primo, ꝙ verum eſt dicere:& inquit{ verum eſt aũt dicere de aliquo } ſubaudi prædicatũ coniunctum & ſimplr quodlibet illius: vt de Socra. ſupple verum eſt dicere coniunctim aliquem hominem: & ſeiunctim hominẽ tm̃: aut de eodem Socra.verum eſt dicere coniunctim aliquem hoĩem album:& ſeiunctim hominẽ album, ſiue hoĩem per ſe album per ſe. Igitur abſolute à coniunctis ad diuiſa valet, vtrum vero in omni & de omni determinat: & dicit primo ꝙ non valet: qñ in prædicato eſt contradictio vel oppoſitio:vt non valet.Cæſar eſt hõ mortuus: igitur hõ, nam mortuum & hõ opponere videntur. Inquit, non tamen ſemper: nam qñ in adiecto ſiue prædicato:eſt aliquid oppoſitorum illi repugnans:ſiue diminuens ab eo ad quod ſequitur contradictio:non verum eſt ſed falſum: vt ſi hoĩem mortuũ dixeris hominẽ: qñ autem non ineſt hæc in prædicato oppoſitio:verum eſt procedere à coniunctis ad diuiſa. Quo vero ad verba græca attinet verbũ illud aplos: licet interdũ pro oĩno: interdũ pro vlr ſumatur, hic ſumpſit pro ſeorſum ſiue ſeiunctim. Vlterius verbum illud pro eeimeno:licet hic pro prædicato adiecto ſiue adiuncto ſubiecto accipiaẽ: aliqñ abſolute ꝓ oĩ addito ſiue ſubiecto ſiue ꝑdicato. Eſt igiẽ ſenſus, ꝙ quotiens eſt oppõ in ꝑdicato addito ſiue adiecto:tunc non licet. Solent dubitare metaphyſici quonam mõ hæc ſit vera. Cæſar eſt hõ mortuus, videtur.n.abſolute falſa. Per textũ.n.hr̃ ꝙ illud prædicatũ compoſitum implicat oppoſita. Igitur eſt rõ in ſe falſa: & cum ſit in ſe falſa: vr̃ de oĩ falſa vt dicit.5. Meta. & licet hæc res ſpectet potius ad Metaphyſicam:quæ cõiter currit per manus cucullatorum:tñ quæ dicũtur ad hoc: & quæ mihi videntur eſſe dicenda breuibus non recuſabo dicere. Dicunt quidam ꝙ cum hõ & mortuus cõ ponuntur:non efficitur rõ in ſe falſa: quia hõ determinatur per ipſum mortuũ ad cadauer. Sed hæc rñſio friuola eſt:quia aut totum hoc:hõ mortuus eſt rõ in ſe falſa aut non, ſi ſic:igiẽ de quolibet falſa: ceu hõ irrationalis cum ſit per ſe falſa:de oĩ eſt falſa.5.Meta.Si vero illud totũ non eſt ratio in ſe falſa: hoc eſt contra textũ & contra rõnem. Contra textum quidẽ:qm̃ ait vnam partem inferre oppoſitũ alterius ꝓp contradictionẽ. Contra rõnem vero:qm̃ hõ nũquã perdit ſuũ ſignificatum: igiẽ cũ rõ quã ſignificat nomen ſit definitio: hõ erit ſemper aĩal rõnale:& ita corpus aĩatum & ita viuũ:et ex alio eſt mortuus.Igiẽ illa rõ eſt in ſe ſimplr̃ falſa: & ita de nullo vera. Amplius ad principale:vt conceditur hæc. Cæſar eſt hõ mortuus:cur non hæc. Cæſar eſt hõ irrõnalis. Si.n.concediẽ hõ mortuus:ergo cadauer, & ita irrõnale: & hoc ſequitur ſi verbũ hõ contrahitur à verbo mortu'.

Dubitatio.

Pri quorundã.

Confutatio.

Videẽ igiẽ mihi ꝙ nomen habet duplicem ſignificatũ, alterũ propriæ veluti hõ Socra. & Platonẽ: Alterũ tranſumptiue vt hoĩem pictũ cadauer: & id genus: vt Ariſt. inquit in prædicamentis: & ſi hæc eſt vera. Cæſar eſt hõ mortuus:qm̃ hõ ſumiẽ in ſignificatu trãſumptiuo, hęc ãt falſa. Cæſar eſt hõ: qm̃ intelligitur in ſignificatu ꝓprio.

Reſp. propria.

An quidem quando ineſt, nunquam uerum ſit: quando uero non ineſt, ſemper ne uerum ſit: quẽadmodum Homr. eſt aliquid ut poeta: nr igitur Homr. et eſt? an non. Per accidens.n. prædicatur ipſum eſt de Home. quatnus quidem eſt poeta, non autem per ſe prædicatur de Homero ipſum eſt.

Non ſolum implicat prædicatio conſequentiam à coniunctis ad diuiſum implicatio in adiecto, ſed ſi non æqualiter per ſe de ſubiecto prædicentur.

Cõm. 26.

Dubitat rurſus contra ſolutionẽ datã vtrũ, videlicet, qñ non eſt oppõ ſiue contradictio in adiecto ſemper liceat:& arguit ꝙ non:qm̃ hæc ẽ vera cõiunctim.Home. eſt poeta:vbi totum hoc, eſt poeta, ꝑdicaẽ de Home.& non eſt contradictio in illo: & nõ valet:igiẽ Home. eſt: ſolo verbo eſt prædicante. Inquit{ An quidem quãdo ineſt:nũquã verũ ſit:quãdo vero nõ ineſt ſemp ne verũ ſit.} Quaſi dicat, vtrũ vt quãdo ineſt oppõ nũquã verũ eſt:ita quãdo non ineſt: et ſemper verũ ſit? & arguit ꝙ non inqt quẽadmodũ Home. eſt aliqd vt poeta, ne igiẽ Home.eſt ẽt?quaſi dicat non. Reſpondet & vult ꝙ non ſemper licet arguere ſtante illa conditione. Et ſic addit ſecundam, ꝙ, videlicet, ambo illa prædicentur æque principalr̃ de ſubiecto: & non vnũ principalr̃,& alterũ per accñs:& ſic ſunt duæ conditiones. Prima, ꝙ non ſit oppõ in adiecto. Secũda, ꝙ ambo prædicentur æque principaliter. Hæc ſecunda deficit exemplo de Home. Nam per accidens prædicatur eſſe de Home. quatenus poeta: non autem per ſe quatenus ens & exiſtens.

Quare in quibuſcunq; prædicatis neque eſt contrarietas, ſi pro nominibus rationes dicantur, neque per accidens: ſed per ſe prædicantur: in his coniunctim & ſimpliciter uerum eſt dicere. Id autem quod non eſt, non uerum

est dicere esse aliquid: quia est opinabile, non enim opinio de ipso est ipsum esse, sed ipsum non esse.

Com. 17. Epilogat cõditiones insimul: & inqt. {Quare in quibuscunq; predicatis neq; est cõtrarietas.} qđ quidẽ facile discernit̃, si pro noĩbus rõnes dicãtur, nã cũ rõnes noĩum sunt oppositæ in p̃dicatis est oppõ: vt hõ mortuus: nam rõ hoĩs est aĩal rõnale aĩatũ. Ideo mortui est cadauer sine aĩa: & hoc ad prima cõditionem: neq; per accñs: sed p se p̃dicant̃ ambo: hoc est æque principaliꝛ, in his coniunctim & diuisim siue simpl̃r: & s̃m quid, & habet græcus textus, verũ est dicere. hæ sunt conditiones. Et declarãs sc̃dam cõditionẽ inquit: id ãt qđ nõ est vt Home. nõ verũ est dicere esse aliqd: q̃a est opinabile remanẽs opinione hoĩum, non.n. opinio de ipso est ipsum esse: sed ipsum non esse: sed supple tu. verũ est dicere esse poetã: qđ non est aliquid in re: sed in opinione. Sic igit̃ p hoc ꝙ Home. est in opinione: non pp hoc est aliqd in re, hæ sunt conditiones. Et cõsequẽter de regu-

Quæstiones. Prima qõ. lis enũtiationũ à coniunctis ad diuisa. Sed circa hęc sunt qõnes non puæ. Prima quonã mõ. sc̃da conditio intelligenda est q̃ dicit ꝙ compositũ illud dẽt prædicari p se de subiecto. Vr̃ ãt ad hoc r̃ndere Auer. in sua paraphra-

R̃ñsio Auerr. in paraphrase. se dicẽs. i. p aliud ab ipso: sed per se. i. pp ipsum: quia cũ est p̃dicatũ per accñs s̃m istum modũ falsificat̃ cũ separatur. v.g. Home. est poeta: q̃n cũ separãtur hæc: & dr̃. Home. ẽ, illa fit falsa: cũ fit nũc priuatus, & cã in hoc ẽ: q̃a esse p̃dicat̃ de Home. ex parte qua est poeta: non p̃dicatione prima p se absolute. Sic igit̃ Auerr. vult ꝙ illud

Replica. coniũctũ p̃dicetur p se & s̃m ꝙ ipsum de subiecto. Sed huic obijciũt nõnulli primo: q̃a valet. Soc. est hõ albus.

Defensio. igit̃ est hõ: & ẽ albus. Sc̃do: q̃a frustra adderet̃ & non p accñs, vr̃.n. s̃m hãc expõnem superflua. Sed hæc friuola sunt. Ad primã diceret Auerr. ꝙ argm̃ p se tenet in oĩ materia, mõ cũ liceat dare instantiã in alijs satis est: vt primo Prio. cap. 22. & 2. Top. cap. 2. mõ data est instantia in ille. Home. est poeta: iõ regula est falsa. Ad aliud diceret Auerr. illud esse addiũ p̃dicatũ prædicari per se s̃m se & quodlibet sui: iõ sensus est. nõ s̃m accñs, hoc est non rõne partis. Sumit̃.n. per accñs interdum p eo qđ

Replica. est per partẽ. Sed adhuc instabis contra Auer. quia tũc prima conditio superflueret cum satis explicet̃ in sc̃da. Cum.n. totum coniunctũ p̃dicatur per se & non rõne p̃tis de subiecto: vr̃ ꝙ non possit esse oppõ in adiecto. & sic superfluit prima: quã Ari. ponit in epilogo aliã à secunda. Dici põt ꝙ apud Auer. illa nõ necessaria: sed posita ad maiorẽ explicatũ. Nos vero aliꝛ exposuim᷒ iuxta

Secunda qõ. Ammo. & Boe. mentem: vt patuit. Sc̃do q̃rũt vtrũ à 3. adiacẽte ad sc̃dm adiacẽs liceat arguere semp. R̃ndet

R̃ñsio. Escula. Escul. ꝙ à tertio adiacente ad sc̃dm adiacẽs nõ nisi g̃ra materiæ valet: p se ãt nunquã, hoc multipl̃r ꝓbat̃. Primo à cõposito ad diuisa non valet: q̃n termini nõ eodẽ mõ sumunt̃, sed semp ipsum est: q̃n tertiũ adiacet accipit̃: vt dicit veritatẽ enuntiationũ: q̃n vero est sc̃dm accipitur vt dicit actũ exñdi: & ita nõ valet. Sc̃do à sc̃dm qd ad simpl̃r non valet cõsequẽtia: sed cũ dico, est aĩal: igit̃ est, arguit̃ à sc̃dm qd ad simpl̃r: q̃a ab esse aĩal ad eẽ simpl̃r: igitur nõ valet. Tertio ablato ipso p accñs põt remanere ipsum p se atq; necessariũ. Sed hæc p̃dicatio hõ est: vr̃ p accñs, illa vero, hõ est aĩal. est p se ac necessaria: igit̃ ablata illa p accñs hęc p̃t remaneṙ vera: & ita ad illã p se & necessariã nõ sequit̃ hæc cõtingẽs: & p accñs.

Quarto: hæc est vera. nullo hoĩe exñte hõ est aĩal. igit̃ ex hac nõ seq̃tur illa, hõ est, añs ꝓbat̃: q̃n si nõ est vera: igit̃ opposita ẽ falsa, opposita est, hõ est nõ aĩal: q̃n aĩal & nõ aĩal cõtradictoria sunt. Igit̃ hęc est vera, hõ est nõ aĩal, vltra, igitur nõ rõnale: & vltra, igit̃ non bõ: & multa alia impoĩa. Antequã refellã hãc põnẽ: dicamus qđ

Pp̃ropria. peripathetici dicũt hac in re. Debes igitur scire (vt dicemus) ꝙ triplex est enuntiatio siue propõ, vna de inesse, alia de necessario inesse, alia de contingenti inesse. Tũc

A tertio ad secundum arguere quando valeat. constat in propõnibus de contingẽti inesse non valere à propõne de tertio adiacente ad illã de secundo, nõ.n. valet. Socr. de contingẽti est albus: igitur est albus: & in alijs sil̃r. Dico sc̃do ꝙ tam in propõnibus de inesse quã in illis de necessario inesse, valet seruatis conditionibus Arist. videlicet, q̃n non est oppõ in adiecto: & q̃n ipsum esse & adiectum sibi ęque principaliꝛ p̃dicãtur de subiecto. Dico: q̃n non est oppõ in adiecto pp tales. hõ est mortuus. hõ est pictus: & id genus. Dico secundo q̃n ipsum esse & adiectum prædicantur æque principaliter. Propter tales centaurus est terminus, tm̃ hõ est risibilis. Hæc.n. tm̃ hõ est risibilis, est vera: & ipsum esse prædicatur de illo subiecto tm̃ hõ rõne risibilis: quod cum hoĩe conuertitur: iõ non valet, tm̃ hõ est risibilis: igitur tm homo est: q̃n deficit secunda conditio, licet nonnulli velint regulam esse veram in simplicibus. Alij dicunt ꝙ debet sic argui, tantum homo est risibilis: igitur hõ est risibilis: q̃n sic est à composito ad simplex. Ego vero dico ꝙ hæc est vera, tãtum aĩal est homo: pp hoiem qui vr̃ est aĩal, & sic esse cõpetit ipsi aĩali tm̃ rõne hoĩs. Quod vero hæc sit põ peripatheticorum declaratur, oĩs propõ de inesse est illa quæ exiuit ad actum. Et Auerr. inquit primo priorum ait esse posŝibilẽ ad actum deuẽtam: sed non est ad actum exĩs: nisi subiectũ cõstet. Igitur esse principaliꝛ prædicatur de subiecto: & p consequens à tertio ad sc̃dm valet. Idẽ confirmatur p Auer. eodem primo priorũ cap. 2. vbi ponit dr̃iam inter propõnes de inesse quas inuentas vocat: & illas de necessario inesse: solum penes hoc ꝙ in illis de inesse prædicatũ inuenitur in subiecto penes p̃rm tpis, in illis de necessario in oĩ tpe, tñ ambæ sunt in actu. Tertio propõ de inesse non requirit subiecti constantiam non differret à contingenti. tenet consequentia primo priorum cap. 11. vbi vult ꝙ propõ contingens dupliciter exponitur. vno modo cum subiecti cõstãtia: & sic miscetur cum illa de inesse. alio modo cum subiecti ampliatione: & sic est pure contingens. Quarto Aristo. cap. 13. p̃te illa {Oportet ãt accipe oĩ inesse.} distinguit de duplici propõne de inesse, vna quæ simpl̃r est q̃ non est s̃m tempus determinatũ: altera vt nũc: & ad ambas vult esse necessariam subiecti cõstantiã. Quinto Philop. 1. prior. cap. 13. parte illa {Oportet ãt sumere non solũ.} auctoritate Diadori inquit. Diadorus ãt inquit, alia quædam significat posŝibilis esse, ait.n. posŝibile esse: aut qđ iã exiuit ad actum: qđ dicimus nos inesse: aut põt exire, nõdum ãt exiuit, ecce quõ propositio dẽ inesse est illa: cuius significatum est in actu temporis: & ita cum subiecti cõstantia. Idem sentiunt idem Philop. & Alexan. in principio cap. 11. Ex his accipitur peripathetice sentiendũ sem

Nota. per valere à coniunctis ad diuisa & à tertio adiacente ad sc̃dm in propositionibus de inesse & necessario inesse quando sint propositiones affirmatiue: quia in prima & hac sc̃da regula semp de affirmationibus loquit̃: seruatis tñ illis duabus conditionibus: nec solũ vt forticolæ aiunt. Arist. locutus est de p̃dicato cõposito ex noĩe & adiectiuo: vt exẽpla & ꝓcessus verborũ indicãt. Tũc ad rõnes. Ad primã dico ꝙ verbum quando prædica-

tur

tur totũ fm se & quodlibet sui de subiecto verificatur, eodem modo in cõiuncto & diuiso capit. nec variatur acceptio:nã in cõposito sumit vt dicit esse & veritate propositionis:& sic in diuiso. Ad scdm fir, esse.n.aial aut esse albũ est quid cõtrahens esse vlr & simplr accẽptũ:& ita videt potius argui ab inferiore ad superius,& nõ fm quid & simpliciter. Error.n.horũ ex hoc oritur: quia credũt in simplici esse sumi vno mõ, in composita alio mõ:& non est ita. Ad tertiã dico q̃ hæc pdicatio homo est:nõ est p accidẽs sumptũ pro cõtingenti contingens.n.est qđ nondũ exiuit ad actũ, & iõ hæc est de inesse simpliciter:non tñ est per se & necessario inesse: sed est in dispõne media.f.de inesse. Illa vero, hõ est aial est de inesse simpliciter, hæc hõ est:etiã est de inesse simpliciter:ideo bona cõsequentia:aut forte prima est de inesse necessario:hæc de inesse simpliciter. hæc.n.apud Peripatheticos:hõ est nec est cõtingens nec necessaria, nõ cõtingens:quia exiuit iã ad actũ, nec necessaria:qa nõ in materia necessaria:& ita de inesse. Ad quartã dico q̃ hæc, hõ est aial, nullo hoĩe exñte nõ est vera: sicut hæc, rosa est pulcherrima florũ in hyeme: sed cõcedun tur, quia põt esse veræ. Ad rõnem dico q̃ aial & non aial nõ sunt contradictoria:vt in fine primi priorũ habetur. Hypocẽtaurus.n. nec est aial, nec est nõ aial, sed bene hæc contradicunt, est aial & nõ est aial: & sic de hoĩe non existẽte nec prędicat aial nec nõ aial:licet aut esse animal aut non esse aial. Alij dicunt q̃ nullo hoĩe existente hæc est vera:hõ est aial:non ratione ipsius ver bi est:sed rõne animalis:& sic deficit secũda cõditio in casu illo:similiter & de illa, rosa est pulcherrima florũ: & id genus. Hæc sunt dicenda ad mentẽ Arist. & oĩum peripatheticorũ:vt Philoponi, Themistij, Diadori, Alexandri, Theophrasti:& Auerrois. Sed dices:non valet: Socrates est gubernator equorũ: igit gubernator: nec valet æthiops est albus dentes:igitur albus, hæ iã solutæ sunt.non.n.arguitur per regulã:quia esse gubernatorem nõ verificatur de Socrate nisi rõne partis:& similiter de æthiope:& ita nõ valet hæc fm oẽs peripatheticos. Quia Arist. cõcedit hãc, hõ est mortuus: quæ non põt esse vera:nisi det ampliatio verbi ad id qđ est vel fuit. Quærunt vtrũ ampliatio verbi sit peripathetica: & videtur q̃ nõ. Tunc q̃ eã nullibi Arist. posuit. Tum q̃ verbũ est forma extremorũ: igit extrema accipiuntur secundũ exigentiã tpis & nõ vltra. Tertio, tunc aliquæ contradictoriæ essent simul veræ vel simul falsæ: vt hæ. oĩs homo est mortuus & aliquis hõ nõ est mortuus: patet prima pro oĩ hoĩe qui est aut fuit. patet secũda pro hoĩe etiã qui est vel fuit. Quarto, tũc aliqua propositio esset sit de inesse & cõtinges:vt nauale bellũ est futurũ. Est.n.de inesse:quia actu vera:de contingenti:quia esse ampliat pro eo qđ est aut erit. Multa alia adduci pñt. hæc satis:Sed videt q̃ ampliatio negari nõ possit apud peripatheticos:saltem in cõtingentibus:& tpibus quæ circuũt psens. Primũ patet primo priorũ.ca.11.in illa.n. cõtingit hoĩem currere.ille terminus hõ ampliat pro hoĩe qui est:vel põt esse:vt ibidẽ ait, cui Auer. Philoponus & Alex. cõsentiunt. Rursus in tpibus circuentibus præsens:vt.1.Elenchorũ ait Ari.in illa parte:sanabat la borãs. Dñr etiã alia tpa circũetia præsens, quia factẽ ipsum sub diuisione significant:vt dicit Boetius,& p consequens illud significabunt sub diuisione: vt hõ fuit mortuus, significat:qm est vel fuit hõ: aut hõ est mortuus vel pictus:sit: qm hæc mortuus vel pictus sunt præteriti tpis. Vtrũ vero detur respectu tpis pñtis ac ter

Tertia q.

Quid de ampliatione peripatetici.

mini significãtis rẽ pñtem:vt in hac. Adã est primus homo:& illa Homerus est poeta:alias disputabit in electis. Tũc ad rõnes ad duas primas patet solutio. Ad tertiam dico q̃ pro diuersis tpibus illæ nõ sunt contradictoriæ, sed pro eodem tpe. Ad vltimã, illa propositio est pure contingens cum subiectũ nõ cõstet. Animaduerte tñ q̃ peripathetici his duobus modis expresse ponunt amphationẽ:licet alij vocẽ eã appellationẽ mõ oppositi sorticolis:vt Albertus, alij termini vel verbi extẽsionẽ, alij alio mõ: sed de noibus nõ est nimis curandũ. Sat enim est illud non esse cõtra peripatheticos:vt auctoritates innuunt, hęc de coniunctis & diuisis.

PARTICVLA QVARTA.

De modalibus enuntiationibus, & earum adinuicem oppositionibus, ac consequentijs, tum ex aliorum, tum ex propria sententia. Cap. III.

His uero determinatis, considerandum est quonam modo sese habent affirmationes ac negationes inter se, hæ uidelicet quæ sunt de possibili esse, & non possibili esse, atq; de contingenti & non contingenti, deq; impossibili ac necessario. habent enim quandam dubitationem.

Antequam ad expositionẽ textus, intẽtionẽq; capituli deueniam, primo accipienda sunt quædã necessaria huic pertractationi. Et primo quot sunt modi enũtiationũ siue propositionũ. Est.n.in dictis Arist. nõ parua cõtradictio. Primo nãq; priorũ visus est velle esse duos tñ modos:necessariũ, videlicet,& cõtingens. hic vero quatuor:quare aut hic superfluus, aut ibi diminutus, infra, addit verũ & falsũ. Circa hãc rẽ oẽs peripathetici cõueniunt in eis quæ Ammonius dixit primo huius q̃ prędicatũ ad subiectũ habere põt triplicẽ habitudinẽ: quã græci materiã enũtiationis siue propositionis vocant. Prima est:qua pdicatũ nõdum inest & põt inesse, aut qua inest & põt nõ inesse. Hãc peripathetici materiam vocãt contingentẽ. Scđa est:qua pdicatũ non insuit: & nũc inest:aut qua nũc actu nõ inest.pri^9 vero insuit q̃q̃ Auer.& Porphy.materiã de inesse vocant in prioribus analyticis.ca.2. Tertia demũ est:qua prædicatũ subiecto inest actu & nõ põt nõ inesse:vel qua nõ inest actu:nec põt inesse: quã quoq; necessariã vocant materiã. Plures harũ nõ reperiuntur: vt Porphy. etiam hic sentit:& Auer. Alex. atq; Philoponus primo priorũ. Ex ijs apparet:q̃ licet verũ & falsum videnẽ modi propositionũ, vt Ari. dicet:re vera nõ sunt alij oĩno ab illis q dicunt in priorib^9. Hi.n.& alij id genus ab aliqua materia sumi nõ pñt proptia cũ nulla sit. Rursus vero quandoq; coordinat cum possibili aut necessario.nam est aliquod verũ poẽ. falsum etiã cũ possibili vel impossibili. est.n. falsum poẽ & falsum impoẽ, interdum coordinantur cũ inesse, & ita nõ ponũt in numero. His habitis restat videre quot sint modi, qui suis proprietatibus notẽt in enũtiatione aliquã habitudinẽ. Ad hoc rñdent quidã expositorũ veterũ:qui anonymi sunt: q̃ modi nõ coincidẽtes sunt tres cõtingẽs, videlicet, necessariũ & inesse.nã a mõ cõtingẽti siũt propõnes de contingẽti:quales sunt cõtingit Cęsarẽ pugnare. a mõ necessario propõnes siũt necessariæ vt necesse est hoĩem esse aial. a modo vero de iesse ppõnes determinant de inesse:vt de iesse hõ currit.hęc.n.est modalis a mõ iesse. dicũt nõ coincidẽtes:qm poẽ incidit cũ mõ cõtingẽtis, differt.n.solũ ab illo:nã poẽ põt priuari, qa dicimus impoẽ nõ sic cõtingẽs, qa nõ dicimus icõtingẽs: vt Boetius & Porphyrius sentiunt. Rursus impoẽ idẽ est qđ

Com. 28.

De numero modorum.

In quo omnes conueniunt.

Positio prima de numero modorum.

necessariũ nõ esse. Itẽq; inesse est & negare & affirmare. Monent aũt hi qm̃ modi materierũ sumunt à numero habitudinũ: modo tres sunt materiæ, tres quoq; habitudines: igitur tres & modi. Tunc rñdent ad contra dictionẽ. Arist.n. numerauit in prioribus tres modos, videlicet, inesse necessariũ & cõtingẽs, quia tm̃ modos qui nõ coincidũt enumerauit. Hic vero nõ curauit explicare principales & accessorios aut reducibiles, nam ibi materias tãgit syllorum: at cũ necessariũ & impossẽ eodẽ modo ingrediant syllos pro vno accepit: sit contingens & possibile. ipsum vero inesse enumerauit alio mõ. hic vero cũ specialius loquaƒ, qa ordinat modos ad enũtiationes, enumerat nũc quatuor, videlicet, possibile cõtingens & necessariũ & impossẽ. prius tñ dixit de ipo inesse. Addit aũt verũ & falsum pp rõnes dictas & dicendas. Enumerauit autem potius necessarium q̃ impossẽ in prioribus: nã (vt ait Philoponus) necessariũ est vti habitus: impossibile vti priuatio. priuatio vero reducitur ad habitũ, nõ econtra. Obijcit autem huic positioni Philoponus ibidẽ. Primo, quia numerus modorum non correspondet numero habitudinũ ac materierũ. pót.n. propositio in materia necessaria esse de modo cõtingenti & de contingenti de modo necessario: igitur modi non numeranƒ penes materias. Secundo fiat iste sylls, aĩal currit, Socra. aĩal. Socra. currit: vbi patet hunc esse de inesse: & non cum modo de inesse. Demum Aristo. vsq; huc locutus est de propositionibus & non de modalibus. Igitur propositio de inesse nõ est modalis. Sed istæ obiectiones Philoponi nullæ sunt. Vbi debes scire q aliud est esse propositionẽ de necessario: & aliud necessaria, aliud contingens, & de contingenti. Aliud de inesse & de modo inesse. Stat.n. propositionem esse necessariã de modo contingenti, contingentem de modo necessario. de inesse de modo contingenti vel necessario. Amplius stat aliquam esse necessariã contingentẽ: vel inesse ẽm materiã, quæ nec est de modo necessario cõtingenti vel inesse. Et ita cõcedi põt q aliqua ẽm materiã est in vna spẽ ẽm modũ denominatur ab alia. Secundo concedi potest: q oĩs propositio est modalis materialiter siue habitudinaliter, non tamen oĩs erit formaliter talis. Tunc ad rationem Philoponi dico q modi rñdent materijs qũ naturaliter constituuntur: & hoc satis est ad arguendum illos esse tris. Ad secundam patet solutio. Ille.n. syllogismus est materialiter de inesse: sed non fit formaliter modalis. Ad primam patet etiã solutio. Arist.n. locutus est de ijs quæ sunt de inesse materialiter: & hoc sufficit. Hæc de numero modorũ. Cõsequens est loqui de numero spẽrum, dicamus q tria sunt genera iuxta numerũ modorum, quæ si multiplicanƒ p affirmatiuũ & negatiuum erunt duplæ: & per consequens erũt sex, quæ rursus multiplicatæ per vniuersale particulare & indefinitum enumerabuntur. 18. hæc de numero propositionum. Ex ijs apparent tres errores recẽtiorum. Primus est, quia volunt propositionẽ de inesse & modalem differre solum per hoc, quia modalis totã cõpositionem determinat in illa de inesse non. Hoc est friuolum & non peripatheticũ. Differunt enim penes differentes habitudines vt patuit. Secundus est q ideo verum & falsum non sunt modi, quia non determinãt cõpositionẽ. Hoc etiã friuolũ est. verum.n. & falsum cõpositionem notant: sed non ponunt in numero, quia non notãt aliam habitudinẽ præter dictas. Tertius error est Aesculani qui quærit: vtrũ diuisio propositionum in modalem & inesse sit generis in spẽs. Hæc enim quæstio nulla est: cum quælibet sit modalis materialiter vel formaliter. Et de situ modi dicamus. si nãq; græcos sequimur, cum modus se teneat cũ prædicato formali, videlicet verbo. primo priorum. & græci semper ponant primo loco, videlicet verbum. deinde prædicatum materiale. vltimo subiectum, hac ratione modus est primo loco constituendus: si latinos imitabimur cũ Boetius ponat verbũ vltimo loco vtj vltimam formam. Ponemus modum in vltimo: quem auctores ordinem seruant per totũ. Verũ Arist. confundit & ponit ipsum nunc in primo nunc in secundo nunc in tertio loco. vbiq;.n. semper notat materiam enuntiationis sibi propriam. Vtrum tamen habeat vim subiecti aut prædicati. posterius dicemus. Ex ijs patet quam inepte dicant iuniores de loco ipsius modi, cum neq; peripathetice nec latine loquantur, hæc de præambulis. Quæ vero sit partis intentio: ex textu colligitur. vult.n. declarare de ordine & cõsequentia euuntiationũ affirmatiuarũ & negatiuarũ quatuor modorũ necessarij, videlicet, impossĩs cõtingentis & possĩs. hęc de intẽtione.

Matiuum.

Obiectiones Philoponi.

Desensio.

Numerus specierum.

Errores. Primus. Secundus. Tertius.

De situ modi

Nam si complexionum hæ inter se contradictoriæ opponuntur, quæ per esse disponuntur atq; non esse, ut huius quæ est esse hominem, negatio est hæc non esse hominem: & huius quæ est esse album hominem, illa quæ est non esse album hominem: sed non esse non album hominem. si.n. de omnibus aut affirmatio est, aut negatio: lignum est uerum dicere esse non album hominem. Sed si hoc modo in his fit, etiam in illis, in quibus esse non additur. idem facit id quod pro ipso sumitur esse: nam huius, homo ambulat, non est hæc non negatio, non homo ambulat: sed hæc, homo non ambulat. nihil enim refert hoĩem ambulare dicere, aut hoĩem ambulantẽ esse, quare si hoc mõ in oĩbus, huius etiã affirmationis, possibile est esse, negatio erit. possibile non esse: sed non illa, nõ possibile est esse.

An modalium oppositionibus addenda semp sit negatio verbo, sicut in illis de in esse: non aũt modo,

Mouet Aristo. quęstionem penes quid attenditur in his affirmatio & negatio: & sumit hanc maiorem per inductionem in omnibus propositionibus. contradictio est sumẽda penes esse & nõ esse, sed eiusmodi sunt propositiones, videlicet possibile esse, necessarium esse, & id genus. Igitur contradictio sumenda est penes esse & non esse. q autem in oĩbus sit sic sumẽda probat inductiue, vt in hac. homo est albus: sumitur penes illam, homo non est albus: & non penes illam, est non albus. Similiter eius quæ est esse album hoĩem contradictoria est non esse hominem album, & non ista. esse non album hominem, declarat q hæ duæ nõ contradicant. est albus homo, & est non albus homo: sed ille. est albus homo, nõ est albus hõ, qđ hac ratione probat, quia tunc de quocunq; illa, est albus homo, esset falsa, illa esset vera. est non albus homo, cum de omnibus sit affirmatio vel negatio vera, mõ de ligno hæc est falsa lignum est albus homo. Igiƒ illa vera erit. lignũ est non albus homo, quod est impossibile dato q lignũ sit album. Potest dari exemplum in alijs, nã de centauro hæc est falsa, est albus homo vel albus: igiƒ illa erit vera, cẽtaurus est non albus, quod etiam falsum est, quia centaurus nõ est, & quia aliquis dicet fortasse in illis hoc habere locum, in quibus verbum est prædicatur, Ait Arist. vniuersaliter esse I omnibus alijs quę adduntur loco verbi est, vt huius affirmationis ambulat homo, non est hæc negatio, ambulat nõ hõ, sed illa. nõ ambulat hõ, quia nihil differt dicere hoĩem ambulare, & hominem ambulantem esse. Inquit, nam si complexionum

Commen. 19.

plexionū hæ inter se contradictoriæ opponuntur: quæ per esse disponuntur atq; non esse: vt huius quæ est esse hoīem negatio est hæc non esse hominē: & huius quæ est esse album hoīem illa quæ est non esse albū hoīem. Quod probat: nam si de omnibus, aut affirmatio est vera aut negatio: cum de ligno illa sit falsa. lignum est albus hō. hæc de illo erit vera. lignum est non albus hō: quod videtur impossibile: & reddens propositione maiorem vlem verā in oi bus: addit. sed si hoc mō in his sit, & in illis in quibus esse non additur: idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Cuius exemplū ponit dicens: nā huius. hō ambulat: nō est hæc negatio. nō hō ambulat: sed illa. hō nō ambulat: nā nihil differt dicere hoīem ambulare per verbū adiectiuū: & esse ambulantē p verbū substantiuū. hucusq; durauit suspēsio orōnis: deinde ponit conclusionem & terminat suspēsionē vt patet: & sic conclusio est ꝙ negatio debet addi verbo & nō modo.

Opponitur modale negatione addita admodis magis quā ad verbum.

At uidetur idem & esse & non esse posse. omne. n. quod possibile est diuidi uel ambulare, possibile est & non ambulare & non diuidi. Causa aūt huius est: quia oē quod hac ratione poīe est, non semper actu est: quapropter sibi ēt negatio competet. potest enim non ambulare ambulabile: atq; non uideri uisibile. at impossibile est ut de eodem enuntiationes oppositæ sint ueræ.

Cōm. 30. Arguit nunc ad oppositum quæstionis: & probat ꝙ ad dandam contradictionem in his, negatio nō ad verbum sed admodum addenda est. vtitur aūt tali syllo. cōtradictoriæ in quolibet diuidunt verum & falsum: sed ponendo negationem verbo & non mō: propōnes oppositæ non diuidunt in quolibet verum & falsum: qm̄ possunt esse simul veræ: vt hoīem poīe est ambulare: & hoīem poīe est non ambulare. huius causa est: quia poīe non est semper actu: eo quia esset necessarium: & ita tales non erunt contradictoriæ. Debes scire ꝙ Arist. vtitur hic diffinitione possibilis posita primo priorū. Est enim poīe nec necessarium nec impossibile. Propterea pōt poni inesse cum non sit impossibile: & pōt poni inesse cum nō sit necessarium: propterea addit. causa aūt huius est: quia omne quod hac ratione possibile est nō semper actu est: & per consequens potest poni in non esse: & quia non impossibile potest esse: & ita esse & nō esse sunt simul de eodem: & ita non contradicunt.

Possibilis ratio

Idē qd supra. *Non ergo eius, quæ est, possibile esse, negatio est possibile non esse. Contingit enim ex ijs aut idem affirmare atque negare simul de eodem, aut non per esse atque non esse ea quæ adduntur affirmationes atque negationes fieri. Si igitur illud impossibile est, hoc nimirum erit eligendum: est ergo negatio eius quæ est possibile esse ea quæ est non possibile esse: & non ea quæ est possibile non esse. Eadem quoq; rō erit de eo quod est contingens esse, & enim negatio eius est non contingens esse. Et in alijs quoq; simili ratione ceu in necessario atq; impossibili.*

Cōm. 32. Videtur ꝙ quæstionem motam soluat: & primo ait solutionem & inquit. Non ergo eius quæ est possibile esse negatio est possibile non esse negatione addita verbo. solutio est cui non sit addenda: sed cui sit addenda dicit statim. Probat tñ prius ꝙ non sit addenda verbo quia aut de eodem erunt veræ contradictoriæ, aut non verbo addenda est negatio. Destruit primum dicens. si igitur illud impossibile est: hoc nimirum erit eligendū, videlicet, vt non addatur verbo. Cui autē debeat addi subdit: est ergo negatio eius quę est possibile esse ea quę est non possibile esse: & non ea quæ est possibile nō esse. Eadem quoq; ratio est de alijs modis. Sic igitur patet ꝙ negatio addenda est modo: & non verbo.

Nam ut in illis esse & non esse fiebant additiones: res uero subiecta: alia album: alia homo: sic in istis esse quidem atq; non esse fiunt ut subiecta: posse uero atq; contingere additiones: distinguentes uerum & falsum in his: perinde ut in illis ipsum esse & non esse faciebant. Similiter hæ in eo quod est esse possibile: & esse non possibile. Idem.

Solutionē dictam amplius explanare videtur: & vult ꝙ tales modi ita se habent in talibus: vt esse & non esse se habebant in illis: nam in illis de inesse verbum erat id penes quod fiebat additio negationis. Erant. n. verba additiones siue appositiones, siue p̄dicata res ipsæ vt albū & hō: & id genus subiecta verbis erant. Sir in his ipsum esse & non esse se habent vt subiecta. modi vero se vt prædicata siue additiones atq; appositiones: quæ distinguunt verum & falsum in his veluti ipsum esse & non esse faciebant in illis: faciebant dico similiter vt hæ de possibili esse: & possibili non esse. Cōm. 31.

Huius autem quæ est possibile non esse negatio est non ea, quæ est non possibile esse: sed ea quæ est non possibile non esse. Et eius quæ est possibile esse: non ea quæ est possibile nō esse: sed non possibile esse. Quapropter hæ possibile esse & possibile non esse: sese mutuo sequi uidentur: idem enim est possibile esse & non esse. Non enim eiusmodi sibi inuicem contradictiones sunt possibile esse: & possibile non esse, sed possibile esse, & non possibile esse: cum nunquam de eodem simul uere sint: opponuntur enim. Neq; possibile non esse: et non possibile non esse simul uere sunt: unquam de eodem. Simili ratione & de eo quod est necessarium esse negatio, non ea quæ est necessarium non esse negatio erit, sed ea quæ est nō necessarium esse. Eius uero, quæ est necessarium nō esse, ea, quæ est nō necessariū nō esse. Et eius quæ est impossibile esse: non illa quæ est impossibile non esse: sed ea quæ est non impossibile esse. Huius etiam quæ est impossibile non esse: illa, uidelicet, non impossibile non esse. Modales cōtradictoria q̄ sint.

In ijs modo exempla ponit: & colligitur regula hęc ꝙ contradictoriæ sunt per negationem additam mō, ipso esse vel non esse in vtrisq; eodem modo se habēte. Cuius causam ait: quia hoc modo oppositione sumpta, non pñt de eodē verificari. Illo vero modo, videlicet, negatione accepta penes verbum: pñt sese sequi & de eodem verificari. Verba translatione perspicua sunt. Cōm. 33.

Vniuersaliter itaq;, ut dictum est, ipsum quidem esse ac non esse statuere oportet ut subiecta. Hæ uero ad ipsum esse atq; non esse adiungere affirmationem atq; negationem faciēdo: atq; has oppositas esse enuntiationes putare oportet, uidelicet, possibile, non possibile: contingens non contingens: impossibile, non impossibile: necessarium, non necessarium: uerum, non uerum. Dicta huiusmodi libus subiecta, modi vero prædicata sunt.

Ex ijs vniuersaliter concludit ꝙ harum propōnum dicta per esse vel non esse importata subiecta sunt. Modi vero vt p̄dicata: additiones ac appositiones habētur: Et quæ ait: translatione sunt pspicua. Circa dicta plurimæ qōnes oriuntur. Prima est: quo nam modo esse & non esse in illis de inesse appositiones siue additiones sint. Res vero ipsæ vt albū hō, & id genus sint subiecta. Rñdent quidam ꝙ Aristo. per appositiones siue additiones intelligit formalia principia. sunt. n. esse & non esse formalia principia enuntiationū de inesse. Modi vero Cōm. 34. Digressio maxima Prima dub. De appositionibus. R̄sio aliquorū

ro formalia principia modalium. Et ita volunt q nec modi modaliũ: nec ipsum esse vel non esse illarum de inesse sint prędicationes siue prædicata. *Confutatio.* Sed hęc rñsio nec re nec verbis est peripathetica. nullus. n. vnquã peripatheticus hoc loquendi mõ vsus est: sed bene encullati metaphysicis studijs tñ addicti. Amplius doctissimus Boet. exponẽs verbũ illud græcũ prostheses. Inquit: appõnes vocat prædicationes; vbi vult ipsum esse & non esse prædicata esse: quod quidẽ verbum ipsum græcum sonat: vt parũ græcis litteris peritis patet. Rursus Auerr. in paraphraxe huius loci vult q verbum sit magis prædicatũ ipso nomine: quia est formatè qua omnis proficiscitur orõnis vnio. *Propria expõ.* Dico igitur q esse & non esse in illis de inesse prædicata sunt siue prostheses: hoc est appõnes: quibus nomẽ nomini copulatur. Sĩr modi sunt appõnes siue prædicata modaliũ: quæq; à nonnullis formalia prædicata dicuntur: & non imperite. Vtrobiq;. n. modus modalibus esse vel non esse illis de inesse inhęrẽtiam significant prædicati ad subm. Hæc de appõnibus. *De possibili contingenti.* Post hæc quid sit possibile quidue necessarium & inesse transigamus. Arist. itaq; primo priorũ capite vndecimo, ipsum hendechomenon: quod latine est contingens sic describit: *Quid contingens.* contingens est quo non existente necessario, posito autem esse aut non esse: ex illo nihil erit impossibile. *Stoici posit.* Circa definitionem possibilis: videamus quid alij dicant. Dynaton quod nos possibile dicimus vniuersalius quid quàm necessariũ esse autumant.

Diuidunt. n. enũtiationes hoc modo: q aliæ sunt possibiles: aliæ impossibiles: rursus possibilium: aliæ necessariæ: aliæ non necessariæ. Et iterum non necessariarum: aliæ possibiles: aliæ impossibiles. Est autem propositio non necessaria possibilis; cuius significatus põt prohiberi & non prohiberi à veritate: quod etiam Auic. sentit. *Confutatio.* Hæc stoici de ipso possibili. Sed hoc stare non potest. Primo: quia diuisio eorum falsa est: nam vna & eadem spẽs non potest esse genus & spẽs respectu eiusdẽ: quare non recte diuidunt propõnes possibiles per necessarias & nõ necessarias: & rursus non necessarias per possibiles atq; impossibiles. Huic etiam Auerr. obijcit. secundo physicæ auscultationis. cõm. 48. cuius rationes ibidem perquirantur. *Positio Diadori.* Disertus vero Diadorus inquit. Possibile est quod qñque erit: quandoq; non erit: adiecit rursus ipsius possibilis vnum significatũ, videlicet, id quod iam exiuit ad actum; quod nos diximus de inesse. aliud, videlicet, quod potest exire: nondum tamen exiuit. *Confutatio.* Nec hoc (vt mihi videtur) stare potest. Nã videtur illa definitio esse data à posteriori. Possibile. n. ideo erit vel non erit: quia est possibile: & non quia erit qñq; & qñq; non erit possibile. *Põ philonis.* Philon inquit: possibile esse aut quod iam exiuit ad actum: aut quod potest exire: & si nunquam exiet: sicuti dicimus sensibile esse: quod est in profundum hostium. *Confutatio.* Nec hæc videtur competens. nam non distinguit inter possibile & inesse: sed confundit omnia. *Positio Boe.* Ex Boetij commentationibus sumitur multifarius significatus verbi possibilis: vnus quidẽ est eius quod non est, potest tamen esse vt naualem pugnam esse. Alius eius quod actu est: & non potest deficere vt cygnum esse album: & solem oriri. Alius eius quod actu est: & potest non esse: quod dicitur possibile nõ esse: vt Socratem mori: si viuit. vltimus eius quod actu est: & nũquam non erit: aliquando tamen non fuit: vt igni calor aut niui frigus: aut animum esse. Aliquando enim non fuit: sed postquam est: nunquam deerit. *De definitione possibilis. Positio Albu.* Iuxta igitur has modos Albumasarus: vt Auerroes narrat in paraphraxe primi priorum: sic definitionem Arist. intelligit. contingens est possibile non necessarium: quo posito in esse: nullum sequitur impossibile. Ait. n. possibile genus esse ipsius contingentis: nam vt ait: omne contingens est possibile: & non econtra: quia possibile sequẽs ad necessarium est possibile: quod quidem non est contingens. Additur vero non necessarium loco differentiæ: hoc. n. differt à necessario. Illa vero particula. quo posito inesse nullum sequitur impossibile: est propriũ contingentis. *Confutatio.* Sed hæc expositio dupliciter peccat. Primo: quia possibile & contingens semper græci sumunt pro eodem. Solum. n. vt Porphyrius dicit differunt: q possibile põt infinitari: ipsum vero contingens non. Secundo videtur illa particula superflua, videlicet, quo posito inesse nullum sequitur impossibile. Potius enim deberet dicere quo posito in non esse: nullum sequitur impossibile. *Expositio Auer.* Auerroes vero intelligit per quo non existente necessario: genus contingentis siue possibilis: quod est nõ necessarium. Omne. n. contingens est non necessarium: & non econtra. Impossibile enim non necessarium est. Per id quod dicit posito aũt inesse nullũ sequitur impossibile. intelligit differentiam: & sic possibile siue contingens est non necessarium nec impossibile. Hanc expõnem intelligit Philoponus ibidem, cum inquit. Aristo. autem media via vsus est: & significatũ possibilis assignauit esse id quod nondum exit: põt tñ exire. Quare poße esse est quod non exiuit: & potest exire vt nauale bellum esse. Possibile non esse est quod existit: & potest non esse: vt Socratem mori: vel non viuere. *Quid sit inesse.* Consequenter per hæc patet quid sit inesse. Est. n. inesse possibile positum in actu: vt hominem currere. Non inesse vero possibile non esse ad actum deuentũ. Hoc autem græce est eine: eo qnia inesse est: aut meeine: cum non sit actu. *Quid necessarium.* Ipsum vero necessarium: quod græce est anagacaeon: siquidem est: & non potest non esse: ipsum necessarium esse erit. Siquidem non est: & non potest esse: ipsum impossibile: siue necessarium nõ esse erit. Hæc de possibili contingenti: necessario & impossibili. *An modalis sit de sensu diuiso vel cõposito. Põ sorticolarũ.* Consequenter an modalis sit duplex de sensu composito vel diuiso: transigamus. Sorticolæ itaque communiter omnes propositionẽ modalem oẽm volunt esse distinguẽdã: qm̃ alia est de sensu diuiso: cũ modus mediat. Alia est de sensu composito cum præcedit: aut sequitur. quibus Aristot. secundo elenchorum capite secundo assentire videtur: dicens, ẽm compositionem sunt huiusmodi: vt posse sedentem ambulare: & non scribentem scribere. Non enim idem significat: si diuidens quis dicat: & componens: & ita tales propositiones hr̃e videntur sensum duplicem: quorum quidẽ dñam nunc omitto: quia plurima ab illis passim scribũtur. *Confutatio.* Ego vero post tñ circa. Arist. libros: grẹcos quoq; suos expositores studium: atq; laborem nõ memini me legisse eiusmodi nugas: quæ mentem impediunt à philosophia: & animum confundunt. Dico tamen Alexandrum aphrodisium: Philoponum: atq; Auer. cæterosq; peripatheticos fecisse vim in eiusmodi propõne. necessario currens ambulat: nam currens & ambulãs possunt aliqñ sumi pro subiecto: cui ambulatio & cursus accidunt: aliqñ pro accidente ipso: ambulatione, videlicet, & cursu. Siquidem pro subiecto: aiunt cõtingenter ambulans currere: siue currens moueri, si pro accidẽtibus necessario ambulans mouetur. nã ambulans necessario mouetur quatenus ambulat. Si igitur sorticolæ sensum cõpositum vocent qñ extrema pro accidẽtibus sumũtur:

tur: peripathetice loquuntur. Similiter quoq; si sensum diuisum velint pro subiectis: & bene dicunt: & nec Aristot. nec expositoribus contradicunt. hoc.n. modo Arist. loquitur in lib. elenchorum. in lib. n. priorum cum hi sensus ad syllogisticam formā dr̄iam non faciant. ab Arist. non distinguuntur. In lib. vero elenchorum cum ad paralogismos conducat. Ibidem distinguit. *Quid sorticola de modalibus.* Vlterius sorticolæ dicunt illam de sensu composito esse de inesse. non autem modalem. At eam de sensu diuiso solā faciūt modalem. *Confutatio.* Quod quidem deliramentum est. Primo, quia Arist. modos appositiones vocat se habentes: vt esse & non esse in illis de inesse: & nō distinguit sensum aliquē. etiam nec expositor vllus græcus. Secundo, si eiusmodi essent de inesse: tunc Aristo. in lib. primo priorum tales nō doceret syllogiçare nisi in syllogismis de inesse. Vbi constat illum non has syllogiçare in puris de inesse. Tertio, tunc in ijs contradictio esset sumenda penes dictum & non penes modum. quod Arist. non concederet. Quarto, tunc tales probarentur ꝟm exigentiam primi termini: & non officiabiliter: vt sorticolæ aiunt. Demum nec Alexander nec Auer. nec Philoponus hæc sentiunt in lib. priorum: nec hic.

De situ modi. Et de situ modi agamus: ab Arist. itaq; aperte habemus tales modos esse prostheses siue prædicationes: siue appositiones. Quare si græcos sectabimur modos semper in primo loco statuemus: veluti verbum in illis de inesse. *Pō sorticolarū.* Si latinos ponemus in fine vt Boe. seruat. Sūt tñ nōnulli qui volunt hos modos dū p̄cedunt facere cōpositionem. dum vero sequuntur: aut mediant facere diuisionem: *Pō propria.* quod quidem friuolū esse ex dictis patet. Nos enim cum peripatheticis dicimus quod vbicunq; ponūtur eodem modo sunt. nōīa.n. & verba trāsposita idem significant: semper tñ vbicunq; sint: multiplicē propōnē efficiunt: quatenus subm pōt sumi pro subiecto & materia, & pro accidēte vt diximus: quod quidem ad rem syllogisticam non refert. *Quo modi efficiant modales.* Et quonā mō tales modi modales efficiant propōnes dicamus. Sorticolæ itaq; aiunt modos: tunc efficere propōnes modales: cum aduerbialiter tenentur. Mouentur quia aduerbialiter tenta sunt syncathegoremata: nominaliter vero sumpta sunt cathegoremata. Propterea dicūt eiusmodi hoīem comedere est contingens: aut solem oriri est necessarium esse de inesse, & non modales: nisi ꝟm quid: & metaphorice velut hō pictus est hō. Hæ vero sunt modales, cōtingēter hō currit. necessario sol oritur: & id genus. Pro his solebamus arguere. primo: quia in qualibet illarum notatur prædicatum inesse subiecto. Igitur est de inesse. Secundo facio hunc syllogismū. oē contingens est possibile. hoīem currere est cōtingens. Igitur hoīem currere est possibile. hic nāq, syll's est in specie syllogismorū, & de inesse. Igitur illæ propōnes sunt de inesse. Tertio, tunc propositio contingens conuerteretur in terminis contra Arist. primo priorū, quia bene sequitur hoīem currere est contingens. Igitur cōtingens est hoīem currere. Quarto hæc cōuertit. B. est. A. igit nullū. A. est. B. sed quoduis horū pōt esse subiectū huius noīs contingens. Igitur bene valet. nullū. A. B. est contingens, Igitur nullū cōtingens est. A. B. Quinto valet aliquod poſe est hoīem currere. Igit hoīem currere est poſe. Multa alia dicuntur: quæ cum sint friuola: omitto. *Confutatio.* Sed hæc pō stulta est: & stultissimum est contra eā esse sollicitū. primo Topi: Boetius. n. Ammonius: Porph. nullam vim faciunt in talibus quocunq; mō illi modi sumantur. Oēs enim dicunt idem significare iustum: & iuste: idem bonum & bene. & per consequens idem significat cōtingens quod cōtingenter, necessarium quod necessario.

Propria positio. Dico igitur quod Aristo. nec illas vocat modales nec has de inesse: sed solum ait alias: esse de inesse. alias de necessario inesse. alias de possibili inesse. Quicquid tamen sit sectando sorticolas dicerem tales propōnes posse accipi ꝟm se totas: & hoc mō hæc est de inesse: necessarium est solē oriri: & id genus, aut ꝟm dicta: quibus modi appōnes sunt: siue prædicationes: & tunc sunt modales. Qua rōne patet argumenta nulla esse. *Penes quid contradictio.* Penes quid vero contradictio in talibus sumenda sit: dicamus. Anonymi: quos narrat Philoponus primo priorū. dixerunt in illis de contingenti vel poſi cōtradictionē esse sumēdam per negationē propositam toti semper. In illis de necessario inesse dupliciter præponendo mō: & p̄ponēdo verbo: hæ. n. contradicunt necessario oīs hō est animal: & necessario quidam hō non est animal: velut illæ. necessario omnis hō est aīal: non necessario oīs hō est aīal. Pro ijs facit Arist. primo priorum vbi docet syllogiçare in quarto secundæ: & quinto tertiæ. & docet reducere eos per oppositum conclusionis in his de necessario inesse: ei dum sumit oppositum: accepit cōtradictorium in dicto: & non in mō. Amplius Arist. docet syllogiçare ex puris necessarijs in secunda figura: ex cōtingētibus vero dicit nihil in illa syllogiçari: hoc āt nō esset si vis necessariæ esset vis affirmationis. *Propria solutio.* Idcirco absolute apud Arist. dico quod contradictio sumi debet penes negationem vel affirmationē modi. *Modalium numerus.* sunt aūt modi sex: possibile: contingens, necessarium, impoſe, verum, falsum: licet verum & falsum sint modi ꝟm vsum: non ꝟm veritatem cum reducantur ad illos vt diximus. Quare quælibet modalis pōt esse aut tota affirmatiua: quotiēs modus & dictum sunt ambo affirmationes. aut tota negatiua cum modus & dictum negantur. aut partim affirmatiua & partim negatiua: cum vel modus vel dictum affirmatur cæterum negatur. Absolute tñ sumenda est cōtradictio penes modos. Tunc ad rōnes. ad primam dico quod docet reducere illas per contradictorium dicti: qm̄ vis illius est maior quam virtus illarum de inesse.

Ad scd̄m non est absurdū syllogiçare ex affirmationibus in secunda figura in aliquibus modalibus: qm̄ dicta illarum habent vim propōnum de inesse. In contingentibus vero non sic: qm̄ dictū contingentis non pōt habere vim propōnis negatiuæ de inesse cum conuertatur ad oppositam qualitatem. *De quantitate. Pō prima.* Et de quantitate talium agamus. dicunt itaq; sorticolarum nonnulli tales enūtiationes siue propositiones nullius esse quātitatis. Mouentur quia terminus subiectus suspenditur à propria denominatione. Amplius quia non mensuratur à propria acceptione respectu suppositorum: & ita volunt tales enuntiationes nullius esse quantitatis. *Confutatio.* Hæc positio non est peripathetica. Primo: quia Aristot. vbique vbi aut propositionem aut enuntiationem diuidit: semper per vniuersale & particulare & indefinitum diuisit: & nullam exclusit. Amplius omnis propositio vel enuntiatio ex materia constat: & forma. Igitur sicut ratione formæ dicitur qualis affirmatiua, videlicet, vel negatiua: ita ratione materiæ dicetur quanta vniuersalis, videlicet, vel particularis aut indefinita. Tertio ex non quantis non fit syllogismus: aliter non regularetur per dictum de omni vel de nullo: & esse in toto. *Propria pō.* Potest igitur dici & peripathetice quòd in talibus potest notari quantitas triplex. Vna penes modum. Alia ratione subiecti ipsius dicti. Tertia respectu totius dicti

quatenus

cum possibili eodem modo sumpto. causa est: qa sunt idem oĩno non differunt, vt Porphy. dixit: nisi quia possibile infinitari potest sine particula negatiua: cõtingẽs vero minime. Non. n. dicimus incõtingens, vt dicimus impoſe: sed dicimus non contingens. Quare poſe esse & contingens esse primi anguli siue quadranguli ipsorum. A. conuertuntur. Sic singulæ singulorum quadrãgulorum eiusdem lateris. Hanc regulam non explicat Aristo. sed dat eam intelligere.

Secũda regula.

Secunda regula. poſe & impoſe sese sequuntur cõtradictoriæ: hoc est per negationem præpositam. Seruatis. n. dictis eodem modo quo ad qualitatem & quantitatem: fiunt æquipollẽtes ei conuertibiles per solam negationem præpositam.

Declaratio regula.

Huius declaratio est ꝙ possibile siue cõtingens ad ipsum impoſe se habet cõtradictoriæ. Dicebamus enim ꝙ in modalibus est triplex quantitas: quarum vna est respectu suppositorum temporum. Et de hac Aristo. loquitur hic: & hoc modo impoſe est vſe ad nullam differentiam tpis: contingens vel possibile particulare ad quasdam differentias temporum. Necessariũ vero vſe ad oẽm differentiam tẽporũ: quare recte dicit ꝙ æquipollentia contingentis siue possibilis ad ipsum impoſe accipitur contradictorie, hoc est per negationem præpositam modo: quia possibile ad ipsum impoſe se habet contradictorie. Inquit. {Ipsum igitur impoſe atque non impossibile ad ipsum contingens atque possibile: & rursus ad non contingens & non poſe: sequunẽ quidem contradictoriæ singula singulis distribuendo: vt non possibile ad impoſe: non impossibile ad possibile: & de contingenti eodem modo. Addit conuersim tñ: quia non modo æquipollenter, sed conuertibiliter sese sequuntur. Huius epõnem subscribit dicens: nam ad ipsum poſe esse: ea negatio ipsius impoſis sequitur: quę est nõ impossibile esse. Ad negationẽ vero affirmatio vt ad non possibile esse: impossibile esse. Quia impoſe esse affirmatio est: non ĩpossibile vero negatio. Sic igitur quo ad has duas regulas stoici recte sensere.

Necessariũ & impossibile se sequuntur contrarie, non aũt contradictoria

Ad ipsum necessarium quo nam modo se habeat: considerandum est. Perspicuum itaque ipsum non illo modo sese habere. Nam contrarie quidem sequitur, contradictorie uero non.

Cõm 37. Tertia regula.

Nũc quo nam modo ipsum necessarium se habeat ad ipsum impossibile declarat. Er ponit talem regulam tertiam ꝙ necessarium & impossibile sese seqn̄tur cõuersim contrariæ: non aũt contradictoriæ. Hoc est per negationem postpositam modo: & non per negationem præpositam.

Rõ regula.

Huius regulæ ratio est: quia necessariũ & impossibile opponuntur contrariæ: quia impossibile pro nullo supposito temporis: necessarium pro omni supposito temporis: ideo æquipollentiæ erunt per negationem postpositam: ea ratione, videlicet, qua fit in contrariis. Et in hoc patet error dictæ figuræ. Inquit. At ipsum necessarium quo nam modo se habeat considerandum est. Perspicuum itaque ipsum non illo modo sese habere quo impossibile & possibile se habent: nam contrariæ quidem ipsum necessarium sequitur ad ipsum impossibile, contradictorie vero sequitur: siue vt in græco iacet: contradictorie per negationem præpositam est extra: & non se inferunt.

Necesse nõ esse & non necesse est non contradicũt, quia possunt esse ambæ vera

Neque. n. eius qd' est necesse non esse: negatio erit non necesse esse. Possunt. n. ambę de eodem esse veræ. Nam id quod necessarium non esse: est non necessarium esse.

Cõm. 38.

Objiciet quis contra Aristotelem. nam necesse est esse contradicir illi quod est necesse esse, igitur æquipollet illi, non necesse est esse. Equipollet illi, non necesse est esse, igitur non æquipollet illi: impoſe est esse qm̃ vnius propositionis vna est æquipollẽtia. Respondet negando assnmptum ꝙ hæc, necesse est non esse, contradicar illi, non necesse est esse: Immo vt dicit stãt simul, qm̃ hominem esse equum est necessarinm nõ esse: & non necessarium esse: quia non necessariũ esse est possibile altum, quod sequitur ad impossibile ſm vnũ dimidiũ: & ad necessariũ ſm aliud. Inquit: neq; enim eius quod est necesse non esse, negatio erit non necesse esse. Possunt enim ambæ de eodem esse veræ, nam id quod est necessarium nõ esse: vt hoiem esse equum: est non necessarium esse: hoc est contingens altum: quod ſm alterum dimidium prædicatur de impossibili: ſm alterum de necessario.

Tertia regulæ intellectus.

Causa uero cur non sese sequantur quemadmodum cæteræ, est: quia ipsum impossibile contrarie sumptum æquipollens redditur ipsi necessario. Nam quod impossibile est esse, non quidem ipsi necesse esse, sed potius ipsi necesse non esse. æquipollet. at quod impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare ut ea illa ratione se sequũtur possibile, uidelicet, & non possibile, ita hæc contrariæ. Quoniam illo modo non significabunt idem necessarium & impossibile, sed modo nunc dicto conuertuntur.

Cõm. 39.

Nunc reddit cãm tertiæ regulæ, & quia ex dictis patet. Lego litteram. Cã vero cur non se sequuntur hæc de necessario & illa de impossibili: quẽadmodum cæteræ, videlicet ꝑ negationem ꝓpositam, est, quia ipsum impossibile contrariẽ sumptum ꝑ negationem postpositam æquipollens redditur ipsi necessario. nam quod impoſe est esse: non quidem ipsi necesse esse: sed potius ipsi necesse non esse ęquipollet. At quod impoſe est nõ esse, hoc necessarium est esse. Iõ infert regulas ambas dicens. Quare vt ea, videlicet, possibile & non possibile illa ratione per negationem præpositam se sequuntur, ita hæc contrariæ per negationem postpositam, quoniam illo modo sumpta per præpositam negationem non significabunt idem, sed modo nũc dicto per postpositam negationem conuertuntur.

An impossibile est sic poni ipsius necessarij contradictiones, nam ad ipsum quidem necessarium esse, sequitur possibile esse. si enim non sequitur illius negatio sequetur. Cum sit necessarium aut affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse. Igitur id quod necesse est esse, impossibile est esse, quod quidem est absurdum.

Cõm. 40.

Nunc disputat quo nam modo ipsum necessarium coordinetur cum ipso possibili. Et probat ꝙ nõ bene ordinatur, vt fecerũt Stoici in primo angulo siue quadrangulo lateris ipsorum. c. Illi enim volebãt hęc se mutuo sequi possibile esse & non necesse est esse, probat igitur ꝙ negatio præposita non facit æquipollentiam in his. Et vtitur tali enthimemate, ad necessarium esse sequiẽ poſe esse, igitur ipsum possibile esse non sequiẽ ad ipsum non necessarium esse: per regulam prioristicam, nihil vnum sequitur ad duo cõtradictoria.

Ad contradictoria nõ sequitur vnum fore mali sequela.

Quod antẽ possibile esse sequatur ad necessariũ esse, probat: quia si nõ sequitur ipsum possibile esse ad illud, sequiẽ ad illud non possibile esse, qm̃ si vnum contradictoriorum non sequitur, alterum ad illud sequi necesse est. Quod si ad necesse esse sequitur non possibile esse, tũc sequitur impossibile esse, per regulam traditam paulo ante.

ante.& ita ad necesse esse sequetur impossibile esse. Inquit, an impossibile est sic poni ipsius necessarij cõtradictiones, videlicet p negationem præpositã, vt stoici fecerunt. Quod probat dicens, nã ad ipsum quidẽ necessarium esse, sequitur poſe esse, subaudi tu. igitur ipsum possibile esse nõ sequitur ad non necesse esse: p regulam prioristicã. nullũ vnũ sequitur ad duo cõtradictoria. Quod aũt poſe esse sequet ad necesse esse: probat dicens, si.n. non sequitur: illius negatio sequitur, videlicet, non poſe esse: cũ de quolibet sit necessariũ aut affirmare aut negare. Et ita sequetur ad necesse esse nõ possibile esse, quasi si non possibile est esse: hoc est quare si ad necesse esse, sequitur non possibile est esse: sequetur impoſe esse, quia non possibile esse: & impossibile esse æquipollent: per regulã secundam. Igit id quod necesse est esse: impossibile est esse, quod quidẽ est absurdum, & ita oportet dicere ad necesse esse sequi possibile esse: & per consequens ipsum possibile esse nõ sequetur ad non necesse esse. Quia nihil sequitur vel conuertitur cum duobus contradictorijs.

Insuper etiam ad possibile esse sequitur non impossibile esse. ad hoc autem non necessarium esse sequebatur: quare fieri posset ut id quod necessarium est, non necessarium sit: quod quidem est absurdum.

Cõm. 41. Secundo arguit, possibile esse sequit ad necesse esse igitur ad poſe esse non sequitur non necesse esse: deducit, quia vbi possibile sequitur ad necesse esse: valet necesse est esse. Igitur possibile est esse. Vltra, possibile est esse: igitur non impossibile est esse; p secundã regulam. Vltra, non impoſe est esse: igit non necessariũ est esse, quia per stoicos nõ necesse esse, & non impoſe esse conuertebantur: & ponunt in vno angulo. Quare si possibile sequetur & conuertetur cũ non necesse esse, cum ipsum sequatur ad necesse esse, tunc ad necesse esse sequetur non necesse esse. Sic igitur per duas rationes patet hæc non conuerti, possibile esse, & non necesse esse. Inquit, insuper etiam subaudi ad necesse esse sequit poſe esse, igitur non necesse esse non sequitur ad possibile esse: quod deducit dicens, ad possibile esse sequitur nõ impossibile esse, ad hoc per stoicos non necesse esse sequebatur: quare fieri posset vt id quod necessarium est, non necessarium sit.

At uero neq; necesse esse sequitur ad possibile esse. Nec ad idem sequitur necesse non esse. Ei nanq; utrũq; accidere potest, horum uero utrũuis uerum sit: non erunt profecto illa uera. Id enim simul possibile est esse, & non esse. At necessarium si est uel non est: non erit ad utrũq; possibile.

Cõm. 42. Hactenus fortasse probauit ꝙ possibile esse, & non necesse esse non conuertuntur sumendo possibile pro poſi alto, nũc ꝙ sumendo possibile pro contingenti ad vtrũq;: probat etiã ꝙ non conuertitur cũ necesse esse, nec cũ necesse non esse. Vtitur aũt tali ratione, quodlibet contingẽs hoc modo sumptũ est ad vtrũq;. Necessarium nõ est ad vtrũq; siue sit necesse esse siue necesse non esse, igitur necesse esse non potest conuerti cum possibili: nec necesse non esse, Inquit. At vero neq; necesse esse sequitur conuersim ad possibile esse, nec ad ipsum idem possibile sequitur necesse non esse. Deinde accipit maiorem dicens: ei nãq;, videlicet, possibili esse vtrũq; accidere potest, quia conuertitur ad oppositam qualitatem: hæc est maior. Deinde sumit minorem, dicens. horũ vero vtrũuis, videlicet: vel necesse esse vel necesse non esse verum sit: non erunt profecto illa vera: ambo, videlicet, esse & nõ esse, quod explicat dicẽs. id.n. simul possibile est esse & non esse: qm possibile cõuertitur ad vtrunq;. Ad necessarium si est, vel non est: nõ erit ad vtrũq; poſe: ipsum igit necesse esse: & ipsum necesse nõ esse cum ipso possibili conuerti non potest.

Relinquitur igitur non necessarium non esse sequi ad possibile esse. Hoc nanque uerum est de eo quod est necesse esse.

Quarta regula. Non necesse non esse & possibile esse conuertuntur. Cõm. 43. Ex dictis dat quartam regulam: ꝙ, videlicet, negatio præposita mõ necessitatis, & postposita facit æquipollere ipsi de poſi esse. Huius cã est: quia necesse esse: & possibile esse se habent vt subalternæ. nam ipsum necesse esse est vle temporis. ipsum possibile esse est particulare. Sed negatio præposita & postposita facit æquipollere suo subalterno. Hæ igitur conuertuntur: non necesse non esse: & poſe esse. Et hæ, non poſe non esse: & necesse esse. Sed dices, poſe esse stat cũ necesse eẽ. & cum ipso necesse esse non stat ipsum nõ necesse non esse, quasi soluens. Inquit, hoc nanque, videlicet, non necesse non esse verum est de eo quod est necesse esse: aut fortasse sic intelligit. hoc nanq; hoc est non poſe non esse verum est de eo: quod est necesse esse. Sic igitur in his accipitur æquipollentia per negationem præpositã & postpositam. Et ita patet quarta regula.

Cum hac, non necesse non esse sit hæc contradictoria nõ possibile esse conuertetur cum ista possibile esse. *Hac.n. etiam ratione contradictio fit ei quæ sequitur ad non possibile esse. ad illud.n. sequitur impossibile esse & necessarium non esse, cuius negatio est non necessarium non esse. Igitur & hæ contradictiones modo dicto se sequuntur, atque nihil impossibile sequitur, si sic ponantur.*

Cõm. 44. Persuadet responsionem, & regulam datam, videlicet, ꝙ non necesse non esse æquipolleat ad poſe esse. Et ait, quia hæc contradicit illi: nõ poſe esse. igitur sequitur ad hanc, poſe esse. quicquid.n. contradicit vni contradictoriorum stat cum altero. Quod aũt cõtradicat ad non poſe esse declarat: quia non possibile esse, & impossibile esse: & necessarium non esse conuertuntur. modo non necesse non esse contradicit illi, necesse nõ esse. nihil.n. verius est contradicere: q̃ per negationẽ præpositam, & ita hæ contradicunt: necesse non esse, & non necesse non esse. quare hæc contradicit illi, impossibile esse: & non possibile esse, quod erat probatio nostra. Inquit, hac.n. etiam ratione ipsum non necesse nõ esse contradictio fit ei quæ sequitur siue est idẽ cum non possibile esse. Et ita si hæc, non necesse non esse: contradicit illi non possibile esse: stabit cum hac, videlicet, poſe esse: quia possibile esse & non possibile esse contradicunt. Quod autem non necesse non esse contradicat ad non possibile esse: probat dicens: ad illud enim, videlicet, non poſe esse: sequitur impossibile esse per secundam regulam; & necessarium non esse per tertiam regulam. Cuius necesse non esse negatio est p præpositam particulam non necessarium non esse. Igitur concludit: & hæ contradictiones modo dicto se sequuntur: atq; nihil impossibile sequetur: si sic ponantur. Est igitur vis rationis, non necesse non esse contradicit ad non possibile esse. Igitur stat conuersim cum possibile esse. Quarta itaq; regula est, negatio præposita & postposita facit conuersionem in his de necessario & possibili.

Arguit quod ad necesse esse sequitur possibile esse. *Dubitauit aũt quispiam utrum ad necesse esse ipsum possibile esse sequatur. Nam si non sequitur, contradictio, uidelicet, non possibile esse sequetur. Et si quis dicat non hanc cõtradictionem, necesse erit eam dicere contradictionem esse hanc, uidelicet possibile non esse, quæ quidem ambæ de ipso necesse esse falsæ sunt.*

Quoniam

Côm.45. Quoniam accepit ad necesse esse sequi pose, idcirco dubitat vtrum ad necesse esse sequatur pose. Et primo arguit ꝙ sic, nã si ad necesse esse non sequitur pose esse: sequetur suum contradictorium, videlicet, non posibile esse: per regulam contradictoriarum quæ dicit ꝙ de quolibet dicitur alterum. Vltra, ad necesse esse sequitur non posibile esse, igitur sequetur imposibile esse: per regulam æquipollentiarum, non posibile esse dicêtem valere imposibile esse: quod est absurdum. Dices forte ꝙ côtradictorium eius quod est posibile esse: est illud posibile: nô esse, per negationem postpositam: & licet hoc sit contra regulam secundam, probat etiam non esse bene dictum. Et inquit, ꝙ etiam hæc repugnat ad necesse esse: non enim stant simul necesse esse: & posibile non esse. Per hanc itaq; rationem posibile esse videtur sequi ad necessarium esse.

At uero rursus id quod idem est diuidi & non diuidi: atq; esse & non posibile uidetur, quare ipsum necesse esse erit contingens non esse: quod quidem falsum est.

Côm.46. Ad oppositũ arguit. Et probat ꝙ necesse esse non sit posibile esse: nam posibile esse est ad vtrunq;. Ipsum necesse esse est ad vnum. Non igitur pôt necesse esse dici posibile esse: quia etiam diceretur posibile non esse. Et ita videtur quæstio dubia pro vtraq; sui parte.

[Tx.2. Metaph. Potentiarum a- … rationales, … irrationa- … quarum rationalis op- positorum est, irrationalis ad vnum determi nata, & ab ijs … posibile determina- …]

Perspicuum itaq; non omne quod potest aut esse aut ambulare, etiam opposita ualere. Sunt enim quædam in quibus non est uerum. Primum quidem in ijs, quæ nõ per rationẽ possunt, ut ignis potest calefacere: & potẽtiam habet irrationabilem. Hæ itaq; potentiæ, quæ per rationem sunt, eædem etiam plurimorum sunt contrariorum. Quæ autem sine ratione sunt, non omnes tales erunt: quia, ut dictum est, ignis non potest calefacere & non calefacere. Nec cætera alia quæ agunt semper. Quædam tamen possunt etiam per irrationabiles potentias simul opposita suscipere. Dictum est autem hoc hac de causa: quia non omnis potentia oppositorum est susceptiua, neq; omnes eædem specie dicuntur.

Côm.47. Soluit quæstionem. vbi debes scire ꝙ vt in græco dinaton hoc est posibile deriuatur à diname hoc est potentia: sic apud nos posibile dicitur à potentia: vt igitur potẽtia est multiplex: sic posibile erit multiplex. Potẽtia vero est quædam actiua, quædam pasiua. Rursus siue actiua: siue pasiua, est alia rationalis: alia irrationalis. Potentia itaq; actiua irrationalis: omnino est determinata ad esse: qua ratione dicetur potẽtia fm dimidium. Pasiua vero siue rationalis vt intellectus: siue irrationalis vt materia prima: atq; subiectum est indifferens ad opposita. Similiter actiua rationalis (vt voluntas vt nõnulli sentiũt) est ad opposita. Propterea inquit, dictum est autem hoc siue hæc diuisio de potẽtia ipsa dicta est ad indicandum ꝙ non omnis potentia oppositorũ est susceptiua: neq; oẽs eædem specie dicuntur: vt visus & auditus alterius speciei sunt, aliæ eiusdem vt omnes visus: vel omnes intellectus humani. Quare vt potentia alia est ad vnum dimidium tm̃, puta ad non esse, Alia ad vtrunq;: sic & posibile: quod denominatur à potentia ijs modis dicetur. Hæc est solutio quæstionis, verba translatione patent. Quo vero ad verba ipsa græca attinet: verbum illud hose: licet latine sit quęcunq;. hic trãstuli omnes: quia ad aures sonat magis.

Cum itaq; potẽtiæ nonnullæ multiplices sint, ipsum quoq; posibile non simpliciter erit. Sed aliud quidem cum in actu sit, uerum erit: ceu potest aliquid ambulare, cum ambulat: & omnino aliquid potest esse cum iam actu sit, quod quidem posse esse dicitur. Aliud uero cum forsitan aget, ut potest quidpiam ambulare, quia forsitan ambulabit.

Accepit ipsum posibile dici nô vno modo per hoc ꝙ potentia non dicitur vno modo: nũc idem altius explicando inquit. Cum itaq; potentiæ nonnullæ multiplices sint: cum alia sit ad vnum tm̃: alia ad vtrunq;: ipsum quoq; posibile: quod à potentia traducitur, non simpliciter siue vno modo erit: sed etiam multiplex. Verbum illud multiplices græce est omonimæ: & licet latine sit æquiuoce: hic non sonat vt expositores & Boetius intelligunt. Vno igitur modo aliquid dicitur posibile pro eo, qđ est de inesse: vt potest aliquid ambulare vel esse: cum ambulat: aut est iam. Alio modo dicitur ꝓ eo quod nondum exiuit ad actum: sed forsitan exibit. Vt pôt quidpiam ambulare, quia forsitan ambulabit. Côm.48.

Et hæc quidem potentia in rebus, quæ mouentur duntaxat est, illa uero etiam in immobilibus. At per utrasq; uere dicitur aliquid potest ambulare aut esse: atq; quod ambulat & iam actu est: etiam ambulare potest. Posibile itaq; de ipso necessario hoc modo non simpliciter uere dicetur, sed alio modo uere. Quare cum ad particulare uniuersale sequatur, ad ipsum necesse esse sequetur posibile esse, non tamen omne.

[Ad necesse esse sequitur posibile esse fcdm dimidium, i. quod non est ad opposita.]

Tangit differentiam & conuenientiam inter dictas potentias, & vult ꝙ illa potentia, quæ est. d opposita solum locum habeat in quæ mouentur, eiusmodi sunt corruptibilia & variabilia, potentia vero ad vnum tm̃ etiam in immobilibus reperiri potest. Dicimus.n. solẽ posse oriri: deum posse esse: & talia. Ponit tamen conuenientiam ꝙ per ambas aliquid denominari pôt posibile: vt tam id quod nondum est: sed forsitã erit: quam id quod ambulat: & iã in actu dicitur posse ambulare. Tunc quasi rñsionem epilogando soluit ad formam, & inquit, posibile itaq; de ipso necessario hoc modo ad vtrunq; sumptum non simpliciter vere dicetur, sed alio modo vere dicitur: cum accipitur pro dimidio, quare infertur: cum ad particulare vl'e sequatur: ad ipsum necesse esse sequetur posibile esse: non tm̃ omne: sed fm dimidium. Videtur.n. ipsum necesse esse vt particulare quid: quia ad esse tm̃: ipsum contingens vt vl'e: quia ad esse: & non esse. Quærunt iuniores vtrum necessarium sit particulare respectu contingentis. Ego dicerem ꝙ contingens & necessarium possunt cõsiderari respectu suppositorum temporis: & hac ratione ipsum necessarium est vl'e: cum sit de omni tempore: ipsum vero contingens est particulare: cum sit de aliquo tempore. Aut respectu suppositorum rei: & hoc modo contingens est vsius ipso necessario: cum cõpetat mobilibus & immobilibus. Necessarium vero immobilibus tm̃. Côm.49.

Est itaq; etiam principium omnibus forte rebus, quæ sunt aut non sunt, ipsum necessarium atq; non necessarium: & reliqua ut ad hæc consequentia consideranda sunt. Perspicuum nãq; est ex ijs quæ diximus id quod est necesse esse, actu esse. Quare cum ea quæ sunt sempiterna, priora sint: etiam quod est actu ipsa potestate prius erit.

[Necesse esse præcedit oẽs modales.]

Côm.50. Stoici sumpserunt ordinem æquipollẽtiarum ab ipsis contingentibus, & deinde per regulas contingentiũ dederunt ordines in alijs. Arist. igitur reprehendit eos, & probat ordinem esse sumendum à necessarijs siue nõ necessarijs. Immo declarat ipsa necessaria siue non necessaria esse prima consideratione, reliqua esse consideranda, vt consequentia ad hæc. Syllogiçat aũt hunc in modũ sempiterna: & semper in actu sunt priora ijs quæ

potestate

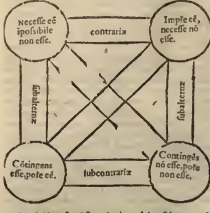
potestate sunt. At necessarium est sempiternũ & semp actu. Igitur ipsum necessarium est primum ipso inesse: & ipsum inesse actu prius ipsa potestate, Stoici igitur naturalẽ ordinem non seruarunt: in talibus eorũ regulis,

Rerum essentia hic ordo per gradus.

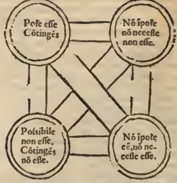
Et hæc quidem sine potestate actu sunt, ut primæ substantiæ: alia uero actu cum potestate sunt, quæ quidem natura priora sunt, tempore uero posteriora. Alia uero nunquã actu sunt, sed potestate duntaxat.

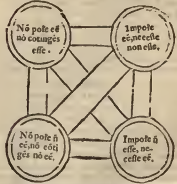
Cõm. 51. Rerum igitur ordinẽ hoc mõ Arist. constituit, vt prima sint q̃ sine potestate actu sunt, & in hoc ordine collocant græci substas diuinas atque è materia oĩno separatas. Post hæc & in scd̃o ordine sunt, quæ actu quidem sunt; sed cũ potestate, & in hoc ordine collocant corpora ipsa quæuis. Hæc natura atq; præstantia potentiam: & subiectum excellunt, materia vero hæc tempore excedit: quod cum non sit logicum, Metaphysicis omitto. Post hæc in tertio ordine sunt possibilia esse: quæ q. dem non sunt, sed possunt esse: & hac ratione possibilia sunt, quia non sunt: & esse possunt. Et in hoc ordine statuunt motus tempus: transmutationes: & id genus. Ab ijs triplex orta est enũtiationum materia. Alia quidem qñ prædicatum inesse subiecto dr̃: & non pôt non inesse: quæ materia dicitur necessaria vel imposs: si sit ad nõ esse. Alia est cum prædicatum inest subiecto actu, pôt tñ non inesse, & hæc dicitur materia de inesse. Tertia est in qua p̃dicatũ nõ inest actu subiecto, sed pôt inesse, q̃ dicit̃ materia cõtigẽs. Ad oĩum eorũ, q̃ dicta sunt declarationem, describamus figuram quadrangularem,

Propositionum materia à rebus sumpta.

Circa igit̃ pręsentẽ figurã primo debes scire ꝙ ppõnes in his positæ sunt in terminis transcendentibus, & vt sint cões ad oẽs terminos: & ad oẽs quãtitates. Hoc enim dat intelligere esse debere esse similes in oĩbus pręter qualitates & modos, vnde pro regula in oĩbus his seruãda est, vt termini sint ifses: & quantitates ifses, soluq; mõ differunt: & qualitate. Scd̃o debes scire ꝙ leges harũ sunt oĩno eædẽ vt illæ de inesse, ẽt quo ad subalternas: in qbus potius infernæ sequunt̃ supernas: quã econtra. Tertio debes scire ꝙ vt in illis de inesse æquipollentiæ accipiebantur per tres regulas in cõtradictorijs per negationem præpositam: in cõtrarijs per postpositam: in subalternis per præpositã & postpositam: ita in his. Quibus declaratis facile patet correptio figuræ stoicorum; quæ hoc modo subscribatur.

Hæc figura est secundum Aristot. descriptionẽ: quæ corrigit illam stoicorum.

PARTICVLA QVINTA.

De oppositione propositionum differit quæ magis opponantur, aut quæ penes enunciandi modum, an quæ sunt ex oppositis prædicatis.

VTRVM *uero contraria sit affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, atq; oratio orationi: ut illa quæ dicit, omnis homo est iustus, illi quæ dicit nullus homo est iustus: an quæ dicit, omnis homo est iustus, illi, quæ dicit, omnis homo est iniustus: aut ut Callias est iustus, & non est Callias iustus, Callias iniustus est: quæ igitur nam harum contraria est.*

DEBES scire quòd enuntiationes bifariam intelliguntur ôpponi, vno modo penes oppositum modum enuntiandi, vt contrariæ, vt omnis bomo est iustus, nullus homo est iustus: aut vt contradictoriæ, velut aliquis homo est iustus, nullus homo est iustus, Alio modo opponi possunt: penes opposita prædicata quæ dicuntur de eisdem subiectis: vt homo est iustus, homo est iniustus: homo est bonus, homo est malus, Callias est albus, Callias est niger, equus est bonus, equus est non bonus: & tales, ijs acceptis quidam dubitationem Aristot. intelligunt positiue atq; absolute, hoc modo, videlicet, vtrum propositiones opponãtur penes contrarium modum enuntiandi: an penes contraria Cõm. 52. Prima expositionis.

contraria prædicata: sed hoc stare non potest: quoniam (Confutatio.) in hoc libro non semel quæstio est absoluta. Dictum est enim in primo: & hoc secundo: ꝙ oppositio solum est in propositionibus ſm oppositum modum enunciandi: & non secundum opposita prædicata: quoniam enunciationes oppositæ ſm contraria prædicata possunt esse simul falsæ: vt lignum est homo albus, lignum est non homo albus. Cum igitur quæstio est soluta, non videtur rationabile ꝙ rursus debeat repeti. Amplius hæc expositio solum intelligit de oppositione cõtraria: quod etiam falsum est: cum Aristo. exempla det in contradictorijs singularibus: & contrarijs vniuersalibus.

(Expō propria.) Melius igitur videtur mihi ꝙ littera sit legenda comparatiue: vt græci legunt: cum enim Arist. declarauit enũciationes bifariam opponi aut penes enunciãdi modos: aut penes cõtraria prædicata: petit nunc quæ magis opponuntur hæ quæ opponuntur penes oppositos enunciandi modos, vel illæ quæ opponuntur penes opposita prædicata. Rursus videtur ꝙ Aristot. per enantia græce intelligat oẽs oppõnis ſpẽs siue contrarias siue con- (Quæstio.) tradictorias: vt exempla monstrant. Quærunt hic quæ oppositio sit inter propositiones, quarum vna sit vera altera falsa. Respondent nonnulli talem oppositionem esse contrarietatem, hæ enim contrariantur apud eos, homo est animal, homo est lignum. Persuadent primo quia opponuntur: & non priuatiue nec relatiue nec cõtradictoriæ: igitur contrariæ. Secundo, illa oppositio consurgit ex compositione propositionum facta ab anima: in quibus non potest esse nisi contrarietas. Tertio quæ ponunt aliquid non opponuntur contradictoriæ. Alterum enim contradictoriorum nihil ponit: vt Aristot. inquit. Et ita concludunt tales propositiones: quarum vna est vera, altera falsa opponi contrariæ. Sed hæc responsio friuola atq; stulta videtur. Prima: quia omnes aiunt inter ens & non ens potius esse contradictionem: igitur si verum & falsum opponuntur potius contradictoriæ, est enim falsum non ens primo posteriorum. Secundo ea per quæ declaratur primũ principium disiunctiuum factum ex partibus contradicentibus videntur plus quàm contradictoria: sed Aristo. 4. Metaphysice declarat illud principium, de quolibet est affirmatio vera vel falsa: & de nullo ambæ: per hoc ꝙ nihil potest esse simul verum & falsum: igitur verum & falsum opponuntur plus quam contradictorię vt ita dicam. Tertio Ammonius Boetius & Porphyrius definierunt contradictorias hunc in modum contradictoriæ sunt propositiones oppositæ quæ diuidunt verũ & falsum in quolibet. Demum Arist. in fine primi priorum idem sentit: vt ijs patet: qui libros Aristo. reuolue- (Rñ propria.) runt. Propterea debes scire ꝙ verũ & falsum possunt opponi incomplexe: vt entia & non entia, aut complexe. Si opponuntur incomplexe: patet ea opponi contradictoriæ vt ens & non ens, si complexe: sic opponũtur interdum contrariæ. Si colliguntur à propositionibus contrarijs, interdum contradictoriæ si à contradictorijs colligantur. Tunc rationes oppositæ per hanc distinctionem omnes diluuntur: vt intelligenti patet. Prima enim deletur ꝙ verum & falsum vt in terminis opponuntur contradictoriæ vt diximus primo posteriorum: quia vnum significat ens alterum non ens: vt in propositionibus opponuntur non semper vno modo. Secunda tollitur per idem: ꝙ verum & falsum vt in ꝓpositionibus consurgit ex compositione facta ab anima, sed vt in terminis non sic est. Tertia etiam euertitur: quoniam verum & falsum: vt in propositionibus aliquando ponunt aliquid aliquando non ponunt: cum insunt in propositionibus contrarijs ponunt in contradictorijs ponunt. At in terminis semper falsum nihil ponit. Hæc sunt peripathetice dicta: reliqua quæ dicuntur sunt extrinseca à doctrina nostra.

Si enim ea quæ in uoce sunt, imitentur ea quæ in anima sunt: atq; illic opinio contraria est quæ est contrarij, ueluti illa quæ est, omnis homo est iustus: eius quæ est, omnis homo est iniustus: etiam in his affirmationibus quæ in uoce sunt eadem ratione se habere necesse est. Quod si illic non sit opinio contraria ea quæ est contrarij: neq; affirmatio affirmationi cõtraria erit, sed ea negatio quæ quidẽ dicta est. Quare considerandum est quæ nam falsa opinio opinioni ueræ cõtraria sit: utrum ea quæ est de negatione, uel quæ contrariũ esse ratiocinatur. Quod quidem hac ratione explico: est quædam opinio de bono ipso q, sit bonum uera, alia uero q, non sit bonum falsa, alia rursus q, sit malum, quæ nam itaq; harũ opinioni ipsi ueræ contraria est, atq; utrum ea per quam est contraria una sit. (Ex opinionibus quando sit contraria, ea quæ de contrario, vel quæ contraria enunciat.)

(Cõm. 33.) Nonnulli ardeliones volunt ꝙ in hoc textu Aristot. soluat: & breuiter velit ꝙ enunciationes sint magis oppositæ: quæ sunt ſm oppositos enunciandi modos: quã quæ sunt de contrarijs extremis, vlterius ex littera syllogiçant sic hypothetice, si opiniones sunt oppositæ quæ sunt de oppositis, enunciationes in voce erunt oppositæ, quæ de oppositis, hæc perspicua est: qm̃ ea quæ sunt in voce imitantur ea quæ sunt in mente. Destruitur antecedens: sed opiniones non sunt oppositæ quæ sunt de oppositis: sed quæ opposito modo enunciant. Igitur nec enunciationes. Quod si dicas syllm̃ peccare in logica: & contra regulas vltimi capituli primi priorum: iam hñt euasionis locum: ꝙ Aristo. arguit per consequentiã in ipso: in qua termini conuertuntur. Mihi aũt magis (Expō propria.) ad aures textus & Boetij atq; bonorum expositorum videtur esse aliter dicendum: ꝙ Arist. mouet vnam aliam q̃ōnem: ex cuius solutione patebit solutio ad principalem dubitationem. Est.n. dubitatio accessoria in opinionibus, vtrum, videlicet, opinio contraria sit quæ de contrario: an quæ contrariæ enunciat. Oñdit aũt q̃ōnẽ hanc esse ad propositũ per hoc: quia quales opiniones sunt in anima: tales enunciationes sunt in voce: hoc est si opiniones contrariæ sunt quæ de contrarijs: ẽt enunciationes erunt contrariæ quæ de contrarijs: & si ecõtra opĩones contrariæ sunt non quæ sunt de cõtrarijs: sed quæ cõtrario mõ enũtiant: ẽt enũtiationes ipsæ. Et ꝙ hæc sit expõ: lege litteram. Inquit, si.n. ea quæ in voce sunt, imitentur ea quæ sunt in aĩa: siue dianoetica parte: atq; illic opinio contraria est quæ est cõtrarij: vt exẽpla indicant: ẽt in ijs affirmationibus quæ in voce sunt eadem ratione se hr̃e necesse est. Cõtra ẽt si illic sit opinio contraria ea quæ est contrarij: neq; affirmatio affirmationi in voce contraria erit: sed ea negatio quæ quidem dicta est: cum igitur ita est in enunciationibus: vt in opinionibus: erit dubõ de opinionibus: & inquit, nam falsa opinio opĩoni veræ cõtraria sit: vtrũ ea falsa opĩo quæ est de negatione: vel ea falsa opĩo quæ contrariũ esse cõtẽdit: qđ magis exẽplo explicat, & inq̃t, est quædã opĩo de bono ipso ꝙ sit bonũ, verbi cã, de virtute ꝙ sit bona: & hęc est põ vera, alia vero de bono vt de virtute ꝙ nõ sit bonũ: & hæc est falsa. Alia rursus falsa ẽt ꝙ virtus sit malũ: quærit nunc q̃ nã harũ duarũ falsarũ ipsi põni veræ de virtute ꝙ sit bona contraria est: vtrum prima

quæ est per contrarium enuntiandi modũ: an scđa quæ est per contrarium siue priuatorium prædicatũ, & addit et dicens: & vtrũ ea per quam vel cui contraria est ipsa põ vera sit vna vel plures: Addit aũt hoc per contraria immediata vt genitum & ingenitum. Eadem.n. vis est de ingenito & de non esse genito, de quolibet.n. dicitur aut genitum aut ingenitũ: vt de quolibet dr̃ esse genitum vel non esse genitum. Propterea addit & vtrũ oppositio contraria & priuatoria habeat vim vnius oppositionis vel plurium nam in quibusdam habent vim vnius in quibusdam vim duorum. Ex ijs patet Aristot. ipsum non soluere: sed quæstionem rursus mouere de opinionibus: ex cuius nouæ quæstionis solutione patebit solutio ad principalem quæstionem.

Contraria opiniones sunt, q̃ de eadem re cõtraria prædicata suspicantur. *Arbitrari itaq; opiniones contrarias ex eo ita definitas esse, quia sunt contrariorum falsum est. Nam boni quoniam bonum est, atq; mali quoniam malum est eadem forsitan est opinio & uera: siue plures siue una sit. Sunt autem hæc contraria, non quidem quia contrariorum sunt, sed potius quia contrario sese habent modo.*

Cõm 54. Antequam solueret quæstionem principalem: vt diximus. Interposuit qõnem de contrarietate opinionũ: & quia solutio primæ qõnis apparebit ex soĺone scdæ qõnis, quæ est de contrarietate opinionum. Propterea nunc soluit quæstionem secũdam: deinde soluit primã qõnem vt videbitur. Est igitur solutio secundæ qõnis opiniones esse contrarias, non quia de contrarijs subiectis sunt contraria prædicata: vt de liberalitate quia bonum est, de auaritia: quia malum est: sed quia de eadem re sunt prædicata per contrarietatem dicta: veluti de voluptate, quia bonum est: vt Epicurus autumat, aut quia malũ est, vt stoicus: & pp̃ea non oportet definire contrarias opiniones: quatenus de cõtrarijs subiectis contraria prędicata enũtiant: sed potius quia de vna eadẽq; re contraria suspicantur. Huius solutionis cãm assignati quia de contrarijs subiectis contraria prædicata enuntiando potest esse eadem opinio: eadẽ dico ẽm consensum, quia sibi pñt consentire in veritate atq; compossibiles esse. Sunt.n. hę ambæ compossibiles, liberalitas est bonum, & auaritia est malum. Ambæ quoq; ẽm opinionem peripatheticorum. Inquit, arbitrari itaq; opiniones esse ita contrarias definitas: ex eo quia contrariorũ sunt. Hoc est: quia cõtraria p̃dicata suspicanẽ de cõtrarijs subiectis: falsum est. Cuius rõnem breuẽ subscribit: & inquit, nam boni vt liberalitatis: qm̃ bonum est: atq; mali vt auaritiæ: qm̃ malum est: eadem forsitan est opinio, & quoniã mõ horũ sit eadẽ opinio subscribit: & inquit: & vera. q.d. eadem est illorum opinio quæ ad cõsensum atq; veritatem, propterea dixit forsitan: quia illorum non est eadẽ opinio simplr̃, sed quodãmõ vt generatim. Sed quia posset quis dicere illorum nõ esse eãdem opinionem: quia illa sunt plura prædicata de pluribus subiectis: propterea subiungit siue plures sint siue vna. Vtroq; enim modo vna opinio illorum est saltem quo ad veritatis consensum. Sic igitur opiniones contrariæ sunt: quæ de eadem re contraria prædicata suspicantur. Sed statim obijciet cauillator arguendo hæc nõ esse contraria: quia contraria esse debent simpliciter in totoq;: ac illa sunt solum quo ad prędicata contraria: & non quo ab subiecta. Igitur non sunt penitus contraria. Propterea quasi cauillum hunc refellendo subiungit, sunt aũt hæc contraria: non qdẽ quia contrariorũ sunt: hoc est penes contrarietatem subiectorũ: sed potius qa contrario sese habent modo. Et ita sunt contrariæ illæ opiniones contrarietate sumpta penes contrarietatem prædicatorum & modi enũtiandi, & non subiectorum Hæc est solutio breuis & generalis.

Si itaq; boni una quidem opinio est, quoniã est bonũ, alia uero, quoniã non est bonũ, alia: quoniã aliquid aliud est quod non est nec esse põt. Harũ quidem nulla profecto ponenda est: neq; ea qua inesse quæ non insunt creditur, neq; ea qua non inesse quæ insunt extimatur: nam infinitæ sunt ambæ: & qua inesse creditur quæ non insunt, & qua non inesse quæ insunt putatur: sed illę in quibus est deceptio, hæ autem sunt in his, ex quibus generationes ipsæ proficiscuntur: at generationes ipsæ ex oppositis sunt: quare etiam deceptiones. *Opiniones oppositæ sunt non quæ de eadem subiecto cõtraria prædicata enunciãt, sed q̃ secundum contradictionem sunt.*

Generatim interpositæ qõnis solutionẽ dedit & voluit oppositas opiniones esse, quæ contrario modo suspicantur de eadem re & visus est velle contrario mõ fieri: qñ de eadem re contraria prædicata enuntiantur, sed quia hoc non est simplr̃ verum, nunc speciatim declarat dictam soĺonem. Vbi aiaduersione dignum quid velit Boetius de eadem rẽ, vt de liberalitate esse vnã opinionẽ tm̃ veram, verbi causa: quia est bonũ: plures tamen falsæ sunt: vt q liberalitas non est bonũ: & q est aliud quã est: vt q est malum, opinari autem liberalitatem esse aliud quã est: esse põt duplr̃: vt q est malum quia sibi insunt quædam quæ non insunt: vt fugiendum odiosum turpe: & id genus: quæ malo insunt: aut q sit malum: quia ei non insunt ea quæ insunt: vt quia non est vtile: quia non est appetibile: quia non est honestũ. Sic igitur liberalitatem esse aliud quã est vt malum: est duplr̃: vel quia sibi inesse creditur ea quæ non insunt: vel quia sibi non inesse creditur quę insunt. Arist. igitur vult opinioni veræ, videlicet, illi liberalitas est bonũ: solũ opponi eã opinionem falsam: quæ per negationem atq; contradictionem est: vt illa, liberalitas non est bonum, hæc enim contradicunt. Nam prima est indefinita vel particularis affirmatiua. Secunda est indefinita negatiua: quæ æquiualet vlĩ negatiuæ. Illam vero quæ est per contrarietatem prædicari non vult opponi: quia põt vt visum est per infinita multiplicari. At opponi nõ est nisi vno modo: vt enim dicebatur vni vnum opponitur per se. Infinita vero per accidens. Inquit. Si itaq; boni vna quidem opinio est & vera: qm̃ est bonum: vt q liberalitas est bonum, adieci autem verbũ illud {vna} quia constructio græca expościt ipsum. Alia vero est: quoniam non est bonum: & hæc est illi contradictoria. indefinita enim negatiua valet vniuersalem negatiuã, alia est: quoniam aliquid aliud est quod non est: nec esse potest vt quod liberalitas est malum. Hæc enim illi incompossibilis est. Data distinctione docet: quæ nam harum duarum sit dicẽda illi opposita, & inquit, harum quidem nulla ponenda est: supple illi opposita, quasi dicat nulla de numero earum quæ sub secunda continentur, quas explicat & inquit: nec ea qua inesse quæ non insunt creditur, vt quod sit malum quia fugiendum: quia odiosum: quia turpe: neq; ea qua non inesse: quæ insunt putatur vt q sit malum: quia non est vtile: quia non est appetibile: quia non est honestum, cuius rationem inquit: nam infinitæ sunt ambę tam & ea qua inesse creditur quæ non insunt: quam & ea qua non inesse quæ insunt putatur. Potest enim malum putari inesse liberalitati per infinita: vt quia turpe: quia inhonestũ: qa odiosum: & sic de infinitis, etiã qa nõ vtile: qa nõ appetibile: & sic de infinitis. Sic igiẽ patet q̃ nã nõ sit illi opposita,

opposita.docet deinde quæ sit illi opposita & inquit: sed illæ in quibus est deceptio sunt oppositæ: hoc est quæ contradicunt:& hoc declarat dicens.hæ autẽ sunt in his,ex quibus generationes ipse proficiscuntur: & generationes ipsæ ex oppositis contradictoriȩ sunt quare & deceptiones:& ita opiniones oppositæ sunt:quȩ contradictoriæ repugnant. Sic igitur illi opinioni quæ est, bonum est bonum : hoc est liberalitas est bonum . ea opinio opponitur quæ est liberalitas non est bonum: quæ æquiualet illi.nulla liberalitas est bonum : & nõ ea quæ est,liberalitas est malum:nam siue sit malum per hoc qđ est aliquid aliud q̃ est: vt quia odiosa:quia turpis:& id genus siue per hoc qđ non est id quod est: vt quia non est vtilis:quia non est honesta: & id genus:nõ põt illi opponi : quia vtroq; modo opposita illi erunt infinita.modo vni vnum tm̃ opponitur : vt totiens diximus.

Declaratio verborum.

Quo vero ad verba attinet:verba illa.{Aliarũ quidem nulla ponenda est: neq; quæcunq; esse quod non est opinantur:neq; quæcunq; non esse quod est. Infinitæ.n.vtræq; sunt:& quæ esse opinantur: qđ non est:& quæ non esse quod est}non bene à Boetio(vt mihi videtur)intelliguntur.Primo,quia verbũ illud {aliarum}quod græce est allon:nõ ad oẽs alias refertur : sed ad spẽs quæ continent sub secundo oppositionis modo, videlicet,ad id quod dicebatur , qm̃ aliquid aliud est quod non est nec esse põt : Illi.n.opinioni quæ est. liberalitas est bonum generatim. duo tm̃ opponũtur, videlicet,& liberalitas nõ est bonum : & liberalitas est malum.Secundæ vero oppositionis duæ sunt spẽs. Potest.n.liberalitas dici malũ:vel quia esse intelligitur aliquid aliud q̃ non est, vt odiosum vt turpe : & id genus : vel quia non esse id quod est:vt quia nõ est vtilis : quia non est honesta & id genus.Igitur verbum illud ad species secundæ oppositionis retulit & nõ ad gña : vt Boetius voluit. Secundo videtur errasse Boetius:nam non tres oppositiones illi Arist.fecit:sed duas. Secunda tamen subdiuisa in duas alias: & hoc Boetius non percepit. Tertio,quia verbum illud {opinantur} quod græce est doxaçusin nõ est deponẽter intelligendum : sed passiue.q.d.credunt. Non.n.potest constructio ad aliquid referri:vt intelligenti græca verba patet . vlterius verba illa{Sed in quibus est fallacia}siue deceptio. Boetius ad principiũ deceptionis retulit . Est enim oĩs deceptionis principium affirmatio & negatio:veluti cuiuslibet generationis est ens & non ens: & in hoc recte Boetius intelligit.Hæc quo ad translationes ipsas.

Res cum sit ipsa per se, et sui contrarij negatio p accidens, eam opinionem veriorem esse oportet quæ sui affirmatio est, et falsiorem quæ sui negatio.

Si igitur quod bonũ est, & est bonũ , & est non malum: atq; alterũ quidem per se,alterum autem per accidens.accidit enim ipsi non malũ esse,et esse in unoquoq; ea opinio magis uera,quæ est per se,etiã falsa:siquidem & uera . Ea igitur quæ est,quoniã non est bonũ:quod bonum est . Illius quæ per se est falsa est,illa autem quæ est,quoniã malũ est:est eius quæ est p accidẽs.Quare magis erit ea opinio falsa,profecto quæ est negatio boni quã ea quæ est contrarij affirmatio.

Com. 56.

Hactenus Arist.& generatim & speciatim soluit secundã qõnem:nũc vult dictam solonem pbare : vt mihi videt:& oĩbus expositoribus placet.Ad huius primȩ rõnis robur sumit quȩdam ordine quodã:& primo sumit vnãquãq; rem & esse ipsam:& esse sui cõtrarij negationẽ.verbi causa:liberalitas & est bonũ, & est nõ malum . Sumit secũdo rẽ esse ipsam p se: & esse negationẽ cõtrarij p accñs.verbi causa:liberalitas p se est bonũ,& per accñs est nõ malum:nã accidit ipsi liberalitati non malũ esse.& hoc inqt.Si igit qđ bonũ est vt liberalitas & est bonum:& est non malum:hoc est primũ,atq; alterum quidem per se vt bonum . alterũ vero per accñs vt non malum:cuius rõnem subscribit.d.accidit n.ipsi liberalitati non malum esse,hoc est scdm.Et littera debet legi suspensiue:vt videbitur.

Consideratio verborum.

Quo vero ad verba attinet: illud verbum{accidit}quod græce est simbebyke:non est intelligendũ pro accidente proprie: quo solemus dicere album subiȩ accidere:sed pro secundario atq; non principali : quo dicimus risibile accidere homini:quia secundo loco competit .

Dubitatio.

Sed occurres: nam videtur q̧ tam negatio contrarij quam affirmatio sui per se primo modo isit rei. Est.n.liberalitas bonum per se primo mõ,est nõ malum per se primo mõ:igitur non est alterum per se & alterum per accidẽs.

Solutio Boetij.

Boetius per verbum per se intelligit esse tale per naturam.quo dicimus liberalitatem esse bonum per naturam:& auaritiam malum nõ per nãm:& per verbum per accñs intelligit tale per naturã.Sed hæc expõ nõ conuenit aliis.

Confutatio.

Tunc.n.corpus non esset album per se,& non nigrum per accidens : nã neutrum est per naturam:& tñ.Arist. primo Posteriorum ait.lignum esse album per se & nõ nigrum per accñs.

Propria solutio

Melius igitur dicere Arist.velle per verbum per se esse tale imediate:& hoc modo lignum est album per se : quia non mediante aliquo . est tñ nõ nigrum per accidens:quia mediante albedine.

Replica.

Sed replicabis lignum non esse album per se: quia est tale mediãte superficie .

Defensio.

Propterea intellige Arist. voluisse aliquid esse tale per se,hoc est per carentiã medij cõtrarij. tale aũt per accñs propter affirmationẽ contrarij . Sumit tertio q̧ si sunt duæ opiniones verȩ ea : verior est quæ per se vera est.Similiter si duæ sunt falsæ ea erit verior quæ per se falsa est.cuius rei causa est : quia ita de falso est censendũ vt de vero . Et hoc vult habere q̧ ea opinio quæ est affirmatio sui est verior:ea aũt falsior q̃ est negatio sui verbi cã,hæc est verior: liberalitas est bonũ: q̃ illa liberalitas est non malum.Hæc aũt falsior,liberalitas non est bonum: q̃ illa,liberalitas est malum. nã semper veritas p se est magis talis veritate per accñs & falsitas per se simir magis talis falsitate per accñs. Inquit.Et est in vnoquoq; ea opinio magis vera:quȩ est p se:supple q̃ ea q̃ est p accñs:ẽt falsa est magis ea q̃ est p se falsa q̃ ea q̃ est per accñs falsa,siquidem & vera.Idẽ nãq; est iudiciũ de vero & falso.Propterea cõcludit id quod vult habere per hanc tertiam assumptionẽ:& inquit.Ea igitur supple opinio q̃ est:qm̃ non est bonũ qđ bonũ est: Illius quæ per se est,videlicet,bonũ est bonũ opposita:supple falsa est:& ita hȩc bonũ non est bonũ. est p se falsa . Nã oppositum p se vero:vr̃ per se falsum. Illa aũt quæ est qm̃ malũ est:est opposita falsa:eius quæ est per accñs vera,videlicet,illius.bonũ est nõ malum: & sic patet tertia assumptio:& hic terminatur in græco suspensio:& cõcludit ex iis suppõnem q̃ vult:& inquit: quare magis erit ea opinio falsa:profecto quæ est negatio boni,videlicet,bonum nõ est bonũ:quã ea quæ est contrarij affirmatio,videlicet,bonũ est malũ. Vñ syllõs litteræ erit,magis falsum magis vero magis opponitur, negõ boni magis falsa est q̃ affirmatio mali vt ex dictis patet . gitur negõ boni magis opponitur affirmationi boni:q̃ affirmatio mali. Aiaduersione dignũ Ari.sumpsisse exemplum de bono & malo loco oium taliũ,sed accepit ipsum vt sermo esset notior. Voluit tñ habere hãc vr̃em:vt vnicuiq; affirmationi sm̃ opinionem semper magis opponatur negatio q̃ affirmatio contrarij.

Syllogismus litteræ.

Opiniones contrariæ maxime distant in rõne differentiæ, non aũt oppositionis, contradictoriæ aũt maxime opponuntur secundũ rõnem oppositionis. Oppositum bifariã inueniri. Cõm 57.

Falsus tamen circa unumquodque is maxime existit, qui contrariam habet opinionem. contraria siquidem circa idẽ plurimum differant.

Quid velit hic Aristo.facere: non satis patet nec ab expositoribus plane habemus, videtur tñ Arist.remouere tacitam qõnem.posset nãq; quis dicere, si negatio est maxima oppositio, contraria opinio est ne maxima oppositio? videtur soluere.vbi debes scire aliqua esse maxime opposita: quæ nõ maxime differunt: aliqua ẽt maxime differre: quæ non maxime opponuntur. verbi causa bonum & malum maxime differunt, quia sub eodem genere maxime distaot. non aũt maxime opponuntur: quia non contradictoriæ, sed contrariç opponũtur. Bonũ vero & non bonum: maxime opponuntur: quia per se opponuntur, & contradictoriæ, non autem maxime differunt: quia sub nullo genere maxime distant. Ad oppositum: opiniones contrariæ maxime differunt: non autem maxime opponuntur. contradictoriæ autem maxime opponuutur: non tñ maxime differunt. Inquit, falsus tñ circa vnumquodq; is maxime existit, qui contrariam habet opinionem: cuius causam ait. Contraria siquidem circa idem genus maxime differunt, & ita opiniones contrariæ maxime distant in ratione differentiç: & non in ratione oppositionis. Contradictoriæ autem distant maxime in ratione oppositionis: non aũt in ratione differentiæ. Hçc mihi videtur de hoc tex. Si vero tu aliter senties laudo. hunc.n.locum nõ aliter intelligo. Boet.vero nimis verbis Aristo.addictus sensum non multum obseruat, cæteri græci grammatici sunt potius.

Hic liberalitas est bonum, non illa liberalitas est malũ, sed illa liberalitas non est bonum opposita est. Commen 58.

Si igitur harum opinionum, altera contraria quidem est. Magis autem est ea contraria, quæ negationis est perspicuũ est profecto hanc contrariam esse.

Epilogat vim rationis quasi sub forma hypothetica hoc modo. Si igitur harum opinionum altera tm̃ contraria quidem est: quia non possunt ambæ esse cõtrariæ: quia vni vnum tm̃ est contrarium. magis autem est ea contraria illarum: quæ est negationis: & nõ quæ est contrarij affirmatio: vt probatum est profecto perspicuum est hanc tm̃, videlicet, quæ est negatio contrariam illi esse. Et ita illi liberalitas est boonm, hæc tm̃ contraria est. liberalitas non est bonum: & oon illa, liberalitas est malum. Hæc est cõclusio & syllogismi vis. Quo vero ad verba attinet verbum illud contraria qđ græce est enantia, hic non vt in primo lib. sumitur, sed pro opposita. sumpsit enim speciem pro genere.

Qua non sit contrarij affirmatio.

At ea quæ est q̃ bonum est malum: composita est quando quidem necesse est: forsitan opinari illud idem non esse bonũ, quodquidem est malum.

Commen. 59.

Boetius videtur velle Arist. pooere secũdam rõnem: quæ talis est: ea duarum falsarum simplici veritati opposita est: quæ est simplex & non quæ est composita. At affirmatio contrarij. verbi causa, bonum est malũ: non est simplex sed cõposita. cõtinet.n. illã, bonũ, non est bonum. quicquid.n. est malum non est bonum: & nou econtra. Potest.n. aliquod non esse bouum tñ non est malum: vt heremita extra ciuitatem: vt Auer. ait. Igitur affirmatio contrarij nõ est simplici veritati opposita, sed solum ipsius negatio, hæc vr̃ ratio Boetij. Quæ quidem quo ad rem ipsam bona est. non tñ litteræ cõsonat: nã in græco littera inuenit̃ aduersatiue: nisi (autem) ipsum quod græce est de: pro insuper aut ꝑpea legatur.

Qualis expositio Boetij.

Propria expõ.

Vel alr̃ dici põt: q̃ Arist. remouet tacitã dubõnẽ: nam dubitabit aliquis, si negatio sit tm̃ opposita: qualis est affirmatio contrarij: vt bonũ est malũ. Rñdet & inquit. at ea quæ est q̃ bonũ est malũ: quç est affirmatio contrarij: composita est. hoc est continens simplicem negationem: & ita quasi videtur illi simplici veritati ꝑ accidens opposita. non quidem ratione sui: sed rõne simplicis negationis: quæ in ipsa cõtinet̃, & sic videtur illi opposita per reductionẽ: quatenus omne per accñs reducitur ad per se: & q̃ affirmatio cõtrarij contineat negationẽ: probat & inquit. qñquidẽ necesse est forsitan opinari illud idem non esse bonum: & supple tu in grçco: quod quidẽ est malũ. in plus.n.est non bonum q̃ malũ: & propterea affirmatio contrarij dicitur cõposita & quasi cõplicans. adiecit {forsitan} quia nõdum patet an plus sit non bonum: q̃ sit ipsum malum. hoc.n. nõ patet, nisi sciat̃: an inter bonũ & malum detur medium. Quo vero ad verba attinet verbũ illud {cõposita} græce est simpeplesmene: qđ Boetius trãstulit implicita: alij connexa: sed quocũq; modo sit: affirmatio contrarj dicit̃ esse composita: quia continet negationem. Vnde & Aristo. in postprædicamentis ait contradictionem esse vniuersaliorem oppositionem, quia in omnibus alijs includitur hæc quo ad verba.

Ad idem.

Prçterea & si in quibusdam similiter sese habere oportet, etiam hic uidebitur profecto bene esse dictum. Nam aut ubique aut nusq̃ oppositio contradictionis est. At quibus cotrarium ipsum non inuenitur. Ea quidem de his est falsa, quæ ipsi ueræ opponitur: nam qui hominem non esse hominẽ arbitratur is falsus est. Si igitur hæ negationes sunt contrariæ, etiã aliæ contrariæ erunt, quæ oppõnes cõtradictionis sunt.

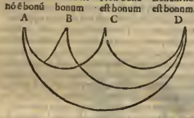
Cõm. 60.

Secundo arguit sic: si in aliquibus opinio falsa opinioni veræ opponitur: quæ est contradictionis siue negationis. In oĩbus & ĩ hoc qđ diximus de bono ita erit. At in aliquibus opinioni veræ ea falsa opponitur, quæ est contradictionis: & nõ quæ est affirmatio contrarij. Igitur hic & in oĩbus ita erit. probat maiorem: Nã hæc est natura cõtradictionis: aut vt in nullis: aut vt in omnibus in quibus inuenitur oppositio: inueniat̃. Est enim vl̃s & in oĩbus includitur vt dictũ est. Minor vero patet in substantijs & quantitatibus. In his.n. non est affirmatio contrarij: cũ in his non sit cõtrarium: & tñ inuenit̃ oppositio. Inquit. Præterea & si in quibusdã sir̃ sese habere oportet: & supple falsa opposita veræ sit negatio & non affirmatio contrarij. etiam hic: & supple in oĩbus videbitur profecto bene esse dictũ: vt negatio falsa sit opposita veræ affirmationi & non affirmatio contrarij. Hæc est maior: cuius probationem affert.d. Nam aut vbiq; aut nusq̃ oppositio cõtradictionis est. Dictũ.n.est eius naturã esse talẽ: vt aut in oĩbus aut in nullis in quibus aliæ inueniuntur oppositiones: ipsa inueniat̃ cũ sit vl̃s & in oĩbus inclusa. Deinde addit minorem: quæ est positio añtis & illius probatioõẽ complicat, & inquit: At in quibus contrarium ipsum nõ inuenitur veluti in substantijs & quantitatibus. ea quidẽ de his est falsa quæ ipsi veræ opponitur. Hoc est solum contradictio siue negatio affirmationi veræ opponitur: quod probat exemplo: & inquit. nam qui hominẽ non esse hoĩem arbitrat̃, is falsus est, & per negationẽ supple illi affirmationi: quæ est. homo est: homo opponitur. Deinde epilogat totã rõnem: & inquit. Si igitur hæ negationes in quibusdam: supple sunt contrariæ. etiam aliæ & in oĩbus alijs coutrariæ erunt: quæ contradictiones oppositiones sunt. accipit hic contrarium

dum

dum dixit {contrariæ erunt} pro opposito. vtitur. n. spẽ pro genere. Hæc quo ad rationem atq; verborum expositionem. Animaduersiõne dignum illam disiunctiuam oppositio contradictionis aut vbiq; aut nusq̃ est: esse falsam de rigore logico: veluti illa etiam. oĩs hõ est albus: aut nullus hõ est albus. Disiũctiua. n. semper inter partes contradictionis disiũgit vt diximus in. 1. lib. Sed ad sensum Arist. vera est: quia illa est natura cõtradictionis. Cũ. n. sit oppositio vl̃s in oĩbus inclusa: oportet vt sit in oĩbus in quibus oppositio reperitur: aut in nullis: & propterea ſm sensum Arist. vera est.

Ad idem. *Præterea simili ratione sese habent, non bonum non est bonum: & bonum est bonum: veluti & ille. non bonum est bonum: & bonum non est bonum. Illi igitur opinioni ueræ quæ est non boni, quoniam non bonum est: quæ nam est contraria? Non enim ea quæ asserit: quoniam malum est. hæc enim erit nõnunquam cum illa simul uera, at nũquam fit ut uera uere contraria sit, est enim aliquid non bonum malum: quare simul uere erunt ambæ. Nec item ea quæ asserit non bonum non esse malum. est enim & ipsa uera. & enim hæc erit simul uera. Restat igitur illi opinioni quæ asserit non bonum non esse bonum: contrariam eam esse quæ asserit non bonum esse bonum. est enim hæc falsa. Quare ei quæ asserit bonum esse bonum ea erit contraria: quæ esserit bonũ non esse bonũ.*

Cõm. 61. Tertio arguit Aristo. per locum à cõmutata proportione hoc modo: vt. A. ad. B. hoc est vt opinio asserens non bonũ non esse bonnm: qđ est in angulo. A. ad opinionẽ quæ asserit bonũ esse bonũ quod est. B: sic. C. ad D. hoc est opinio asserẽs non bonum esse bonum quod est. B. sic. C. ad. D. hoc est opinio asserens non bonũ esse bonum quod est. C. ad opinionem quæ asserit bonum non esse bonum quod est. D. Nam ambæ primæ sunt veræ: & ambæ secundæ sunt falsæ, & sic maior est vera. Igitur vt primum ad tertium: ita secundum ad qnartũ at ipsi. A. primo oppositum est ipsum. C. tertiũ. vt probabitur. Hæc enim opponuntur. non bonum non est bonum: & non bonum est bonn m. Igitur secundum & qnartum opponunt, videlicet, bonũ est bonũ. & bonũ non est bonum. qđ est intentũ. De ratione tangit maiorem & inquit. Præterea simili rõne sese habent. non bonũ est bonũ: & bonũ est bonũ. veluti & illæ. non bonnm est bonnm: & bonũ non est bonum: nam illę sunt ambæ veræ. hæ autem ambæ falsæ. hæc est maior: quæ licet in græco non hoc ordine ponatur tñ nihil deficit: & sensus is est. deinde tangit minorẽ snb forma dubitationis: & inquit. Illi igitur opinioni veræ qnæ est nõ boni: qm̃ non est bonum: quænam est contraria siue opposita? Non enim ea quæ asserit non bonum esse malũ: vel qm̃ malum est. Hæc. n. erit nonnunquã simul cum illa vera. at nunquã fit vt vera vere cõtraria sit. Quod autem posſit simul cũ illa vera esse: probat & inquit. Est enim aliquid nõ bonum malũ vt auaritia: & ita hæ simul stant. non bonum non est bonum: & non bonũ est malũ. nã auaritia non est bonum: & auaritia est malum: quæ tñ nõ bonum dicitur: & ita illi quæ asserit nõ bonum non esse bonũ: non põt esse opposita hæc quæ asserit non bonum esse malũ: cum stent simul sintq; ambæ veræ. Hic solet sumi illa diuulgata maxima. veritas nunquã veritati repugnat: de qua postea dicemus. Maxima. Nec item ea quæ asserit non bonũ non esse malũ, propter rationem eãdem quã subdit. d. Est. n. & ipsa vera: etenim hæc erit simul vera: est quidẽ vera, quia hypocentaurus: non bonum non est malũ: quia non est. est autem simul vera, quia hypocentanrus non bonũ & non est bonum: & non est malum: cum non sit: & cum nec affirmatio contrarij nec negatio contrarij posſit illi opinioni esse opposita: concludit: Restat igitur illi opinioni quæ asserit non bonnm nõ esse bonũ: eã esse contrariã: quæ asserit non bonum esse bonũ. negatiue enim de subiecto infinito opponitur affirmatiua de eodem subiecto: cuius causam subdit dicens. hæc. n. falsa est: & illi incompossibilis. hæc est minor & illius probatio: tunc dat conclusionẽ & inquit. Quare ei quæ asserit bonum esse bonũ: ea erit contraria, quę asserit bonũ non esse bonum: & hæc est proposita cõclusio. Et ait Boetius in commentationibus huius loci hunc syllogismum esse cæteris validiorẽ: quia est ẽ proportione cõmutata: quæ argumentum efficit pollentiſsimũ. Mihi vero videtur syllm̃ hunc esse dialecticũ & non valere nisi in numeris per se. in cæteris autẽ p accidẽs. Propterea hic aut non valet: aut p accidẽs habet vim: qua ratione fit vt hic syllogimus non sit hic positus vt validus: sed vt indicaret hanc positionem de contrarietate opinionũ, etiam conuenire rationibus mathematicis.

Verum perspicuum est nihil interesse, & si affirmationẽ ipsam uniuersalem ponamus. Erit enim tunc uniuersalis negatio contraria opinioni: namque quæ asserit omne quod est bonum bonum esse: ea erit contraria, quæ nullum bonum bonum esse asserit, ea nãq; opinio quæ bonum bonum esse arbitratur si uniuersaliter sumatur: eadem erit illa quæ asserit quodlibet bonum esse bonum. At hæc nihil ab illa differt: quæ asserit omne bonum esse bonum. similis est & de non bono ratio.

Dum Aristoteles disputauit de contrarietate opinionum vsus est enuntiationibus indefinitis, vt illa. bonũ est bonum. & illa. bonum non est bonum. Propterea aliquis posset arbitrari quæ dixit non esse intelligendã nisi de subcontrarijs, quæ sunt aut particulares aut indefinitæ. Propterea docet nunc vti illis ad oppositionem & cõtrariã & contradictoriã. Contradictoriam quidem si altera vl̃s altera particularis sumatur. hæ. n. erunt cõtradictoriæ. bonum quoddam est bonũ, & nullum bonum est bonum. si indefinita affirmatiua particulariter & negatiua vl̃ter intelligatur. vel econtra indefinita negatiua particulariter & affirmatiua vl̃r sumatur. Cõtrariã vero si ambæ vl̃r sumantur: vt oẽ bonum est bonum: & nullum bonũ est bonum: & propterea verbum illud enantia: vbiq; pro opposita sumpsit. Animaduersione dignum q̃ licet indefinita posſit accipi, & particulariter & vniuersaliter pro qualitate materiæ, vt in materia contingenti particulariter. In materia autem necessaria vl̃r. indefinita tamen negatiua vt dicit Alexã. sed magis vergit ad vl̃em negationẽ. affirmatiua Cõm. 62.

matiua vero ad particularem affirmationé:& proptetea hæ duæ.bonum est bonum:& bonum non est bonum, vim habent contradictoriarũ & nó contrariarũ: & hoc inquit. Verum perspicuũ est nihil interesse: & si affirmationem ipsam vniuersalem ponamus. erit enim supple tunc vlis negatio illi contraria:& dixit hoc,quia hactenus affirmationé particulariter & negationé vniuersaliter accepit:& ita vt contradictorias sumpsit.núc auté docet illas sumi vt contrarias, & hoc exponit dicens:opinioni náq; quæ asserit,oẽ quod est bonũ bonum esse:ea erit cótraria:quæ nullum bonũ omne bonum asserit:cuius causam inquit. Ea náq; opinio quæ bonũ:bonum esse arbitratur:si vlr sumat : eadem erit illi,quæ asserit quicquid est bonum vel quodlibet bonum esse bonũ.Ad hæc nihil ab illa differt : quæ asserit omne bonũ esse bonũ. Addit,similis est ratio & de non bono:qa pót etiá sumi vlr:& ita vult hactenus esse sumptas eiusmodi enuntiationes vt cótradictorias:quia indefinita affirmatiua particulariter , negatiua autem vlr vsus est.nunc aũt docuit illas sumi vt contraria , si ambæ vniuersaliter sumantur: hæc quo ad dubitationem.

Quotuplex particulares. Ex his colligi pót ea distinctio quæ dicet primo priorum φ particularium enuntiationũ: quædam est talis per naturam vt homo est albus : quia aliquis homo est albus vt scitha:& aliquis homo nó est albus vt æthiops quædam talis pót: vt aliquis homo est animal:non.n. aliquis homo est aïal,quia aliquis homo est aïal : & aliquis homo nó est aïal:sed quia oïs homo est aïal. Similis ratio est de negatione. *Quot vniuersales.* Amplius & vniuersalium: quædam est vniuersalis per naturam:vt homo est aïal. hæc enim est vniuersalis siue addatur signũ vniuersale siue nó.quædam potest: vt omnis homo est albus: hæc vniuersalis est positione & non natura. *Quot modales.* Similis diuisio effici potest in modalibus.nam quædam est positione possibilis,quædam natura possibilis ; & in cæteris silr. Verum de his in libro priorum abundius dicemus.

Affirmationi opposita est negatio, non autem affirmatio contrarij.

Quare si in opinione ita res sese habet & affirmationes atq; negationes quæ sunt in uoce signa sunt earum quæ sunt in anima:patet & affirmationi contrariam quidem esse eam negationem: quæ uniuersaliter de eodem existit: ut huic , omne bonum est bonum: aut oïs homo est bonus , hanc, nullum bonum est bonum: aut nullus homo est bonus. contradictoriæ uero oppositam: hanc.non omne bonum est bonum . uel non omnis homo est bonus. Patet insuper fieri non posse ut ueræ uera contraria sit siue opinio siue oratio, contrariæ siquidẽ circa opposita sint. Ipsa autem uera circa idem esse possunt: non autem contraria simul eidem inesse possunt.

Hactenus soluit secundam quæstionem de contrarietate opinionum. Nunc ex solutione huius redijt ad solutioné primæ quæstionis. Fuit enim prima quæstio. Verũ affirmationi magis opposita sit negatio an affirmatio contrarij: vt illi,bonum est bonũ. sit magis opposita hæc,bonum non est bonum: vel illa,bonum est malum. Soluit nunc:& hæ solutione secũdę:docet duo in solutione primæ qõnis.quorũ primum est affirmationi esse oppositam negationé & non affirmationem contrarij.Secundum est affirmationi veræ nó esse oppositá negationé veram vel affirmationé cótrarij verá per illam vlem. vero nihil verorum oppositũ esse pót. Inquit. Quare si in opinione ita res sese habet:& affirmationes atq; negationes quæ sunt in voce:signa sunt earũ quæ sunt in aïa. Opiniones.n.in aïa sunt affirmationes vel negationes. enuntiationes vero illarũ signa sunt. Si inquá ita est in opinionibus quæ sunt mentales enũtiationes:patet & affirmationi contrariá quidẽ esse eam negationem:quæ vlr de eodẽ existit:quod exemplo indicat & inquit:vt hic,omne bonum est bonum: aut omnis homo est bonus.hanc.nullum bonũ est bonum:aut nullus homo est bonus. Et hoc si vtamur indefinitis vlr contradictoriæ vero oppositam hanc. nó omne bonum est bonum:vel non omnis homo est bonus:& hoc si vtamur indefinitis vniuersaliter & particulariter. Hæc de primo. Deinde cócludit secundum & inquit. Patet insuper fieri nó posse: vt veræ vera contraria sit:siue opinio.hoc est siue in anima sit siue oratio,hoc est siue in voce sit. accepit.n.verbum illud antiphasin pro oratione & nó pro contradictione. Probat hoc sic,contraria sunt opposita: vera non sunt opposita:igitur vera non sunt contraria. De ratione tágit maiorem.d.cótrarię siquidem circa opposita sunt: & supple oppositæ,hæc est maior. Deinde tangit minorem & inquit.Ipsa autem vera circa idem esse possunt: & nó opposita circa opposita. Addit repetitioné maioris dicens.non autem(vt dictũ est) contraria inesse possunt eidem.Repete conclusioné,videlicet, igitur vero nullum verum est contrarium: & sic patet solutio primæ quæstionis:& cóclusio libri. *Quæ theophrastus contra Aristo.* Theophrastus vt græci narrant aduersus Aristotelem opinatur cótrarietatem esse maioré oppositioné ipsa contradictione. Vtitur autem definitione contrarietatis.nam dicitur ipsa cótrarietas maxima distátia.distantia aũt oppositio est quędam:igitur contrarietas ipsa erit maxima oppositio.

Potest idem pro Theophrasto confirmari: nam contradictio potest saluari in minima oppositione vt in relatiuis.Igitur sui natura nó est maxima. Ad rationem vero Aristo.soluit Theophrastus. non.n.contrarietaté ad contradictioné reducit: sed econtra potius : siquidẽ ad maius semper ipsum minus reducat . Sed quicquid sit de positione Theophrasti. *Defensio Ari.* Positio Aristotelis est verissima:nam omne minus cóe ad magis commune: & omne per accidens ad per se reducitur. At demonstrauit Aristoteles cótrarietatem esse minus communem: esseq; oppositionem fere per accidẽs ac compositam: quo ad illud quod habet de contradictione: ideo ad rationem. Theophrasti dici potest contrarietaté esse maximam differentiam:non autem maximam oppositionem. Confirmatio quoq; nulla est,quia & si contradictio potest saluari in minima oppositione:etiá ipsa potest saluari in maxima:& propterea per confirmationé ipsam nihil demitur ab opinione Aristotelis : vnde & Aristoteles primo posteriorum describit cótradictionem esse oppositionem cuius per se non est medium inuenire.in cæteris vero medium per accidens non inuenitur:quatenus reducuntur ad contradictioné, hæc pro Aristotele dicerem. *Qo utrum verum vero sit contrarium.* Quærunt hic iuniores vtrum verum possit esse oppositum vero:& videtur φ sic. ná hæc sunt contraria:nullum cótinuum est diuisibile in infinitum:& omne cótinuum est diuisibile infinitum, & tamen ambo sunt vera. Primum enim verum est secundum rationem physicam. Secundum autem ſm rationem mathematicam. Secundo ex nihilo nihil fit: est verum ratione physica. Ex nihilo autem aliquid fit ratione theologica est verum:& sunt contradictoria.

Po Esculani. Esculanus hic asserit verum vero non opponi tribus rationibus. Primo : quia æquationi intellectus nulla æquatio est opposita,verum autem ipsum æquatio est intellectus. Secũdo:quia in relationibus non est contrarietas